

1 YOXSULLUĞA SON

YOXSULLUĞA SON: BU NƏ ÜÇÜN VACİBDİR?

Məqsəd nədən ibarətdir?

2030-cu ilədək hər yerdə yoxsulluğun bütün formalarına son qoymaq.

Bu nə üçün vacibdir?

700 milyondan artıq insan hələ də yoxsulluq içərisində yaşayır və səhiyyəyə, təhsilə, içməli suya və sanitariyaya çıxış kimi ən sadə həyati tələbatlarını ödəməkdə çətinlik çəkirlər.

700 milyon insan – bu həddindən artıq çoxdur.

Bəli, Cənubi Asiya və Saxaradan cənubda yerləşən Afrika ölkələrində əhəlinin əksəriyyətinin gündəlik gəliri 1.90 ABŞ dollarından azdır. Bu insanlar ümumilikdə dünyada yoxsulluq içərisində yaşayanların 70 %-ni təşkil edir.

Hindistan, İndoneziya, Çin və Nigeriya kimi ölkələrin gəliri yaşayış minimumundan az olan əhalisi yoxsulluq içərisində yaşayan dünya əhalisinin yarısını təşkil edir.

Lakin bu vəziyyət inkişaf etmiş ölkələrə də təsir edir.

Hal-hazırda dünyanın ən varlı ölkələrində 30 milyondan çox uşaq yoxsulluq içərisində yaşayır.

Hal-hazırda dünyanın ən varlı ölkələrində 30 milyondan çox uşaq yoxsulluq içərisində yaşayır.

Nə üçün bu qədər insan yoxsulluq içərisində yaşayır?

Yoxsulluğun bir çox təzahürləri var və bunun səbəbləri içərisində işsizlik, sosial təcrid olma, eyni zamanda müəyyən ölkələrin əhalisinin təbii fəlakətlərə, xəstəliklərə məruz qalmasını göstərmək olar.

Mən yoxsulluq içərisində yaşamıram. Nə üçün digər insanların maddi durumu məni maraqlandırmalıdır?

Bunun müxtəlif səbəbləri vardır, lakin ümumilikdə bir nəticəyə gəlmək olar: bütün insanların rifahı bir-biri ilə sıx əlaqəlidir. Qeyri-bərabərliyin artması iqtisadi artıma mənfi təsir göstərir və cəmiyyətin həmrəyliyi sarsıdaraq siyasi, ictimai müqaviməti artırır, bəzi hallarda isə qeyri-sabitliyə və münaqişələrə səbəb olur.

Həqiqətən bu məqsədə nail olmaq mümkündürmü?

Mümkündür. İqtisadçı Jeffri Saksın hesablamalarına görə yaxın 20 ildə yoxsulluğa son qoymaq məqsədi ilə xərclənən ümumi vəsait 175 milyard ABŞ dolları olacaq, bu isə varlı ölkələrin ümumi gəlirinin 1%-ni təşkil edir.

Mən nə edə bilərəm?

Gəncsinizsə: Siyasi qərarların qəbulunda iştirakınız yoxsulluğun aradan qaldırılmasına böyük töhfə verə bilər. Bu sizin hüquqlarınızın qorunmasını və səsinizin eşidilməsini, təcrübənin nəsil-dən-nəslə otürülməsini, insanların həyatında lazımı dəyişikliklər etmək üçün innovativ yanaşmanın və tənqidi təfəkkürün bütün yaşlarda inkişafını təmin edir.

Siyasi qərarların qəbulunda cavabdehsinizsə: Hökumətlər kasıbların

və səfillərin səmərəli məşgulluğunu və işlə təmin olunma imkanını artırmaq üçün əlverişli şərait yaratmağa kömək edə bilərlər. Onlar əhalinin yoxsul təbəqələrində iqtisadi artımı stimullaşdırır və yoxsulluğu azalda bilən strategiya və maliyyə proqramlarını hazırlaya bilərlər.

Özəl sektorda işləyirsinizsə: Özəl sektor iqtisadi artımın əsasını təşkil etdiyi üçün onun hərtərəfli olması və yoxsulluğun aradan qaldırılması bir çox hallarda bu sektordan asılıdır. Özəl sektor yoxsulların çoxluq təşkil etdiyi kiçik müəssisələrdə, o cümlədən qeyri-formal sektorda fəaliyyət göstərən iqtisadi seqmentlərdə diqqəti cəmləşdirərək yoxsul təbəqənin iqtisadi imkanlarını genişləndirə bilər.

Elmi və ya akademik təşkilatın üzvünüzsə: Elmi və akademik dairələr yoxsulluğun təsiri haqqında maarifləndirmə işində vacib rol oynayırlar.

Elm dayanıqlı yanaşma prinsiplərinə əsaslanaraq yoxsulluğun azaldılmasının və dayanıqlı inkişafın əsasını qoyur. Elm yoxsulluğun yox edilməsinə vacib töhvə verir.

Məsələn, elm təmiz içməli suya çıxışı, içməli su vasitəsilə ötürülən xəstəliklər nəticəsində baş verən ölüm hallarının azalmasını təmin etmiş, sanitariyanın olmaması və təhlükəli içməli su ilə əlaqəli risklərin azaldılması nəticəsində gigiyena səviyyəsini artırmışdır.

Daha ətraflı məlumat üçün:
<http://www.un.org/sustainabledevelopment>

DAYANIQLI İNKİŞAF

MƏQSƏDLƏRİ

DÜNYAMIZI DƏYİSMƏK ÜÇÜN 17 MƏQSƏD

2 ACLIĞA SON

Hal-hazırda dünyada 795 milyon aclıqdan əziyyət çəkən insan var. 2050-ci ilədək onların sayı 2 milyard artacaq. Acları doyurmaq üçün ərzaq və

kənd təsərrüfatı

sistemlərində əsaslı

dəyişikliklər etmək

vacibdir.

ACLIĞA SON:

Bu nə üçün vacibdir?

Məqsəd nədən ibarətdir?

Aclığa son qoymaq, ərzaq təhlükəsizliyinin və qidanın keyfiyyətinin artmasını təmin etmək, kənd təsərrüfatının dayanıqlı inkişafına köməklik etmək.

Bu nə üçün vacibdir?

Aclığın yüksək səviyyəsi dayanıqlı inkişafa mane olur. Aclıq insanların iş qabiliyyətinin aşağı olmasının və müxtəlif xəstəliklərə tutulmanın əsas səbəbidir. Nəticədə insanlar daha çox qazanmaq və həyat səviyyəsini yüksəltmək imkanını itirir.

Hal-hazırda dünyada 800 milyona yaxın insan aclıqdan əziyyət çəkir və onların əksəriyyəti inkişafda olan ölkələrdə yaşayır.

2015-ci ildə aclıqdan əziyyət çəkənlərin sayı (regionlar üzrə)

ABŞ və Avropa

14,7 milyon

Afrika

232,5 milyon

Asiya

511,7
milyon

Latın Amerikası və

Karib Hövzəsi

34,3 milyon

Okeania

1,4
milyon

Planetimizdə
hamıya
yetərincə qida
məhsulları
olduğu halda nə
üçün bu qədər
insan aclıqdan
əziyyət çəkir?

Qida çatışmazlığı məhsul yığımında səmərəsiz üsullar və ərzaq itkiləri kimi müxtəlif amillərdən asılıdır.

Müharibələr də qida məhsullarına çıxışa və əkin sahələrinə mənfi təsir göstərir.

Bu məqsəd mənim üçün niyə vacibdir?

Ailəmizin keyfiyyətli və təhlükəsiz qida ilə təmin olunması hər birimizin istəyidir.

Aclığa son qoymaq iqtisadiyyat, səhiyyə və təhsilə müsbət təsir göstərə; bərabərlik və sosial inkişafa köməklik edə bilər. Bu, insanlar üçün daha yaxşı gələcək qurmaq üçün vacib şərtidir.

Bundan əlavə aclıq insan potensialını məhdudlaşdırır, nəticədə dayanıqlı inkişafın digər məqsədlərinə nail olmanı əngəlləyir.

Aclığa son qoymaq üçün nə qədər vəsait tələb olunur?

Qiymətləndirməyə əsasən 2030-cu ilədək hər ilə orta hesabla 267 milyard ABŞ dolları həcmində əlavə vəsait tələb olunur. İmkansız və yoxsulların normal həyat tərzini və qidaya çıxışını təmin etmək üçün kəndlərə və şəhərlərə, həmçinin sosial müdafiə sahəsinə investisiyalar tələb olunacaq.

Biz necə kömək edə bilərik?

Biz evdə, işdə, icmamızda yerli fermer və ya bazarlara dəstək olub, dayanıqlı metodlarla istehsal olunan məhsulları seçib, hamının lazımı qida ilə təmin olunmasını dəstəkləyib və qida itkilərinə qarşı mübarizədə iştirak edib həyatımızı dəyişə bilərik.

Eyni zamanda siz alıcı və seçici hüququnuzdan istifadə edərək müəssisələr və hökumətdən aclığa son qoya biləcək qərarları qəbul etməyi və dəyişiklikləri həyata keçirməyi tələb edə bilərsiniz. Sosial mediada bu məsələ ilə bağlı müzakirələrə qoşulun.

Siz aclığa son qoymaq məqsədilə “Aclığa son” Qlobal hərəkata qoşula bilərsiniz.

Daha ətraflı:

www.zerohungerchallenge.org

Məqsəd 2 və digər məqsədlər haqqında daha ətraflı məlumat almaq üçün:

<http://www.un.org/sustainabledevelopment>

DAYANIQLI İNKİŞAF MƏQSƏDLƏRİ

DÜNYAMIZI DƏYİSMƏK ÜÇÜN 17 MƏQSƏD

3 SAĞLAMLIQ
VƏ RİFAH

SAĞLAMLIQ VƏ RİFAH: Bu nə üçün vacibdir?

Məqsəd nədən ibarətdir?

Sağlam həyat tərzini təmin etmək və yaşından asılı olmayaraq hamının rifahına köməklik etmək.

Bu nə üçün vacibdir?

İnkişaf edən cəmiyyət yaratmaq üçün sağlam həyat tərzini təmin etmək və yaşından asılı olmayaraq hamının rifahına köməklik göstərmək vacib şərtidir.

Lakin son illərdə sağlamlıq və rifah sahəsində qazanılmış uğurlara baxmayaraq səhiyyəyə qeyri-bərabər çıxış qalmaqdadır. Hər il 6 milyondan çox uşaq 5 yaşına çatmadan dünyasını dəyişir, inkişafda olan regionlarda isə qadınların yalnız 50 faizi lazımi tibbi yardımı ala bilir.

HİV/QİÇS kimi xəstəliklərin epidemiyası insanların sağlam, səmərəli həyatı üçün lazım olan xidmətin qorxu və diskriminasiyaya görə məhdudlaşdırıldığı yerlərdə geniş yayılıb.

İl ərzində
peyvəndlərə
xərclənən bir
milyard ABŞ
dolları bir milyon
körpənin həyatını
xilas edə bilər.

Sağlamlıq və rifaha çıxış imkanı insan hüquqlarından biridir. Məhz buna görə dayanıqlı inkişaf gündəliyi yeni imkanlar açır ki, yüksək standartlara cavab verən səhiyyə və tibbi xidmət yalnız varlıların deyil, hamının qisməti olsun.

Bu günə qədər hansı nailiyyətləri əldə etmək mümkün olub?

Bu günə qədər bir neçə sahədə, o cümlədən ananın və körpənin sağlamlığının qorunmasında, HIV/QİÇS, malyariya və digər xəstəliklərə qarşı mübarizədə əhəmiyyətli irəliləyiş əldə olunmuşdur.

1990-cı ildən ana ölümü 50 faiz azalıb; 2000-ci ildən qızılcaya qarşı vaksinasıya 15.6 milyon insanın bu xəstəlikdən ölümünün qarşısını almağa imkan verib; 2014-cü ilin sonuna 13.6 milyon insan antiretrovirus terapiyaya çıxış imkanı əldə edib.

Biz uzun yol qət etmişik, lakin hələ çox işlər görülməlidir. Hamı üçün səhiyyə xidmətindən istifadəni, əsas dərman preparatları və vaksinlərin əlçatanlığı, qadınların reproduktiv sağlamlıq sahəsində tibbi xidməti tam təmin etmək, uşaq ölümünə son qoymaq həqiqi inkişaf deməkdir.

Bu məqsədlərə nail olmaq üçün nə qədər vəsait tələb olunur?

Hamının sağlamlığının təmin olunması böyük səylər tələb edir, lakin çəkilən məsrəflər özünü doğruldur. Sağlam insanlar sağlam iqtisadiyyatın əsasını təşkil edir.

Məsələn, biz qrip, pnevmoniya və s. xəstəliklərin profilaktikasına 1 milyard ABŞ dolları xərcləsək, 1 milyon uşağın ölümünün qarşısını ala bilərik. Son onillik ərzində səhiyyə və tibbi xidmət sahəsində vəziyyətin yaxşılaşdırılması son dərəcə kasıb ölkələrin gəlirinin 24 faiz artmasına gətirib çıxarıb.

Fəaliyyətsizliyin bədəli daha ağırdır: milyonlarla uşaq qarşısı alına biləcək xəstəliklərdən öləcək, qadınlar hamiləlik dövründə və doğuş zamanı dünyasını dəyişəcək, tibbi xərclər isə milyonlarla insanı yoxsulluğa sürükləyəcək. Növbəti 15 ildə orta və aşağı gəliri olan ölkələrdə təkcə qeyri-yoluxucu xəstəliklərin vurduğu ziyan 7 trilyon dollara çatacaq.

Mən necə kömək edə bilərəm?

Siz özünüzün və yaxınlarınızın sağlamlığını düşünülüş addımlar atmaqla və uşaqlarınızı peyvənd etməklə qoruya bilərsiniz.

Siz öz icmanızda sağlamlığınız və sağlam həyat tərzinin vacibliyi, insanların keyfiyyətli tibbi xidmət hüququnun olması barəsində təbliğat işi apara bilərsiniz.

Məktəblərin, klubların, qrup və təşkilatların bazasında bütün insanların, xüsusilə qadın və uşaqlar kimi cəmiyyətin həssas qruplarının sağlamlığını yaxşılaşdırmağa kömək üçün tədbirlər təşkil edə bilərsiniz.

Siz həmçinin hökuməti, yerli liderləri, hakimiyyətin digər nümayəndələrini insanların səhiyyə və tibbi xidmətə çıxışını yaxşılaşdırmaq üçün öhdəlikləri yerinə yetirməyə çağıra bilərsiniz.

Məqsəd 3 və digər məqsədlərlə bağlı daha ətraflı məlumat üçün:

<http://www.un.org/sustainabledevelopment>

DAYANIQLI İNKİŞAF

MƏQSƏDLƏRİ

DÜNYAMIZI DƏYİSMƏK ÜÇÜN 17 MƏQSƏD

4 KEYFİYYƏTLİ TƏHSİL

KEYFİYYƏTLİ TƏHSİL:

Bu nə üçün vacibdir?

Məqsəd nədən ibarətdir?

Hamı üçün hərtərəfli və keyfiyyətli təhsili təmin etmək, ömür boyu təhsilə çıxışı dəstəkləmək.

Nə üçün təhsil almaq vacibdir?

Təhsil dayanıqlı inkişaf sahəsində digər məqsədlərə nail olmaq üçün əsas elementdir.

İnsanların keyfiyyətli təhsil alma imkanları olarsa, onlar yoxsullağa son qoya bilər. Məhz buna görə təhsil bərabərsizliyin aradan qaldırılmasına və gender bərabərliyinə nail olmağa kömək edir.

Təhsil bütün dünyada insanların sağlam və stabil həyat sürməsinə şərait yaradır. İnsan münasibətlərində tolerantlığın yüksəldilməsinə və daha sülhsevər cəmiyyətin formalaşmasına kömək edir.

İnkişaf etməkdə olan ölkələrdə ibtidai təhsil alan şagirdlərin sayının 91 faizə qədər artmasına baxmayaraq, 57 milyon uşaq hələ də məktəbə getmir.

Deməli, təhsilin köməyi ilə insanlar daha yaxşı işlə təmin oluna və həyat səviyyəsini yüksəldə bilər?

Bəli, təhsil bərabərsizliyin azaldılmasına kömək edir. 114 ölkədən alınan məlumatlara əsasən 1985-2005-ci illər arasında bir il əlavə təhsil “Cini əmsalı”nın (iqtisadi bərabərsizliyin qiymətləndirilməsi üçün istifadə olunur) 1.4 faiz azalmasına kömək edib.

Məgər son illərdə təhsil sahəsində mühüm nailiyyətlər əldə edilməyibmi?

Bəli, inkişaf etməkdə olan ölkələrdə ibtidai təhsil alan şagirdlərin sayı 91 faizə qədər artıb. YUNESCO-nun Beynəlxalq Statistika İnstitutunun məlumatlarına əsasən 2000-2012-ci illər ərzində Saharadan cənuba doğru yerləşən Afrika ölkələrində məktəbə getməyən kiçik yaşlı uşaqların sayı 40 faizdən 22 faizə, Cənubi Asiyada isə 20 faizdən 6 faizə enib.

Hansı regionlarda təhsilə çıxış daha çətinidir?

Təhsil almayan uşaqların yarısından çoxu Saharadan cənuba doğru yerləşən Afrika ölkələrində yaşayır. Bu region məktəbə getməyən uşaq sayı ilə bütün dünyadan fərqlənir. Bundan əlavə bu regionun əhalisi çox gəncdir və 2030-cu ilə 444 milyon 3-15 yaş arası uşaqların ibtidai təhsilini təmin etmək tələb olunacaq. Bu, hazırda olan şagird sayından 2,6 dəfə çoxdur.

Təhsil almaq imkanı digərlərindən daha çətin olan qruplar varmı?

Bəli, bu qruplardan biri qadın və qızlardır. İnkişafda olan regionların üçdə bir hissəsi ibtidai təhsil sahəsində gender bərabərliyi əldə etməyib. Okeaniya, Qərbi Asiya, Saharadan cənuba doğru yerləşən Afrika ölkələrində qızlar ibtidai və orta təhsil alarkən problemlərlə üzləşirlər. Təhsil sahəsində bu cür əlverişsiz şərait peşə hazırlığında da çətinliklər yaradır və gənc qadınların əmək bazarına çıxışını məhdudlaşdırır.

Biz nə edə bilərik?

- Həm siyasətdə, həm də praktikada təhsili prioritet məsələ kimi qeyd etmək təklifi ilə ölkə rəhbərliyinə müraciət edə bilərik.
- Ölkə rəhbərliyini hamını, o cümlədən cəmiyyətin həssas qruplarının uşaqlarını ödənişsiz ibtidai və orta təhsillə təmin etməyə təhrik edə bilərik.

- Özəl sektoru təhsil sahəsinə investisiya qoymağa, eyni zamanda metodiki və maddi bazanın inkişafına təhrik edə bilərik.
- QHT-ləri gənclərlə əməkdaşlığa və ictimaiyyətdə təhsilin vacibliyi barədə təbliğat işi aparmağa təhrik edə bilərik.

Məqsəd 4 və digər məqsədlər haqqında daha ətraflı məlumat üçün:

<http://www.un.org/sustainabledevelopment>

DAYANIQLI İNKİŞAF

MƏQSƏDLƏRİ

DÜNYAMIZI DƏYİŞMƏK ÜÇÜN 17 MƏQSƏD

5

GENDER
BƏRABƏRLİYİ

GENDER BƏRABƏRLİYİ: Bu nə üçün vacibdir?

Məqsəd nədən ibarətdir?

Gender bərabərliyinin təmin olunması, bütün qadın və qızların hüquq və imkanlarının genişləndirilməsi.

Bu nə üçün vacibdir?

Qadın və qızlar planetin əhalisinin yarısını təşkil etdiyi üçün onun potensialının da yarısını təşkil edir. Lakin sosial inkişafda durğunluq yaradan gender bərabərsizliyi hələ də mövcuddur.

2013-cü ilin məlumatlarına əsasən artıq 143 ölkənin konstitusiyasında gender bərabərliyinin təminatına zəmanət verilib, lakin 52 ölkə hələ bu addımı atmalıdır.

Gender bərabərliyi təmin olunmasa nə baş verə bilər?

Qızlar doğulandan dərhal sonra və bütün həyatları boyu bərabərsizliyin müxtəlif formaları ilə qarşılaşır.

Əmək
bazarında
qadınlar
kişilərdən
orta
hesabla 24
faiz az
qazanır.

Bəzi ölkələrdə qızların səhiyyəyə çıxış və yetərinca qidalanma imkanı olmur. Bu isə öz növbəsində ölüm sayının artmasına səbəb olur.

Qızlar böyüdükcə bərabərsizlik də artır. Erkən nikaha qızlar oğlanlardan daha çox məcbur edilir. Bütün dünyada il ərzində 15 milyon 18 yaşına çatmamış qız, yəni orta hesabla hər gün 37 000, arə verilir.

Erkən nikah təhsilə də mənfi təsir göstərir. İnkişafda olan regionların üçdə bir hissəsi ibtidai təhsil sahəsində gender bərabərliyi əldə etməyib.

Okeaniya, Qərbi Asiya, Saharadan cənuba doğru yerləşən Afrika ölkələrində qızlar ibtidai və orta təhsil almaq üçün problemlərlə üzləşirlər.

Gender bərabərsizliyi qadınların həyatına necə təsir edir?

Təhsil məhdudiyyəti peşə hazırlığında çətinliklər yaradır və gənc qadınların əmək bazarına çıxışını əngəlləyir.

Qadın və qızların hüquq və imkanlarının genişləndirilməsi iqtisadi artım və sosial inkişafda vacib rol oynayır. Qadınların əmək prosesinə tam cəlb olunması bir çox ölkələrdə artım tempini 10 faizədək artırır.

Gender bərabərliyi ilə bağlı başqa çətinliklər mövcuddurmu?

Bəli, bütün dünyada 35 faiz qadın fiziki və cinsi zorakılığa məruz qalır.

Qiymətləndirməyə əsasən Afrika və Yaxın Şərqin 29 ölkəsində qadın və qızların səhhətində ciddi problemlər yaranan cərrahi əməliyyatlar keçirilir ki, bu QİÇS kimi bir sıra infeksiyaların xəstəliklərlə, hamiləlik və doğuş zamanı çətinlik, sonsuzluq və hətta ölümə nəticələnə bilər. 133 milyon qadın belə müdaxilənin nəticələrindən əziyyət çəkir.

Nə üçün gender bərabərliyi mənim üçün önəmlidir?

Hansı ölkədə yaşamağınızdan asılı olmayaraq gender bərabərliyi insanların əsas hüququdur. Gender bərabərliyinə dəstək sağlam cəmiyyətin bütün aspektlərində yoxsulluğu aradan qaldırmaqdan başlayaraq qız və oğlanların sağlamlığını, təhsilini, mühafizəsini və rifahını yüksəltməkdə aparıcı rol oynayır.

Qızlar üçün təhsil proqramlarına maddi vəsaitlərin qoyulması və nikah yaşının artırılması çəkilmiş xərclərdən beş dəfə artıq gəlir gətirir.

Biz nə edə bilərik?

Qızlar təhsil almaya davam edərək sinif yoldaşlarının hüquq və imkanlarını genişləndirməklə onları da bu fəaliyyətə cəlb edə bilər.

Həmçinin reproduktiv
sağlamlıq xidmətlərinə çıxış
hüququ uğrunda
mübarizəyə təhrik edə bilər.

Qadınlar qeyri-bərabərlik
yaradan düşünüləməmiş
önmühakimələrə və gizli
assosiasiyalara qarşı mübarizə
apara bilər.

Kişi və oğlanlar sağlam
və qarşılıqlı hörmətə
əsaslanan münasibətlər
naminə gender
bərabərliyinin əldə
olunması işində qadın və
qızlara dəstək ola bilər.

Qadınların sağlamlığına
mənfi təsir göstərən
cərrahi əməliyyatlar,
onların bütün
potensialından istifadəni
məhdudlaşdıran bir sıra
ənənəvi təcrübələrə qarşı
mübarizə aparan hökumət
kampaniyalarına
sponsorluq etmək olar.

Məqsəd 5 və digər
məqsədlər haqqında
daha ətraflı məlumat
üçün:

[http://www.un.org/
sustainabledevelopment](http://www.un.org/sustainabledevelopment)

DAYANIQLI İNKİŞAF

MƏQSƏDLƏRİ

DÜNYAMIZI DƏYİŞMƏK ÜÇÜN 17 MƏQSƏD

© UN Photo / Kibae Park

6 TƏMİZ SU VƏ SANİTARIYA

TƏMİZ SU VƏ SANİTARIYA: Bu nə üçün vacibdir?

Məqsəd nədən ibarətdir?

Hamı üçün sanitariya və təmiz suya çıxışı təmin etmək.

Bu nə üçün vacibdir?

Təmiz su, sanitariya və gigiyenaya çıxış insan hüquqlarından biridir, lakin milyonlarla insan gündəlik həyatlarında ən bəsit xidmətlərdən istifadə etmək üçün böyük çətinliklərlə üzləşir.

Dünya üzrə 1.8 milyard insan fekal bakteriyalarla çirklənmiş su mənbələrindən istifadə edir. 2.4 milyard insan tualet kimi sadə sanitar xidmətə çıxışdan məhrumdur. Dünya əhalisinin 40 faizi su çatışmamazlığından əziyyət çəkir və bu sayın artacağı proqnozlaşdırılır.

İnsanın həyat fəaliyyətinin nəticəsi olan maye tullantıların 80 faizi emal olunmadan çay və dənizlərə axıdılır, nəticədə su hövzələrinin çirklənməsinə səbəb olur.

Dünya əhalisinin 40 faizi su çatışmamazlığından əziyyət çəkir və bu sayın artacağı proqnozlaşdırılır.

Bu nə ilə nəticələnə bilər?

Təmiz su çatışmamazlığı nəticəsində yaranan xəstəliklər 5 yaşadək uşaqların ölümünün əsas səbəbidir; gigiyena şəraitinin olmaması nəticəsində hər gün 800-ə yaxın uşaq bağırısaq pozğunluğu xəstəliklərindən dünyasını dəyişir.

Dayanıqlı inkişaf məqsədlərinə, o cümlədən sağlam həyat tərzini və gender bərabərliyinə nail olmaqda təmiz su və sanitariyanın böyük rolu var.

Su resurslarının rəşional istifadəsi həmçinin enerji və qida məhsullarının istehsalının yüksəlməsini, layiqli iş yerlərinin təmin olunmasını və iqtisadi artımı dəstəkləyir. Su ekosistemi və onun biomüxtəlifliyini qorumağa və iqlim dəyişikliyinə qarşı mübarizə aparmağa kömək edir.

Bu problemin həlli üçün nə qədər vəsait tələb olunur?

Dünya Bankının, YUNİCEF və Ümumdünya səhiyyə təşkilatının tədqiqat qrupunun məlumatlarına əsasən 2015-2030-cu illərdə sanitariya və təmiz suya ehtiyacı olan ərazilərin tələbatını ödəmək üçün hər il 28.4 milyard ABŞ dolları tələb olunur. Bu, tədqiqata cəlb olunmuş 140 ölkənin Ümumi Daxili Məhsulunun (ÜDM - verilmiş zaman müddətində ölkə daxilində istehsal olunan əmtəə və xidmətlərin bazar dəyəridir) 0,10 faizi deməkdir.

Fəaliyyətsizlik nə ilə nəticələnə bilər?

Fəaliyyətsizlik həm insanlar, həm də iqtisadiyyat üçün çox ağır nəticələnə bilər.

Dünyada hər il 2 milyon insan, xüsusilə uşaqlar, ishal xəstəliyindən dünyasını dəyişir. Bu ölümlərin 90 faizinin səbəbi aşağı gigiyena səviyyəsi və təmiz su resurslarının olmamasıdır.

Təmiz su və sanitariya sahəsinə sərmayə qoyulmaması Saharadan cənuba doğru Afrika ölkələrində Ümumi Daxili Məhsulun 4,3 faizinin itirilməsi ilə nəticələnə bilər.

Dünya Bankının hesablamalarına görə aşağı gigiyena səviyyəsinin iqtisadiyyata mənfi təsiri və bununla bağlı xərclər Hindistanda Ümumi Daxili Məhsulun 6,4 faizinin itirilməsinə səbəb olub.

İnfrastruktur və nəzarət təkmilləşdirilməsə, hər il milyonlarla insan məhv olacaq. Ekosistemin biomüxtəlifliyi və dayanıqlılığı aşağı düşərək daha dayanıqlı gələcək naminə görülmüş işləri yox edəcək.

Biz nə edə bilərik?

Vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları hökumət qurumlarından hesabat istəməli, su təchizatı məsələlərinin araşdırılmasına və inkişafına sərmayə qoymalıdır. Eyni zamanda su ehtiyatlarının idarə olunmasına qadınların, gənclərin və yerli əhalinin cəlb olunmasını təmin etməlidir.

Bu məsələ ilə bağlı məlumatlılığın artırılması və konkret tədbirlərin görülməsi bütün tərəflərə fayda verəcək, insan cəmiyyəti və ekosistemlərin tamlığını və dayanıqlılığını yüksəldəcək.

Problemin həllinə yönəldilmiş "Ümumdünya su resursları" günü və "Ümumdünya sanitariya" günü kimi maarifləndirmə kampaniyalarında iştirak edə bilərsiniz.

Məqsəd 6 və digər məqsədlər haqqında daha ətraflı məlumat üçün:

<http://www.un.org/sustainabledevelopment>

DAYANIQLI İNKİŞAF

MƏQSƏDLƏRİ

DÜNYAMIZI DƏYİŞMƏK ÜÇÜN 17 MƏQSƏD

7 UCUZ VƏ SƏRFƏLİ ENERJİ MƏNBƏLƏRİ

UCUZ VƏ SƏRFƏLİ ENERJİ MƏNBƏLƏRİ:

Bu nə üçün vacibdir?

Məqsəd nədən ibarətdir?

Hamı üçün ucuz, keyfiyyətli, dayanıqlı və müasir enerji mənbələrinə çıxışı təmin etmək.

Bu nə üçün vacibdir?

Bizim gündəlik həyatımız etibarlı və ucuz enerji xidmətindən və onların müntəzəm inkişafından asılıdır.

Lazımı qaydada təşkil olunmuş enerji sistemi bütün sektorların inkişafına imkan verir: sahibkarlıqdan səhiyyəyə, təhsildən kənd təsərrüfatına, infrastruktur, kommunikasiya və yüksək texnologiyalara qədər. Və əksinə enerjiyə və enerji çevrilmələri sisteminə çıxış imkanının olmaması insan potensialının və iqtisadiyyatın inkişafına mane olur.

Energetika sektoru iqlim dəyişikliyinə ən çox təsir edən sahələrdəndir və ətraf mühitə istixana qazları tullantılarının 60%-ə qədərini təşkil edir.

Mənim enerjiyə çıxışım var. O zaman bu məqsəd mənim üçün niyə vacibdir?

Onilliklər boyu enerji mənbəyi kömür, neft və qaz kimi yer altından çıxarılan yanacaq növləri idi. Lakin karbontərkibli yanacağın yanması atmosfərə istixana qazlarının tullanması ilə müşayiət olunur. Bu isə öz növbəsində iqlim dəyişikliyinə, ətraf mühitə və insanların sağlamlığına mənfi təsir göstərir. Bunun nəticəsində müəyyən insanlar deyil, planetin bütün əhalisi əziyyət çəkir. Əlavə olaraq bütün dünyada enerji istifadəsi yüksək sürətlə artır. Beləliklə, sabit enerji təminatının olmadığı halda dövlətlər öz iqtisadiyyatına tövhə verə bilmir.

Nə qədər insanın enerjiyə çıxışı yoxdur?

1.2 milyard, yəni Yer kürəsində yaşayan hər beşinci insanın enerjiyə çıxışı yoxdur. Bu insanların əksəriyyəti Afrika və Asiyanın 12 dövlətində yaşayır.

Enerjinin yoxluğu zamanı qız və qadınlar su daşımağa çoxlu vaxt sərf edir, xəstəxanalarda uşaqlar üçün peyvəndlərin saxlanması mümkünsüz olur. Şagirdlərin əksəriyyəti sutkanın qaranlıq vaxtlarında ev tapşırıqlarını hazırlaya bilmir, sahibkarlar isə rəqabətli fəaliyyətlə məşğul ola bilmir. 2.8 milyard insan oduncaq, odun kömürü, peyin və kömür istifadə edərək yemək bişirir və evlərini isidirlər. Bu da bağlı məkanlarda havanın çirklənməsi nəticəsində hər il 4 milyon ölümə səbəb olur.

Daha dayanıqlı enerji mənbələrinə keçidin qiyməti nə qədərdir?

2030-cu ilədək dünyanın bütün ölkələri dayanıqlı enerji infrastrukturuna xərclədiyi illik maliyyə vəsaitini 3 dəfə, yəni hal-hazırda xərclənən 400 milyard ABŞ dollarından 1.25 trilyon dollaradək artırmalıdır.

Ən böyük enerji çatışmazlığı olan ölkələr Saharadan cənubda yerləşən Afrika və cənubi Asiya ölkələridir.

Onların enerji çıxışını genişləndirmək üçün bizim köməyimizə ehtiyacı var. Xüsusilə sağlamlığa mənfi təsir göstərən mətbəx sobalarını səmərəli və ucuz alternativ sobalarla əvəzləməyi başlamaq lazımdır.

Biz nə edə bilərik?

Ölkələr bərpa olunan enerji mənbələrinə investisiya qoyaraq, enerjiyə qənaət edən təcrübəyə üstünlük verərək, eyni zamanda təmiz enerjiyə əsaslanmış texnologiya və infraqurudan istifadə edərək ucuz, etibarlı və dayanıqlı enerji sistemlərinə keçidi reallaşdıra bilər.

Müəssisələr hidroenergetika və bioenergetikadan istifadə və bərpa məqsədi ilə ümumilikdə ekosistemi dəstəkləyib, qoruya bilərlər, eyni zamanda 100 faiz bərpa olunan mənbələrdən istifadə etməyi öz üzərinə öhdəlik götürə bilər.

Sahibkarlar avtomobil və hava nəqliyyatı əvəzinə daha az enerji sərf edən dəmir yol nəqliyyatından istifadə edərək telekommunikasiya hesabına daxili nəqliyyata tələbatı azalda bilər.

Səhmdarlar dayanıqlı enerji xidmətinə qoyulan sərmayəni artıraraq müxtəlif təchizatçıların təklif etdiyi yeni texnologiyaları bazara çıxara bilər.

Elektrik cihazlarını, o cümlədən kompüterləri söndürərək və ya enerjinin eyni mənbədən bir neçə istiqamətə paylanması üçün cihazlardan istifadə edərək elektrik enerjisinə qənaət etmək olar. Karbon qazının ətraf mühitə tullanmasını azaltmaq məqsədi ilə piyada gəzmək, velosiped və ya ictimai nəqliyyatdan istifadə etmək olar.

Dayanıqlı inkişaf üzrə Məqsəd 7 haqqında daha ətraflı məlumat üçün:

<http://www.un.org/sustainabledevelopment>

DAYANIQLI İNKİŞAF

MƏQSƏDLƏRİ

DÜNYAMIZI DƏYİŞMƏK ÜÇÜN 17 MƏQSƏD

8 LAYİQLİ İŞ VƏ İQTİSADI ARTIM

LAYİQLİ İŞ VƏ İQTİSADI ARTIM: Bu nə üçün vacibdir?

Məqsəd nədən ibarətdir?

Hamı üçün layiqli iş və məşğulluq, dayanıqlı iqtisadi artıma dəstək olmaq.

Bu nə üçün vacibdir?

Yoxsulluğa son qoymaq yalnız sabit və yüksək ödənişli iş yerlərinin olduğu halda mümkündür. 2.2 milyarda yaxın insan gün ərzində 2 ABŞ dollarından az qazanaraq yoxsulluq şəraitində yaşayır.

Nə qədər insan işsizdir?

Beynəlxalq əmək təşkilatının 2015-ci il üzrə verdiyi məlumatlara əsasən 204 milyon insan işsizdir.

2007-ci ildən 2012-ci ilə dünya üzrə işsizlərin sayı 170 milyondan 202 milyona qədər artmışdır. Onlardan 75 milyonu yetkinlik yaşına çatmış qızlar və oğlanlardır.

30 milyon:
Əhalinin artım
tempinə görə
dünya üzrə
hər il əmək
qabiliyyəti
yaşına çatmış
insanlar üçün
əmək
bazarında
zəruri olan
yeni iş
yerlərinin sayı.

Nə qədər iş yerinə ehtiyac var?

Qlobal səviyyədə 2016-cı ildən 2030-cu ilədək iş qabiliyyəti yaşına çatmış insanları işlə təmin etmək üçün 470 milyon iş yeri yaratmaq lazımdır. Yeni hər il 30 milyon yeni iş yeri yaradılmalıdır.

Onların hamısı işlə təmin olunarsa, yoxsulluğa son qoymaq mümkün olarmı?

Yeni iş yerləri yaratmaqla yanaşı təxminən 780 milyon işlə təmin olunmuş, lakin özünü və ailəsini dolandırmaq üçün kifayət qədər qazanmayan qadın və kişilərin əmək şərtlərini yaxşılaşdırmaq lazımdır.

Əlavə olaraq qız və qadınlara oğlan və kişilərlə bərabər səviyyəli işlə təmin olunmaq üçün imkan yaratmaq lazımdır.

Mən işlə təmin olunmuşam. Niyə bu məqsəd mənim üçün əhəmiyyətlidir?

İstehsal prosesinə nə qədər çox insan cəlb edilib ölkənin artımına öz töhfəsini verərsə, bu, bütövlükdə cəmiyyətə o qədər çox xeyir gətirər. İstehsal məşğulluğu və “layiqli iş” ədalətli qloballaşma və yoxsulluğun aradan qaldırılmasının ən vacib elementləridir. Əlavə olaraq işsizlik əhalinin dinc həyatını poza və iğtişalara səbəb ola bilər.

“Layiqli iş” nə deməkdir?

“Layiqli iş” hər kəs üçün kifayət qədər gəlir imkanı, təhlükəsiz iş şəraiti, ailə üçün sosial müdafiə, şəxsi inkişaf və sosial inteqrasiyanı nəzərdə tutur, daha yaxşı perspektivlər vəd edir.

Həm də kişi və qadınlara iş yerlərində eyni şəraiti təmin etmək vacibdir.

Layiqli işlə təmin olunma imkanlarının olmaması, istehlak və sərmayənin çatışmazlığı bütün demokratik cəmiyyətlərin və onların üzvlərinin tərəqqi prosesində iştirakının əsasını təşkil edən sosial müqaviləni pozur.

Biz nə edə bilərik?

Gənclərin əmək bazarının tələblərinə uyğun olması üçün və müqavilənin növündən asılı olmayaraq sosial müdafiə imkanı, daha çox bacarıq əldə etməsi, layiqli işlə təmin olunması üçün təhsilə və peşə hazırlığına daha çox sərmayənin qoyulması vacibdir. Əlavə olaraq gənclər cinsindən, gəlir səviyyəsindən və sosial-iqtisadi statusundan asılı olmayaraq səmərəli işlə təmin olunmaq üçün bərabər imkanlar əldə edəcəklər.

Hökümlər insanların maraqlarına əsaslanan, dinamik, dayanıqlı, innovativ iqtisadiyyatın yaradılması üzrə işlər apara bilər. Gənclər arasında məşğulluğu təbliğ edə bilər, xüsusilə qadınların iqtisadi hüquqlarını və imkanlarını genişləndirə bilər. Eləcə də bütün insanlar üçün layiqli iş yeri təmin edə bilər.

Yerli hakimiyyət orqanları və icmalar cəmiyyətin təhlükəsizliyini və məşğulluğunu təmin etmək, həmçinin innovasiyaları və məşğulluğu stimullaşdırmaq üçün konsepsiyanı yeniləyə və şəhərlərin planlaşdırmasını optimallaşdıra bilər.

Dayanıqlı inkişaf üzrə məqsəd 8 haqqında daha ətraflı məlumat almaq üçün:

<http://www.un.org/sustainabledevelopment>

DAYANIQLI İNKİŞAF

MƏQSƏDLƏRİ

DÜNYAMIZI DƏYİŞMƏK ÜÇÜN 17 MƏQSƏD

SƏNAYELƏŞDİRMƏ, İNNOVASIYA VƏ İNFRASTRUKTUR: Bu nə üçün vacibdir?

Məqsəd nədən ibarətdir?

Dayanıqlı, hamını əhatə edən sənayeləşdirmə, innovasiya və infrastruktur yaratmaq.

Bu nə üçün vacibdir?

İqtisadi artım, sosial inkişaf və iqlim müdafiəsi üçün atılan addımlar infraqstruktura, dayanıqlı sənayenin inkişafına və texniki tərəqqiyə qoyulan sərmayədən asılıdır.

Sürətlə dəyişən qlobal iqtisadi landşaftı və qeyri-bərabərliyin artmasını nəzərə alaraq inkişaf ilk növbədə hamı üçün bərabər imkanlar yaradan, innovasiya və dayanıqlı infraqstruktura əsaslanan sənayeləşdirməni özündə cəmləşdirməlidir.

9 SƏNAYELƏŞDİRMƏ, İNNOVASIYA VƏ İNFRASTRUKTUR

Sənayeləşdirmə
çoxlu sayda iş yeri
yaradır ki, bu da
cəmiyyətin
həyatına müsbət
təsir göstərir. Eml
sənayesindəki hər
iş yeri digər
sektorlarda 2, 2
yeni iş yeri yaradır.

Çətinlik nədən ibarətdir?

Bir çox inkişafda olan ölkələrdə hələ də yollar, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları, sanitariya, elektrik enerjisi və su təchizatı kimi təməl infrastruktur yoxdur.

Təxminən 1 – 1.15 milyard insan etibarlı telefon xidmətinə çıxışdan məhrumdur. Dünyada 2.5 milyard insanın sanitariya xidmətinə və 800 milyon insanın su resurslarına çıxışı yoxdur. İnkişafda olan ölkələrdə yalnız 30% kənd təsərrüfatı məhsulları sənaye emalına məruz qalır.

Bu məqsəd mənim üçün niyə vacibdir?

O, bizim həyati tələbatlarımızla birbaşa əlaqəlidir.

Sənayeləşdirmənin müxtəlif növlərinin artımı əksəriyyətimiz üçün həyat səviyyəsinin yüksəlməsi deməkdir.

Eyni zamanda sənaye dayanıqlı inkişaf edərsə, bu, ətraf mühitə də öz müsbət təsirini göstərər. İqlim dəyişikliyi isə hər birimizə toxunur.

Fəaliyyətsiz qalmağın nəticəsi nədir?

Onun qiyməti çox yüksəkdir. Yoxsulluğun aradan qaldırılması müşkül məsələlər. Çünki yoxsulluğun aradan qaldırılması və dayanıqlı inkişafın təşviqində sənaye əsas rol oynayır.

Bundan əlavə infrastrukturun yaxşılaşdırılması üçün tədbir görməmək və texnoloji innovasiyaları dəstəkləməmək səhiyyənin aşağı səviyyəsinə, qeyri-qənaətbəxş sanitariya xidmətinə və təhsilə çıxışın məhdudluğuna səbəb olur.

Biz nə edə bilərik?

Layihələrin və təşkilatların təşəbbüslərinin dayanıqlı idarə olunması üçün standartlar müəyyən edib, normativ aktların qəbul edilməsinə dəstək ola bilərik.

İnkişafda olan ölkələrdə dayanıqlı artıma dəstək olmaq üçün QHT və dövlət sektoru ilə əməkdaşlıq edə bilərik.

Sənayenin həyatımıza və rifahımıza təsiri haqqında düşünə, sosial mediadan istifadə edərək dayanıqlı inkişafın prioritet sahələrinin işlənilməsinə və həyata keçirilməsinə cavabdeh şəxslərə müraciət edə bilərik.

Dayanıqlı inkişaf üzrə məqsəd 9 haqqında daha ətraflı məlumat üçün:

<http://www.un.org/sustainabledevelopment>

DAYANIQLI İNKİŞAF

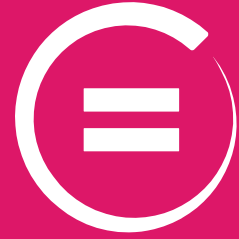

MƏQSƏDLƏRİ

DÜNYAMIZI DƏYİSMƏK ÜÇÜN 17 MƏQSƏD

10 Qeyri-bərabərliyin azaldılması

BƏRABƏRLİK: BU NƏ ÜÇÜN VACİBDİR

Məqsəd nədən ibarətdir?

Ölkə daxilində və ölkələr arasında bərabərsizliyi azaltmaq

Nə üçün?

Bütün dünyada ölkə daxilində və ölkələr arasında əvvəlki kimi gəlir, cins, yaş, əlillik, seksual oriyentasiya, irq, sinif, etnik mənsubiyyət, din və imkan göstəricilərinə görə qeyri-bərabərlik qalmaqdadır. Qeyri-bərabərlik uzunmüddətli sosial və iqtisadi inkişafı təhlükə altına qoyur, yoxsulluğun azaldılmasına mənfi təsir göstərir, insanları məmnunluq və özünəhərmət hislərindən

məhrum edir. Bu isə öz növbəsində cinayətlərin artmasına, xəstəliklərin yaranmasına və ətraf mühitin vəziyyətinin pisləşməsinə səbəb olur.

Ən əsası isə odur ki, insanlar daha yaxşı həyat qurmaq imkanı, şəraiti və şansından məhrum olduqda biz dayanıqlı inkişafa nail ola və planetimizi hamı üçün daha yaxşı edə bilmirik.

Biz dünya əhalisinin hər hansı bir hissəsini təcrid etməklə dayanıqlı inkişafa nail ola bilmərik.

Qeyri-bərabərliklə bağlı hansı nümunələri göstərə bilərik?

Qiymətləndirmələrə əsasən 5 yaşına çatmayan 69 milyon uşaq qarşısı alına biləcək səbəblərdən dünyasını dəyişəcək. Kənddə yaşayan qadınların şəhərdə yaşayanlara nisbətən doğuş zamanı ölüm riski üç dəfə artıqdır. İnkişafda olan ölkələrdə əksər ailələr 1990-cı illərlə müqayisədə gəlirin daha qeyri-bərabər paylandığı cəmiyyətdə yaşayırlar. Bu nümunələrin kiçik bir hissəsidir, lakin bütövlükdə bu problem dünyanın bütün ölkələrində mövcuddur.

Mən heç bir ayrı-seçkiliklə üzləşmədiyim halda nə üçün qeyri-bərabərlik barədə düşünməliyəm?

Bü gün dünyada hamı bir-birindən asılıdır. Yoxsulluq, iqlim dəyişikliyi, miqrasiya və ya iqtisadi böhran kimi problemlər və çətinliklər heç vaxt bir ölkəyə və ya bir regiona aid olmur. Hətta ən varlı ölkələrdə son dərəcə yoxsulluq şəraitində yaşayan icmalar var.

Hətta dünyanın ən qədim demokratik dövlətlərində rasizm və dini dözümsüzlüyə qarşı mübarizə aparılır. BMT-nin uşaq fondunun (YUNİSEF) hesabatında gəliri yüksək olan bəzi ölkələrdə uşaqlar arasında qeyri-bərabərliyin artımı qeyd olunur.

Bizim kim olduğumuzdan və harada yaşamağımızdan asılı olmayaraq qlobal qeyri-bərabərlik hər birimizə toxunur.

Yaşadığımız dünyada hamımız üçün bərabərliyə nail ola bilərikmi?

Hamı üçün ləyaqətli həyat şəraitinin təmin olunması məqsədi ilə bərabərliyə nail oluna bilər və olunmalıdır. Siyasi, iqtisadi və sosial strategiyalar ümumi xarakter daşımalıdır və qeyri-qənaətbəxş şəraitdə və dağılan icmalarda yaşayanlara xüsusi diqqət ayrılmalıdır.

Son statistik məlumatlara əsasən bunun mümkün olduğunu demək olar. 2007-2012-ci illər ərzində Asiya, Latın Amerikası, Karib hövzəsi ölkələri kimi 50-dən çox ölkənin ən yoxsul ailələrinin gəliri ölkə ilə müqayisədə yüksək tempə artmışdır, bu da öz

növbəsində həmin ölkələrdə gəlirin qeyri-bərabərliyinin azaldılmasına səbəb oldu.

Biz nə edə bilərik?

Qeyri-bərabərliyin azaldılması köklü dəyişikliklər tələb edir. Son dərəcə yoxsulluğa və aclığa son qoymaq məqsədi ilə daha aktiv tədbirlər görmək və səhiyyə, təhsil, sosial müdafiə, gənclər, məcburu köçkünlər və əhalinin digər həssas qruplarının ləyaqətli işlə təmin olunma kimi sahələrinə daha çox sərmayə qoyulmasını təmin etmək lazımdır.

Ölkə daxilində hamını əhatə edən iqtisadi və sosial artımı dəstəkləmək vacibdir. Biz ayrı-seçkiliklə nəticələnən qanunları və siyasi tədbirləri ləğv edərək bərabər imkanları təmin edə və qeyri-bərabər gəlirləri azalda bilərik.

Ölkələr arasında qeyri-bərabərliyin ləğv olunması, qəbul olunan qərarların daha səmərəli, etibarlı olması məqsədi ilə inkişafda olan ölkələrin qlobal məsələlərin həlli prosesində yaxından iştirakını təmin etməliyik.

Hökumətlər və digər maraqlı tərəflər düşünülmüş siyasət, müharibə, ayrı-seçkilik, yoxsulluq, imkanların olmaması və digər səbəblərdə öz evlərini tərk etmiş milyonlarla insanların təhlükəsiz, qaydalı və məsuliyyətli miqrasiyasını təmin etməklə kömək edə bilərlər.

Məqsəd 10 və digər məqsədlər haqqında daha ətraflı məlumat üçün:

<http://www.un.org/sustainabledevelopment>

DAYANIQLI İNKİŞAF

MƏQSƏDLƏRİ

DÜNYAMIZI DƏYİŞMƏK ÜÇÜN 17 MƏQSƏD

11 DAYANIQLI ŞƏHƏRLƏR
VƏ İCMALAR

DAYANIQLI ŞƏHƏRLƏR: BU NİYƏ VACİBDİR?

**Burada əsas məqsəd
nədir?**

Şəhərləri inklüziv,
təhlükəsiz, davamlı
və dayanıqlı yerə
çevirmək

Niyə?

Dünya əhalisinin yarısı -
3,5 milyard insan hazırda
şəhərlərdə yaşayır və bu
rəqəm getdikcə artacaq.
Gələcəkdə insanların
böyük bir hissəsinin
şəhər əhalisi olacağını
nəzərə alsaq,
bəşəriyyətin qarşılaşdığı
yoxsulluq, iqlim
dəyişikliyi, sağlamlıq,
təhsil kimi bir sıra böyük

məsələlərin həll yolları
şəhərlərdə tapılmalıdır.

**Hazırda şəhərlərin
qarşılaşdığı ən böyük
çətinliklər hansılardır?**

Ən böyük narahatlıq
bərabərsizlikdir. 833 milyon
insan xarabalıqlarda
yaşayır və bu say
artmaqdadır. Şəhərlərdə
enerji istehlakı və
çirkənlənmənin səviyyəsi də
narahatlıq yaradan
məsələlərdəndir. Şəhərlərin
Yerin quru ərazisinin
sadəcə 3%-ni tutmağına
baxmayaraq, enerji
istehlakının 60-80%-i və
karbon emissiyasının

2030-cu
ilədək
5
milyard
insanın
şəhərlərdə
yaşayacağı
gözlənilir

75%-i onların payına düşür. Əksər şəhərlər yerləşməsinə və insanların sıx məskunlaşmasına görə təbii fəlakətlər və iqlim dəyişikliyi qarşısında acizdir. Odur ki, insani, sosial və iqtisadi itkilərdən xilas olmaq üçün şəhərlərin davamlılığı çox vacibdir.

Şəhərdə yaşayıram, amma bu hadisələrin heç birinin mənə təsiri yoxdur. Niyə bu barədə düşünməliyəm?

Bütün bu məsələlər əvvəl-axır hər bir şəhər sakininə təsir edəcək. Bərabərsizlik qarışıqlıq və təhlükəyə gətirib çıxara bilər, çirkənləmə hər kəsin sağlamlığını pozur və işçilərin məhsuldarlığına və dolayısı ilə iqtisadiyyata təsir edir, təbii fəlakətlər isə hər kəsin həyatını məhv etmək gücündədir.

Şəhərlərin təbii sürətdə böyüməsinə icazə versək nə baş verər?

Zəif planlaşdırılmış urbanizasiyanın nəticəsi dünyanın bir çox yerlərindəki böyük xarabalıqlarda, qarışıq tıxaclarda, istixana qazı emissiyalarında və genişlənən şəhərraflı ərazilərdə görünür.

Xarabalıqlar ÜDM-ə narkotik maddə kimi təsir edir və insan həyatını qısaldır. Dayanıqlı fəaliyyəti seçməklə, bütün vətəndaşların ləyaqətli yaşadığı şəhərlər qururuq; şəhərin məhsuldarlıq dinamikasını formalaşdırırıq; ətraf mühitə zərər vermədən birgə tərəqqini və sosial sabitliyi təmin edirik.

Dayanıqlı təcrübələri həyata keçirmək bahalıdır mı?

Xərclər faydalara nisbətə minimaldır. Məsələn, funksional ictimai nəqliyyat şəbəkəsini yaratmağın xeyli xərci var, amma iqtisadi fəaliyyət, həyat keyfiyyəti, ətraf mühit və şəbəkə şəhərinin ümumi uğuru baxımından üstünlükləri çoxdur.

Bu məqsədə nail olmağa kömək üçün nə edə bilərik?

- Şəhərinizin idarəedilməsinə fəal maraq göstərin

- Cəmiyyətinizdə nəyin yararlı, nəyin faydasız olduğuna fikir verin
- Ehtiyacınız olduğuna inandığınız şəhər tipini təbliğ edin
- Binanız, küçəniz və məhəlləniz üçün bir ideya fikirləşin və buna uyğun fəaliyyət qurun. Kifayət qədər iş varmı? Səhiyyə mərkəzlərinə yaxınsınız mı? Uşaqlarınız təhlükəsiz şəkildə məktəbə gedə bilirmi? Ailənizlə birlikdə gecə gəzintiyə çıxə bilərsiniz mi? Ən yaxın ictimai nəqliyyat vasitəsi nə qədər uzaqdadır? Havanın keyfiyyəti necədir? İctimai yerlərin vəziyyəti necədir? İcmanınızda yaratdığınız şərait nə qədər yaxşı olarsa, həyat standartlarınıza təsiri o qədər yüksək olar.

11-ci məqsəd və digər Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri haqqında ətraflı məlumat üçün aşağıdakı linkə baxın: <http://www.un.org/sustainabledevelopment>

DAYANIQLI İNKİŞAF

MƏQSƏDLƏRİ

DÜNYAMIZI DƏYİŞMƏK ÜÇÜN 17 MƏQSƏD

QƏNAƏTLİ İSTEHLAK VƏ İSTEHSAL: BU NƏ ÜÇÜN VACİBDİR?

Burada məqsəd nədir?

Dayanıqlı istehlak və istehsalın təmin edilməsidir.

Nə üçün?

Növbəti iyirmi ildə dünya əhalisinin əksəriyyətinin orta sinif zümərəsinə qatılacağı gözlənilir.

Bu, insanların rifahı üçün müsbət haldır, lakin tükənməkdə olan təbii resurslara tələbatı artıracaqdır. Əgər istehlak və istehsal davranışımızda dəyişikliklər etməsək, ətraf mühitə amansız zərbə vurulacaq.

12 QƏNAƏTLİ
İSTEHLAK VƏ
İSTEHSAL

Əgər 2050-ci
ilədək dünya
əhalisinin sayı
9,6 milyarda
çatsa, insanların
indiki həyat
tərzini təmin
etmək üçün
3 planet
lazım olacaq.

Dəyişikliyə ehtiyacı olan istehlak və istehsal davranışları hansılardır?

İstehlakın bir çox aspektləri var ki, kiçik dəyişikliklərlə bütün cəmiyyətə böyük təsir göstərə bilər. Məsələn, yükdaşıma nəqliyyatının pis təşkili və məhsul yığıcı xüsusiyyətləri baxımından istehsal olunmuş ərzağın üçdə biri – bu işə təxminən 1 trilyon dollar dəyərində 1,3 milyard ton ərzaq deməkdir - istehsalçıların və pərakəndə satışla məşğul olan şəxslərin anbarlarında məhv olur. Bu problem sahibkarlar tərəfindən həll olunmalıdır.

İstehlakçılara gəldikdə isə mənzil təsərrüfatları global enerjinin 29 faizini istifadə edir, karbon (CO₂) emissiyasının 21 faizinə səbəb olur. Əgər bütün insanlar elektrik enerjisinə qənaət edən lampalardan istifadə etsələr, bir ildə 120 milyard ABŞ dollarına qənaət etmək mümkün olar. Suyun çirklənməsi də dayanıqlı həll yollarının tapılmasını tələb edən ciddi məsələdir. Biz suyu çaylarda və göllərdə gedən təbii saflaşdırma və təmizləmə prosesindən daha sürətlə çirkləndiririk.

Sahibkar kimi bu işə necə kömək edə bilərəm?

Dayanıqlı istehlak və istehsalın təmin edilməsi üçün yeni həll

yollarının müəyyən edilməsi sahibkarların maraqlarındadır.

Məhsulların və biznes xidmətlərinin ətraf mühitə və sosial cəmiyyətə təsirinin, həmçinin, məhsul dövriyyəsi və onlardan istifadənin təsirinin daha yaxşı başa düşülməsinə ehtiyac duyulur. Dəyər zəncirində hansı vacib nöqtələrə müdaxilənin bütövlükdə sistemin ətraf mühit və sosial nəticələrini yaxşılaşdırmaq üçün daha səmərəli olacağını müəyyənləşdirmək birinci vacib addımdır. Müəssisələr insanların dayanıqlı həyat ilə təmin edilməsində, mənfi nəticələrin azaldılmasında və daha yaxşı həyat səviyyəsinə çatmasında innovativ imkanlardan istifadə etməklə yeni həll yollarını müəyyənləşdirə bilərlər.

İstehlakçı kimi necə kömək edə bilərəm?

Kömək etmək üçün iki əsas yol var:

1. Tullantıları azaltmaq; 2. Alış zamanı diqqətli olmaq, imkan daxilində daha

dayanıqlı məhsullar seçmək.

Tullantıların azaldılması bir sıra yollarla həyata keçirilə bilər: artıq qidanı atmamaqdan başlamış okeanın əsas çirkləndiricilərindən biri olan plastik istehlakını azaltmağa qədər. Sizin gündəlik edə biləcəyiniz yaxşı işlər: çox istifadəyə yararlı torbalardan istifadə etmək, plastik çubuqlardan imtina etmək, plastik qabları yenidən emala göndərmək. Aldığımız məhsullar haqqında məlumatlılığımız da kömək edə bilər. Məsələn, tekstil sənayesi kənd təsərrüfatından sonra içməli suyun ikinci əsas çirkləndiricisidir və bir çox geyim şirkətləri inkişaf etməkdə olan ölkələrdə tekstil işçilərini istismar edir. Dayanıqlı və yerli istehsalçılardan məhsul almaqla, eləcə də müəssisələrin dayanıqlı təcrübələrə keçməsinə təsir etməklə fərq yaratmaq olar.

Sizin edə biləcəyiniz başqa tədbirlərlə aşağıdakı keçiddə tanış ola bilərsiniz:

<http://www.un.org/sustainabledevelopment/takeaction>

13 İQLİM
DƏYİŞİKLİYİ

İQLİM DƏYİŞİKLİYİ: BU NƏ ÜÇÜN VACİBDİR?

Burada məqsəd nədir?

İqlim dəyişikliyi və onun təsirlərini aradan qaldırmaq üçün təcili tədbirlərin aparılmasıdır.

Nə üçün?

İqlim dəyişikliyi insan fəaliyyətinin nəticəsində üzə çıxır, həyatımızı və planetimizin gələcəyini təhlükə qarşısına qoyur. İqlim dəyişikliyi problemlərini həll etməklə hamı üçün dayanıqlı bir dünya qura bilərik. Amma biz indi hərəkətə keçməliyik.

İqlim dəyişikliyi həqiqətənmi əhalinin yaşayışına təsir edir?

Bəli. Sərt hava və dəniz səviyyəsinin yüksəlməsi inkişaf etmiş və inkişafda olan ölkələrdə əhaliyə və onların mülklərinə təsir edir. İqlim dəyişikliyi Filippində kiçik fermerdən tutmuş Londonda iş adamına qədər hamıya təsirini göstərir, xüsusilə yoxsul və aztəminatlılara, qadınların, uşaqların və qocaların daxil olduğu həssas qruplara.

Növbəti 15 il ərzində

fəlakət riskinin

azalmasına yatırılan 6

milyard ABŞ dolları

məbləğində investisiya

360 milyard ABŞ

dollarının itirilməsinin

qarşısını ala bilər.

Əgər iş görməsək, nə baş verər?

Əgər bu məsələ nəzarətsiz buraxılsa, iqlim dəyişikliyi son illər ərzində əldə olunmuş irəliləyişi məhv edəcək. Bu vəziyyət, həmçinin kəskinləşə də bilər, çünki biz artıq münaqişəyə gətirib çıxara bilən qida və su çatışmazlığı kimi təhlükələri görürük.

İstixana qazı emissiyasını azaltmaq, iqlim dayanıqlılığını artırmaq, daha çox iş, daha yüksək rifah və daha yaxşı yaşayış təmin edən fəaliyyətlər görmək əvəzinə heç bir şey etməmək bizə daha baha başa gələcək.

Biz bu problemi həll edə bilərikmi, yoxsa hərəkətə keçmək üçün artıq gecdir?

Əlbəttə ki, iqlim dəyişikliyi aradan qaldıra bilərik, lakin biz söylərimizi genişləndirməliyik. Qlobal temperaturun yüksəldilməsini 2 dərəcədən aşağı, deyək ki, 1,5 dərəcə aşağı salmaq üçün dünyanın enerji, sənaye, nəqliyyat, qida, kənd təsərrüfatı və meşə təsərrüfatı sistemində dəyişiklər edilməlidir.

Həmçinin iqlim dəyişikliyinə hazırkı və gələcək təsirlərini əvvəlcədən görməli, uyğunlaşmalı və möhkəm olmalıyıq.

2015-ci ilin dekabrında dünya ölkələri Paris sazişini qəbul etməklə ilk vacib addım atdılar, bütün ölkələr iqlim dəyişikliyinə diqqət ayırmaq üçün fəaliyyətə başlamaq qərarına gəldilər. Bir çox iş adamları və investorlar İqlim Dəyişikliyi Proqramı vasitəsilə ətraf mühitə mənfi təsir göstərən emissiyaların azalmasına razıdılar. Bu proqramın əsası 2014-ci ildə Nyu-Yorkda iqlim məsələləri ilə bağlı zirvə toplantısında qoyulmuşdur; məqsəd hökumətləri, iş adamlarını və vətəndaş cəmiyyətini bir araya gətirməklə iqlim dəyişikliyinə istiqamətlənən yeni təşəbbüslərə başlamaqdır.

Bu problemin həll edilməsi üçün nə qədər xərc tələb olunur?

Düşünərkən bunun nə qədər bahalı olacağına deyil, nə qədər investisiya yatırmağa ehtiyacımız olduğunu və iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə aparılması üçün orada hansı investisiya imkanlarından istifadə edilməsini nəzərdən keçirməliyik. Ümumilikdə, təmiz enerjinin təmin edilməsində dövlət və özəl sektorlara yatırılan investisiyaların 2030-cu ilədək hər il üçün ən azı 1 trilyon ABŞ dollarına çatdırılmasına ehtiyac duyulur və iqlimin dayanıqlı olması üçün daha çox iş görülməsi lazımdır.

Böyük məbləğ kimi səslənsə də, 2013-ci ildə qlobal enerji təchizatına 1,6 trilyon ABŞ dolları yatırılıb, yatırımın təqribən 70 faizi mədən yanacaqları ilə əlaqəli olub. Bundan əlavə, iqlim dəyişikliyinə yumşaldılmasına yatırılan xərclər iqlim dəyişikliyinə qarşısının alınmasının xeyrinə hesablanmayıb. Növbəti 15 il ərzində fəlakət riskinin qarşısının alınmasına qoyulan 6 milyard ABŞ dolları məbləğində yatırım investisiya müddəti ərzində zərərin azaldılması şərtləri baxımından 360 milyard ABŞ dolları məbləğində ümumi faydaya səbəb olacaq.

Elə indi hərəkət etməklə biz həyatımızı qoruyuruq, pulumuza qənaət edirik və bu günə qədər əldə etdiyimiz inkişafa əngəl törədən maneələri aradan qaldırıraq.

Bu məqsədə nail olmaq üçün nə edə bilərəm?

Bizim hər birimiz ayrı-ayrılıqda xeyli iş görə bilərik. Sizin edə biləcəyiniz başqa tədbirlərlə aşağıdakı keçiddə tanış ola bilərsiniz:

<http://www.un.org/sustainabledevelopment/takeaction/>

DAYANIQLI İNKİŞAF MƏQSƏDLƏRİ

DÜNYAMIZI DƏYİŞMƏK ÜÇÜN 17 MƏQSƏD

14 SU ALTINDA
HƏYAT

SU ALTINDA HƏYAT: BU NƏ ÜÇÜN VACİBDİR?

Burada məqsəd nədir?

Okeanların, dənizlərin və dəniz resurslarının qorunması və dayanıqlı istifadəsidir.

Nə üçün?

Okeanlar qida, dərman, bioyanacaq və digər məhsullar kimi əsas təbii resursları təmin edir. Onlar tullantıların və çirklənmənin aradan qaldırılmasına kömək edir. Sahil ekosistemləri tufanların zərərini azaldan bufer rolunu oynayır. Okeanların təmiz saxlanması iqlim dəyişikliyinə təsirinin azaldılmasına və adaptasiya cəhdlərinə kömək edir. Heç dəniz kənarında olmusunuzmu? Bu həm də turizm və istirahət üçün gözəl yerdir.

Bundan başqa Dəniz Mühafizə Əraziləri balıq ovunun və gəlirlərin artırılması, sağlamlığın yaxşılaşdırılması vasitəsi ilə yoxsulluğun azaldılmasına töhfə verir. Kiçik balıq təsərrüfatlarında işin çox hissəsini gören qadınların gender bərabərliyinin təmin edilməsinə də Dənizə Mühafizə Əraziləri kömək edir.

Dəniz birhüceyrəli orqanizmlərdən tutmuş Yer üzərindəki ən böyük canlı olan mavi balina da daxil olmaqla gözəl varlıqların yaşadığı mühitdir. Bura həmçinin planetin ən rəngarəng ekosistemlərindən biri olan mərcan qayalıqlarının vətənidir.

Dəniz Mühafizə
Əraziləri insanlara
gəlir əldə etmək
imkanı verməklə və
onların sağlamlığını
yaxşılaşdırmaqla
yoxsulluğun
azaldılmasına töhfə
verir.

Belə çıxır ki, bu əraziləri qorumağa dəyər. Bəs problem nədədir?

Dünya okeanlarında çirklənmənin səviyyəsinin artması böyük ekoloji və iqtisadi təsirə malikdir. Canlılar dənizdəki tullantılara dolaşanda və ya onları udanda ya məhv olurlar, ya da nəsil verirlər ki, bu da öz növbəsində biomüxtəlifliyə təsir göstərir.

Dünyanın mərcan qayalıqlarının təxminən 20 faizi nəzərə cəpacaq dərəcədə məhv edilmişdir və bərpasına heç bir ümid yoxdur.

Qalan mərcan qayalıqlarının 24 faizi insan təsiri nəticəsində yaxın zamanda, digər 26 faizi isə uzun müddətdən sonra məhv olma təhlükəsi altındadır.

Bundan başqa, dənizçilikdə qeyri-qənaətbəxş idarəetmə həddən çox balıq ovu ilə nəticələnir.

Balıqçılıq sektorundakı illik itkilər 50 milyard ABŞ dolları həcmində təxmin edilir.

BMT-nin Ətraf Mühit Proqramının hesablamalarına görə okeanların zəif idarəçiliyinin ümumi iqtisadi təsiri ən azı illik 200 milyard ABŞ dolları təşkil edir.

Mənfi təsirlərin azaldılması ilə bağlı tədbirlər görülməzsə, iqlim dəyişikliyinə okeanlara vurduğu zərər 2050-ci ilə

qədər əlavə olaraq illik 322 milyard ABŞ dolları təşkil edəcək.

Bunu aradan qaldırmaq üçün nə qədər vəsait tələb olunur?

Böyük miqyaslı fəaliyyətin xərcləri uzunmüddətli gəlirlərlə bərpa olunur. Bioloji Müxtəliflik haqqında Konvensiya hesab edir ki, dünya okeanında vəziyyətin yaxşılaşdırılması üçün irimiqyaslı tədbirlərə 32 milyard ABŞ dolları həcmində birdəfəlik sərmayə və təkrarlanan xərclər üçün isə ildə 21 milyard ABŞ dolları tələb olunur.

Bəs nə edə bilərik?

Açıq okean və dəniz dərinliklərində dayanıqlılıq yalnız həssas məskənləri qorumaq üçün beynəlxalq əməkdaşlığın gücləndirilməsi yolu ilə əldə edilə bilər. Dövlət tərəfindən mühafizə edilən ərazilərin hərtərəfli, səmərəli və ədalətli idarə edilməsi sisteminin yaradılması biomüxtəlifliyin qorunmasına və balıqçılıq sənayesinin dayanıqlılığına istiqamətləndirilməlidir.

Yerli səviyyədə verilən qərarlara gəldikdə, dəniz məhsulları alarkən, qidalanarkən okeanların xeyrinə seçim etməliyik və yalnız ehtiyacımız olan qədər istehlak etməliyik. Sertifikatlaşdırılmış məhsulların seçilməsi fəaliyyət üçün yaxşı başlanğıcdır.

Gündəlik həyatımızda ictimai nəqliyyatdan istifadə, elektrik cihazlarını şəbəkədən ayırmaq kimi kiçik dəyişikliklər etmək enerjiyə qənaət edir. Bu fəaliyyətlər isə dəniz səviyyəsinin yüksəlməsinə səbəb olan karbon miqdarını azaldır.

Biz plastikdən istifadəni bacardığımız qədər azaltmalı, sahil zolaqlarında təmizlik kampaniyaları keçirməliyik. Ən əsası, biz su altında həyatın vacibliyi və onu qorumağın zərurəti fikrini yaya bilərik.

Məqsəd 14 və digər dayanıqlı inkişaf məqsədləri barədə məlumat üçün linkə daxil olun.

<http://www.un.org/sustainabledevelopment>

15 Yer üzündə həyat

YER ÜZÜNDƏ HƏYAT: BU NƏ ÜÇÜN VACİBDİR?

Burada məqsəd nədir?

Meşələri dayanıqlı şəkildə idarə etmək, səhrələşmənin qarşısını almaq, torpaq degradasiyasını dayandırmaq və aradan qaldırmaq, bioloji müxtəliflik itkisinin qarşısını almaq.

Nə üçün?

Meşələr planetimizin quru sahəsinin təxminən 31%-ni əhatə edir. Meşələr bizi nəfəs aldığımız hava, içdiyimiz su və yediyimiz qidaya qədər hər şeylə təmin edir.

Təsəvvür edin, təxminən, 1,6 milyard insanın dolanışığı meşələrdən asılıdır.

Dünyada yoxsulların təxminən 75%-i torpaq degradasiyasından əziyyət çəkir. Meşələrin bütün quruda yaşayan heyvan, bitki və həşəratların 80 faizindən çoxu üçün yaşayış məskəni olduğunu bilirdiniz? Məlum olan 8300 heyvan cinsindən 8 faizinin nəslə kəsilməmişdir və 22 faizi nəslə kəsilmək təhlükəsi ilə qarşı-qarşıyadır.

Biomüxtəliflik və onun dəstəklədiyi ekosistem fəaliyyətləri eyni zamanda insanların iqlim dəyişikliklərinin təsirlərinə qarşı dayanıqlılığını artırır.

Təxminən
1,6 milyard
insanın
dolanışığı
meşələrdən
asılıdır.

faydalar verdiyi üçün iqlim dəyişikliyinə uyğunlaşma və fəlakət riskini azaltmaq strategiyalarının da əsasını təşkil edir.

Meşələr və təbiət, həmçinin, istirahət və ruhi sağlamlıq üçün vacibdir. Bir çox mədəniyyətlərdə təbii landşaft mənəvi dəyərlər, dini inanclar və ənənəvi təhsillə sıx bağlıdır.

Problemin həlli nə qədər vəsait tələb edir?

BMT-nin Meşələr üzrə Katiblik Forumu hesab edir ki, qlobal miqyasda dayanıqlı meşə idarəçiliyinin əldə edilməsi illik olaraq 70 - 160 milyard ABŞ dollarına başa gələcəkdir. "Bioloji müxtəliflik haqqında" Konvensiya bu əsrin ortalarında qlobal səviyyədə bioloji müxtəliflik itkisini dayandırmaq üçün illik 150 - 440 milyard ABŞ dollarının lazım olduğunu təxmin edir.

Problemi həll etməsək, bunun nəticəsi nə olar?

Bioloji müxtəliflik yerli səviyyədə qlobal səviyyələrə qədər bir çox fəaliyyəti yerinə yetirərkən, bioloji müxtəlifliyə verilən cavablar emosiyalardan mənfəətçiliyə qədər dəyişir.

Məsələn, həşəratların və digər tozlandırıcıların qlobal ərzaq iqtisadiyyatına illik 200 milyard ABŞ dollarından çox dəyər qazandırdığı təxmin edilir. Yüksək tələbat olan dərmanların dördü üçünün tərkibində təhlükə altında olan bitkilərin ekstraktları vardır. Hər il dünyada insan təsirləri və iqlim dəyişikliyi ilə pozulan ekosistemlərin yaratdığı təbii fəlakətlərin dəyəri 300 milyard ABŞ dollarından çoxdur. Səhralaşma və meşələrin qırılması bütün növlər üçün yaşayış məskəninə itirilməsi, şirin suyun keyfiyyətinin azalması, torpaq eroziyasının artması, torpaqların degradasiyası və atmosferdə daha çox karbon emissiyasına səbəb olur. Bir sözlə, meşələrin qorunması üçün hərəkətə keçməmək planetin və insanların sağlamlığına təsir göstərir.

Nə edə bilərik?

Bir hissəsi olduğumuz ekosistemləri varlığımızla qaçınılmaz olaraq dəyişdiririk. Bununla yanaşı biz müxtəlifliyi qəbul edən və ya dəyərsizləşdirən seçimlər edə bilərik.

Təkrar istifadə, dayanıqlı qaynağa əsaslanan yerli qidalanma rejimi, yalnız bizə lazım olan qədər istehlak etmək, səmərəli istilik və soyutma sistemləri vasitəsilə enerji istifadəsini məhdudlaşdıraraq bəzi köməkliklər edə bilərik.

Vəhşi təbiətə hörmətlə yanaşmalıyıq və yalnız vəhşi təbiətin problemlərini aradan qaldırmaq üçün məsuliyyətli və etik şəkildə fəaliyyət göstərən ekoturizm imkanlarından istifadə etməliyik.

Yaxşı idarə olunan və qorunan ərazilər sağlam ekosistemləri dəstəkləyir, bu isə öz növbəsində insan sağlamlığını qoruyur. Buna görə də yerli icmaların həmin qorunan ərazilərin idarəedilməsinə və inkişafına qoşulmasını təmin etmək vacibdir.

15-ci Məqsəd və digər Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri haqqında daha ətraflı məlumat üçün:

<http://www.un.org/sustainabledevelopment>

16 SÜLH, ƏDALƏT VƏ
SƏMƏRƏLİ
İNSTİTUTLAR

SÜLH, ƏDALƏT VƏ SƏMƏRƏLİ İNSTİTUTLAR: BUNLAR NƏ ÜÇÜN VACİBDİR?

Burada məqsəd nədir?

Dayanıqlı İnkişaf naminə sülhpərvər və inklüziv cəmiyyəti təşviq etmək; ədaləti hamı üçün təmin etmək və bütün səviyyələrdə səmərəli, hesabatlı və inklüziv institutlar qurmaqdır.

Niyə?

Sülhpərvər, ədalətli və inklüziv cəmiyyət Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə (DİM) nail olmaq üçün zəruridir. Etnik, dini və cinsi mənsubiyyətindən asılı olmayaraq insanların hər yerdə zorakılığın bütün növlərindən azad olmaq və özlərini təhlükəsizlikdə hiss etmək ehtiyacı vardır.

DİM-ə nail olmaq üçün bizə keyfiyyətli təhsil və səhiyyə, ədalətli iqtisadi siyasət və inklüziv ətraf mühit müdafiəsini təmin edən səmərəli və inklüziv ictimai institutlar gərəkdir.

Buna nail olmaq üçün nə etməliyik?

Sülhə, ədalətə və inklüziyaya nail olmaq üçün vacibdir ki, hökumətlər, vətəndaş cəmiyyəti və icmalar birgə işləyərək zorakılığı azaltmağa imkan verən qərarlar versinlər, ədaləti təmin etsinlər, korrupsiya ilə mübarizə aparsınlar və hər zaman inklüziv iştirakı təmin etsinlər. Fikirləri ifadə etmək azadlığı həm şəxsi, həm də ictimai müstəvidə təmin edilməlidir.

Sülhpərvər,
ədalətli və
inklüziv
cəmiyyət
Dayanıqlı
İnkişaf
Məqsədlərinə
nail olmaq
üçün
zəruridir.

İnsanlar onların həyatlarına təsir edən qərarların qəbul edilməsində iştirak etmək iqtidarında olmalıdır.

Qanunlar və siyasət heç bir ayrı-seçkilik olmadan tətbiq olunmalıdır. Mübahisələr fəaliyyət göstərən siyasi və ədliyyə sistemləri vasitəsilə həll edilməlidir.

Milli və yerli institutlar hesabatlı olmalıdır və yerlərdə bərabərlik prinsipini rəhbər tutaraq, rüşvət tələb etmədən ailələrə və cəmiyyətə əsas xidmətləri göstərməlidir.

Yaşadığım yerdən asılı olmayaraq bu məqsədi özümə necə tətbiq edə bilərəm?

Sülhpərvər cəmiyyətin təməlini sarsıdan cinayətlər, həmçinin qətl, insan alveri və digər mütəşəkkil cinayətlər və eləcə də ayrı-seçkilik yayan qanunlar, davranışlar bütün ölkələrə təsir edir. Hətta dünyanın ən böyük demokratik dövlətlərində korrupsiya, cinayət və məişətdə insan hüquqlarının pozulması kimi ciddi problemlərlə rastlaşırlar.

İndi hərəkət etməməyimizin hansı fəsadları ola bilər?

Silahlı zorakılıq və təhlükə ölkənin inkişafına, iqtisadi yüksəlişinə dağıdıcı təsir edir və icmalar arasında uzunmüddətli incikliklərə gətirib çıxarır.

Zorakılığın hər bir forması cəmiyyətə dərin təsir edir. Zorakılıq uşaqların sağlamlığına, rifahına, inkişafına təsir edir. O, travmaya səbəb olur və sosial inteqrasiyanı zəiflədir.

Ədalətli məhkəməyə çıxışın əlçatan olmaması o deməkdir ki, münaqişələr həll edilməmiş qalır, insanlar müdafiə olunmurlar və onlara dəymiş zərərə görə ödəniş edilmir. Qəbul olunmuş qanunlara öz fəaliyyətlərində riayət etməyən təsisatlar özbaşınalıq və vəzifədən sui-istifadəyə meyilli olur və vətəndaşlara dövlət xidmətlərini göstərməyə qadir deyillər.

Təcrid və ayrı-seçkilik təkəcə insan hüquqlarının pozuntusu deyil, bunlar həmçinin narazılığa və düşmənçiliyə gətirib çıxarır, zorakılığa səbəb olur.

Nə edə bilərik?

Hökumətinizin gördüyü işlərə səmimi maraq göstərin. Zorakılığın həqiqi fəsadları, sülhpərvərliyin və ədalətin vacibliyi barəsində icmanızın məlumatlılıq səviyyəsini artırın. DİM-i gündəlik həyatınızda necə tətbiq edə biləcəyinizi müəyyənləşdirin.

Səs verib seçdiyiniz rəsmi şəxsləri hüququnuzdan istifadə edərək hesabatlılığa dəvət edin. İnformasiya azadlığı hüququnuzdan istifadə edin və öz fikirlərinizi seçilmiş nümayəndələrlə bölüşün.

Dəyişikliyi dəstəkləyin – inklüzivliyi təşviq edin, fərqli həyat tarixçəsi, etnik mənşəyi, dini, cinsi, seksual oriyentasiyası və ya fərqli fikirləri olan insanlara hörmət nümayiş etdirin. Hamı üçün ləyaqətli həyat şəraitinin yaxşılaşdırılmasına birlikdə köməklik edə bilərik. 16-cı məqsəd və digər DİM-lə bağlı daha ətraflı məlumat üçün ziyarət edin:

<http://www.un.org/sustainabledevelopment>

DAYANIQLI İNKİŞAF

MƏQSƏDLƏRİ

DÜNYAMIZI DƏYİSMƏK ÜÇÜN 17 MƏQSƏD

17 MƏQSƏDLƏR NAMİNƏ TƏRƏFDAŞLIQ

TƏRƏFDAŞLIQ: BU NƏ ÜÇÜN VACİBDİR?

Burada əsas məqsəd nədir?

Dayanıqlı inkişaf naminə
qlobal tərəfdaşlığı
canlandırmaq.

Niyə?

2015-ci ildə dünya
liderləri yoxsallığa son
qoyulması, bərabərsizliyin
aradan qaldırılması və
iqlim dəyişikliyi ilə
mübarizə aparılması
məqsədilə Dayanıqlı
İnkişaf üzrə 2030-cu il
Gündəliyini qəbul etdilər.

Dayanıqlı İnkişaf
Məqsədlərinə nail
olmaq üçün hər
kəsin – hökumətlər,
vətəndaş
cəmiyyətləri, alimlər
və özəl
müəssisələrin birgə
fəaliyyətinə
ehtiyacımız var.

Bu məsələnin mənə nə dəxli var?

Bu məsələni
hamımız birlikdə
həll etməliyik. 17
Dayanıqlı İnkişaf
Məqsədindən ibarət
olan Gündəlik

“Dayanıqlı İnkişaf
üzrə 2030-cu il
Gündəliyini uğurla
həyata keçirmək
üçün biz
öhdəliklərdən
dərhal tədbirlərə
keçməliyik. Bunu
etmək üçün bütün
səviyyələrdə güclü,
inklüziv və
integrativ
tərəfdaşlıqlara
ehtiyacımız var.”

— BMT-nin Baş katibi
Pan Gi-Mun

ümumdünyəvidir və heç kimin kənarda qalmaması üçün həm inkişaf etmiş, həm də inkişaf etməkdə olan bütün ölkələri tədbir görməyə çağırır.

Tərəfdaşlar olaraq Gündəlikdəki məqsədlərə nail olmaq üçün nə etməliyik?

Mövcud və əlavə qaynaqların – texnoloji inkişaf, maliyyə resursları, potensialın gücləndirilməsi – hər birini səfərbər etməliyik və inkişaf etmiş ölkələr inkişafa yardım barədə rəsmi öhdəliklərini yerinə yetirməlidirlər. Çoxsaylı tərəfdaşlıqlar Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin səmərəlilik və təsirini artırmaq və Məqsədlərə gedən yolda inkişafı sürətləndirmək baxımından onlar arasındakı əlaqələri gücləndirməkdə mühüm rol oynayacaq.

Ehtiyacımız olan resursların səmərəli şəkildə cəlb olunmasını və buna nəzarəti necə təmin edə bilərik?

Bu məsələ ilə bağlı ilk növbədə ölkələr məsuliyyət daşıyacaqlar. Vətəndaş cəmiyyəti, biznes sahəsi və müxtəlif maraq qruplarının nümayəndələrinin iştirakı ilə hər bir ölkədə inkişafa nəzarətin mütəmadi olaraq aparılmasına ehtiyac yaranacaq. Hər il Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Dayanıqlı İnkişafa dair Yüksək Səviyyəli Siyasi Forumunda (YSSF) ölkələr regional səviyyədə təcrübə mübadiləsi aparacaq və ümumi məsələləri müzakirə edəcəklər, boşluqları və ortaya çıxan problemləri müəyyənləşdirməklə və islahat tədbirləri təklif etməklə inkişafın miqyasını global səviyyədə ölçəcəklər.

Biz nə edə bilərik?

Yaşadığınız icmalarda Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin təbliği ilə

bağlı tədbirlər həyata keçirən bir qrup yaradın və ya mövcud olanlara qoşulun.

Hökumətlərinizi Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin icra edilməsi üçün özəl sektorla əməkdaşlıq etməyə təşviq edin.

Məlumat vermək, maarifləndirmək, şəbəkələşmək və maraq oyatmaq üçün təşəbbüslərinizi Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin Tərəfdaşlıq Platformasında paylaşın!

<https://sustainabledevelopment.un.org/partnerships>.

Məqsəd 17 və digər Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri barədə ətraflı məlumat əldə etmək üçün bu linkə daxil olun:

<http://www.un.org/sustainabledevelopment>

Dünyanın
ən böyük
dərsi

“Yaşamaq üçün biz resurslardan düzgün istifadə etməliyik, lakin düzgün həyat tərzini necə seçək? Planetimizə daha çox təsir göstərən amillər hansılardır? Bəs heç bir təsir göstərməyənlər hansıdır? Sadə cavablar yoxdur, lakin bu sualları araşdırdıqda bir çox məqamlar aydın olur”

Treyl

Treyl Vinus Kulşen

Dubay Raffels World Academy-nin müəllimi

Dayanıqlı həyat tərzini anlayışı

Fənn:

İctimaiyyət, Coğrafiya, Həyat bilgisi.

Təlim nəticəsi:

- Dayanıqlı inkişaf anlayışını açıqlamaq;
- Müxtəlif həyat tərzlərinin dayanıqlı inkişafa təsirini real həyatdan götürülmüş məlumatlar əsasında “Ekoloji iz” onlayn kalkulyatoru vasitəsilə qiymətləndirmək;
- Şagirdlərin həyat tərzlərini daha dayanıqlı edə bilmələri üçün tədbirlər müəyyənləşdirmək.

Hazırlıq:

- Lazımı biliklər: şagirdlər histqramın köməyi ilə ölçü vahidlərindən istifadə və nəticələri müqayisə etməklə ölçməyi bacarmalıdır;
- Musiqili çarxı mobil telefona və ya kompüterə yükləyin. Mümkün deyilsə, mahnının sözlərini çap edin;

- Hər bir şagird üçün mahnının sözlərinin bir nüsxəsini çap edin;
- Ekoloji iz olan təsviri çap edin;
- Dörd hekayə qeyd olunmuş əlavəni lazımi sayda çap edin;
- Şagirdlərin “Ekoloji iz” onlayn kalkulyatorundan istifadə edə bilmələri üçün lazımi sayda kompüter və ya planşet hazırlayın;
- Hekayələrə nəzər salın, sizin seçdiyinizin “Ekoloji iz” onlayn kalkulyatoruna uyğun olduğuna əmin olun.
- Verilən hekayə nümunəsi əsasında məktəbinizin şagirdi haqqında hekayə hazırlayın.

Ümumi vaxt:

60
dəq.

Yaş həddi:

11-14
yaş

Qlobal məqsədlər
Sabit inkişafın ümumdünya məqsədləri

Dünyanın
Ən Böyük
Dərsi

“Dünyanın ən böyük dərsi” – Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən qəbul edilmiş “Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri”nin elan edilməsi ilə əlaqədar birgə təhsil layihəsidir. Bu layihə 17-ci məqsədin – “Dayanıqlı inkişaf naminə tərəfdaşlıq” məqsədinin mühümlüyünün canlı sübutudur və onun reallaşdırılması bizimlə və biri-biri ilə əməkdaşlıq edən tərəfdaşlarımızın köməyi olmadan mümkün olmazdı.

Layihənin təşkilatçılar qrupuna təşəkkür edirik:

Dünya üzrə bizimlə işləyənlərə xüsusi təşəkkürlər:

“Global düşüncə” təşkilatının əməkdaşlığı ilə hazırlanmış dərslər planları www.think-global.org.uk Ədalətli və dayanıqlı sülhün təmin edilməsi məqsədi ilə təlimin təbliği.

Giriş və musiqili qarx

5

dəq.

Mahnının çap olunmuş mətnini şagirdlərə paylayın (Əlavə 1). Mətni oxuduqdan və ya mahnını dinlədikdən (They Might Be Giants qrupunun Electric Car mahnısı) sonra ətraf mühitə və dayanıqlı inkişafa aid olan sözləri seçməyi onlardan xahiş edin.

<https://www.youtube.com/watch?v=4BPU5mKipNo> (3:45)

Açar sözlər: change, green, electric car, machine, diesel.

“Mahnı nədən bəhs edir?” sualını şagirdlərə verin.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Alternativ tapşırıq olaraq mahnının mənasını əks etdirən sözləri və cümlələri seçməyi şagirdlərdən xahiş edə bilərsiniz.

Şagirdlərə mahnını bir daha dinləməyə imkan verin.

Təlim tapşırığı

5

dəq.

Şagirdlərə sözlərin və rəmzlərin siyahısını (yaşıl, ekoloji təmiz, utilizasiya, tullantıların emalı rəmzləri) təqdim edin. “Bu rəmzləri və sözləri ümumiləşdirən nədir?” sualı ilə şagirdlərə müraciət edin.

Dinlədikləri mahnını şagirdlərə xatırladın, onları dayanıqlı sözüə yönəldin və lövhədə bu sözü yazın.

Dayanıqlı inkişafın tərifini yazın və şagirdlərdən cümlələrlə onu müzakirə etməyi xahiş edin.

“Dayanıqlı inkişaf – cəmiyyətin elə inkişafıdır ki, bugünkü nəslin tələbatlarını ödəməyə imkan verməklə gələcək nəsilləri bu imkanlardan məhrum etmir.” (Brundland komissiyasının məruzəsi, 1987-ci il).

Ehtiyac olarsa, dayanıqlı inkişafın tərifini müəyyən etmək üçün Əlavə 2-dən istifadə edin.

Qrup diskussiyası

10

dəq.

Açıq müzakirə və ya kiçik qruplarda müzakirə:

- Siz necə düşünürsünüz, sizin həyat tərziniz dayanıqlıdır? Sizin həyat tərzinizin dayanıqlı olduğunu necə müəyyən etmək olar?
- Həyat tərzlərini necə müqayisə etmək olar? Siz öz həyat tərziniz ilə başqa ölkədə yaşayan həmyaşıdınızın həyat tərzini necə müqayisə edərdiniz?

Bizim məqsədımız bütün şagirdləri ölçü aparmağa və müqayisə etməyə yönəltməkdir. Şagirdləri ekoloji iz anlayışını ölçü vahidi və digər həyat tərzlərinin müqayisəsi kimi görməyə alışdırın. Bizim ekoloji izimiz həyat tərzimizin planetimizə göstərdiyi təsiri hesablamağa imkan verir.

Əlavə 3-ə baxın.

Analoji olaraq, şagirdləri ekoloji mühasibat uçotu anlayışı ilə tanış edin. Biz dollarları, rupiləri və dirhəmləri müqayisə etməyəcəyik. Ümumi bir “valyuta”dan istifadə edəcəyik. Ekoloji iz sizin həyat tərzinizi analiz edir və bu həyat tərzini qoruyub saxlamaq üçün nə qədər ərazi lazım olduğunu hesablayır.

Təlim tapşırığı

10
dəq.

- Məqsəd: Ekoloji izi hesablamaq və müqayisə etmək;
- Qruplaşdırmaq: Şagirdləri 2-4 nəfərlik qarışıq səviyyəli qruplara bölün (Hər qrupa internetə çıxışı olan planşet və ya noutbuk lazım olacaq);
- Tapşırıq: Hər qrupa başqa ölkənin şagirdi haqqında məlumat paylayın (əlavə 4). Hər qrup məlumatı oxumalı, lazımı informasiyanı tapmalı və onlayn kalkulyatorun köməyi ilə hekayənin qəhrəmanının ekoloji izini hesablmalıdır. Bəzi qruplara eyni hekayə düşə bilər. Məktəbinizin şagirdi haqqında hekayə hazırlamısınızsa, bu tapşırıq zamanı ondan da istifadə edin.

Şagirdlərə hekayə ilə tanış olmaq üçün vaxt verin.

- Ceymsin hekayəsi;
- Lorenanın hekayəsi;
- Adriannanın hekayəsi;
- Suryanın hekayəsi;
- Məktəbinizin şagirdi haqqında hekayə.

Şagirdlərə "Ekoloji iz" kalkulyatorunun saytını göstərin (www.footprintnetwork.org), sonra qrupların ekoloji iz kalkulyatorunu hekayələrə və ölkəyə uyğun işə saldıqına əmin olun.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Onlayn kalkulyatordan istifadə əvəzinə şagirdlərə Əlavə 5-də olan sualları cavablandırmağı təklif edin. Bu tapşırığı qrupla və ya fərdi qaydada yerinə yetirmək olar.

Təlim tapşırığı

10
dəq.

Hesablamaları bitirdikdən sonra qruplardan hər bir qəhrəmanın ekoloji izini əks etdirən histoqramı partaya qoymağı xahiş edin. Bununla siz hekayə qəhrəmanlarını müqayisə edə biləcəksiniz.

Şagirdlər hazır olduqda onlardan qrupun hekayə qəhrəmanının ekoloji izi ilə sinfi tanış etməyi xahiş edin.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Daha hazırlıqlı şagirdlərə və ya yuxarı sinif şagirdlərinə bir neçə qəhrəmanın ekoloji izini hesablamağı təklif etmək olar.

Tapşırığı tez yerinə yetirən şagirdlərə əlavə olaraq "Ekoloji izin hansı sahələri daha genişdir?", "Hekayə qəhrəmanının həyat tərzini daha dayanıqlı etmək üçün hekayədə nə kimi dəyişiklik etmək olar?" suallarını verə bilərsiniz.

Ekoloji izin nəticələri qeyd olunmuş səhifəni izləyin.

Diskussiya

10

dəq.

Qəhrəmanların ekoloji izində olan fərqi müzakirə edin. Hansı qəhrəman dayanıqlı həyat tərzı sürür (ekoloji izin dəyəri bir planetdən az olan hal)?

Daha dayanıqlı həyat tərzı üçün hansı dəyişiklikləri edə bilərik? Daha az ət yemək? Daha az enerji sərf etmək? Elektromobil sürmək? Daha nə?

Həyat tərzını dəyişmək üçün şagirdlər daha hansı fikirləri irəli sürür?

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Uşaqlara yazılı şəkildə histoqramı şərh etməyi, ümumi tendensiyaları və normadan kənarlaşmaları qeyd etməyi tapşırmaq olar.

Alternativ olaraq şagirdlərə daha kiçik ekoloji iz qoyan həyat tərzı dəyişikliklərini sadalamağı tapşırmaq olar.

Şagirdlər üçün suallar

10

dəq.

Aşağıdakı sual haqqında düşünməyi şagirdlərdən xahiş edin:

Ekoloji iz hesablamalarında və müqayisəsində sizi təəccübləndirən nə oldu?

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

"Ekoloji iz" onlayn kalkulyatorunun çatışmazlıqları barədə bacarıqlı uşaqların fikirlərini öyrənmə bilərsiniz.

Qlobal Məqsədlərə çatmaq üçün fəaliyyətə başlayın

Müəllim olaraq sizin şagirdlərin müsbət enerjisini düzgün istiqamətləndirmək və onları aciz olmadıqlarına, dəyişikliyin mümkün olduğuna inandırmaq imkanınız var.

"Design for Change" hərəkatı tərəfindən keçirilən "Mən bacarıram" məktəb müsabiqəsi uşaqları əməkdaşlığa çağıraraq öz mühitlərində dəyişikliklər etməyə və öz təcrübələrini dünyadakı uşaqlarla bölüşməyə dəvət edir.

Başlamaq üçün www.dfcworld.com saytına daxil olun.

"Design for Change"-in dərslər və ya şagirdlərə sərbəst fəaliyyətləri üçün www.globalgoals.org/worldslargestlesson sayta daxil olun

DESIGN for
CHANGE

Resurslar

Global Footprint Network – məhdud resurslar şəraitində dayanıqlı inkişaf konsepsiyası çərçivəsində düşünülmüş qərarların qəbul edilməsini stimullaşdıran beynəlxalq elmi-tədqiqat mərkəzidir. Global Footprint Network tərəfdaşları ilə birgə tədqiqatları koordinasiya edir, metodoloji standartları hazırlayır və qərar qəbul edən şəxslərə iqtisadiyyatın Yer kürəsinin ekoloji sərhədləri çərçivəsində işləməsinə kömək edə biləcək tədbirlər toplusunu təklif edir. Biz bir planetin resursları daxilində hamı üçün yaxşı bir həyat səviyyəsinə nail olmaq üçün yerli və federal (respublika) orqanlar, investorlar və digər nüfuzlu insanlarla işləyirik.

www.footprintnetwork.org

Müəllimlər üçün ekoloji ayaq izi ilə bağlı əlavə məlumatlar:

http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/page/basics_introduction/

http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/page/footprint_basics_eooverview/

Electric Car mahnısının sözləri

They Might Be Giants qrupunun

Electric car
On roads so dark
To change the end
Rewrite the start
Electric car
So good, so far

Electric car
On verdant green
Invent a turn
Invent a dream
Electric car
The new machine

Let's take a ride in an electric car
To the West Side in an electric car
How can you deny an electric car?
Won't you take a ride with me?
Come on and take a ride with me

Electric car
Beside the tree
Roll past the dock
Roll past the sea

Electric car
Roll silently Electric car
On roads so dark
To change the end
Rewrite the start
Electric car
So good, so far

Let's take a ride in an electric car
To the West Side in an electric car
How can you deny an electric car?
Won't you take a ride with me?
Come on and take a ride with me

Not diesel, steam, or gasoline
Let's take a ride in an electric car
Happiness resides in an electric car
You can even drive an electric car

Won't you take a ride with me?
Come on and take a ride with me

Let's take a ride in an electric car
To the West Side in an electric car
How can you deny an electric car?
Won't you take a ride with me?
Come on and take a ride with me

Dayanıqlı inkişafı uşaqlara təsvir etmək üçün məsləhətlər

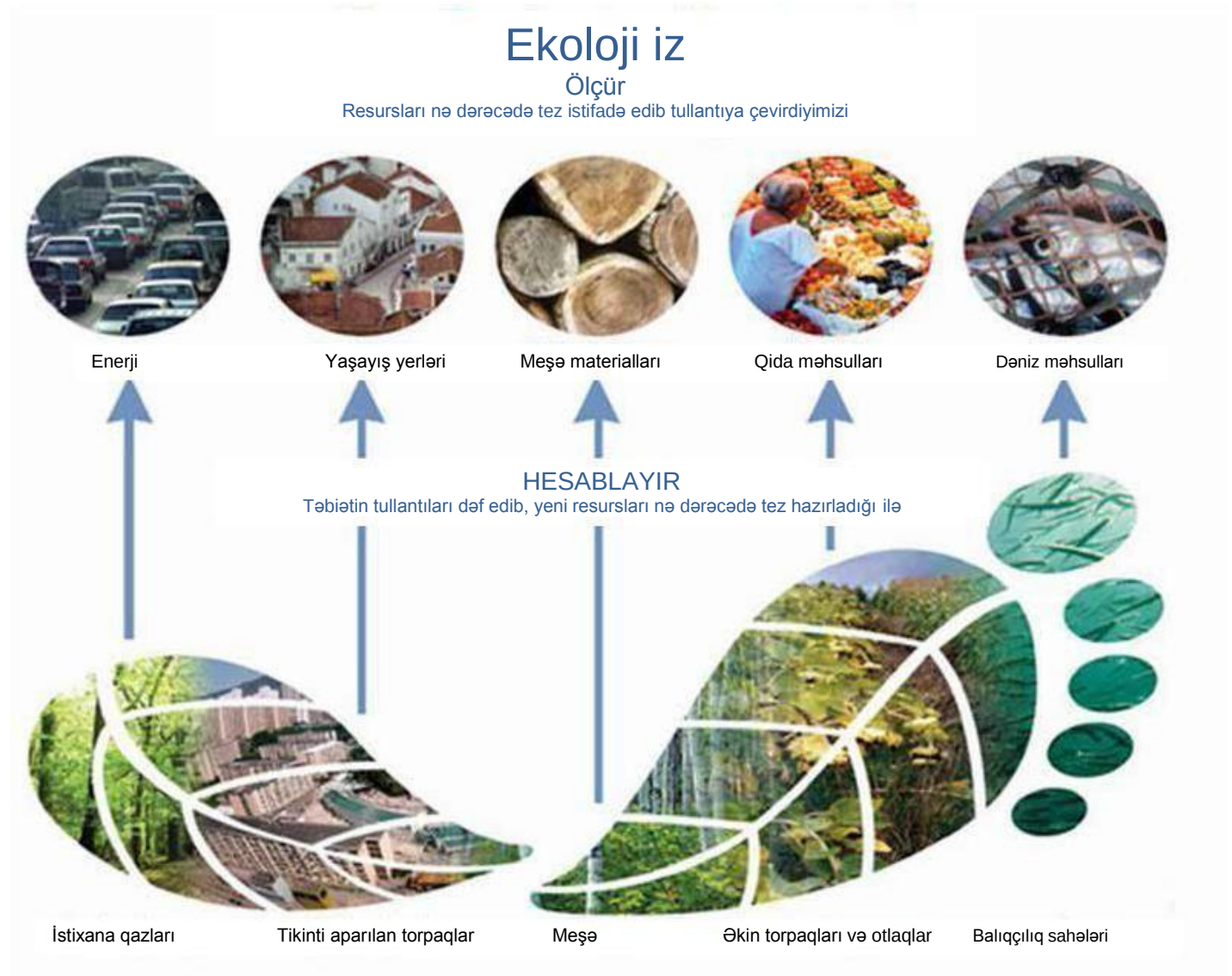
“Dayanıqlı inkişaf – gələcək nəsillərin təbiətə olan tələbatının təmin olunmasına mane olmadan insanların və ticarətin bu gün təbiətdən olan tələbatını təmin edə bilən iqtisadi durumdur. Bu anlayışı dayanıqlı iqtisadiyyatın qızıl qaydaları olan sadə terminlərlə ifadə etmək olar: dünyanı özünüzdən sonra daha yaxşı qoyub gedin, sizə lazım olandan artığını götürməyin, ətraf mühitə zərər verməməyə çalışın.”

Pol Xoken, “Ticarətin ekologiyası”

“Dayanıqlı inkişaf nədir?” sualına uşaqların bəzi cavabları:

- Uzun müddət davam edən daimi bir şey;
- Bu bir dövriyyədir, hər şey dövr edir və yenidən başlayır;
- Planetimizə və burada olanlara qayğıdır;
- Hamı üçün yaxşı bir şey;
- Planetimizə və digər insanlara qayğı və sevgi;
- Başqaları ilə bölüşmək və lazım olanından artığını götürməmək;
- İstədiyimizi deyil, bizə lazım olanı götürmək;
- Gələcək nəsillər üçün dünyanı daha yaxşı etmək;
- Hamının riayət edəcəyi qaydaları yaratmaq;
- Havaya, suya, torpağa və orada yaşayanlara qayğı ilə yanaşmaq;
- Hər şey bir-biri ilə bağlıdır. Gəlin bu zənciri daha yaxşı edək;
- Dayanıqlı inkişaf yalnız öz otağını təmizləmək deyil, eyni zamanda hamıya məxsus böyük otağı təmiz saxlamaq deməkdir!

www.googolpower.com

http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/page/footprint_basics_overview/

Ceyms

Yaş: 13

Ölkə: ABŞ

Salam, mənim adım Ceymsdir. Mənim 13 yaşıım var və mən 7-ci sinifdə oxuyuram. Mən ailəmlə: anam, atam, kiçik bacım və böyük qardaşımla birgə ABŞ-ın Florida ştatında yaşayıram. Biz Mayami şəhərindən bir az aralı, 5 yataq otağı olan (ümumi sahəsi təxminən 325 m²,-lik, elektrik enerjisi və suyu olan) evdə yaşayırıq. Mən, qardaşım və bacım bütün gün məktəbdə, valideynlərim isə işdə olurlar. Mənim atam mühəndis, anam isə tibb bacısıdır.

Hər axşam biz evə qayıdanda valideynlərim şam yeməyi hazırlayırlar. Adətən biz qarnirlə (salat, meyvə, tərəvəz, kartof və s.) ət və ya balıq, bəzən isə makaron yeyirik. Anam və bacım birlikdə böyük məmnuniyyətlə yaxınlığımızdakı mağazadan alış-veriş edirlər. Biz ərzaqların əksəriyyətini bu mağazadan alırıq.

Biz böyük ailə olduğumuz üçün hər gün ev işləri ilə məşğul oluruq. Bu, tullantıların atılması (adətən gün ərzində bir böyük bağlama), qab-qacaqları yuma, tozsoranla təmizlik və ya paltar yumaq kimi işlər olur.

Mənim valideynlərimin hər birinin avtomobili var və onlar işə avtomobillə gedir. Onlar həftədə 60 mil yol qət edirlər, çünki valideynlərim məni, bacımı və qardaşımı həm də məşqlərə aparırlar. Məktəbə bacım, qardaşım və rayonumuzun digər uşaqları ilə birgə avtobusda gedirik.

Mənim ailəm səyahətləri sevır. İldə bir dəfə biz Floridanın istisindən qaçmaq məqsədilə Koloradoya (təyyarə ilə təxminən 4 saatlıq yoldur) xizək sürməyə gedirik. Biz birlikdə vaxt keçirməyi çox sevirik.

Источник фото: <https://www.flickr.com/photos/chrishunkeler/8917825411/>

Lorena

Yaş: 8

Ölkə: Braziliya

Salam, mənim adım Lorenadır. Mən San-Paulodan bir az aralıda yerləşən Braziliyanın kiçik şəhərində yaşayıram. Mən orta ölçülü dörd otaqlı evdə valideynlərim və kiçik qardaşımla yaşayıram. Nənəm və babam bizimlə qonşuluqda yaşayırlar. Biz işıq enerjisinin əksəriyyətini yenilənən resurslardan alırıq. Biz ayda 80 k.Vt enerji sərf edirik.

Mənim sevimli yeməyim balıqdır. Biz sahil kənarında yaşadığımız üçün anam tez-tez balıq bişirir. Biz ət də yeyirik, lakin gec-gec. Mən, həmçinin süd və yumurtanı da sevirəm, lakin biz onları həftədə bir neçə dəfə yeyirik. Bizim yediyimiz bütün ərzaqlar Braziliyada istehsal olunur. Mənim anam bizə təzə meyvə-tərəvəz almaq üçün bazarda çox vaxt keçirməli olur. Çoxlu meyvə və tərəvəz!

Biz nadir hallarda yeni əşyalar alırıq. Biz yalnız həqiqətən ehtiyacımız olan əşyaları alırıq. Mənim atam qəzet oxumağı xoşlayır, lakin o həftədə bir-iki dəfə qəzet alır. Biz mümkün olan hər şeyi yenidən istifadə edirik.

Mən hər yerə piyada gedirəm. Səhərlər qardaşımla məktəbə piyada gedirəm. Anam işə piyada, atam isə avtobusla gedir. Biz təyyarədən çox az, bir neçə ildən bir, Braziliyada qohumlarımızı ziyarət edəndə istifadə edirik.

Mən boş vaxtlarımı dostlarım və ailəmlə keçirməyi xoşlayıram. Mən dənizin sahilində dincəlməyi və anamla bazara getməyi xoşlayıram.

Adrianna

Yaş: 6

Ölkə: İtaliya

Mənim adım Adriannadır. Mən İtaliyada yaşayıram. Mən valideynlərim və qardaşlarımla (biri məndən böyük, digəri isə kiçikdir) 1980-ci illərdə kərpicdən tikilmiş binada yerləşən mənzildə yaşayıram. Bizim mənzildə dörd yataq otağı var, mənim, qardaşlarımla və valideynlərimin. Qışda biz mənzilimizi işıq enerjisi ilə qızdırırıq. Biz evi 20 dərəcə temperaturda saxlamağa çalışırıq.

Bizim ailəmiz balıq və ət yeməyi xoşlayır, hər gün axşam yeməyinə balıq və ya ət yeyirik. Bəzən yumurta, süd və süd məhsulları da yeyirik. Mənim anam və mən bazara getməyi xoşlayırıq, məhz buna görə də yediyimiz ərzaqların əksəriyyəti təzə və bizim yaşadığımız yerlərdə becərilmiş olur. Biz şəhərimizin digər sakinlərinin istifadə etdiyi miqdarda ərzaq istifadə edirik.

Adətən mənim qardaşlarım və mən məktəbə velosipedlə gedirik. Qışda hava çox soyuq olanda valideynlərim bizi avtomobillə aparır. Biz birlikdə harasa gedəndə avtomobil kirayəsi agentliyindən (ildə 3000 km) və ya ictimai nəqliyyatdan (ildə 80 km) istifadə edirik.

Mənim ailəm səyahət etməyi xoşlayır. Biz adətən ildə bir dəfə dincəlməyə gedirik. Biz Avropanın başqa ölkələrini səyahət etməyi xoşlayırıq. Səyahət etdiyim ölkələrdən ən çox Fransanı sevdim. Adətən səyahət edərkən biz avtomobillə və ya qatarla hərəkət edirik.

İstirahət günlərini ailəm və dostlarımla keçirirəm. Hava yaxşı olanda biz parka getməyi və oynamağı xoşlayırıq. Mənim qardaşlarım futbol oynamağı və digər idman növləri ilə məşğul olmağı sevirlər.

Mənbə: <https://www.flickr.com/photos/sleepyjeanie/6262137134/>

Surya

Yaş: 11

Ölkə: Hindistan

Mənim adım Suryadır. Mən Hindistanın Dehli şəhərindənəm. Mən valideynlərim və babamla yaşayıram. Mən ailədə yeganə uşağam. Həftə ərzində mən məktəbə gedirəm, valideynlərim isə işləyirlər. Anam İnstitut müəllimidir, atam isə proqramçıdır. Bizim itimiz və pişiyimiz var. Biz şəhərdə orta ölçülü evdə yaşayırıq. Hindistanda hava hərdən ekstremal olur. Adətən Dehliyə hava isti olur və biz evi isitmirik. Ehtiyac olanda isə biz evi kömürlə isidirik.

Biz, ümumiyyətlə, ət yemirik və bəzən süd məhsulları yeyirik. Biz hər gün düyü, mərci və tərəvəz yeyirik. Mənim sevdiyim yemək külfidir. Bu buzlaşdırılmış desert dondurmaya oxşayır.

İstirahət günləri, bəzən isə həftə içi dərstdən sonra mən dostlarımla birlikdə idmanla məşğul oluram. Bizim ən çox sevdiyimiz oyun futbol və ya kriketdir, həmçinin mən valideynlərim və babamla tennis oynamağı da xoşlayıram.

Bizim avtomobilimiz yoxdur, ona görə şəhərə getmək üçün biz taksi sifariş edirik. Bəzən biz avtobusdan da istifadə edirik. Mənim anam işlə əlaqədar olaraq tez-tez səyahət edir, ildə iki-üç dəfə başqa şəhərlərdə və ölkələrdə olur. Biz hər il Hindistanın müxtəlif bölgələrinə istirahətə gedirik. Adətən biz qatarla səyahət edirik, bəzən isə təyyarə ilə uçuruq.

Источник фото: <https://www.flickr.com/photos/worldbank/3492484806/>

Əlavə 5

Ekoloji iz kalkulyatoru

Sorğu vərəqində olan sualları cavablandırın. Bu kateqoriyanın ümumi qiymətini müəyyən etmək üçün bütün bölmələrin ballarının cəmini tapın. Sonra boş cədvəle ümumi balı qeyd edin və son nəticəni hesablayın. Son nəticəni istifadə etməklə öz ekoloji izinizi müəyyən edin. Teaching Green - The Middle Years - təlim resursundan istifadə olunub.

Su istifadəsi			
Sual	Cavab/ballar	Mənim nəticəm	Qənaət edə biləcəyim ballar
1. Mənim adi duş (vanna) qəbulum	Duş (vanna) qəbul etməm (0) Həftədə 3-4 dəfə qısa duş (25) Gündə 1 dəfə qısa (50) Gündə 1 dəfə uzun duş (70) Gündə 1 dəfədən artıq (90)		
2. Tualətə su axıdıram.	İstifadədən sonra hər dəfə (40) Bəzən (20)		
3. Dişlərimi təmizləyərkən	Suyu bağlamıram (40) Suyu bağlayıram (0)		
4. Biz suya qənaət edən tualetdən istifadə edirik	Bəli (-20) Xeyr (0)		
5. Biz suya qənaət edən duşdan istifadə edirik.	Bəli (-20) Xeyr (0)		
Ümumi hesab:			
Əzaq istifadəsi			
1. Mənim adi rasionum	Ət gündə bir dəfədən artıq (600) Ət gündə bir dəfə (400) Ət həftədə bir neçə dəfə (300) Mən vegetarianam (200) Mən qəti vegetarianam (150)		
2. İstifadə etdiyim əzaqlar ekoloji təmizdir və ya mən yaşadığım zonada yetişdirilir	Bəli (-20) Xeyr (0)		
3. Mən meyvə və tərəvəz tullantılarını gübrə kimi istifadə edərim	Bəli (-10) Xeyr (0)		
4. Mənim qidağın böyük əksəriyyəti yarımfabrikatdır	Bəli (20) Xeyr (-20)		
5. Mənim qidağın böyük əksəriyyəti qablaşdırılmışdır.	Bəli (-20) Xeyr (0)		
6. Adətən mən gün ərzində zibilə atıram:	Heç nə (0) Yeməyin dördübdəbir hissəsini (25) Yeməyin üçdəbir hissəsini (50) Yeməyin yarısını (100)		
Ümumi hesab:			
Nəqliyyatdan istifadə			
1. Adətən hərəkət edərim:	Piyada və ya velosipedlə (0) İctimai nəqliyyat, məktəb avtobusu ilə (30) Şəxsi nəqliyyat vasitəsi ilə, başqa birisi ilə (100) Şəxsi nəqliyyat vasitəsi ilə, tək (200)		
2. Bizim avtomobilin istifadə etdiyi yanacağın miqdarı	100 km-ə 7.8 litrdən az (-50) 100 km-ə 7.8-9.8 litrə qədər (50) 100 km-ə 9.8-13.8 litrə qədər (100) 13.8 litrdən artıq (200)		

Sual	Cavab/Ballar	Mənim nəticəm	Qənaət edə biləcəyim ballar
3. Adətən gün ərzində avtomobildə, nəqliyyatda vaxt keçirirəm:	İstifadə etməirəm (0) Yarım saatdan az (40) Yarım saatdan bir saata qədər (100)		
4. Adətən getdiyim avtomobilin ölçüsü?	Bir saatdan artıq (200) Maşinsız oluram (-20) Kiçik (50) Orta (100)		
5. Ailənizin neçə avtomobili var?	Böyük (200) Maşınım yoxdur (-20) Hər sürücüyə bir maşından az (0) Hər sürücüyə bir maşın (50) Hər sürücüyə bir maşından artıq (100) Hər sürücüyə iki maşından artıq (200)		
6. İldə neçə dəfə təyyarə ilə uçuram?	0 (0) 1-2 (50) 3-dən çox (100)		
Ümumi hesab			
Yasayış yerindən istifadə			
1. Mənim evim	Böyük həyətyanı sahədə yerləşən böyük ev (50) Kiçik həyətyanı sahədə yerləşən ev (0) Penthaus/ çoxmərtəbəli bina (0) Mənzil (-50)		
2. Otaqların sayını sakinlərin sayına bölün (s/q çıxmaq şərti ilə)	Adama 1 otaqdan az (-50) Adama 1-2 otaq (0) Adama 2-3 otaq (100) Adama 3 otaqdan artıq (200)		
3. Bizim boş qalan ikinci və ya bağ evimiz var.	Bəli (200) Xeyr (0)		
Ümumi hesab:			
Enerji istifadəsi			
1. İlin soyuq vaxtında bizim evdə hər hansı dərəcəsi	15 dərəcədən aşağı (-20) 15-18 dərəcə (50) 19-22 dərəcə (100) 22 dərəcədən yuxarı (150)		
2. Yuyulmuş paltarları həyətdə və ya paltar qurudanın üzərində quruduruq.	Həmişə (-50) Bəzən (20) Heç vaxt (0)		
3. Biz enerjiyə qənaət edən soyuducudan istifadə edirik.	Bəli (-50) Xeyr (50)		
4. Bizim ikinci soyuducumuz yox və ya dondurucumuz var.	Bəli (100) Xeyr (0)		
5. Biz daha artıq fluorescent lampalardan istifadə edirik	Bəli (-50) Xeyr (100)		
6. Mən işığı, kompüter, televizoru istifadə etməyəndə söndürürəm	Bəli (0) Xeyr (50)		
7. Havanı sərinləşdirmək məqsədilə mən istifadə edirəm	Maşında kondisioner (50) Evdə kondisioner (100) Ventilyator (-10) Heç nə (-50)		
8. Mənim paltaryuyan maşınım:	Şaquli yükləmə (100) Frontal (50) Avtomat yükləmə (25)		
Ümumi hesab:			
			Ballar,

Sual	Cavab/Ballar	Mənim nəticəm	Qənaət edə biləcəyim ballar
Geyimdən istifadə			
1. Mən hər gün paltar dəyişirəm və aynimdən çıxan paltarları yumağa atıram.	Bəli (80) Xeyr (0)		
2. Mən yamaqlı paltar və ayaqqabı geyinirəm.	Bəli (-20) Xeyr (0)		
3. Geyimlərimin dördə biri ikinci əl mallardır	Bəli (-20) Xeyr (0)		
4. Mən hər il yeni geyim alıram.	Bəli (0) Xeyr (100)		
5. Mən geyinmədiyim paltarlarımı xeyriyyə cəmiyyətlərinə verirəm.	Bəli (-50) Xeyr (100)		
6. Mən geyimlərimin müəyyən hissəsini heç geyinmərəm	25 %dən az (25) 50 % (50) 75 % (75) 75 %dən artıq (100)		
7. Mən hər il yeni ayaqqabı alıram.	0-1 (0) 2-3 (20) 4-6 (60) 7-dən artıq (90)		
	Ümumi hesab:		
Digər			
1. Mənim bir günlük tullantım yerləşir	Ayaqqabı qutusu (20) Kiçik zibil vedrəsi (60) Mətbəx üçün nəzərdə tutulmuş zibil konteyneri (200) Bu gün tullantım yoxdur (-50)		
2. Mən kağız, metal, şüşə və plastik tullantılarını yenidən istifadə üçün təhvil verirəm.	Bəli (-100) Xeyr (0)		
3. Mən əşyaları təkrar istifadə edirəm	Bəli (-20) Xeyr (0)		
4. Mən əşyaları təmir edirəm, tullamıram.	Bəli (-20) Xeyr (0)		
5. Mən birdəfəlik istifadəsi olan əşyalardan istifadə etməməyə çalışıram.	Bəli (0) Xeyr (60)		
6. Mən mümkün qədər akkumulyator batareyalardan istifadə edirəm.	Bəli (-30) Xeyr (0)		
7. Mən qədim elektron qurğular (kompüter, televizor, stereo, video, DVD, X-box və s.)	0-5 (25) 5-10 (75) 10-15 (100) Daha artıq 15 (200)		
8. Sizin tipik fəaliyyətləriniz üçün nə qədər avadanlığa ehtiyacınız var? (qayıq, motosiklet velosiped)	Lazım deyil (0), Az (20) Orta (60), Çox (80)		
	Ümumi hesab:		

Ümumi cədvəl

Hər kateqoriya üzrə ümumi hesabı qeyd edin və son nəticəni əldə etmək üçün cəmini tapın.

Su istifadəsi _____

Qida istifadəsi _____

Nəqliyyatdan istifadə _____

Yaşayış yerindən istifadə _____

Enerjidən istifadə _____

Geyimdən istifadə _____

Digər _____

Ümumi nəticə _____/350= _____ **Yer planeti**

Hər kəs mənim kimi yaşasa, bütün insanların ehtiyacını təmin etmək üçün bizə _____ sayda Yer Planeti lazımdır.

Son sütündakı cavablarınıza diqqət yetirin. Ballara qənaət etmək üçün siz nə edə bilərsiniz? Qənaət edə biləcəyiniz balları işarələyin. Həyat tərzinizi dəyişməklə neçə “planet”i (hər bir planet = 350 bal) xilas edə bilərsiniz? _____

Dünyadakı bitkilər və heyvanların ehtiyaclarını nəzərə almasaq, hər kəs üçün istifadəyə yararlı 4.7 akr ərazi düşür.

Bəzi ölkələrin ekoloji izi:

ABŞ: 24 akr

Kanada: 22 akr

İtaliya: 9 akr

Pakistan: 2 akrdan az

Qeyd: 1 akr = 4046.86 m²

DƏYİŞİKLİK ÜÇÜN
LAYİHƏ

Dünyanın
ən böyük
dərsi

Gücünüüzü uşaqlarınızın qeyri-adi bacarıqlarını aşkar etmək üçün onları ruhlandırmağa istifadə edin. Bu il uşaqlarınızda hansı dəyişikliklər planlaşdırılır?

Kiran Sethi, Founder

Dəyişiklik üçün layihənin təsisçisi,
Riverside məktəbi,
Əhmədabad, Hindistan

Dəyişiklik üçün layihə: Bir ideya - bir həftə

Mövzu

Bir həftəlik dərs planı "Dəyişiklik üçün layihə"ni sinfə gətirməyə sizə imkan verir.

DL (Dəyişiklik üçün Layihə) hər biri 45 dəqiqəlik dörd mərhələdə – Hiss et, Təsəvvür et, Et və Bölüş - aparılan 7 hissədən ibarətdir. Əgər imkanınız varsa, daha çox vaxt sərf edin. Planı çəkinmədən dəyişərək şagirdləriniz üçün ən optimal variantı tərtib edin.

Biz sizi şagirdlərin gözəl bir dünya üçün ən yaxşı ideyalarını ifadə etməyə və həyata keçirməyə kömək etməyiniz üçün həvəsləndiririk.

Şagirdləri fəal iştirak etməyə həvəsləndirin, onların səslərinin və ideyalarının eşidilməsinə şərait yaradın. Siz onların davranışına təəccüblənəcəksiniz, çünki super qəhrəmanlar təkcə nağıllarda deyil, "Mən bacarıram" deyən bütün uşaqların daxilindədir.

Ümumi vaxt:

7x**45**
Dəq

Yaş həddi:

8-14
yaş

Qlobal məqsədlər

Sabit inkişafın ümumdünya məqsədləri

Dünyanın
Ən Böyük
Dərsi

“Dünyanın ən böyük dərsi” – Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən qəbul edilmiş Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin elan edilməsi ilə əlaqədar birgə təhsil layihəsidir. Bu layihə 17-ci məqsədin “Dayanıqlı inkişaf naminə tərəfdaşlıq” məqsədinin mühümlüyünün canlı sübutudur və onun gerçəkləşdirilməsi bizimlə və biri-biri ilə əməkdaşlıq edən tərəfdaşlarımızın köməyi olmadan mümkün olmazdı.

Layihənin təşkilatçılar qrupuna təşəkkür edirik:

Dünya üzrə bizimlə işləyənlərə xüsusi təşəkkürlər:

“Global düşüncə” təşkilatının əməkdaşlığı ilə hazırlanmış dərslər planları www.think-global.org.uk. Ədalətli və dayanıqlı sülhün təmin edilməsi məqsədi ilə təlimin təbliği.

Global məqsədlər
Sabit inkişafın ümumdünya məqsədləri

**Dünyanın
Ən Böyük
Dərsi**

Dəyişiklik üçün layihə: Bir ideya - bir həftə

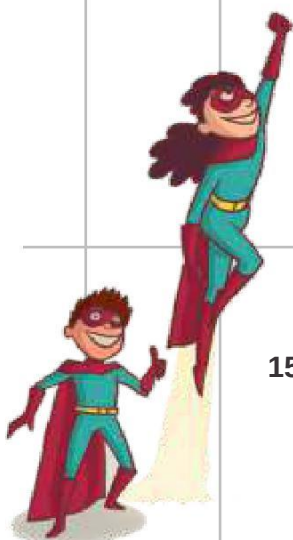
Əziz müəllim,

Bir həftəlik dərs planı "Dəyişiklik üçün layihə"ni sinfə gətirməyə sizə imkan verir. DL (Dəyişiklik üçün Layihə) hər biri 45 dəqiqəlik dörd mərhələdə – Hiss et, Təsəvvür et, Et və Bölüş - aparılan 7 hissədən ibarətdir. Əgər imkanınız varsa, daha çox vaxt sərf edin. Planı çəkinmədən dəyişərək şagirdləriniz üçün ən optimal variantı tərtib edin.

Şagirdlərin əldə edəcəkləri bacarıqlar: Liderlik, ünsiyyət, komanda işi, inam, tənqidi və yaradıcı təfəkkür.

Birinci gün: Hiss et: Super qəhrəmanlar real həyatda

Gün	Vaxt	Təsvir
1	10 dəq	- Uşaqları sevimli super qəhrəmanları haqqında sorğu-sual edin. Uşaqların çox sevdiyi super qəhrəman barədə fikir palyaşmalarına şərait yaradın. - Bundan sonra şagirdlərinizə super qəhrəmanların yalnız sehirli nağıllarda deyil, həmçinin gerçəklikdə də olduğunu deyın. Real həyatda olan bəzi super qəhrəmanların hekayələrini onlar üçün hazırlayın.
	20 dəq	Problemin müəyyənəşdirilməsi və ruhlandırma Sonra şagirdlərinizə üç müxtəlif sahədə dəyişiklik etmiş uşaqlar haqqında bir neçə DL videoçarxını nümayiş etdirin. QEYD: Sınıf otağınızda internetə çıxış imkanı olmadığı halda, hekayələri səhnəcik şəklində hazırlayın. Şəxsi həyatlarında dəyişmək istədikləri: Məktəb çantalarının çəkisini azaltmaq: http://bit.ly/1mFr4xr Həmyaşıdlarına futbolu oynamağı öyrətmək: bit.ly/dfc-justforkicks Oxuduqları məktəbdə dəyişmək istədikləri: Yardımcı heyətə hörmət: http://bit.ly/Vfdmdi Məktəb yeməxanasında qida (ərzaq) israfçılığına son qoymaq: http://bit.ly/1sTROiF Yaşadıqları cəmiyyətdə dəyişmək istədikləri: Yollarda çala-çuxurların doldurulması : http://bit.ly/potholes-on-the-road Yağış suyu yığımının təşkili: http://bit.ly/1kywiiQ
	15 dəq	Bu videolara baxdıqdan sonra onlardan öz həyatlarında nələri dəyişmək istədiklərini yazmağı xahiş edin; - Şəxsi həyat - Məktəb - Cəmiyyət

İkinci gün: Hiss et: Real hədəflərə çatmaq

Gün	Vaxt	Təsvir
2	20 dəq	- Bu gün onlara düşündüklerini paylaşmağa icazə verin və böyük ideyaları lövhədə yazın. - Sonra dəyişik görmək istədikləri bir situasiyaya hamının səs verməsini xahiş edin.
	25 dəq	Real hədəflərə çatmaq - Seçdikləri problemlərin müxtəlif səbəblərinin kollektiv müzakirəsi üçün uşaqları kiçik qruplara bölün. - Hər bir qrup öz müzakirəsinin nəticələrini təqdim edir və siniflə birlikdə müzakirə etmək istədiyini seçir.

Üçüncü gün: Təsəvvür et: Uğurları aydın görmək

Gün	Vaxt	Təsvir
3	45 dəq.	- Şagirdləri kiçik qruplara bölün və hər bir qrupdan 10 ideya təqdim etməyi xahiş edin. Müxtəlif ideyalara təşviq edin. Başqalarının ideyalarına əlavələr etməyə uşaqlara icazə verin. Şagirdlərinizə ideyalarını çəkməyə icazə verin, çünki bu, ideyanı daha yaxşı izah etmək imkanı verir. Ən çox ideya ilə çıxış edən komanda qalib olur. - Həyata keçirmək istədikləri ideyaya səs verməyi şagirdlərdən xahiş edin İdeyalar tez təsirli, cəsarətli və uzunmüddətli olmalıdır.

Dördüncü gün: Et: Dəyişiklik edin

Gün	Vaxt	Təsvir
4	45 dəq	- Şagirdlərə fəaliyyət planı hazırlamağa kömək edin. - Fəaliyyət planını mərhələlərə bölməyə şagirdlərə kömək edin. Hər addımı öncədən planlaşdırmağı uşaqlardan xahiş edin. - Uşaqlardan onlara lazım olacaq resursların siyahısını istəyin. Şagirdlər onları necə əldə edəcək? Necə nəfər tələb olunacaq? Nə qədər vaxt aparacaq? Onlar öz işlərini necə sənədləşdirəcək? - Uşaqlardan hər birinə həvalə edilən vəzifələri soruşun: Planlarda vaxt bölgüsünü nəzərə almağı xahiş edin. Kim nə edəcək? Hansı mərhələ hansı zaman çərçivəsində həyata keçiriləcək?

Beşinci və altıncı gün: Et: Dəyişiklik edin

Gün	Vaxt	Təsvir
5 və 6	90 dəq	Uşaqlar çölə çıxır və fəaliyyət planını həyata keçirirlər. Onların fəaliyyətlərini qeydə alın. Siz fəaliyyəti izləyə bilmək üçün diqqətinizi H.F.D.T.-yə yönəldin. Hisslər, Fəaliyyət, Dəyişiklik və Transformasiya. Hisslər: Siz insanların və ən yaxın yoldaşlarınızın hissələrini necə təsvir edə bilərsiniz? Fəaliyyət: Fəaliyyət zamanı ən yaxın yoldaşlarınızı hədəf seçin. Dəyişiklik və Transformasiya: İnsanlar necə dəyişdi? Sizin icma, cəmiyyət necə transformasiya olundu?

Müəllim üçün məsləhət: İcra mərhələsində şagirdlərin dərstdən sonra və həftə sonu saatlarını planlaşdırmaq üçün köməyinizə ehtiyacı ola bilər. Seçilmiş layihədən asılı olaraq sizin də vaxtınızı planlaşdırmağınıza ehtiyac ola bilər.

Yeddinci gün: Paylaşmaq: Mən bacarıram! Siz də bacarırsınız!

Gün	Vaxt	Təsvir
7	45 dəq	Mübadilə dairəsi: Son bir həftə ərzindəki təcrübələrini bölüşməyi uşaqlardan xahiş edin. Dəyişikliklə bağlı hekayələrini təqdim etməyi xahiş edin. DL-in uyğun formasında suallara cavab verməyi xahiş edin. Səhər iclasında öz hekayənizi paylaşın.

Hekayənizi bizimlə paylaşın: www.challenge.dfcworld.com

Siz əlavə edə bilərsiniz:
Foto və sənəd (Power Point hər addım maksimum 4 foto (15 slide, 20MB) video/Youtube linki (3 dəqiqə)

Yadda saxlayın:
Dəyişiklik etməyin necə asan və əyləncəli olduğunu başqa insanlara göstərmək üçün fikrimizi cəmləyək.

İlhamların!

Məktəb yolunda çuxurlar.

Qalib : Dəyişiklik üçün layihə, Hindistan 2012 | Orçid dövlət məktəbi, Mysore, Karnataka

Hekayə baxın: <http://bit.ly/potholes-on-the-road>

Sezmək: Məktəbə gedən yol çox kələ-kötürlüdür. Orçid dövlət məktəbinin şagirdləri məktəbə gedərkən yoldakı çuxurlara görə çox çətinlik çəkirdilər. Yol çox təhlükəli idi və tez-tez qəzalara səbəb olurdu.

Tələbələr müvafiq qurumlara tədbir görmələri üçün məktublar yazırdılar. Lakin, heç bir cavab almırdılar

TƏSƏVVÜR: Onlar yoldaşları və müəllimləri ilə ən yaxşı həll yolunu tapmaq üçün müzakirələr aparırdılar

Biz çuxurları dolduraraq özümüza kömək etməliyik. Gəlin, podratçı ilə görüşüb həll yolunu axtaraq.

Nə etməli: Onlar komandalara ayrıldı. Bir qrup qazma işləri ilə, digəri isə qır hazırlamaq işləri ilə məşğul oldu.

Biz dəyişiklik etdik!

Nə etməli: Onlar tapa bildikləri bütün materialları yığdılar və bir çox səhvlər və sınaqlarda sonra çuxurları düzəltmək üçün ən yaxşı yolu tapdılar.

Çoxlu ağır işlərdən sonra şagirdlər hamar və hamı üçün təhlükəsiz yolun eməle gəlməsinə nail oldular

"Bizi təsirləndirən, bu uşaqların birbaşa onlara ziyan verən çətinlik üçün cəsarətli həll yolu tapmaqları oldu. Onlar hərəkətə keçib ən yaxşı həll yolu tapmağı qərara aldılar."

- M P Ranjan, Layihə rəhbəri, Münsif.

"Bu hadisə ona görə qalib gəldi ki, şagirdlər nümayişlərdən kənar bir həll yolu tapıb tətbiq etdilər. Bu da onlara gələcək çətinliklərin öhdəsindən gəlməyə kömək oldu. Bu "MƏN BACARARAM" ifadəsinin qüvvəsidir."

- Christian Long, Cannon Design, Münsif.

Dünyanın
ən böyük
dərsi

DÜNYA BƏRABƏR DEYİL. BU ƏDALƏTLİDİRMI?

Fənn:

Tarix, Coğrafiya, Həyat bilgisi

Təlim nəticələri:

- Bərabərsizliyin müxtəlif növlərini tanımaq;
- Tədqiqata əsaslanan dəlillər təqdim etmək;
- Bərabərsizliyin ictimaiyyətə və iqtisadiyyata təsirini araşdırmaq.

Hazırlıq:

- Əlavə 1-i oxuyun.
- Giriş hissə üçün çoxlu sayda peçenye, konfet, stiker, düymə, xırda daş və ya digər kiçik əşyalar toplayın.
- Əlavə 2-ni oxuyun və bu ideyalardan girişdə istifadə edib-etməyəcəyinizi müəyyənləşdirin.
- Əlavə 4-də olan söz buludlarını asın.
- Əlavə 5-də olan məlumatı şagirdlər üçün çap edin.

Ümumi vaxt:

60
dəq.

Yaş:

11-14
yaş

Qlobal məqsədlər
Sabit inkişafın ümumdünya məqsədləri

Dünyanın
ən Böyük
Dərsi

“Dünyanın ən böyük dərsi” – Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən qəbul edilmiş dayanıqlı inkişaf məqsədlərinin elan edilməsi ilə əlaqədar birgə təhsil layihəsidir. Bu layihə 17-ci məqsədin – “Dayanıqlı inkişaf naminə tərəfdaşlıq” məqsədinin mühümlüyünün canlı sübutudur və onun gerçəkləşdirilməsi bizimlə və biri-biri ilə əməkdaşlıq edən tərəfdaşlarımızın köməyi olmadan mümkün olmazdı.

Layihənin təşkilatçılar qrupuna təşəkkür edirik:

Powered By:

Distributed By:

Translated By:

Dünya üzrə bizimlə işləyənlərə xüsusi təşəkkürlər:

“Qlobal düşüncə” təşkilatının əməkdaşlığı ilə hazırlanmış dərslər planları (Think Global) www.think-global.org.uk.
Ədalətli və dayanıqlı sülhün təmin edilməsi məqsədi ilə təlimin təbliği.

Təlim fəaliyyəti

10
dəq.

Şagirdlər otağa daxil olduqdan sonra konfet, peçenye və ya stikerləri qeyri-bərabər paylayın. Şagirdlərin bəzilərinə çox, bəzilərinə isə az verin. Çoxunu özünü saxlayın.

Şagirdlər əyləşdikdən sonra sual verin: “Bu ədalətlidirmi?” Onları bu məsələni bütün siniflə müzakirə etməyə sövq edin. Şagirdləri konfet, peçenye və ya stikerlərin bu cür bölgüsündən sonra nə hiss etdiklərini müzakirə etməyə dəvət edin.

Siz onlardan yaşca böyük olduğunuz üçün sizə düşən payın daha çox olduğunu şagirdlərə deyın.

“Bu ədalətlidirmi?”, “Bölgü bu əsasda aparılmalıdırmı?” sualları ilə şagirdlərə müraciət edin.

Dərsin mövzusunun sosial bərabərsizlik ideyası olduğunu deyın. Bu tərifi faydalı ola bilər: “Bəzi insan qrupları daha çox imkana, səlahiyyətə, pula və s. malik olduqları üçün sosial qeyri-bərabərlik yaranır” (Mənbə: MacMillan lüğəti).

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Bərabərsizlik barədə müzakirəni dəstəkləmək üçün fəaliyyəti genişləndirin. Əlavə 2-də şagirdlərə bərabərsizliyi aşılamaq üçün konfetdən istifadə etməklə dərs hazırlayan müəllimin təcrübəsi verilib. Təfərrüatlar aşağıdakı keçiddə qeyd olunub:

<http://www.theguardian.com/teacher-network/2015/jan/28/teach-students-equality-smarties>

Təlim fəaliyyəti

10
dəq.

Əlavə 3-dəki bərabərsizlik barədə müxtəlif mülahizələri oxuyub doğru və ya yanlış olduğunu müəyyənləşdirməyi şagirdlərə tapşırın. Tapşırıq fərdi şəkildə yerinə yetirilir.

Sonra şagirdlərə real cavabları təqdim edin. Mülahizələri aşağıdakı suallar əsasında müzakirə edin:

- Şagirdləri təəccübləndirən mülahizələr oldumu?
- Elə mülahizələr varmı ki, onunla bağlı vəziyyət dəyişdirilməlidir?
- Bütün bu mülahizələrin ortaq nöqtəsi varmı?

Bərabərsizliyin müxtəlif formaları barədə məlumata giriş vermək üçün sonuncu sualdan istifadə edin.

Təlim fəaliyyəti

5
dəq.

6 təşviqatçının fikirləri qeyd olunmuş söz buludlarını sinfin müxtəlif yerlərində asın (Əlavə 4). İfadələri oxumağı və razılaşdıqları fikrin yanında dayanmağı şagirdlərdən xahiş edin.

Bəzi şagirdlərdən seçimlərini izah etməyi xahiş edin.

Təlim fəaliyyəti

15

dəq.

Bərabərsizliyin olduğu sahələr barədə təqdimat hazırlamaq üçün şagirdləri kiçik qruplara bölün (Əvvəlki fəaliyyətdə seçdikləri fikirdən asılı olaraq da qruplara ayıra bilərsiniz, lakin nəzərə alın ki, bu halda qruplarda şagird sayı eyni olmaya bilər). Şagirdlər Əlavə 5-dəki məlumatlardan və digər informasiya mənbələrindən: qəzet, internet və s.-dən istifadə edə bilərlər.

Hər təqdimat 1 dəqiqə davam etməlidir və bərabərsizliyin niyə ciddi məsələ olduğu izah olunmalıdır.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Şagirdlər Əlavə 5-də verilmiş faktlardan istifadə etməklə bərabərsizliklə qarşılaşan insanın həyatının bir gününü təsvir edə bilərlər. Onlar həmin insanın nə hiss etdiyini, qarşılaşdığı çətinlikləri, gündəlik qaygıları, gələcəkdə üzləşə biləcəyi problemləri və s. təsvir etməlidirlər.

Bu fəaliyyət həssas şəkildə aparılmalıdır ki, hər hansı qrup insanlar barədə stereotip fikirlər möhkəmlənməsin.

Təlim fəaliyyəti

20

dəq.

Təqdimatları dinlədikdən sonra onların fikrincə həll olunması dərhal tələb olunan bərabərsizliyə səs verməyi və bunu bütün siniflə müzakirə etməyi şagirdlərdən xahiş edin.

Şagirdlər özlərinin təqdim etdikləri bərabərsizliklərə səs verə bilməzlər.

Kiçik qruplarda sinfin səs verdiyi bərabərsizlik üçün “təsir zənciri” yaratmağı şagirdlərdən xahiş edin. Şagirdlər bərabərsizliyin nəticəsi ola biləcək bütün vəziyyətləri yazmalıdırlar.

Şagirdləri bərabərsizliyin fərdlərə, ailəyə, yerli icmaya, ölkəyə və dünyaya təsiri barədə düşünməyə istiqamətləndirin. Onlar, həmçinin iqtisadi, sosial, siyasi və ətraf mühitə təsirlər barədə də düşünməlidirlər.

Məsələn, yaşıllıqlara qeyri-bərabər çıxışın aşağıdakı təsirləri ola bilər:

- Binalar və nəqliyyat vasitələri ilə əhatə olunduqları üçün insanlar kifayət qədər sağlam deyillər.
- İdmanla məşğul olmaq üçün yerləri olmadığına görə insanlar kifayət qədər sağlam deyillər.
- Uşaqlar bitkilər, vəhşi təbiət və fəsillər barədə öyrənmirlər.
- Uşaqların oynamaq üçün pulsuz və təhlükəsiz yerləri yoxdur.
- İtləri gəzdirmək üçün yer olmadığına görə səkilər çirklidir.
- İnsanlar kifayət qədər sağlam olmadığı və tez-tez xəstələndiyi üçün səhiyyəyə xeyli pul xərclənir.
- Kiçik evlərdə yaşayan insanların istirahət yerləri olmadığına görə onlar tez-tez stressə düşürlər və xoşbəxt deyillər.
- Yaşıllıq (ağaclar, otlar) olmadığı üçün drenaj sistemi dolur, sular çaylara tökülür, bu da selə səbəb olur.

Təlim fəaliyyəti

5

dəq.

Şagirdlərdən “Məncə, bərabərsizlik o deməkdir ki...” cümləsini tamamlamağı xahiş edin.

Sözlerin sayını məhdudlaşdırmaqla və ya real nümunələr gətirməyi xahiş etməklə onların fəaliyyətini istiqamətləndirə bilərsiniz.

Ev tapşırığı

Məktəbdən evə qayıdarkən qarşılaşdıkları və yaşadıkları ərazilərdə gördükləri bərabərsizliyi əks etdirən hadisələri müəyyənləşdirməyi şagirdlərdən xahiş edin. Onlar hadisənin şəklini çəkməklə və ya qısa məqalə yazmaqla bərabərsizliyin təsirini xarakterizə edə bilərlər.

Misal üçün:

- Hasarlar və səkilərin üzərində böyüyən kollar görmə çətinliyi olan insanların hərəkətinə maneə yaradacaq.
- İctimai binalardakı pilləkənlər əlil arabaları, uşaq arabaları və yeriməkdə çətinlik çəkən insanların hərəkətinə maneə yaradacaq.
- Yalnız maşınla getmək mümkün olan mağazalar, yaxud yaşıllıqlar; o deməkdir ki, ictimai nəqliyyatdan istifadə edənlər ora gedə bilmirlər (bunların böyük əksəriyyəti yaşlılar və işsizlərdir).

Qlobal Məqsədlərə çatmaq üçün fəaliyyətə başlayın

Müəllim olaraq sizin şagirdlərin müsbət enerjisini düzgün istiqamətləndirmək və onları aciz olmadıqlarına, dəyişikliyin mümkün olduğuna inandırmaq imkanınız var.

“Design for Change” hərəkatı tərəfindən keçirilən “Mən bacarıram” məktəb müsabiqəsi uşaqları əməkdaşlığa çağıraraq öz ətraflarında dəyişikliklər etməyə və öz təcrübələrini dünyadakı uşaqlarla bölüşməyə dəvət edir.

Başlamaq üçün www.dfcworld.com saytına daxil olun.

“Design for Change”in dərslər və ya şagirdlərə sərbəst fəaliyyətləri üçün www.globalgoals.org/worldslargestlesson sayta daxil olun.

Vacibdir!

Bu dərsi keçməzdən əvvəl siz şagirdlər arasında hər hansı bir bərabərsizliklə üzləşənlərin olub-olmadığını müəyyənləşdirməlisiniz. Bunlar həssas mövzulardır və onları açıq müzakirə etmək üçün sinifdə bütün şagirdlər üçün təhlükəsiz emosional mühit olduğundan əmin olmalısınız.

Bu dərs dünyada mövcud olan bərabərsizliyin müxtəlif növlərinə girişdir. Bu vəziyyətləri təsvir edərkən stereotiplərə qapılmaq mümkündür. Şagirdləri stereotiplərdən qorumaq üçün onları bu düşüncə tərzindən uzaqlaşdırmağa çalışın. Onlara bərabərsizliyin yaranmasının müxtəlif səbəbləri olduğunu və bərabərsizlik şəraitində yaşamağın bütün çətinliklərini xatırladın.

Bu dərsi keçdikdən, xüsusilə Əlavə 2-də olan “Doğru və yanlış” tapşırığını tətbiq etdikdən sonra bərabərsizliyin yaranmasının əsas səbəbinin kasıblara, azlıqlara, əlilliyi olan insanlara, qadınlara, yaşlılara və cəmiyyətdəki digər qrup insanlara qarşı edilən ayrı-seçkilik olduğunu izah edin.

Şagirdlərin bərabərsizliyi natamamlıq kompleksinə yaxud stereotiplərə bağlamadıqlarından əmin olun.

Bu ayrı-seçkiliyi yaradan sistemləri təsvir və müzakirə edərkən tarixən təcridə məruz qalmış qrupların üzvləri olan insanlar barədə çoxlu müsbət fakt olduğuna, onların nailiyyət qazandığına aydınlıq gətirin.

Biz şagirdlərin bütün bərabərsizlikləri ədalətsizlik olaraq inkar etməsini qarşıımıza məqsəd qoyuruq.

Şagirdlərə bərabərliyi necə başa salıram

Yalnız noğullar cavab verə bilər

Agnes Arnold-Forster noğulların köməyiylə kiçik yaşlı şagirdləri bərabərlik və haqsızlıq haqqında müzakirəyə cəlb etdiyi ən yaxşı dərslərini paylaşır.

Uşaqlarla işləyən və ya yaşayan insanlar onların haqsızlığı müəyyən etmə qabiliyyətinin yüksək olduğunu bilir. Onlar üçün "Bu, ədalətli deyil" ifadəsi nəqarət kimidir. Lakin biz uşaqlarda olan ədalətə meyilliliyi "Ədalətli davranış nədir?", "Ədalətli davranış nədən ibarətdir?" və "Bu davranış standartlarını kim müəyyən edir?" sualları ətrafında səmərəli və tənqidi müzakirəyə nadir hallarda yönəldirik.

Bu yaxınlarda mən Romfordda "Brilyant klub"un üzvü olan iki məktəbin 5-6 yaşlı şagirdlərindən ibarət 4 kiçik qrupa dərs keçirdim. Bu qeyri-kommersiya təşkilatı aspirantlara təlim keçib onları istedadlı şagirdlərə universitet dərslərləri əsasında dərs keçmək üçün dövlət məktəblərinə və liseylərə göndərir. Məqsəd ən yaxşı universitetlərə girmək imkanını genişləndirmək, şagirdlərdə təhsil almaq istəyini artırmaq və təhsil sahəsində çatışmazlıqları müəyyən etməkdir. Bir aspirant kimi mənim 20 yaşlıları öyrətməkdə müəyyən təcrübəm var idi, lakin mən bundan öncə heç vaxt 9-10 yaşlı uşaqlarla işləməmişdim.

Bu dərs ədalətsizlik, bərabərlik və sosial ədalət haqqında düşünmənin bir çox yolunu araşdırır. Bu dərs universitetsayağı seminarlar formasında tərtib olunmuşdur, bunun üçün biz şagirdlərlə necə işləyəcəyimizə dair bəzi qaydalar yaratmağa başladırıq: kimse danışarkən hörmət əlaməti olaraq səssizliyə riayət etmək, etirazları mədəni şəkildə bildirmək. Mən bu dərstdə fikirlərimizi bölüşmək üçün əl qaldırmağa ehtiyac olmadığını bildirdim. Lakin şagirdlər digər qaydalara riayət etmədikləri halda bu imtiyaz asanlıqla ləğv oluna bilərdi.

Dərsə noğul paylamaqla başladım. Bəzi uşaqlara 15 ədəd, bəzilərinə yalnız 1 noğul verildi. Mən çoxunu özümə saxladım. Bu, ədalətli idi? Onlar qəzəbləndilər. Onlara düşən payın miqdarı barədə düşünərək hisslərini qeyd etməyi tapşırdım. Bəziləri "qəmgin", "kədərli" və "qəzəbli" idilər. Digərləri "məmnun" və "xoşbəxt" görünürdü. Özləri xeyli sayda noğul almış az sayda uşaq isə ədalətsiz bölüşdürmədən "məyus" olmuşdu.

Ədalətli olmaq üçün yenidən necə bölgü apara biləcəyimizi soruşdum. Onlar hamısı razılaşırdılar ki, hər birinizə gerek bərabər sayda şirniyyat düşsün. Hələ ki, hər şey ehtimal olunduğu kimidir: Ədalət bərabərlik deməkdir. Bu sadə format ədalətli davranışı təsvir etməyin başqa yollarını da sınaqdan keçirmək üçün istifadə oluna bilər. Bəs hansı hallarda ədalət üçün bərabərsizlik daha münasibdir?

Qrupu iki hissəyə böldüm – bir tərəfə "uşaqlar", digər tərəfə isə "böyükler". Kim daha çox noğul almalıdır? Müxtəlif təkliflər var idi, amma "Uşaqlar şirniyyatı daha çox istədikləri üçün daha çox almalıdırlar" fikri ilə razılaşırdılar. Böyükler isə iş, kompüter və övladlarının məktəb nailiyyətləri ilə maraqlanırlar. Deməli, əslində ədalət bərabər bölgü deyil, bərabər xoşbəxtlikdir.

Sonra mən "böyükler"ə pul verdim və noğullara yüksək qiymət (1 noğul 1 penni) müəyyənləşdirdim. Qərarım nifrət oyatdı. Əgər uşaqların pulu yoxdursa, onlar necə ödəniş edə bilərdilər?

Biz daha çətin ssenarilərə keçdik. Mən onların hamısını "böyük" etdim, lakin onların hələ də yalnız yarısının noğul almaq üçün pulu var idi. Bu ədalətli oldumu? İlk dəfə idi ki, fikir ayrılığı ilə qarşılaşırdım. Bəziləri pulu qazanmaq üçün işləmiş olduğunu dedi və bu pula haqqının olduğunu bildirdi. Məhz buna görə də daha çox şirniyyata layiqdirlər. Digərləri isə onlara pulun istəmədən, xüsusi seçim etmədən verdiyimi, onların haqiqətən işləyib-isləmədikləri barədə məlumatsız olduğumuzu və ya sadəcə ədalətsiz üstünlük olduğunu iddia etdilər.

Bəziləri alıcılıq qabiliyyətindən asılı olmayaraq, noğulların bərabər şəkildə bölünməli olduğunu təklif etdilər. Bəlkə noğul minimumu müəyyənləşdirilməli və hər kəs minimum sayda şirniyyat almalıdır? Pullu xoşbəxtlər isə noğul alaraq öz əlavə ehtiyaclarını ödəyə bilərlər?

Bu noğul paylamanın müxtəlif ssenarilərinin real həyatla aşkar bənzərliyi vardır və şagirdləri öz həyatları ilə paralellər cizməyə yönəltmək çox da çətin olmadı. Biz onların uşaqlığı haqqında danışdıq – onların valideynləri ilə müqayisədə cəmiyyətdəki rol və öhdəliklərindən söhbət etdik. Öz xoşbəxtliyini qrupun harmoniyasının xatirinə qurban vermək və əməyin dəyəri – onun mükafata layiq olub-olmadığı barədə müzakirə apardıq. İnsanların müxtəlif ehtiyacları, istəkləri və yoxsulluq barədə söhbət etdik. Ədalətin cəmiyyətin ən mühüm aspekti olub-olmadığını da müzakirə etdik. Ədalətli davranış fərdi azadlığı təhlükəyə atırmı? Kiçik qrupla apardığımız bu müzakirələrimizi bütün dünyaya tətbiq edə bilərikmi?

Bu dərslərin məqsədi cavablar vermək deyil, müzakirələrə sövq etməkdir. Bu, mənim şagirdlərimdə çox uğurlu alındı – onlar danışqan və coşqulu idilər. "Danışanın sözünü kəsmə" qaydasına baxmayaraq səs yüksəlirdi və bəzən müzakirə yüngül bir qarışıqlığa çevrilirdi (şübhəsiz ki, noğul əldə etmək istəyi özünü göstərirdi). Bu coşqu məhsuldar oldu və şagirdlər misilsiz şərhlər verdilər. Buna baxmayaraq bu dərslərin bütün siniflə deyil, kiçik qruplarla keçirilməsi daha məqsədəuyğundur.

Bu dərslərin ən maraqlı cəhəti ondan ibarətdir ki, o, məktəbdəki və sinfinizdəki şagirdlərdən asılı olaraq hər dəfə fərqli keçəcəkdir. Gənc şagirdlər sosial varlıqlardır: onlar öz məxsusi sosial və mədəni mühitlərindən informasiya alırlar. Əksər hallarda onlar öz valideynləri vasitəsilə məlumatlanırlar. Bütün bu nəticələrə söhbət əsnasında gəldik. Bu dərs şagirdlərə imkan verdi ki, əvvəllər düşünmədikləri ideya və təsəvvürlər barədə danışsınlar və bu fikirləri sorğu-sual etsinlər. Onlar ədalətsizlik barədə fərdi duyğularından çıxış edərək cəmiyyəti anlamağa yönəldilər. Bu dərs fərdi dəyərlər sisteminin yaradılması və onların cəmiyyətin məcbur qəbul etdirməyə çalışdığı doğrulara qarşı dura biləcəyi barədə düşündürən üsullardan biridir.

Doğrudur, yoxsa yanlış?

1. Dünyada ən varlı 85 adamının sərvəti bəşəriyyətin ən kasıb yarısı, yəni 3,5 milyard insanın malik olduğu sərvət qədərdir.
2. ABŞ-da 2009-cu ildə ağdərili insanların ümumi əmlakının dəyəri orta hesabla 113,149 \$, qaradərillilərin 5,677 \$, Latin Amerikalılarkı isə 6,325 \$-dır.
3. Əlilliyi olan insanların 80%-i daha az inkişaf etmiş ölkələrdə yaşayır.
4. Əksər inkişaf etmiş ölkələrdə əlilliyi olan insanlar üçün işsizlik dərəcəsi əlilliyi olmayanlardan 2 dəfə yuxarıdır.
5. Latin Amerikasında əlilliyi olan insanların 80-90%-i işsizdir, yaxud əmək bazarı xaricindədir. İşə olanların əksəriyyəti az məvacib alır və ya heç məvacib almır.
6. 2040-cı ilə qədər avropalıların 25%-dən çoxunun 65 yaşdan yuxarı olacağı təxmin edilir.
7. Böyük Britaniyada 16-24 yaşlı insanlar arasında işsizlik dərəcəsi 14,4 %-dir. Ortalama işsizlik göstəricisi isə 5,7 %-dir.
8. Ümumilikdə, qadınlar parlamentdə olan yerlərin 25%-dən azını tutur.
9. Böyük Britaniyada kişilərlə müqayisədə qadınlar dövlət yardımından 2 dəfə çox asılıdır.
10. Böyük Britaniyada yoxsulluq şəraitində yaşayan təqaüddülərin üçdə iki hissəsi qadınlardır.
11. Avropada yaşlılıqlara rahat çıxışın olması yoxsul insanların sağlamlığını 40%-ə qədər yüksəldir.
12. ABŞ-da ictimai nəqliyyata yaxın yerlərdə yaşayan insanların iş tapmaq imkanı 3 dəfə çoxdur.

Doğrudur, yoxsa yanlış?

Dünyada ən varlı 85 adamının sərvəti bəşəriyyətin ən kasıb yarısı, yeni 3,5 milyard insanın malik olduğu sərvət qədərdir.

Doğrudur. “Oxfam UK”un 2014-cü il hesabatından. Daha ətraflı məlumat almaq üçün:

<http://www.theguardian.com/business/2014/jan/20/oxfam-85-richest-people-half-of-the-world>

ABŞ-da 2009-cu ildə ağdərilili insanların ümumi əmlakının dəyəri orta hesabla 113,149 \$, qaradəriliyə 5,677 \$, Latın Amerikalılarınkı isə 6,325 \$-dir.

Doğrudur. <http://inequality.org/99to1/facts-figures/>

Əlilliyi olan insanların 80%-i daha az inkişaf etmiş ölkələrdə yaşayır.

Doğrudur. BMT-nin İnkişaf Proqramı. <http://www.disabled-world.com/disability/statistics/>

Əksər inkişaf etmiş ölkələrdə əlilliyi olan insanlar üçün işsizlik dərəcəsi əlilliyi olmayanlardan 2 dəfə yuxarıdır.

Doğrudur. Əlillik üzrə biznes forum. <http://businessdisabilityforum.org.uk>

Latın Amerikasında əlilliyi olan insanların 80-90%-i işsizdir yaxud əmək bazarı xaricindədir. İşli olanların əksəriyyəti az məvacib alır və ya heç məvacib almır.

Doğrudur. Dünya Bankı, “Əlillik və inklüziv inkişaf: Latın Amerikası və Karib hövzəsi”, 2004-cü il.

2040-cı ilə qədər avropalıların 25%-dən çoxunun 65 yaşdan yuxarı olacağı təxmin edilir.

Doğrudur. ABŞ Siyahıyaalma Bürosu. <http://www.efa.org.uk/pages/older-people-global-perspective-.html>

Böyük Britaniyada 16-24 yaşlı insanlar arasında işsizlik dərəcəsi 14,4 %-dir. Ortalama işsizlik göstəricisi isə 5,7 %-dir.

Doğrudur. Dövlət Statistika Komitəsi, 2015-ci il.

<http://www.theguardian.com/society/2015/feb/22/youth-unemployment-jobless-figure>

Ümumilikdə, qadınlar parlamentdə olan yerlərin 25%-dən azını tutur.

Doğrudur. Parlamentlərarası birlik. <http://www.theguardian.com/global-development/datablog/2015/mar/08/international-womens-daynumber-of-female-lawmakers-doubles-in-20-years>

Böyük Britaniyada kişilərlə müqayisədə qadınlar dövlət yardımından 2 dəfə çox asılıdır.

Doğrudur. Mordaunt et al, ‘One in Four’, 2003.

Böyük Britaniyada yoxsulluq şəraitində yaşayan təqaüddülərin üçdə iki hissəsi qadınlardır.

Doğrudur. Mordaunt et al, ‘One in Four’, 2003.

Avropada yaşıllıqlara rahat çıxışın olması yoxsul insanların sağlamlığını 40%-ə qədər yüksəldir.

Doğrudur. Ətraf mühit, sağlamlıq və cəmiyyətin tədqiqi Mərkəzi, 2015-ci il.

<http://fashion.telegraph.co.uk/article/TMG11551673/How-green-spaces-stop-the-wealth-gap-becoming-the-health-gap.html>

ABŞ-da ictimai nəqliyyata yaxın yerlərdə yaşayan insanların iş tapmaq imkanı 3 dəfə çoxdur.

Doğrudur. Amerika ictimai nəqliyyat assosiasiyası, 2013-cü il

<http://www.apta.com/resources/statistics/Documents/NewRealEstateMantra.pdf>

Mən hesab edirəm ki, qadınlar və kişilər arasında bərabərliyin olması vacibdir, çünki qadınlar bəşəriyyətin yarısını təşkil edir, lakin onlar kişilərdən daha az maaş alırlar. Onlar hökumət orqanlarında daha az təmsil olunur və kişilərdən daha az təhsil almaq imkanları var. Müvəffəqiyyətə gedən yolda qadınların qarşısında duran maneələri aradan qaldırılmaq lazımdır.

Lorenzo, Bərabərlik uğrunda fəal

Mən hesab edirəm ki, sosial çevrədən və etnik qrupdan asılı olmayaraq bütün insanlar üçün bərabərlik vacibdir, çünki bütün insanlar eyni imkanlara malik olmalı, irqindən və dinindən asılı olmayaraq onlara hörmət və ədalətlə yanaşılacağını bilməlidirlər.

Hetti, Bərabərlik uğrunda fəal

Mən hesab edirəm ki, əlilliyinin olub-olmamasından asılı olmayaraq insanlar üçün bərabərlik vacibdir, çünki hamının məktəbə getmək, işləmək və yaşadığı mühitdə sərbəst şəkildə hərəkət etmək imkanı olmalıdır. Bütün insanlar cəmiyyətimizə fayda verə bilər.

Çak, Bərabərlik uğrunda fəal

Mən hesab edirəm ki, bütün yaş qruplarından olan insanlar üçün bərabərlik vacibdir, çünki bütün yaş qruplarından olan insanlar cəmiyyətimizə və iqtisadiyyatımıza fayda verə bilər. Gənclərdə və yaşlılarda bizə lazım olan bacarıqlar var. Biz bütün insanlar üçün imkan yaratmalı və heç kəsə kənarda qalmadığından əmin olmalıyıq.

Sancay, Bərabərlik uğrunda fəal

Mən hesab edirəm ki, insanların kim olduqları və harada yaşadıklarından asılı olmayaraq hər kəsin bərabər təhsil alması vacibdir, çünki hər kəs öyrənməyə və yaşayışını təmin etməyə layiqdir. Əgər hər bir kəsin əsas bacarıqları olarsa və o, cəmiyyətimizə, iqtisadiyyatımıza xeyir verərsə, bu bizim hamımız üçün faydalı olacaq.

İzabella, Bərabərlik uğrunda fəal

Mən hesab edirəm ki, parklara və yaşıllıqlara bərabər hüquqlu çıxış imkanının olması vacibdir, çünki hamımızın istirahət etmək, idman etmək və dincəlmək kimi ehtiyacımız var. Bu ərazilər yalnız zənginlər üçün olmamalıdır. Daha sağlam və xoşbəxt cəmiyyətdən hər bir kəs yararlanır. Eyni zamanda yaşıllıqlar ətraf mühitə dəstəkdir.

Mey, Bərabərlik uğrunda fəal

Mən hesab edirəm ki, bütün insanlar azad və bərabər doğulublar. Hamı diskriminasiyasız bərabər hüquqlara malik olmalıdır. Bu, Beynəlxalq İnsan Hüquqları haqqında Bəyannamədə və digər beynəlxalq qanunlarında qeyd edilir. Əgər biz başqalarının hüquqlarına hörmət etsək, dünya daha ədalətli olacaq.

Mariya, Bərabərlik uğrunda fəal

Gender bərabərliyi məsələləri ilə bağlı faktlar

Təhsil

Bütün uşaqların heç bir ayrı-seçkilik olmadan keyfiyyətli təhsil hüququ var. Bununla belə, realıqda qızların bərabər təhsil imkanı olmur. Təhsilə cəlb olunmada gender problemlərinin azaldılmasına baxmayaraq, xüsusilə təcrid olunmuş bölgələrdə təhsilin bütün səviyyələrində təhsilə cəlb olunmada fərqlər qalır. Bütün inkişafda olan bölgələrdə ibtidai məktəbə davamiyyətdə böyük irəliləyiş əldə olunmasına baxmayaraq, Şimali Afrikada, Saharadan cənubda yerləşən Afrika ölkələrində və Qərbi Asiyada qızlar təhsildə qadağalarla qarşılaşmaqdadır. Hal-hazırda Saharadan cənubda yerləşən Afrika ölkələrində qızların məktəbə getmələrinə baxmayaraq, hər 100 oğlana nəzərən yalnız 93 qız birinci sinfə yazılır.

Vəziyyət orta və ali təhsil pilləsində son dərəcə qeyri-bərabər olaraq qalır. Qərbi və Cənubi Asiyada qızlar üçün əlverişsiz şərait olmasına baxmayaraq, bu regionlarda böyük nailiyyətlər əldə olunmuşdur. Ali təhsil pilləsində qeyri-bərabərlik daha çoxdur. Cənubi Asiyada hər 100 oğlana nəzərən 77 qız ali təhsil alır. Saharadan cənubda yerləşən Afrika ölkələrində vəziyyət daha ciddidir və təhsildə olan gender fərqi 2000-ci ildə hər 100 oğlana nəzərən 66 qız, 2011-ci ildə hər 100 oğlana nəzərən 61 qız olmuşdur.

Məşğulluq

1990 və 2010-cu illər ərzində kənd təsərrüfatı sektorunu çıxmaq şərti ilə qadınların ödənişli məşğulluq səviyyəsi 35%-dən 40%-ə qədər artmağına baxmayaraq Qərbi və Cənubi Asiyada, Şimali Afrikada bu göstərici 20%-dən də aşağı olaraq qalır.

Qadınlar təhsil və bacarıqlarına baxmayaraq, hələ də əmək bazarında kişilərlə qeyri-bərabər şəraitdədirlər. Onların məşğulluq formaları əksər hallarda aşağı və ya ümumiyyətlə heç bir maliyyə təhlükəsizliyi və sosial ödənişləri olmayan həssas qrupa aid olunur, bu hal xüsusilə qadınlar üçün ödənişli imkanların çox aşağı olduğu Qərbi Asiya və Şimali Afrika ölkələrində kəskin nəzərə çarpır.

Qlobal miqyasda qadınlar rəhbər mövqelərin yalnız 25 %-ni tuturlar.

Mənbə: BMT

http://www.un.org/millenniumgoals/pdf/Goal_3_fs.pdf

Yaş bərabərliyi məsələləri ilə bağlı faktlar

Eycizm yaşa görə diskriminasiya və ədalətsiz rəftardır. Bu, kiminsə özünəinamına, iş perspektivinə, maliyyə vəziyyəti və həyat keyfiyyətinə təsir göstərə bilər.

Bu, yaşlı insanların KİV-də nə cür təmsil olunmasını da əks etdirir, bu isə öz növbəsində ictimai rəftara böyük təsir edə bilər.

Yaşlı insanlar aşağıdakılarla qarşılaşa bilərlər:

- Yaşa görə işdən azad olma.
- Yaşa görə faizsiz kredit, yeni kredit kartı, maşın və ya səyahət sığortasına imtina.
- Restoran və mağazalarda aşağı xidmət səviyyəsi (həmin qurumların yaşlı insanlara münasibətinin nəticəsi kimi).
- Yaş həddinə görə maliyyə yardımının verilməməsi.
- “Çox yaşlı” olduğu üçün həkim göndərişinə imtina.
- Yaş həddinə görə kluba və ya həmkarlar ittifaqına üzvlükdən imtina.

Bütün bu hallar eycizm nümunələridir. Siz bu vəziyyətlərin bəzilərindən qanunla müdafiə olunursunuz, lakin hamısından deyil.

Mənbə: Age UK

<http://www.ageuk.org.uk/work-and-learning/discrimination-and-rights/what-is-ageism/>

İmkanların bərabərliyi məsələləri ilə bağlı faktlar

Dünyada təxminən 1 milyard əlilliyi olan insan var, bunların 80 %-i inkişafda olan ölkələrdə yaşayır. İnsan hüquqları haqqında beynəlxalq qanunlarda bütün insanların bacarıq və ya əlilliyindən asılı olmayaraq bərabər hüquqlu olduğu qeyd edilir. Lakin əlilliyi olan insanlar sosial təcrid olunmanı və diskriminasiyanı bütün səviyyələrdə təcrübədən keçirmişlər, əksər hallarda isə onlar cəmiyyətin ən yoxsul insanlarıdır.

Əlilliyi olan insanlar dünya əhalisinin 15 %-ni təşkil edir.

Təhsildə

Əlilliyi olan uşaqlar və gənclər dünya ictimaiyyətində ən çox zərərçəkmiş və müdafiəsiz insanlardır. Onlar tez-tez sosial həyatda iştirakdan təcrid olunur, sui-istifadə və laqeyd davranışa məruz qalırlar. Əlilliyi olan qızlar ailə və cəmiyyət tərəfindən daha çox təcrid olunur və ənənəvi gender bərabərsizliyinə görə ikiqat diskriminasiya ilə qarşılaşa bilirlər.

İşdə

Hamımız kimi əlilliyi olan insanların da iş, yaşayışını təmin etmək, ailələrinə dəstək vermək və özünəhörmət hissini inkişaf etdirmək kimi ehtiyacları var. Lakin əlilliyi olan insanların 20 %-dən azı işlə təmin olunub.

Cəmiyyətdə

İnklüziv təhsil və işdə inklüziya əlilliyi olan insanların öz icmalarına inteqrasiyası üçün kifayət deyil. İnformasiyaya, asudə vaxta, binalara və infraqstruktura çıxış imkanı da vacibdir.

Əlilliyi olan insanlar evlərində, həmçinin ictimai yerlərdə və ictimai binalarda hərəkət edə bilməlidirlər (kitabxanalar, səsvərmə yerləri, məktəblər, idman sahələri, sağlamlıq mərkəzləri və s.). Həmçinin əlçatan mühit hərəkət məhdudiyyətləri olan uşaqlar və yaşlılar üçün də faydalıdır.

Mənbə: Handicap International

http://www.handicap-international.org.uk/what_we_do

İrq və etnik bərabərlik məsələləri ilə bağlı faktlar

Beynəlxalq insan hüquqları haqqında qanunlarda etnik və irqi mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, bütün insanların bərabər hüquqlu olduğu qeyd edilir. Lakin irqi azlıqlar tərəfindən yaşanan etnik bərabərsizlik və məhdudiyyətlər bütün dünyada qalmaqdadır.

Daha az inkişaf etmiş ölkələr

Bütün dünyada etnik kök və məslək arasında əlaqə var, müəyyən iş yerləri nəinki aşağı statuslu, eyni zamanda daha az ödənişlidir. Hind kasta sistemi buna nümunədir. Kasta sistemi ötən onilliklər ərzində dəyişdiyinə baxmayaraq, Dalitlər (1950-ci ildə toxunulmazlıq kastası kəskin seqreqasiya təcrübəsi kimi qadağan olunmuşdur) hələ də digər qruplarla müqayisədə ayaqyolu təmizliyi işinə daha çox qəbul edirlər və çətin ki nə vaxtsa üst hind kastaları üçün yemək bişirmək işinə götürülsünlər.

Ümumilikdə Hindistanda yoxsulluq səviyyəsinin aşağı düşməsinə baxmayaraq, yoxsulluq dərəcəsi müəyyən qruplarda daha yüksəkdir, məsələn adivasislər (45 %-i kəndlərdə, 27 %-i şəhərlərdə yoxsulluq içərisində yaşayan qəbilə xalqı), dalitlər (34 %-i kəndlərdə, 22 %-i isə şəhərlərdə yoxsulluq içərisində yaşayan keçmiş toxunulmazlar) və müsəlmanlar (27 %-i kənd, 23 %-i şəhər). 2011-2012-ci illərdə üst hind kastaları arasında yoxsulluq dərəcəsi kəndlərdə 16 %, şəhərlərdə isə 8 % idi.

İnkişaf etmiş ölkələr

Etnik bərabərsizlik nəticəsində yaranan iqtisadi və siyasi problemlər digər ölkələrdə də müşahidə olunur. Əksər Avropa ölkələrində yeni miqrantlar çox vaxt təhlükəli və hətta istismar şəraitində, yerli əhəlinin qəbul etmədiyi, az maaşlı işlərdə işləyirlər.

Böyük Britaniyada ağdərili britaniyalılar və etnik azlıqlar arasında məşğulluqda 12 % fərq olduğunu bilirik. Bu, Böyük Britaniya əmək bazarında təqribən 500 000 "itirilmiş" işçidir. İş və təqaüdlər departamentindən alınan rəqəmlər göstərir ki, 2013-cü ildə gənc qaradərili, pakistanlı və banqladeşlilər arasında işsizlik dərəcəsi 45 %, ağdərili insanlarda isə cəmi 19 %-dir. Digər Avropa ölkələri də oxşar çətinliklərlə qarşılaşırlar: yeni miqrantların məvacibinin çox aşağı olması, onlara qarşı ayrı-seçkilik, ikinci, hətta üçüncü nəsil Avropada doğulan etnik azlıqlara qarşı diskriminasiya.

Mənbə: sayt Guardian

<http://www.theguardian.com/public-leaders-network/2015/jan/20/ethnic-inequality-widespread-global-economy>

Yaşıl zonalara bərabər çıxışla bağlı faktlar

Əlverişsiz həyat mühitində yaşayan insanlar sağlamlıqları ilə bağlı problemlərlə əlverişli mühitdə yaşayan insanlardan daha çox qarşılaşırlar.

Yaşıl zonalara giriş-çıxışı olan bütün qruplarda ölüm göstəriciləri daha aşağıdır.

Ümumilikdə, açıq məkanlar icma fəaliyyəti, qarşılıqlı sosial əlaqələr, fiziki aktivlik və istirahət üçün platformadır. Həmçinin sosial izolyasiyanı azaldır, cəmiyyətdə həmrəyliyi yüksəldir və sağlamlığa müsbət təsir edir. Məsələn, icmaların sosial iştirakının, hüquq və imkanlarının genişləndirilməsinin sosial kapitalla (könnüllülük, cəmiyyətə inam və yerli təhlükəsizlik) və sağlamlığa (65 yaşdan yuxarı idrak bacarığının ləngiməsi və demensiyaya qarşı müdafiə faktorları da daxil olmaqla) müsbət təsiri sübut olunmuşdur.

Yaşıl zonlardan istifadənin sağlamlığa faydası barədə məlumatlar geniş yayılmışdır (ümumi sağlamlıq, yüksək fiziki aktivlik, ruhi sağlamlıq, rifah, müsbət psixoloji təsirlər).

Tədqiqatlar göstərir ki, yaşıl zonalar ümumilikdə daha sağlam ətraf mühitə öz töhfəsini verir, bu da sağlamlığa müsbət təsir göstərir, o cümlədən havanın, suyun keyfiyyətini və səs-küyün azalmasını təmin edir. Əlavə olaraq, yaşıllıqlar artıq yağış suyunun udulmasına səbəb olur, belə ki, bitkilər yağıntıları udaraq böyük həcmdə buxarlanmanın qarşısını alır. Səth üzərində olan suyun miqdarı azalır, sel basması ehtimalını və kanalizasiya daşmasını azaldır. Eyni zamanda biomüxtəliflik qorunur və ekosistem güclənir.

Mənbə: UCL Sağlamlıq kapitalın institutu

<http://www.instituteofhealthequity.org/projects/improving-access-to-green-spaces>

Enerji və dayanıqlı inkişaf üzrə qlobal məqsədlər

Fənn:

Coğrafiya

Təlim nəticələri:

- Hər yerdə bütün insanların yüksək həyat keyfiyyəti üçün enerjinin vacibliyini anlamaq.
- BMT tərəfindən təsdiqlənmiş Qlobal məqsədlərin dünyada yoxsulluğa son qoymaq üçün qəbul olunmuş məqsədlər olduğunu öyrənmək.
- Enerji və yoxsulluğun azaldılması arasındakı əlaqəni anlamaq.
- Dünya üzrə yoxsulluğun azaldılmasında rol oynaya biləcəyimizi hiss etmək.

Hazırlıq:

- 4-5 şagirdlik qruplar üçün çoxlu sayda kağız parçaları və ya qeyd vərəqləri hazırlayın.
- Əlavə 1-də verilmiş şəkilləri çap edin və ya nümayiş etdirin.
- Əlavə 2-də verilmiş tapşırıq vərəqini böyük ölçülü vərəqdə çap edin (mümkündürsə).
- Əlavə 3-ü çap edin.

Bu dərs icmalı "Practical Action" köməyi ilə hazırlanıb: www.practicalaction.org/schools

Ümumi vaxt:

60
dəq.

Yaş:

8-11
yaş

Qlobal məqsədlər
Sabit inkişafın ümumdünya məqsədləri

**Dünyanın
Ən Böyük
Dərsi**

“Dünyanın ən böyük dərsi” – Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən qəbul edilmiş dayanıqlı inkişaf məqsədlərinin elan edilməsi ilə əlaqədar birgə təhsil layihəsidir. Bu layihə 17-ci məqsədin – “Dayanıqlı inkişaf naminə tərəfdaşlıq” məqsədinin mühümlüyünün canlı sübutudur və onun gerçəkləşdirilməsi bizimlə və biri-biri ilə əməkdaşlıq edən tərəfdaşlarımızın köməyi olmadan mümkün olmazdı.

Layihənin təşkilatçılar qrupuna təşəkkür edirik:

Powered By:

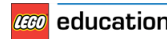
Distributed By:

Translated By:

Dünya üzrə bizimlə işləyənlərə xüsusi təşəkkürlər:

“Qlobal düşüncə” təşkilatının əməkdaşlığı ilə hazırlanmış dərslər planları (Think Global) www.think-global.org.uk.

Ədalətli və dayanıqlı sülhün təmin edilməsi məqsədi ilə təlimin təbliği.

Təlim fəaliyyəti

5
dəq.

Fəaliyyəti təqdim edin. Müasir dünyada elektrik enerjisinin hamı üçün vacibliyini və dünyanın ən yoxsul təbəqəsinə enerjiyə çıxış imkanı vermək üçün hansı işlərin görüldüyünü tədqiq edəcəklərini şagirdlərə izah edin. Şagirdlərin Qlobal məqsədlər haqqında nə dərəcədə məlumatlı olduqlarını müəyyənləşdirin.

Təlim fəaliyyəti

20
dəq.

Şagirdlərdən enerjiden istifadə etdikləri bütün halları kağızlarda və ya qeyd vərəqlərində yazmağı xahiş edin. Sonra şagirdlər 4-5 nəfərlik qruplarda işləyərək öz ideyalarını müqayisə etməli, enerji tələbatlarını müəyyən kateqoriyalara uyğunlaşdırmalıdırlar, məsələn, isitmə sistemi, yemək bişirmə, istirahət.

Videonu nümayiş etdirin (2:55)

<https://www.youtube.com/watch?v=2JHs2y9x-pw&list=PLHvu7XCqeu48Q8KqNSTVGsvf0O-JB0y9>

Enerjinin daha hansı hallarda lazım olduğunu vərəqlərdə yazmağı və onu öz kateqoriyalarına əlavə etməyi şagirdlərdən xahiş edin. Onlara əlavə kateqoriyalar yaratmaq lazım ola bilər.

Əlavə 1-də olan şəkilləri göstərin və onu bütün siniflə birgə müzakirə edin. Şagirdlər öyrəndikləri enerji növlərini kateqoriyalara əlavə etməli olacaqlar.

Rəyləri yığın və kateqoriyaları ümumiləşdirin.

Təlim fəaliyyəti

30
dəq.

“Dünyanın ən böyük dərsi” cizgi filminə baxın.

www.globalgoals.org/worldslargestlesson

Hər qrupa “Enerji Qlobal məqsədlər üçün niyə vacibdir?” (Əlavə 2) tapşırıq vərəqlərini, “Qlobal məqsədlər” plakatını (Əlavə3), yapışqan və qayçı paylayın.

Şagirdlərdən 17 Qlobal məqsəddən 8-ini seçməyi xahiş edin (qrupları fərqli məqsədlər seçməyə yönəldin). Məqsədlər haqqında qısa məlumatlardan, işarələrdən istifadə edərək Qlobal məqsədlərə nail olmağa vəsile olan və enerji tələb edən 2 şey yazın. Əvvəlcədən öyrənilmiş enerji tələbatlarından istifadə edin.

Hər qrupun rəyini paylaşın.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Əgər şagirdlərə Qlobal məqsədlər haqqında əlavə məlumat lazım olarsa, http://www.tipii.edu.az/nodupload/editor/files/Istediymiz_dunya%201.pdf “İstədiyimiz dünya – uşaq və gənclərin qlobal məqsədlər üzrə bələdçi kitabçası”nı tapa bilərsiniz.

Təlim fəaliyyəti

10
dəq.

Problemin miqyasını xatırlatmaq üçün Əlavə 4-dən istifadə edin.

Şagirdlər cümləni neçə variantda tamamlaya bilərlər?

- *Enerji yoxsulluq səviyyəsini azaltmağa kömək edir, çünki...*

Peruda ana açıq sobanın üstündə yemək hazırlayır.

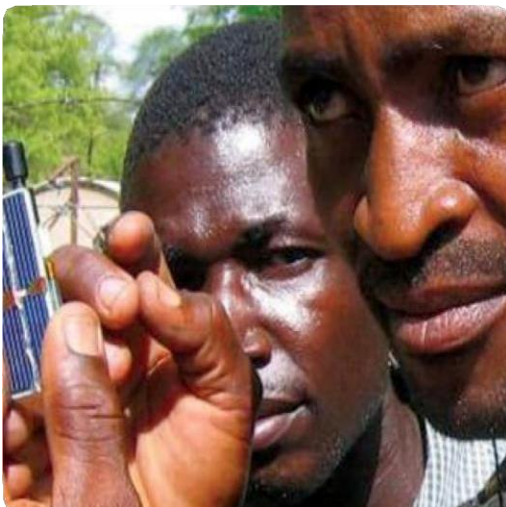
Nepalda ailə sobadan istilik və yemək hazırlanması üçün istifadə edir.

Keniyada qadın saç ustası kimi çalışır.

Banqladeşdə biznesmenlərin fermerlər ilə görüşü.

Zimbabvedə fermer MP3 pleyerdə podkasta qulaq asır.

Peruda günəş enerjisi ilə işləyən peyk antenası.

Banqladeşdə yoqurt hazırlamaq üçün istifadə edilən maşın

Nepalda uşaqlar gecələr oxumaq üçün günəş enerjisi ilə işləyən fənər istifadə edirlər.

Banqladeşdə fermer internetdə informasiya axtarır.

Keniyada yeni ana olmuş qadınlar tibb mərkəzində məsləhət və dərmanlar alır.

Malyariyaya qarşı peyvənd edilən uşaq

Keniyada günəş enerjisi ilə işləyən su nasosundan gələn suda çimən uşaqlar

Enerji lazımdır:

Enerji lazımdır:

Enerji lazımdır:

Enerji lazımdır:

Enerji lazımdır:

Enerji lazımdır:

Enerji lazımdır:

Enerji lazımdır:

 Qlobal məqsədlər
Sabit inkişafın ümumdünya məqsədləri

 7 **UÇQAZ VƏ TƏMİZ ENERJİ**

 PRACTICAL ACTION

Nə üçün enerji Qlobal məqsədlər üçün bu qədər vacibdir?

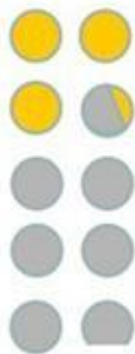

Problem haqqında yaddaş qeydi

Enerji kasıb insanlar üçün yoxsulluğun qarşısını almaq

və bizim Qlobal məqsədlərə nail olmağımız üçün vacibdir.

Bu günün problemi belədir: indi dünya əhalisinin **üçdə birinin** müasir enerji xidmətlərinə çıxışı yoxdur.

33.3333

33%

1/3

Dünyanın
ən böyük
dərsi

“Uşaqlarımızın daha yaxşı gələcəyi üçün biz planetimizi qorumalıyıq. Ümid edirəm ki, bu ümumbəşəri məqsəd gələcək nəsillər naminə bizi birləşdirəcək.”

Nevena Stoilkov

Nevena Stoilkov

Serbiya, Milisav Nikolić adına
İbtidai məktəbin müəllimi

Ətraf mühitin çirklənməsinin planetimizə və həyatımıza təsiri

Fənn

Coğrafiya, Təbiətşünaslıq, Xarici dili

Təlimin məqsədi

- Ətraf mühitin çirklənməsinin müxtəlif növləri ilə tanış olmaq
- Ətraf mühitin çirklənməsinin qarşısını almaq üçün müxtəlif üsulları öyrənmək.
- Təsviri sözlərdən istifadə etməyi öyrənmək və tədqiqat verdişlərinə yiyələnmək

Hazırlıq

- Müqayisə üçün şəkil hazırlayın.
- Şəkil çap edin və ya monitorda göstərin.
- Televizor və ya proyektoru video göstərmək üçün hazırlayın.

- Televizor və ya proyektoru istifadə etmək imkanınız yoxdursa əlavə 1-də verilmiş şəkli çap edin
- Hər şagird qrupu üçün açar sözlər hazırlayın. İnternetdən istifadə imkanınız varsa əlavə 2-də qeyd olunan praktiki tapşırıqlardan istifadə edin
- İnternetdən istifadə imkanınız yoxdursa əlavə 3-də sadələşdirilmiş praktiki tapşırıqları çap edin və istifadə edin.
- Dünya xəritəsindən istifadəni təmin edin (əlavə 4)
- Qlobal məqsədlərə nəzər salın və çirklənmə probleminin onlarla necə əlaqəsi olduğunu izah edin (əlavə 5)

Qeyd: Bu dərsi internet olmadan keçmək mümkündür.

Ümumi vaxt:

Yaş

“Dünyanın ən böyük dərsi” – Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən qəbul edilmiş dayanıqlı inkişaf məqsədlərinin elan edilməsi ilə əlaqədar birgə təhsil layihəsidir. Bu layihə 17-ci məqsədin – “Dayanıqlı inkişaf naminə tərəfdaşlıq” məqsədinin mühümlüyünün canlı sübutudur və onun gerçəkləşdirilməsi bizimlə və biri-biri ilə əməkdaşlıq edən tərəfdaşlarımızın köməyi olmadan mümkün olmazdı.

Layihənin təşkilatçılarna təşəkkür edirik:

Dünya üzrə bizimlə işləyənlərə xüsusi təşəkkürlər:

“Qlobal düşüncə” təşkilatının əməkdaşlığı ilə hazırlanmış dərs planları (Think Global) www.thinkglobal.org.uk. Ədalətli və dayanıqlı sülhün təmin edilməsi məqsədi ilə təlimin təbliği.

Təlim tapşırığı

5

Dəq.

Şagirdlər çirklənmə haqqında qısa videoya baxırlar. www.xxxxxxxxxx.com

Daha sonra şagirdlərdən videoda gördükləri çirklənmənin bütün növlərini və çirklənmənin ətraf mühitə təsirlərini yazmağı xahiş edin.

Şagirdlərdən doğma şəhərlərində və ya kəndlərində çirklənmənin hansı növünə rast gəldiklərini soruşun.

Fərdi və alternativ tapşırıqlar

Əlavə 1-də çirklənməyə aid olan şəkillər toplusunu göstərin. Şagirdlərin çirklənmə növünü və onun ətraf mühitə təsirini təsvir etməyi xahiş edin.

Təlim tapşırığı

20

Dəq.

Şagirdləri 4 nəfərlik qruplara ayırın. Qrupda olan şagirdlərin hər birində müəyyən çirklənmə növünün səbəblərini və nəticələrini təsvir edən müxtəlif praktiki tapşırıqlar olmalıdır (neft axıntısı, avtomobillərin qazı, polietilen torbalar, zibilliklər, yer altından çıxarılan yanacaq ilə işləyən elektrostansiyalar, avia uçuşlar, kənd təsərrüfatı üçün kimyəvi preparatlar və suyun sənaye ilə çirklənməsi). Onlar bu məlumatı əlavə 2-də verilmiş linklərdən sərbəst olaraq oxumalı və sözlərin izahını işarələməlidirlər.

Şagirdlər praktiki tapşırıqları yerinə yetirərkən onlara məlum olmayan bəzi anlayışların axtarışı və praktik tapşırıqlarda qeyd olunan çirklənmələrin dünya xəritəsində yerini müəyyənləşdirmək üçün bir neçə dəqiqə vaxt verin (əlavə 4). Bundan sonra şagirdlər növbə ilə öz qruplarına öyrəndikləri praktiki tapşırıqları izah edirlər. Şagirdlərə dinləmə zamanı qeydlər aparmağı təklif edin.

Fərdi və alternativ tapşırıqlar

Şagirdlər internet olmadan əlavə 3-də verilmiş 4 praktiki tapşırıqdan istifadə edə bilərlər.

Az yaşlı və ya daha az hazırlıqlı şagirdlər üçün praktik tapşırıqlar haqqında suallar siyahısı hazırlamaq olar. Öz praktiki tapşırıqlarını izah etdikdən sonra hər bir şagird üçün müxtəlif suallar seçin.

Şagirdlərə dəstək olmaq üçün hər praktiki tapşırığa aid bir neçə "bəli/xeyr" cavabları tələb edən suallar hazırlayın. Şagirdlər bu sualların cavablarını digər şagirdlərin praktiki tapşırıqlarla bağlı izahına qulaq asarkən yazırlar.

Təlim tapşırığı

20

Dəq.

Hər bir qrupdan oxuduqları çirklənmə növünün qarşısını necə almaq haqqında ideyalarını yazmağı xahiş edin. Daha yaxşı olar ki, şagirdlər çirklənmənin nəticələri ilə mübarizənin necə aparılması haqqında yox, daha çox çirklənmənin əmələ gəlmə səbəblərinin aradan qaldırılması ilə bağlı ideyalarını yazsınlar. Şagirdlərə bu tapşırığa yaradıcı yanaşmağa icazə verin və ətraf mühitin çirklənməsinin qarşısını alınması ideyalarının formalaşması üçün onlara kömək etməyə hazır olun.

Şagirdlərdən ətraf mühitin çirklənməsinin qarşısını alan tədbirlərin nəticələrini əks etdirən diaqram qurmağı xahiş edin. Bu tapşırıqda şagirdlər sözlər, simvollar və ya şəkillərdən də istifadə edə bilərlər.

Nümunə: Plastik torbaların az istifadə>dənizə daha az plastik tullantıların atılması>dənizin flora və faunasının xilas.

Fərdi və alternativ tapşırıqlar

Problemlərin həlli yolunu qısaca təsvir etməklə siz bu tapşırığı daha səmərəli planlaşdırma bilərsiniz. Şagirdlər bu qərarları problemlər və praktiki tapşırıqlar ilə düzgün uzlaşdırmalıdır.

Təlim tapşırığı

5

Dəq.

Qlobal məqsədləri (əlavə 5) təqdim edin və bu məqsədlərin istiqamətlərindən birinin ətraf mühitin yaxşılaşdırılması olduğunu izah edin .

Şagirdlər Qlobal məqsədlər haqqında animasiya filminə baxmayıblarsa, dərsin planını bu filmi təqdim etmək üçün uyğunlaşdırın: www.globalgoals.org/worldslargestlesson

Fərdi və alternativ tapşırıqlar

Şagirdlərin Qlobal məqsədlər kimi qlobal təşəbbüslərin üstünlüklərini müzakirə etməyi xahiş edin.

Təlim tapşırığı

10

Dəq.

Hər qrup öz ərazisində ətraf mühitin çirklənməsinin qarşısını almaq üçün gündəlik edə biləcəkləri iki işi yazmalıdır. Dərsin əvvəlində doğma şəhər və ya kənddə ətraf mühitin çirklənməsi probleminə toxunan müzakirəni xatırladın. İdeyaları yazmaq və bir neçə gün və ya həftə ərzində sinifdə görünən yerdə yaddaş kimi saxlamaq olar.

Qlobal Məqsədlərə çatmaq üçün fəaliyyətə başlayın

Müəllim olaraq sizin şagirdlərin müsbət enerjisini düzgün istiqamətləndirmək və onları aciz olmadıqlarına, dəyişikliklərin mümkün olduğuna inandırmaq gücünüz var.

"Design for Change" hərəkatı tərəfindən keçirilən "Mən bacarıram" məktəb müsabiqəsi uşaqları əməkdaşlığa çağıraraq öz mühitlərində dəyişikliklər etməyə və öz təcrübələrini bütün dünyadakı uşaqlarla bölüşməyə dəvət edir.

Başlam Başlamaq üçün www.dfcworld.com saytına daxil olun.

"Design for Change"-in dərslər və ya şagirdlərə sərbəst fəaliyyətləri üçün sadə məsləhətlər toplusunu yükləmək üçün www.globalgoals.org/worldslargestlesson saytına daxil olun.

DESIGN for
CHANGE

Qlobal məqsədlər

Sabit inkişafın ümumdünya məqsədləri

**Dünyanın
Ən Böyük
Dərsi**

Qruplarda istifadə etmək üçün praktiki tapşırıqlar

• Neft axıntısı

- BP şirkətinin Meksika körfəzinə neft axını: http://www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/geography/wasting_resources/waste_pollution_rev5.shtml
- Sea Empress tankerlərindən neft axını: <https://ypte.org.uk/factsheets/oil-pollution-case-study/oil-pollution>

• İşləyən avtomobillərdən buraxılan qazlar

- Meksikada havanın çirklənməsinə qarşı mübarizə: <http://www.idrc.ca/EN/Resources/Publications/Pages/ArticleDetails.aspx?PublicationID=567>
- Nəqliyyat vasitəsi ilə havanın çirklənməsi (Praktiki yolla deyil digər yollarla nəqliyyat vasitəsi ilə havanın çirklənməsini izah edin): <http://www.ecofriendlykids.co.uk/transportairpollution.html>

• Polietilen paketləri

- Plastik kütlələrin insan sağlamlığına və ətraf mühitə təsiri: <http://journalistsresource.org/studies/environment/pollution-environment/plastics-environmental-healthliterature-review>
- Okeanda plastik tullantılar: http://serc.carleton.edu/NAGTWorkshops/health/case_studies/plastics.html

• Zibilliklər

- Samoaada zibillik: http://www.sprep.org/attachments/CaseStudy/Case_Study_-_Semi-aerobic_fukuoka_landfill_in_Samoa.pdf
- İllinoyisdə zibillik: <http://www.epa.gov/superfund/programs/recycle/pdf/hodcase.pdf>

• Yer altında çıxarılan yanacaqla işləyən elektrostansiyalar

- Yanar qazıntılarının «lehinə» və «əleyhinə» dəlillər: <https://www.tes.co.uk/teaching-resource/fossil-fuelsnuclear-power-pros-cons-case-study-6087890>
- Elektrik stansiyaları üçün yanacaq: http://www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/science/ocr_gateway/energy_resources/fuels_for_powerrev1.shtml
- Enerji gələcəyinin müzakirəsi DVD (dəyəri göstərilir): <http://globaldimension.org.uk/resources/item/2208>

• Aviauçuşlar

- Hitrou hava limanında çirklənmə: <http://www.theguardian.com/environment/2012/oct/12/heathrow-thirdrunway-air-pollution>
- Təyyarə tullantıları: <http://news.nationalgeographic.com/news/2010/10/101005-planes-pollutiondeaths-science-environment/>

• Kənd təsərrüfatında istifadə olunan kimyəvi maddələr

- Kimyəvi maddələr istifadə olunmayan əkinçilik: <http://www.artofliving.org/environmental-care-casestudies/chemical-free-farming>
- Vyetnamda pestisidlər: <http://www1.american.edu/ted/vietpest.htm>

• Suyun sənaye tullantıları ilə çirklənməsi

- Monqolustanda göl suyunun sənaye tullantıları ilə çirklənməsi: <http://www.theguardian.com/environment/2012/aug/07/china-rare-earth-village-pollution>
- Çində suyun çirklənməsi: <http://www.bsr.org/en/our-insights/case-study-view/cleaning-upindustrial-water-pollution-in-southern-china>
- Qanq çayı Hindistan: http://www.who.int/water_sanitation_health/resourcesquality/wppcasestudy1.pdf
- Suyun çirklənməsinin gizli nəticələri: <http://www.greenpeace.org/international/Global/international/publications/toxics/Water%202011/Hidden%20Consequences.pdf>
- Hindistanda ətraf mühitin çirklənməsinə dair müxtəlif praktiki tapşırıqlar: <http://www.coolgeography.co.uk/GCSE/AQA/Changing%20Urban/Urbanisation&environment/Urbanisation&environment.htm>

Ətraf mühitə təsir edən amillərlə bağlı praktiki tapşırıqlar

Suyun çirklənməsi: BP şirkətinin Meksika körfəzinə neft axıntısı

BBC Bitesize sayıtından götürülüb:

http://www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/geography/wasting_resources/waste_pollution_rev5.shtml

2010-cu il aprelin 20-də Meksika Körfəzində neft platformasında partlayış baş verib. Qəza 11 nəfərin ölümünə və 17 nəfərin yaralanmasına səbəb olub. Neft quyudan sürətlə axmağa başlayıb. Bəzi qiymətləndirmələrə görə, neft axını sutkada təxminən 40 000 barel təşkil edib. Neft sızması ətraf mühit üçün risklər yaradıb və yerli sənayeyə ziyan vurub.

Neft sızmasının nəticələri Meksika körfəzi sahillərinin böyük hissəsində toxunub. Vəhşi təbiətin mövsümi dəyişikliklərə görə itkiyə dəqiq qiymət vermək çətindir.

İqtisadi nəticələri

- Hökumət BP şirkətinin 20 milyard dollar təminat tələb edib, BP-nin səhmlərinin qiyməti aşağı düşüb.
- Balıqçılıq kimi yerli sənaye sahələrinə ziyan dəyib.
- Turizim zəifləyib.

Ekoloji nəticələri

- Bitkilər və heyvanlar neftin altında qalıblar. Ölmüş dəniz tısbağaları, quşlar və delfinlər aşkar edilib.
- Neft su və bataqlıq ərazilərinə çatıb və bərpa prosesini ləngidib.
- Balıqların çoxalmasına ziyan dəyib.

Neftin yaratdığı zərərlərinin izləri Amerika tarixində qeydə alınmış ən böyük zərərlərdən biridir. Lakin neft isti sulara axdığından orada yaşayan mikroorqanizmlər suyun neftdən təmizlənməsinə kömək ediblər. Ona görə bu ziyanın ümumi zərəri 1989-cı ildə soyuq sulardan Exxon Valdez tankerində baş verən neft axının zərərindən az ola bilər.

Ətraf mühitə təsir edən amillərlə bağlı praktiki tapşırıqlar

Havanın çirklənməsi. Hitrou, Böyük Britaniya

Guardian sayıtından götürülüb: <http://www.theguardian.com/environment/2012/oct/12/heathrow-thirdrunway-air-pollution>

Problem nədir?

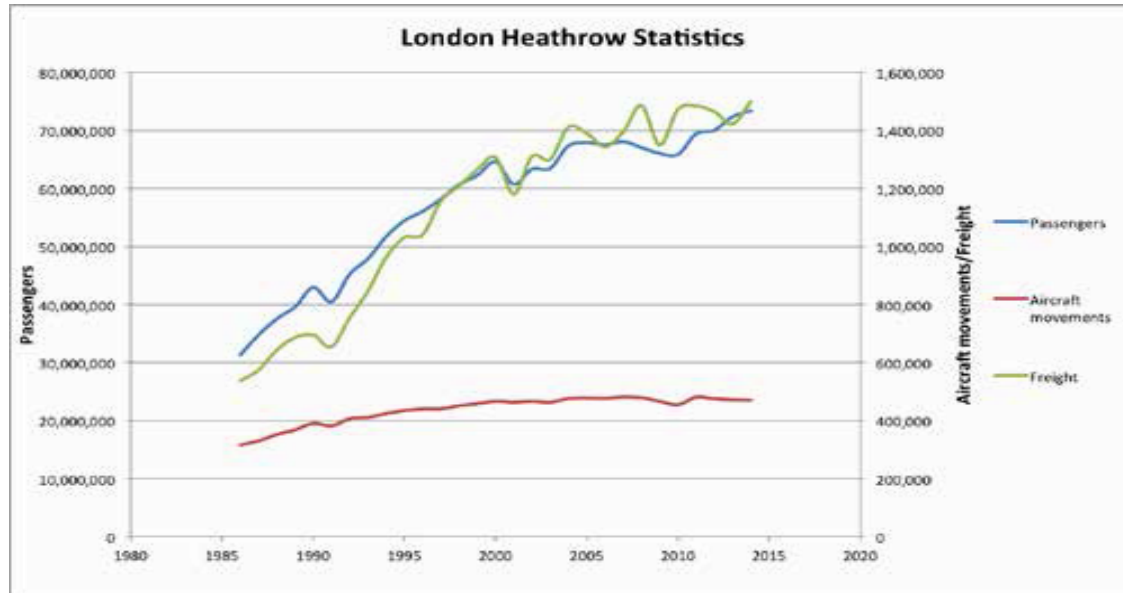
«Hitrounun əsas problemi odur ki, o, əhalinin toplandığı böyük mərkəzin ortasında yerləşir», — Massaçusets texnologiya institunun aviasiya və ətraf mühit laboratoriyasının rəhbəri və təqdimatın aparıcı müəllifi - professor Stiven Barret deyir. «Həmçinin, Böyük Britaniya əsən küləklərə görə bir qayda olaraq atmosfer tullantılarının təsiri bütün London üzərində yayılır.»

Tədqiqatçılar 2005-ci ilin məlumatları əsasında belə nəticəyə gəlir ki, Böyük Britaniyanın hava limanları hər il ürək-damar xəstəlikləri və ağciyər xərçəngi xəstəliklərinin riskini artırılması səbəb olur və nəticə 110 vaxtsız ölümün baş verməsinə şərait yaradırlar. Alimlər bunlardan 50-sini Hitrou hava limanına aid edirlər.

Verilmiş proqnozlara əsasən növbəti iyirmi il ərzində təyyarə uçuşlarının 50%-dən çox artıracığı gözlənilir bu isə öz növbəsində insanların sağlamlığına mənfi təsirin artacağına təkan verir.

Nə etmək olar?

Barret hesab edir ki, bir çox ölüm hallarının qarşısını nisbətən sadə tədbirlərin köməyi ilə almaq mümkündür. Təyyarələr elektrik enerjisini bortda yerləşən kiçik reaktiv mühərrik bloklarından alırlar, təyyarələr dayanacaqda olan zaman onlar işlək vəziyyətdə qalır. Hava limanının şəbəkəsinə qoşulmaq tullantıları azaltmağa imkan verə bilərdi. Eləcə də, hava limanında elektromobil istifadə edilməsi sağlamlıq üçün yaranan riski 20% azaldardı. Ümumilikdə, qoruyucu tədbirlər hava limanlarının işləməsindən yaranan çirklənməni 2% azalda bilər.

London Hitrou üzrə statistika», Seadart. Wikimedia Commons lisenziyası CC BY-SA 3.0

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:London_Heathrow_Statistics.png#/media/File:London_Heathrow_Statistics.png

Ətraf mühitə təsir edən amillərlə bağlı praktiki tapşırıqlar

Suyun çirklənməsi. Qanq çayı, Hindistan

Vikipediya və Geography Coll sayıtından götürülüb: <http://www.coolgeography.co.uk/GCSE/AQA/Changing%20Urban/Urbanisation&environment/Urbanisation&environment.htm>

https://en.wikipedia.org/wiki/Pollution_of_the_Ganges

Qanq — Hindistanda ən böyük və hindlilər üçün dini əhəmiyyət kəsb edən çaydır. Bu çay Hindistanın 11 ştatında əhalinin 40 %-ni təxminən 500 milyon insanı su ilə təmin edir, bu isə öz növbəsində dünyanın bütün çayları arasında rekord sayılır. Eyni zamanda Qanq bu gün dünyanın ən çirklənmiş çayları arasında altıncı yeri tutur.

Peka Γahr Qanq müqəddəs Hind çayı olub ölkənin şimalında axır. Qanq çayının çirklənməsi problemi o qədər ciddidir ki, artıq orada çimmək və onun sularından istifadə insan sağlamlığı üçün təhlükəlidir.

Səbəbləri

- Qanq çayının çirklənməsinin əsas səbəbi onun məcrasında yerləşən dəri istehsalı sənayesində istifadə olunan və çaya axıdılan xrom və digər kimyəvi maddələrdir.
- Digər böyük çirklənmə mənbəyi hər gün təmizlənmədən çaya axıdılan təxminən 1 milyard litr çirkab sularıdır.
- Düzgün həyata keçirilməyən bəzi prosedurlar tamam və ya qismən yanmış meyitlərin çayda üzməsinə gətirib çıxarır.

Təmizlənməsinə dair tədbirlər

1985-ci ildə Hindistan hökuməti ilə Böyük Britaniya və Hollandiya dövlətlərinin dəstəyi ilə Qanq çayının təmizlənmə planı qəbul edilmişdir. Plan çərçivəsində bir sıra təmizləyici qurğuların tikilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Plana əsasən qurğular çirkab suları təmizləməyə cəlb olunub, həmçinin bir neçə elektrik krematoriya tikilib. İndi layihə icrasına görə II fazadadır.

Ətraf mühitə təsir edən amillərlə bağlı praktiki tapşırıqlar

Sənaye tullantıları. Monqolustanın daxilində

Guardian sayıtından götürölüb: <http://www.theguardian.com/environment/2012/aug/07/china-rare-earth-village-pollution>

Şəkil: <http://abcnews.go.com/Technology/toxic-lake-black-sludge-result-mining-create-tech/story?id=30122911>

Monqolustanın daxilində yerləşən Baotou şəhəri smartfonların, GPS-qəbuledicilərin, külək elektrik stansiyalarının və digər məhsulların istehsalında istifadə olunan faydalı qazıntı mənbəyidir. Faydalı qazıntılar 120 km şimalda Boyan Obada çıxarılır sonra isə Baotauya emal üçün gətirilir.

Problem:

Havadan böyük göl kimi görsənir, ancaq yer üzündə bu balıqların və yosunların yaşaya bilmədikləri qaranlıq və boş su məkanıdır. Sahilləri qalın, qara qabıqla örtülüb. Sahəsi 10 km² olan su hovuzuna yaxınlıqdakı zavodlar zəhərli kimyəvi maddələr axıdırlar.

Çirkələnmiş hovuzun suyunun tərkibində zəhərli kimyəvi maddələr və xərçəng yarada biləcək radioaktiv elementlər var.

Nəticələr:

Zavodlar tikilməmişdən əvvəl bu ərazidə çoxlu əkin sahələri var idi. 1985-ci ildə metallurgiya kombinatı Baotouda faydalı qazıntılara başladı, 1980-cı illərdə isə yerli sakinlər tərəvəzlərin pis yetişdiyini aşkar etdilər. Zaman keçdikcə kənd təsərrüfatı azaldı. Fermerlərin əksəriyyəti köçdü. Cəmi 10 il ərzində əhalisi 2000 nəfərdən 300 nəfərədək azaldı. Baotonunun sakinləri sulfat turşusu, kömür tozu və həlledici buxarları ilə nəfəs alırdılar.

Yerli sakinlərin sağlamlığı da kəskin pisləşmişdi.

unicef

GLOBAL MAQSADLAR

Dünyanın
ən böyük
dərsi

“Əgər hər kəs gender bərabərliyi haqqında məlumatlı olsa, biz qadınlara qarşı cinayətin azalmasına və hər bir fərdə qarşı hörmətlə yanaşan həssas bir dünyanın qurulmasına ümid edə bilərik.”

Freyda Pinto
Aktrisa, “Çünkü mən qızam”
“PLAN International”
təşəbbüsünün səfiri

Gender bərabərliyi

Mövzu:

Coğrafiya, Həyat bilgisi, dillər

Məqsədlər:

- Gender bərabərliyinin tərifini bilmək;
- Gender bərabərsizliyinin səbəblərinə və nəticələrinə barədə məlumatlı olmaq;
- Gender bərabərliyini necə təbliğ etməyi anlamaq.

Hazırlıq:

- Diskriminasiyanın tərifini lövhəyə və ya flipçarta yazın.
- Şəkil çəkmək və yazmaq üçün flipçart, vərəqlər və ya lövhələr hazırlayın.

- “PLAN International” təşkilatının “Because I am a Girl: I’ll take it from here” adlı videosunu nümayiş üçün hazırlayın (Qeyd: əgər videonu nümayiş etdirmək üçün internet bağlantınız və ya yetərli şəraitiniz yoxdursa, dərsin bu hissəsini keçməyin). Dərs bu elementdən asılı deyil.
- Əlavədə verilmiş “Gücləndirmə ulduzu”nu çap edib, əlavə vəsait və ya ev tapşırığı kimi paylayın.

Qeyd: Bu dərsi keçməzdən əvvəl şagirdlərinizdən hər hansı birinin nə vaxtsa və ya hazırda gender bərabərsizliyi ilə üzləşib-üzləşmədiyi barədə düşünün. Bu mövzuda həssas davranın və sinfin bütün şagirdlər üçün təhlükəsiz olduğundan əmin olun. Şagirdlərə öz istəkləri ilə şəxsi təcrübələri haqqında danışmaq və ya danışmamaq seçiminin olduğunu aydınlaşdırın.

Ümumi vaxt:

60
dəq.

Yaş həddi:

11-14
yaş

5 GENDER
BƏRABƏRLİYİ

Global məqsədlər

Sabit inkişafın ümumdünya məqsədləri

Dünyanın
ən böyük
dərsi

“Dünyanın ən böyük dərsi” – Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən qəbul edilmiş Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin elan edilməsi ilə əlaqədar birgə təhsil layihəsidir. Bu layihə 17-ci məqsədin – “Dayanıqlı inkişaf naminə tərəfdaşlıq” məqsədinin mühümlüyünün canlı sübutudur və onun gerçəkləşdirilməsi bizimlə və biri-biri ilə əməkdaşlıq edən tərəfdaşlarımızın köməyi olmadan mümkün olmazdı.

Layihənin təşkilatçılar qrupuna təşəkkür edirik.

Dünya üzrə bizimlə işləyənlərə xüsusi təşəkkürlər:

“Global düşüncə” təşkilatının əməkdaşlığı ilə hazırlanmış dərslər planları www.think-global.org.uk. Ədalətli və dayanıqlı sülhün təmin edilməsi məqsədi ilə təlimin təbliği.

Təlim tapşırığı

10

dəq.

Dərsi bu sualın müzakirəsi ilə başlayın: “Özünü qrupun bir hissəsi kimi hiss etdiyiniz vaxtı yadınıza salın. Niyə özünü qrupun bir üzvü kimi hiss edirdiniz?

Qrupun üzvü olmaq necə bir hissdir? (Şagirdlərin fikirlərinə diqqətlə yanaşın)

Şagirdlərə düşünmək üçün 1-2 dəqiqə vaxt verin. Bir neçə şagirdi şəxsi təcrübəsi və hissləri barədə sorğu-sual edin.

Daha sonra soruşun: “Sizcə, qrupda ayrı-seçkiliyə məruz qalmaq necə hissdir? Hər hansı bir şəxs ayrı-seçkiliyə məruz qalanda nə hiss edir?”

Şagirdlərə düşünmək üçün 1-2 dəqiqə vaxt verin və bir neçə şagirdi öz şəxsi təcrübələri və hissləri barədə sorğu-sual edin.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Şifahi cavab vermək yerinə, arzuladıqları halda şagirdlərə hisslərini yazılı şəkildə təqdim etmək imkanı yaradın. Hisslərini paylaşmaq istəyən hər bir şagirdə bu şəraiti yaratdığınızdan əmin olun. Digər bir alternativ isə hisslərini bütün siniflə bölüşmək yerinə öz partnyoru ilə bölüşmək seçimidir.

Təlim tapşırığı

10

dəq.

Diskriminasiyanın tərifini şagirdlərə göstərin və ya oxutdurun: “Hər hansı bir şəxsə və ya bir qrupa ədalətsiz davranma diskriminasiyadır. Bəzən bu ədalətsizliyin səbəbi yaş, gender, din və ya irq ola bilər”.

Bu tərifin xüsusi terminlərini xatırlamaq üçün şagirdlərdən tərifin içindəki hər terminə xas bir hərəkət nümayiş etdirməyi xahiş edin. Bununla da şagirdlərin tərfi daha yaxşı dərk etməsini təmin etmək mümkündür. Məsələn, “hər hansı bir şəxs” dedikdə bir və ya iki nəfəri göstərmək, “bir qrup şəxs” dedikdə şagirdlərin əllərini dairə şəklində birləşdirmək ola bilər.

Bu, tərfi yadda saxlamağa və ondakı bütün ifadələri anlamağa kömək edəcək. Şagirdləri cütlüklərə ayırın və diskriminasiyanın 3 mümkün nəticəsini yazmağı, sonra isə siniflə bölüşməyi xahiş edin.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Diskriminasiyanın nəticələrini fərdlər, icmalar və ölkələr nöqtəyi-nəzərindən dəyərləndirin.

Təlim tapşırığı

15

dəq.

Gender diskriminasiyası mövzusunun və onun necə gender bərabərsizliyinə gətirib çıxartdığını izah edin.

Şagirdləri 5-6 qrupa ayırın və hər qrupdan bir flipçartın üzərində qız, digərində isə oğlan şəkli çəkməyi xahiş edin.

Qruplardan bizim cəmiyyətdə oğlan və ya qız olmağın nə mənə kəsb etdiyini soruşun. Əgər bu sual şagirdləri çaşırsa, onlara belə bir istiqamət verin: “Oğlan və ya qız olmağın ən önəmli xüsusiyyətlərini sadalayın”.

Qruplara mümkün qədər çox xüsusiyyətlər yazmağı və onların hər birinin qarşısına uyğun şəkil əlavə etməyi xahiş edin.

Bir neçə dəqiqədən sonra qruplardan rəsmlərini və oğlanla qız arasında tapdıqları fərqləri təqdim etməyi xahiş edin.

Müzakirə üçün iştirakçılardan bütün qruplar tərəfindən qıza aid yazılan xüsusiyyətlərdən beşini sıralamağı xahiş edin. Bu xüsusiyyətlərin qızlarda anadangəlmə və ya sonradan qazanılma olduğunu soruşun. Eyni mərhələləri oğlanlara aid xüsusiyyətlərin müzakirəsi üçün təkrarlayın.

Cinsiyətə aid xüsusiyyətləri təsvir edən bir flipçart və genderə aid xüsusiyyətləri təsvir etmək üçün digər flipçart hazırlayın. Xüsusiyyətləri yazdığınız siyahılarda başlıqda "cins" və "gender" yazın.

- Cinsiyət və gender xüsusiyyətləri arasındakı əsas fərqi izah edərkən şagirdlərin diqqətini bu xüsusiyyətin anadangəlmə və ya sonradan qazanılan olduğuna yönəldin.
- Bu xüsusiyyətlər həmişə olubmu? Cinsiyət və gender xüsusiyyətlərinin zamana və cəmiyyətə görə dəyişə biləcəyini izah edin.

Əsas öyrənmə məqamlarını qeyd və izah edin:

- Cinsiyət və gender arasında əsaslı fərqlər var.
- Cinsi xüsusiyyətlər biolojidir, zamana və cəmiyyətə görə dəyişmir.
- Gender xüsusiyyətləri isə sosial münasibətlərin təsiri ilə formalaşır, zamanla dəyişir, müxtəlif cəmiyyətlərdə fərqli xarakter daşıya bilər.

Təlim tapşırığı

15
dəq.

"PLAN International"ın "Because I am a Girl: I'll take it from here" adlı videosuna baxın (3.06).

<http://plan-international.org/girls/stories-and-videos/because-i-am-a-girl-ill-take-it-from-here.php>

Şagirdlər cütlükdə aşağıdakıları yazmalı və müzakirə etməlidir:

- Sizcə, filmin əsas məqsədi, göndərdiyi ismarıq nədir?
- Filmdəki qızın qarşılaşdığı 8 problemdən 3-nü sadalayın.
- O, bu çətinliklərin öhdəsindən necə gələcəyini düşünür?

Şagirdləri öz fikirlərini müzakirə etmək üçün bir araya gətirin. "Gender diskriminasiyası" ifadəsini xatırladın və "gender bərabərliyi"ni müzakirəyə daxil edin.

- Sınıfda aşağıdakı məsələləri müzakirə edin:
- Film gender diskriminasiyasının qızlara olan təsirindən bəhs edir. Sizcə, oğlanlar da gender diskriminasiyası ilə rastlaşa bilər? Gender bərabərliyi problemi yalnız qızlar və qadınlara xasdır?
- Sizcə, oğlanlar və kişilər üçün gender bərabərliyi daha çoxdur? Niyə?
- Gender bərabərsizliyinin öhdəsindən gəlməkdə kişilərin və oğlanların rolu nədir?

Təlim tapşırığı

10

dəq.

Şagirdlərdən soruşun:

Yaşadığınız cəmiyyət bizə gender xüsusiyyətləri siyahısında sadalananlardan birinin digərlərindən daha önəmli və dəyərli olduğunu öyrədirmi?

Siz belə bir misal göstərə bilərsiniz: "Cəmiyyət qızlar kimi həssas olmağın gözəl olduğunu, amma oğlanlar kimi iddialı olmağın önəmli və daha dəyərli olduğunu bizə öyrədir".

Bizim gender haqqında olan fikirlərimiz dəyişə bilərmi? Biz bu dəyişikliyə necə dəstək verə bilərik?

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Əgər əlavə vaxt qalsa, iştirakçılara aşağıdakı sualları verin:

- Qızların/qadınların son 10 və ya 20 ildə gözləntiləri necə dəyişib?
- Başqa ölkələrdə kişi və qadınlar üçün qəbul olunanlar fərqlidirmi?
- Bizi qadın və ya kişi kimi səciyyələndirən bioloji xüsusiyyətlər zamanla dəyişirmi və ya başqa ölkələrdə fərqlidirmi?
- Cəmiyyətin qadınlardan, kişilərdən, oğlanlardan və qızlardan gözlədiklərinin fərqli ola biləcəyini açıqlayın, lakin erkək və dişi törəmə funksiyaları dünyanın hər yerində eynidir.

Əlavə vəsait və ya ev tapşırığı: "Gücləndirmə ulduzu"

Bütün şagirdlərə bu vəsaiti paylayın (Əlavə1). Onlardan ulduzun altındakı suallar barəsində düşünməyi, gələcəkdən gözləntiləri barədə deyil, həmin anda nə hiss etdikləri barədə dürüst cavab verməyi xahiş edin.

Öz həyatınız, aid olduğunuz icma və əks cinsin nümayəndələri, valideynlər, həmçinin güclü insanlarla qarşılıqlı əlaqələriniz haqqında əhatəli düşünün.

Ulduzun üzərində cavabınıza uyğun gələn nömrəni dairələyin.

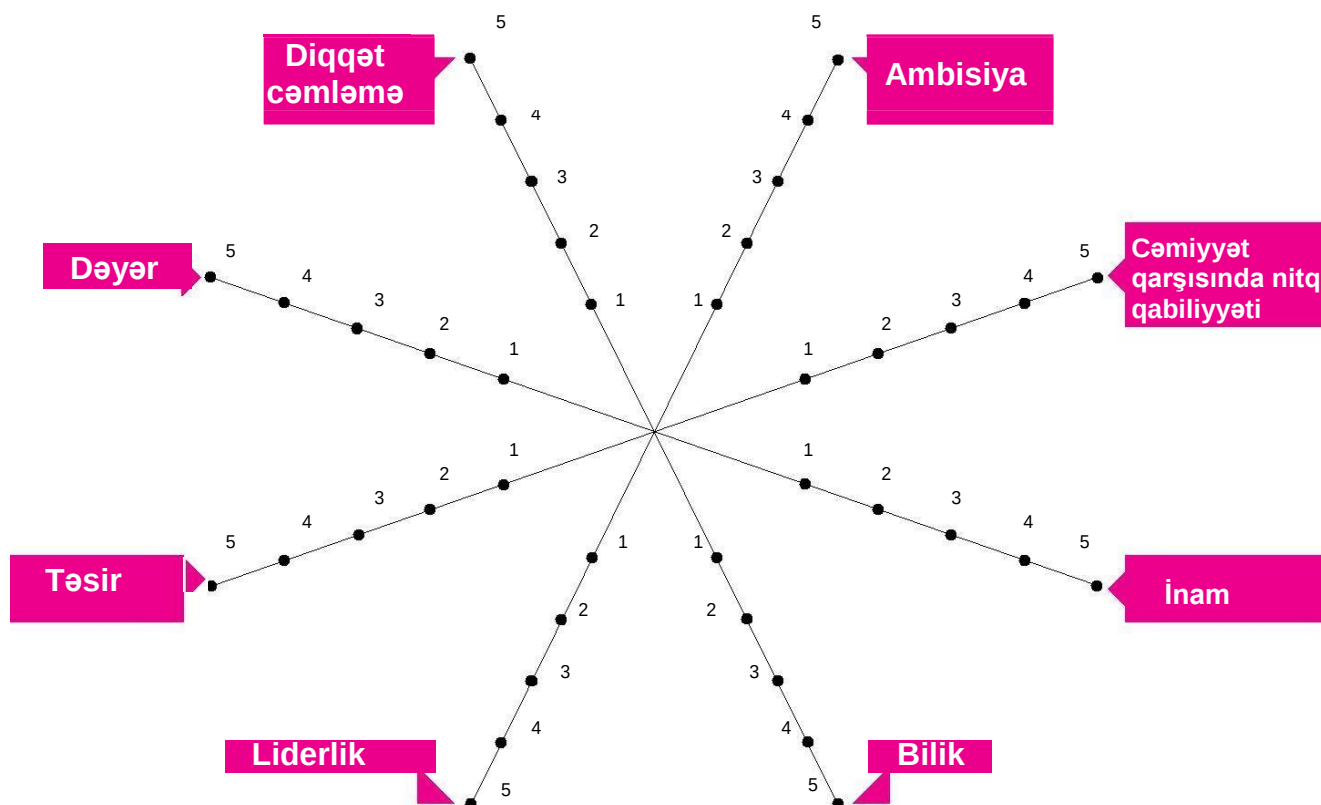
Nöqtələri birləşdirin. Tamamilə güclənmiş şəxslər bu nöqtələr vasitəsilə mükəmməl və tam ölçülü 8 bucaqlı yaradacaq.

Öz gücləndirmə ulduzunu paylaşmaq və müqayisə etmək istəyən şagirdlərə icazə verin.

Hansı ulduz formasının digər ölkələrin oğlan və qızları üçün uyğun olduğunu müqayisə edin.

Gücləndirmə ulduzu

Özünüqiymətləndirmə aləti

Məsələ	Əsas sual	Cavab (dairəyə alın)				
		Heç vaxt	Təsadüfən	Hərdən	Tez-tez	Həmişə
Dəyər	Qarşı cinsdən olan həmyaşıdlarınız qədər dəyərli olduğunuzu düşünürsünüzmü?	1	2	3	4	5
Təsir	Həyatınızı dəyişdirəcək qərarlara təsir edə bildiyinizi düşünürsünüzmü?	1	2	3	4	5
Liderlik	Qrupa liderlik qabiliyyətinizin olduğuna inanırsınızmı?	1	2	3	4	5
Bilik	Hər hansı bir iddia irəli sürdükdə əlavə məlumata ehtiyacınız olurmu?	1	2	3	4	5
İnam	Önemli insanlarla rahatlıqla əlaqə qura biləcəyinizə inanırsınızmı?	1	2	3	4	5
Cəmiyyət qarşısında nitq qabiliyyəti	Cəmiyyət qarşısında nitq söyləyərkən özünüzdə rahat hiss edirsinizmi?	1	2	3	4	5
Ambisiya	Özünüzdə sizi əhatə edən dünyanı dəyişdirmək potensialını hiss edirsinizmi?	1	2	3	4	5
Diqqət cəmləmə	Dünyada sizin üçün önəmli olan nəyisə dəyişdirəcəyinizə dair aydın bir fikriniz varmı?	1	2	3	4	5
Bacarıq	Əgər məqsəd qoysanız, dünyanı dəyişdirə biləcəyinizə inanırsınızmı?	1	2	3	4	5

Gündəlik həyatımda Qlobal məqsədlərlə bağlı hansı işləri görmək olar?

Fənn

Həyat bilgisi

Təlim nəticəsi

- Dayanıqlılıq mövzusunda layihə hazırlamağın ilkin addımlarında Qlobal məqsədlərə nail olmağın kreativ yollarını müəyyənləşdirə biləcək, bir-birlərinin ideyalarını necə təkmilləşdirəcəklərini anlayacaq və kreativlikdən istifadə etməyi bacaracaqlar.

Qeyd

Bu dərs planı "Qlobal məqsədlərə nail olmaq üçün birgə iş" dərs planından sonra tədris olunarsa, daha yaxşı nəticələr əldə olunacaq.

Hazırlıq:

Aşağıdakı ləvazimatları hazırlayın:

- 17 Qlobal məqsəd əks olunmuş cədvəl (Əlavə 3-ə baxın)
- Əvvəlcədən qatlanıb hazırlanmış kağız təyyarələr (Əlavə 1-ə baxın)
- Hər bir iştirakçı üçün 1 ədəd qələm
- Canlı musiqi
- Dərs başlamazdan əvvəl çoxlu kağız təyyarələr düzəldin.
- Hər bir iştirakçıya 1 ədəd qələm və 1 ədəd təyyarə verin.

Ümumi vaxt:

60
dəq.

Yaş:

8-14
yaş

17 MƏQSƏDLƏR
NƏMİNG
TƏRƏFƏDAŞLIQ

Qlobal məqsədlər
Sabit inkişafın ümumdünya məqsədləri

“Dünyanın ən böyük dərsi” - Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən qəbul edilmiş dayanıqlı inkişaf məqsədlərinin elan edilməsi ilə əlaqədar birgə təhsil layihəsidir. Bu layihə 17-ci məqsədin - “Dayanıqlı inkişaf naminə tərəfdaşlıq” məqsədinin mühümlüyünün canlı sübutudur və onun gerçəkləşdirilməsi bizimlə və biri-biri ilə əməkdaşlıq edən tərəfdaşlarımızın köməyi olmadan mümkün olmazdı.

Layihənin təşkilatçılar qrupuna təşəkkür edirik:

Powered By:

Distributed By:

Translated By:

Dünya üzrə bizimlə işləyənlərə xüsusi təşəkkürlər :

Giriş

5

dəq.

Şagirdlərə izah edin ki, tapşırığın məqsədi “Qlobal məqsədlər” kimi də adlandırılan Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin həyata keçirilməsi ilə bağlı kreativ yollar təklif etməkdir. Onlara başqalarının ideyaları əsasında daha yaxşı ideyalar yarana biləcəyini izah edin.

Dayanıqlı inkişaf üçün təhsil – Uşaqlar danışsın!

10

dəq.

Şagirdlər dünyanın hər bir yerindən olan uşaqların dayanıqlılıq ilə bağlı mesajlarını paylaşıqları qısa bir video izləyirlər. Bu, böyük bir ekranda, kompüterdə göstərilə bilər və yaxud qrup şəklində mobil telefon və ya tabletdə də izlənilə bilər.
<https://www.youtube.com/watch?v=F-WI3crN8eU>.

İdeyalarınızı “qanadlandırın”

40

dəq.

Hər şagirdə birini verməklə kağız təyyarələri paylayın. Birinci məqsəddən başlayın və ilk məqsədi həyata keçirmək üçün şagirdlərin öz təyyarələri üzərində bir ideya yazmalarına nail olun. Məsələn, 12-ci Məqsəd olan “Düşünülmiş istehlak və istehsal” üçün belə bir ideya vermək olar – həmişə vərəqin hər iki üzündən də istifadə etmək; digər ideya isə bu ola bilər – məktəb bostanını suvarmaq.

Şagirdlərə belə bir məlumat verin: “Biz bu təyyarələri işə salmaq üzrəyik. Hər hansı bir təyyarə əlinizə keçdikdə üzərindəki yazıları oxuyun və əlavələr edin. Fərqli düşünməyə çalışın və kreativ, yaxud qeyri-adi fikir əlavə edin. Sonra təyyarəni yenidən uçurun!”

Üç qədər sayın və təyyarələri havaya atın! Bir az canlı musiqi açmaqla şən ab-hava yaradın, məsələn, Qlobal məqsədlər üçün hazırlanmış Afrika üçün mahnı - <https://youtu.be/iDhP41MGVCM>

Bir sıra “uçuşlardan” sonra musiqini dayandırın və hər iştirakçıdan bir təyyarə gətirməsini istəyin. Hər bir iştirakçı növbə ilə təyyarənin üzərində nə yazıldığını ucadan oxuyur.

Şagirdlərin üzərində işləyə biləcəkləri potensial layihələrin siyahısını tərtib edin.

Təyyarə dəstəsinin yenisini paylayın. Hər bir Qlobal məqsəd üçün bu fəaliyyəti təkrar edin.

Differensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Əgər vaxtınız məhduddursa, 17 məqsədi 6 mövzu üzrə qruplaşdırma bilərsiniz (Əlavə 2-yə baxın) və ardıcıl olaraq hər məqsəd üzrə yox, hər mövzu üzrə tapşırığı həyata keçirin.

Təlim fəaliyyəti

10

dəq.

Dərsin sonunda şagirdlər tapşırığın nəticəsi olaraq ərsəyə gələn potensial layihələr siyahısını gözədən keçirirlər. Şagirdlər üzərində işləyə biləcəkləri hansı ideyanı sinifləri və ya məktəbləri üçün daha vacib hesab etdiklərinə qərar verirlər və necə başlayacaqlarına dair bəzi fikirlər söyləyirlər.

Digər resurslar

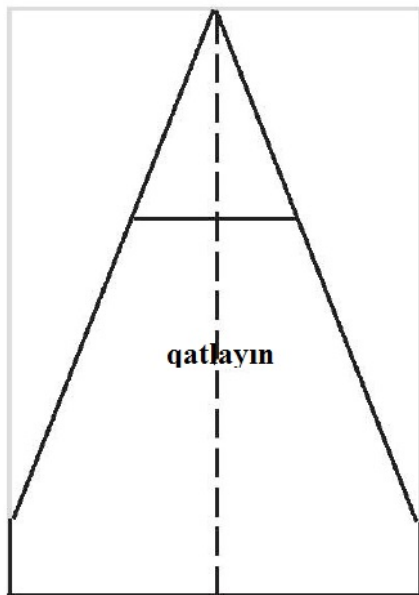
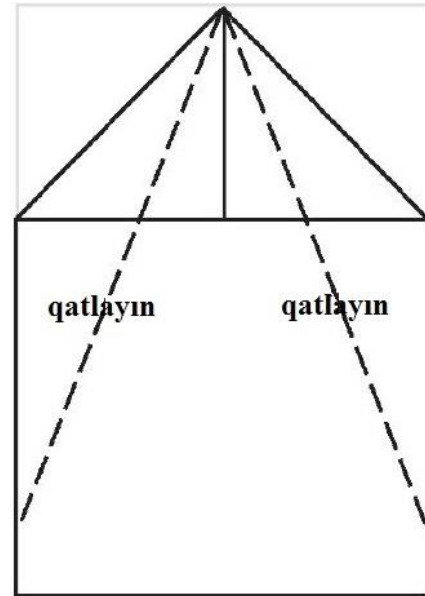
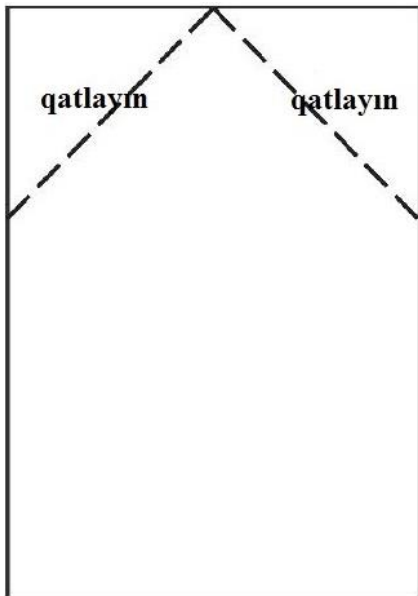
Dayanıqlı inkişaf üçün təhsil ilə əlaqədar təlim və tədris metodlarının istifadəsinə dair əlavə resurslar burada mövcuddur: <http://en.unesco.org/themes/education-sustainable-development>

Dayanıqlı inkişaf üçün təhsil ilə əlaqədar təlim və tədris metodları ilə bağlı əlavə resurslar üçün aşağıda göstərilən təlim materiallarına göz atın:

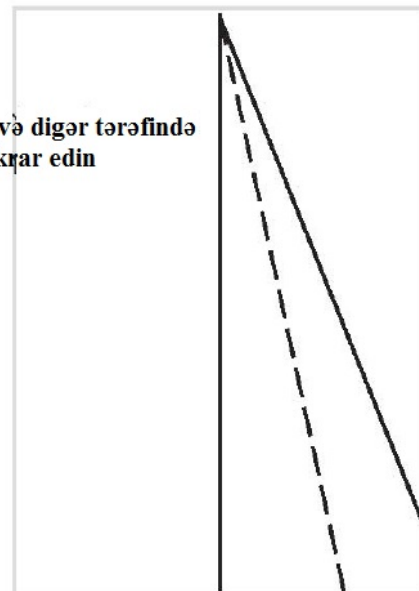
- Dayanıqlı inkişaf üçün təhsilə dair alətlər dəsti (<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001524/152453eo.pdf>)
- Dayanıqlı inkişaf üçün təhsilə dair qaynaqlar kitabı (<http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002163/216383e.pdf>)
- Dayanıqlı inkişafın araşdırılması: Çoxperspektivli yanaşma (<http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002154/215431E.pdf>)
- Dayanıqlı gələcək naminə təlim və tədris (<http://www.unesco.org/education/tlsf/>)

“Dayanıqlı inkişaf üçün təhsilə dair alətlər dəsti”ndə mövcud olan “İdeyalarını qanadlandırmaq” adlı tapşırıqdan götürülmüşdür. UNESCO: Paris. 2006 pp. 95-96

Kağız təyyarənin qatlanması:

qatlayın və digər tərəfində
eynilə təkrar edin

Qlobal məqsədləri 6 mövzu üzrə qruplaşdırmaq:

Mövzu	Daxil olunacaq məqsədlər
Yoxsulluq	1, Yoxsulluğa son 10, Qeyri-bərabərliyin azaldılması
Sağlamlıq və rifah	2, Aclığa son 3, Sağlamlıq və rifah 6, Təmiz su və sanitariya
Təhsil, bacarıq və iş imkanları	4, Keyfiyyətli təhsil 8, Layiqli iş və iqtisadi artım
Ədalətli və təhlükəsiz dünya	5, Gender bərabərliyi 16, Sülh, ədalət və güclü institutlar
Dayanıqlılıq	7, Sərfəli və təmiz enerji 9, Sənayeləşdirmə, innovasiya və infrastruktur 11, Dayanıqlı şəhərlər və icmalar 12, Düşünülmüş istehlak və istehsal 17, Məqsədlər naminə tərəfdaşlıq
Ətraf mühit	13, İqlim dəyişikliyi ilə mübarizə 14, Su altında həyat 15, Yer üzündə həyat

QLOBAL MƏQSƏDLƏR

Dünyanın
ən böyük
dərsi

«Suyun çirklənməsi içməli sudan istifadəni azaldır və suda yaşayan orqanizmləri təhlükə altında qoyur. Suda yaşayan orqanizmlərin və bütövlükdə ekosistemin qorunmasını təmin etmək üçün ciddi tədbirlər lazımdır».

Ladela orta
məktəbinin müəllimi
Kollinz Abalu Abudca,
Nigeriya

HAMI ÜÇÜN TƏMİZ SU

Fənn

Həyat bilgisi, Coğrafiya

Təlim məqsədi

Məşğələlərin sonunda şagirdlər:

- Suyun çirklənməsinin nə olduğunu biləcəkdir;
- Suyun çirklənməsinin bəzi səbəblərini öyrənəcəkdir;
- Təmiz sudan istifadədə ümumdünya bərabərsizliyini təsvir edəcəkdir.

Hazırlıq

- İki fincan su hazırlayın (təmiz və çirklə), şəffaf qabdan istifadə edin ki, su görünsün.
- Çirklənmiş və təmiz su təsvirlərini proyektorda göstərin və ya çap edin (Əlavə - 1).
- Suyun çirklənməsinin səbəbləri barədə məlumatı proyektorda göstərin və ya çap edin (Əlavə 2).
- Xəritəni proyektorda göstərin və ya çap edin (Əlavə 3).
- Bütün şagirdlərə dünya xəritəsindən istifadə imkanı yaradın.

Ümumi vaxt:

60
Dəq.

Yaş həddi:

8-14
yaş

Qlobal məqsədlər
Sabit inkişafın ümumdünya məqsədləri

Dünyanın
ən böyük
dərsi

“Dünyanın ən böyük dərsi” - bu, BMT tərəfindən qəbul edilmiş dayanıqlı inkişafın ümumbəşəri məqsədlərinin elan edilməsinə yönəlmiş birgə təhsil (təlim) layihəsidir. Bu layihə “Qlobal məqsəd 17” - “ Məqsədlərə birlikdə nail olmağın” əhəmiyyətinin canlı təsdiqidir və onun həyata keçirilməsi bizimlə və bir-biri ilə əməkdaşlıq edən bütün tərəfdaşlarımızın köməyi olmadan mümkün olmazdı.

Layihənin təşkilat qrupuna təşəkkür edirik.

Dünya üzrə bizimlə işləyənlərə xüsusi təşəkkürlər:

Dərslərin planları “ Qlobal düşün”(“Think Qlobal”) təşkilatı ilə əməkdaşlıqda hazırlanmışdır. www.think-global.org.uk Təlimin təbliğat məqsədi ədalətli və davamlı sülh qurmaqdır.

Təlim tapşırığı

5

dəq.

İki fincana su doldurun (təmiz və çirkli).

Şagirdlərdən cütlərdə işləmək və öz fikirlərini bölüşməyi xahiş edin. Fincanlar arasında hansı fərqi duyduqlarını şagirdlərdən soruşun. Hansı fincandakı su istifadə üçün daha təhlükəsizdir? Niyə? Fincanlardakı sudan istifadənin nəticələri hansılardır?

Verilmiş suallara cavab almadan öncə şagirdlərə düşünmək üçün 1 dəqiqə vaxt verin.

Sonra şagirdlər cütlüklərə bölünərək fikirlərini və cavablarını tərəfdaşları ilə müqayisə etməlidirlər.

Nəhayət, şagirdlərdən fikirlərini siniflə bölüşməyi xahiş edin.

Diferensasiya və alternativ tapşırıqlar

Alternativ tapşırıq olaraq şagirdlərə cavabları və müşahidələrini öz dəftərlərində və ya vərəqlərdə yazmağı təklif edin. Vərəqləri dərsin axırına qədər saxlayın ki, şagirdlər öyrəndikləri və gördükləri mövzu üzrə fikirləşsinlər və ya hansısa cavabın dəyişdiyini bilsinlər.

Təlim tapşırığı

10

Dəq.

Suyun çirklənməsi anlayışını izah edin və ya əyani surətdə göstərin. Məsələn, "Suyun çirklənməsi elə vəziyyətdir ki, bu zaman istənilən su mənbəyinə (çaylar, göllər, okeanlar) canlı varlıqlar üçün ziyanlı olan maddələr düşür". Suyun çirklənməsini heç də həmişə görmək olmadığını izah edin.

Təmiz və çirklənmiş su şəkillərini nümayiş etdirin (Əlavə 1). Şagirdlərdən şəkilləri müqaisə etməyi xahiş edin. Onlar bu şəkilləri hansı sözlərlə təsvir edərdilər. Şagirdlərə harada təmiz və harada çirkli suyun təsvir olunduğu yeri müəyyən etməyi təklif edin.

Diferensasiya və alternativ tapşırıqlar

Şagirdlərə çirkli su şəkilləri ilə bağlı sual vermələrini təklif edin.

Təlim tapşırığı

15

Dəq.

"Əlavə 2"-dəki paylama materiallarını bölüşdürün və şagirdlərə suyun çirklənmə səbəbləri ilə tanış olmağı təklif edin. Şagirdlərə suyun çirklənmə səbəblərini zərər miqyasına görə sıralamağı təklif edin (kəsib onları partanın üzərinə düzmək və ya vərəqdə yazmaq olar).

Tapşırığın məzisi ondadır ki, şagirdlərə müxtəlif səbəblər, fikirlər irəli sürmək və yalnız düzgün cavab vermək deyil, həmçinin öz seçimlərini izah etməyə hazır olmaları təklif edilir. Sonra bir neçə şagirddən öz ideyalarını siniflə bölüşmələri xahiş olunur.

Global məqsədlər

Sabit inkişafın ümumdünya məqsədləri

**Dünyanın
Ən Böyük
Dərsi**

Təlim tapşırığı

25

Dəq.

Dünyada təmiz suya əli çatmayan insanlar var. Bunun bir sıra səbəbləri var və suyun çirklənməsi onlardan biridir.

Dünyanın təmiz su hövzələrini göstərən xəritəsini paylayın və ya ekranda şəklini göstərin (Əlavə 3). İzah edin ki, xəritədə insanların Yer kürəsində təmiz sudan istifadə imkanları göstərilir.

Şagirdlərdən aşağıdakı suallara cavab verməyi xahiş edin. Yəqin ki, onlara ölkələrin adı olan adi dünya xəritəsi lazım olacaq (Əlavə 4):

- Onların ölkəsi harada yerləşir? Təmiz su yerləşməsini göstərən xəritədə həmin ölkəni tapın. (Əlavə 3)
- Təmiz sudan yaxşı istifadə imkanları olan ölkələr harada yerləşir? Cavab verərkən qitələrin və cəhətlərin adlarından istifadə edin.
- Təmiz sudan daha az istifadə imkanları olan ölkələr harada yerləşir? Cavab verərkən qitələrin və cəhətlərin adlarından istifadə edin.
- Bütün dünya üzrə təmiz sudan istifadə imkanları nə dərəcədə eynidir? Bu, hamı üçün əlçatandır mı?

Təlim tapşırığı

5

Dəq.

Əgər vaxtınız qalarsa, şagirdlərdən xəritəyə baxarkən ilk ağla gələn sualı yazmağı xahiş edin (Sualları lövhəyə və ya sinfin divarlarına bərkitmək üçün yapışqanlı kağızlardan istifadə etmək olar). Sınıf yoldaşlarının bu suallara cavab verə biləcəklərinə nəzarət edin və ya bu suallardan ev tapşırığının tədqiqatında və ya gələcək məşğələlərin mövzusu kimi istifadə edin. Əgər vaxtınız varsa, dərslərin əvvəlində qoyulmuş suallara qayıtmayı təklif edin, onların fikrincə çirkli sulardan istifadənin hansı nəticəsi ola bilər.

Qlobal məqsədlərə çatmaq üçün fəaliyyətə başlayın

Müəllim olaraq sizin şagirdlərin müsbət enerjisini düzgün istiqamətləndirmək və onları aciz olmadıqlarına, dəyişikliklərin mümkün olduğuna inandırmaq gücünüz var.

"Design for Change" hərəkatı tərəfindən keçirilən "Mən bacarıram" məktəb müsabiqəsi uşaqları əməkdaşlığa çağıraraq öz mühitlərində dəyişikliklər etməyə və öz təcrübələrini bütün dünyadakı uşaqlarla bölüşməyə dəvət edir.

Başlamaq üçün www.dfcworld.com saytına daxil olun.

"Design for Change"-in dərslər və ya şagirdlərə sərbəst fəaliyyətləri üçün sadə məsləhətlər toplusunu yükləmək üçün www.globalgoals.org/worldslargestlesson saytına daxil olun.

DESIGN for
CHANGE

Qlobal məqsədlər

Sabit inkişafın ümumdünya məqsədləri

**Dünyanın
Ən Böyük
Dərsi**

Su çirklənməsinin səbəbləri

Bulaqlara və çaylara axıdılan zibil tullantısı.

Fermer təsərrüfatlarının bulaqlara və çaylara axıdılan tullantıları və kimyəvi maddələri.

Bəzən su mənbələrinə sızan torpaqdakı zərərli kimyəvi maddələr.

Dağ mədənlərində fəaliyyət zamanı çaylara və bulaqlara axıdılan kimyəvi maddələr.

Müəssisələrdən bulaq və çaylara axıdılan isti su;

İri su hövzələrinə düşən plastik torbalar.

Güclü yağışlardan sonra bulaq və çaylara axan torpaq;

Havada yağış damcıları ilə qarışan ziyanlı tüstülərin mənbəyi olan maşınlar, təyyarələr və elektrik istehsalı məqsədləri üçün yandırılan faydalı qazıntılar.

Evdə istifadədən sonra borulardan torpağa sızan məişət kimyası.

Paltar istehsalında istifadə olunan boyaların bulaq və çaylara axıdılması.

Təmiz su ilə qarışmış təmizlənməmiş məişət axıntı suları.

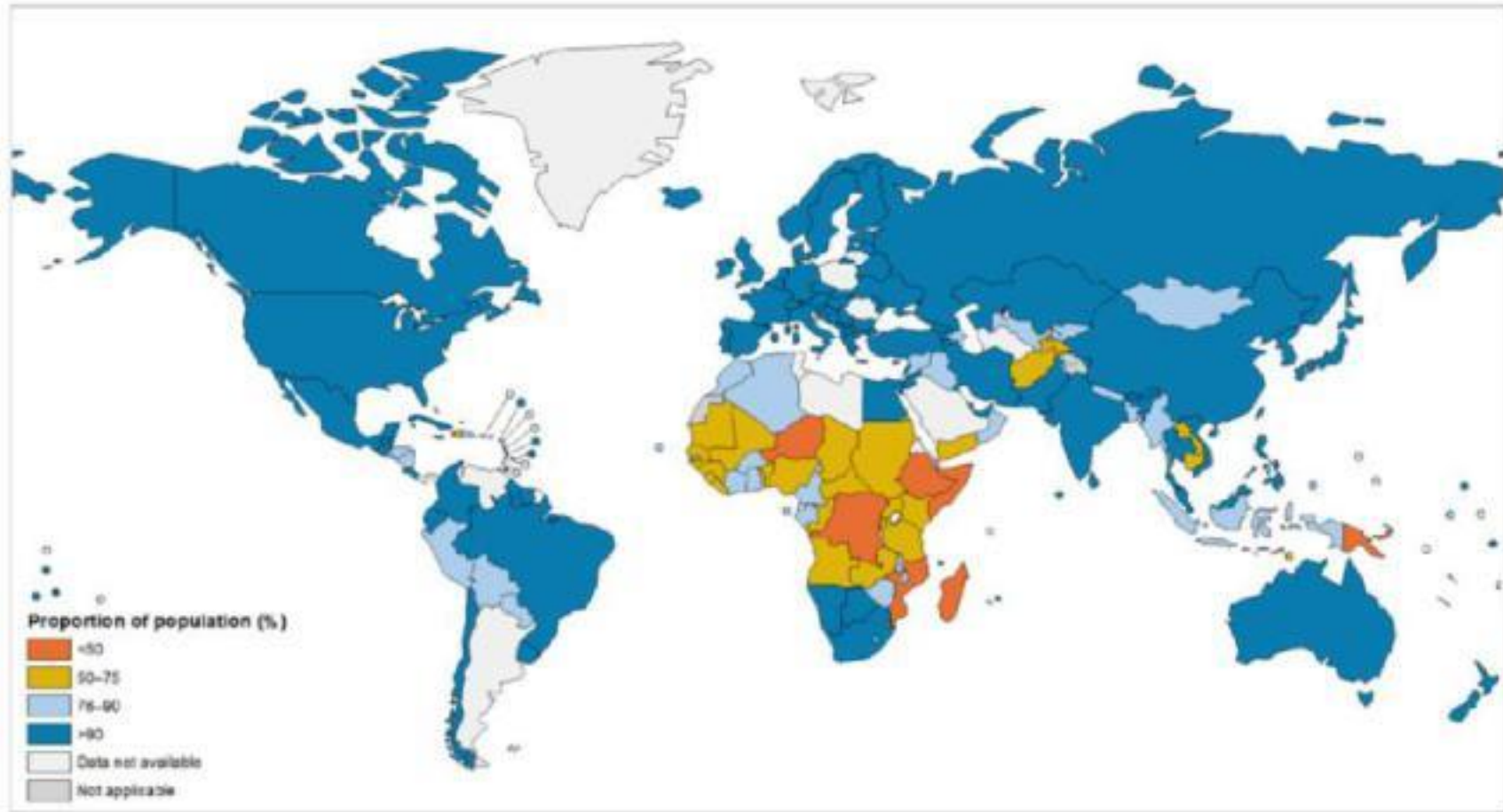
İnsanların və heyvanların sudan birgə istifadə etməsi; onların ifrazatlarının su ilə qarışması.

Tankerlərdən okeana neft axıntısı.

Okean və göllərə atılan zibil.

Yemək hazırlanması zamanı çanaqda yuyulan yağ.

Təmizlənmiş içməli su mənbələrindən istifadə edən əhəlinin payı(?) (%), (2010-cu il)

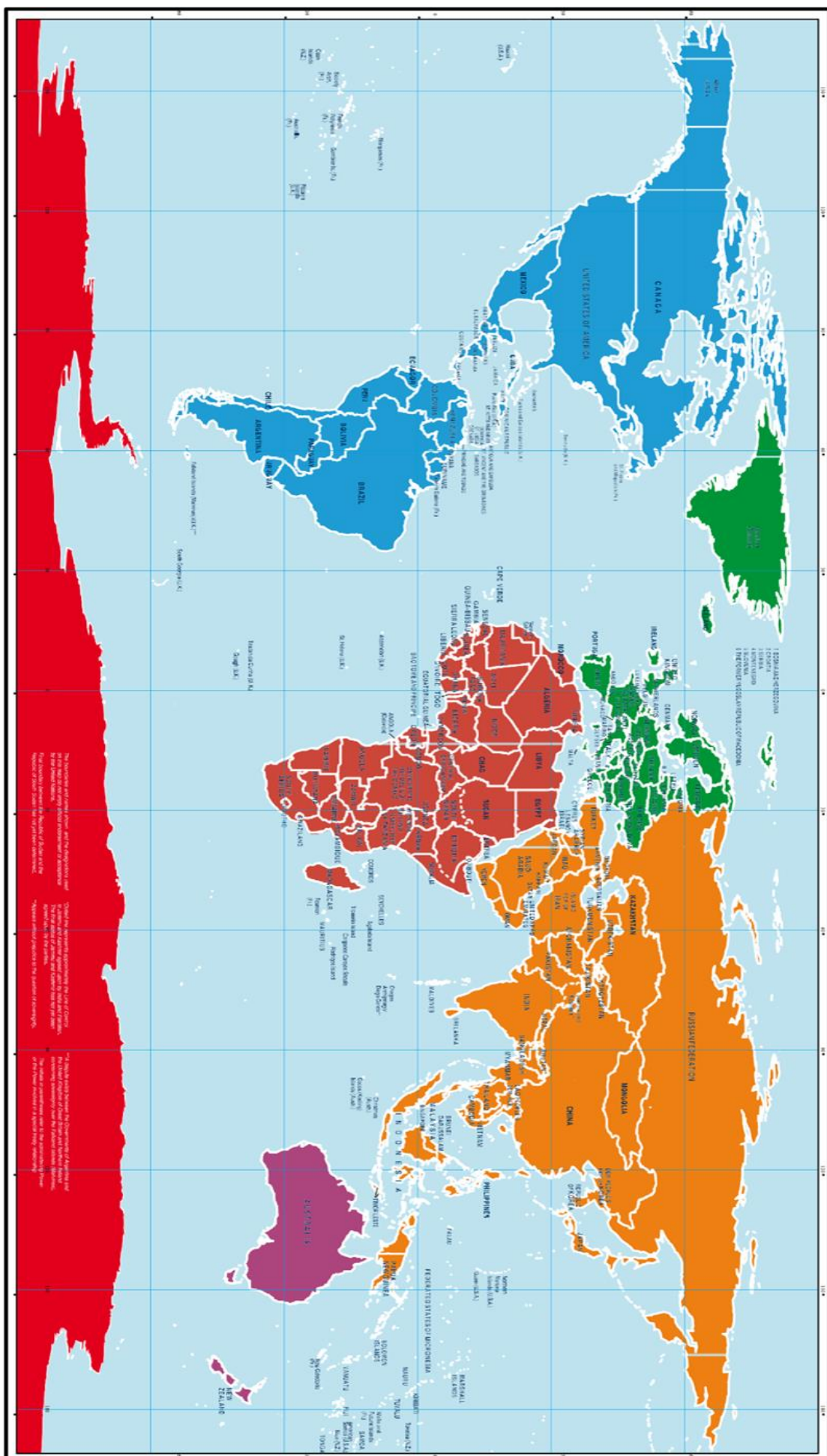

Mənbə: Əhəlinin əhəlinin say faizini nəzərə alaraq 2010-cu il üçün təkmilləşdirilmiş içməli su mənbələrinə çıxışı əks etdirən və su ehtiyatlarının öz əksini tapdığı dünya xəritəsi.

Mənbə: Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı.

DÜNYANIN EN BÖYÜK DERSİ

Əlavə resurslar:

Suyun çirklənməsi barədə məlumatlar: <http://eschooltoday.com/pollution/water-pollution/what-is-water-pollution.html>

- Uşaqlar üçün suyun çirklənməsi barədə məlumatlar: <http://www.water-pollution.org.uk/>
- Suyun çirklənməsi barədə video : <https://www.youtube.com/watch?v=IgLIMaZAJj0>
- Creek Freaks hərəkətdən su müdafiəçilərinin videosu: <https://www.youtube.com/watch?v=MLKsifjwPG4>
- Su ilə bağlı oyun və tapşırıqlar:
 - Şagirdlər üçün: http://water.epa.gov/learn/kids/drinkingwater/kids_4-8.cfm
 - Müəllimlər üçün: http://water.epa.gov/learn/kids/drinkingwater/teachers_4-8.cfm
- Su süzülməsi üzrə eksperiment və animasiya çarxı:
http://www.epa.gov/safewater/kids/flash/flash_filtration.html
 - Eksperimentin videosu : <https://www.youtube.com/watch?v=OMZpzcltQkc>
- Sudan xlorun təmizlənməsi üzrə eksperiment:
<http://www.education.com/science-fair/article/water-purification-filtration/>

Suyun çirklənməsi barədə əlavə saytlar:

- <http://eschooltoday.com/pollution/water-pollution/what-is-water-pollution.html>
- <http://www.water-pollution.org.uk/>

Ümumi vaxt:

60 dəq.

Yaş həddi:

9-14 yaş

Qida məhsulları sahəsində Qlobal məqsədlərə dair layihə: Hər yeməyin öz tarixçəsi

Fənn:

Təbiət elmləri, coğrafiya, ictimaiyyət,
ədəbiyyat/savadlılıq, riyaziyyat

Təlim nəticələri:

Şagirdlər:

- global məqsədlərin formalaşma prosesi haqqında və 2030-cu ilə qədər onlara nail olmaq üçün planın hazırlanması barədə məlumat əldə edir;
- həyatları və Qlobal məqsədlər arasındakı əlaqəni müəyyən edir;
- tipik yeməkləri qiymətləndirir və Qlobal məqsədlərə nail olmaq üçün müxtəlif həll yollarını müəyyənləşdirir;
- informasiyanı bir araya toplayır, yemək və davranış modeli ilə bağlı seçimini edir və Qlobal məqsədlərə nail olmağa kömək edəcəyinə təntənəli and içir.

Hazırlıq:

- Üç sənədin surətini çap edin (hər şagird üçün bir nüsxə);
- Sınıfı ele təşkil edin ki, müzakirə və qruplarda işə təşviq edəsiniz. Stulları bir necə sıra və ya masaların ətrafına düzün.
- Videoçarxın nümayişi üçün video-audio avadanlıq tələb olunur.
- Video-audio avadanlıq olmadığı halda Əlavə B-də verilən plakatı nümayiş etdirin.

Hazırlıq:

- Qlobal məqsədlərə dair plakat (Əlavə A);
- "Mənim boşqabımdakı nədir?" plakatını videoçarxın əvəzinə və ya onunla birlikdə istifadə etmək olar (Əlavə B);
- "Təntənəli andıçmə: mənim boşqabım" plakatı (Əlavə D);
- Qeydiyyat etmək və şəkil çəkmək üçün vəsait;
- Videoçarx: <https://vimeo.com/220664225>
- Videoçarxın mətni (Əlavə F).

Məqsəd və pedaqogika

2015-ci ilin sentyabrında Birləşmiş Millətlər Təşkilatının 193 üzvü "Qlobal məqsədlər" adı ilə tanınan Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərini qəbul etdi. Bu, gələcək 15 ildə inkişaf prosesinin aparıcı qüvvəsi olub, kollektiv səy nəticəsində aclığın və yoxsulluğun aradan qaldırılması, iqlim dəyişikliyi və bərabərliyin təmin olunması kimi problemlərin həlli üçün 2030-cu ilə qədər gündəmi təşkil edən 17 məqsəddir. Onların elan edilməsi hər kəs üçün daha yaxşı və dayanıqlı gələcəyə yol açan tarixi bir müqavilədir.

Ölkələrin və vətəndaşların qarşısına aydın və ölçülə biləcək tapşırıqlar qoyulur və 2030-cu ilə qədər bu məqsədlərə nail olmaq üçün fəaliyyətə çağırışlar əks olunur. Məqsədlər haqqında daha aydın məlumatlar aşağıdakı materiallarda əks olunur:

1. Microsoftun Qlobal məqsədlər mövzusunda müəllimlər üçün bir saatlıq ödənişsiz interaktiv təlim kursundan və "Dünyanın ən böyük dərsi" veb-saytının resurslarından faydalanın. <https://education.microsoft.com/courses-and-resources/courses/sdg>

2. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyasının 2015-ci il 25 sentyabr tarixində qəbul olunmuş qətnaməsi: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&referer=/english/&Lang=R

"Hər yeməyin öz tarixçəsi" adlı dərs planı məktəbdə Qlobal məqsədləri təşviq etmək üçün müəllim və şagirdlərin auditoriyada birgə işini təşkil etmək üçün metodik tövsiyələr verir.

Dərsin əvvəlində şagirdlərə "məqsəd" anlayışı barədə ümumi məlumat verilməli, onlara həyatlarının məqsədi üzərində düşünmək, bu məqsədləri insanlar, yerlər və ətraf mühit şəraiti ilə əlaqələndirmək təklif olunmalıdır. Şagirdlər Qlobal məqsədlər və proseslər haqqında məlumatları bir araya gətirərək maraqları çərçivəsində biliklər toplayırlar.

Dərs boyunca şagirdlər dialoq, birgə iş və araşdırma vasitəsilə öyrənmə prosesində iştirak edəcək, istifadə etdikləri qida məhsulları ilə bağlı dayanıqlılıq prinsipini tətbiq etmək üçün xüsusi yollar müəyyənləşdirəcəklər. Dərs boyunca bir çox məlumatlardan, bilik və bacarıqları qiymətləndirmə metodlarından istifadə edərək gələcək dərsləriniz üçün informasiya bazası toplamaq məqsədilə təlim prosesini sənədləşdirə bilərsiniz.

Dərsin sonunda biz müəllim və şagirdlərə hər bir iştirakçının verdiyi töhfə əks olunan Qlobal məqsədlər haqqında biliklərin əldə olunması üçün kollektiv iş təcrübəsinin paylaşmasının qlobal xəritəsini tərtib etməyi təklif edirik. (<http://worldslargestlesson.globalgoals.org/ru/map>).

Şagirdlər, həmçinin aldıkları məlumatlar haqqında fikirlərini Flipgrid veb-saytında paylaşa bilərlər. <https://flipgrid.com/globalvoice>

Qlobal məqsədlərə nail olunarsa, gənclərin həyatı və gələcəyi daha yaxşı olar. Lakin Qlobal məqsədlərə nail olmaq üçün yalnız gənclərin verdiyi töhfə kifayət deyil. Məhz buna görə də biz sizi və sizin şagirdlərinizi bu hərəkətə qoşulmağa dəvət edirik. Bununla da siz "Hər yeməyin öz tarixçəsi" dərslərinin dünya auditoriyasına qoşulmuş olacaqsınız.

Anlayışları dərinləşdirmək, Qlobal məqsədləri və Dünya Qida Sistemlərini araşdırmağa davam etmək üçün, bu dərslərin davamında beş araşdırma aparmağı təklif edirik. Müəllimlər isə əməkdaşlıq çərçivəsində "Hər yeməyin öz tarixçəsi" mövzusunda dərs vasitəsilə təcrübə mübadiləsi aparmağa dəvət olunur.

Terminlər:

- Davamlılıq;
- İnkişaf;
- Məqsəd;
- Təntənəli andiçmə.

Qazanılmış bilik və bacarıqların qiymətləndirilməsi metodları:

- Ümumi nəticələr və məqsədlərin müəyyənləşdirilməsi barədə fikirlər;
- Qrup işi və əməkdaşlıq zamanı terminlərin və konseptual xüsusi ifadələrin istifadəsini təsdiqləyən sənədlərin siyahısı;
- Məhdudiyyət qoyulmadan, mövzunu dərinlən öyrənməyə təhrik edən sualların şifahi və yazılı cavablarının sənədləşdirilməsi;
- Müstəqil iş zamanı vərəqlərdən istifadə edərək konseptual anlayışların, fikir və düşüncələrin vizual sıralanması;
- Məqsədlərə nail olmaq üçün fərdi öhdəliklərin dəstəklənməsi üçün təntənəli vədlərin qeydiyyatı.

Müəlliflər haqqında

Bu dərs materialları "Dünyanın ən böyük dərsi" saytının yaradıcıları və [#TeachSDGs](#) layihəsinin işçi qrupunun sıx əməkdaşlığı nəticəsində hazırlanmışdır.

Calliope Global təhsil platformasının həmtəsisçiləri Fren Syracus və Dr. Jennifer Williams'a və #TeachSDGs layihəsinin işçi qrupuna xüsusi təşəkkürlər.

Hər yeməyin öz tarixçəsi

Əsas sual

Boşqabımdakı yeməyin qiymətləndirməsinə əsaslanaraq yemək verdişlərimi dəyişdirməyə təntənəli and içib Qlobal məqsədlərə nail olmaq üçün necə kömək edə bilərəm?

Addım 1. Mövcud biliklərin aktuallaşdırılması

5

dəq.

Məqsədləri təyin və müzakirə etmə prosesi ilə tanışlıq:

1. Müəllim kimi qoyduğunuz məqsədi paylaşın və bu məqsədə nail olmaq üçün gördüyünüz işləri şərh edin. Məqsəd qoymaq üçün addımları qeyd edin, məsələn:
 - Məqsədi müəyyənləşdirmək;
 - Məqsədin yazılı formada sənədləşdirilməsi və onun başqaları ilə müzakirəsi;
 - Pilləli planın hazırlanması.
2. Bir neçə şagirdə öz məqsədləri və ona nail olmaq üçün gördüyü işlər barədə şərh verməyi xahiş edin.

Addım 2. Qlobal məqsədlərlə tanışlıq

10

dəq.

1. Bu dərslərin məqsədləri barədə şagirdlərə danışın.
2. Şagirdlərə çap olunmuş plakati göstərin (Əlavə A) və onları Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri ilə tanış edin. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının işi və dövlətlərin bir yerə toplanaraq açılığa son qoymaq, planetimizin mühafizəsi və 2030-cu ilə qədər insanların sülh və əmin-amanlıq şəraitində yaşamasını təmin etmək üçün 17 Qlobal məqsədi qəbul etməsi barədə danışın. Şagirdlərə BMT-nin və bütün dünyanın razılaşdırılmış fəaliyyət planı haqqında (məqsədi qoyub ona nail olmaq kimi) danışın.
Alternativ variant kimi və ya hekayənizin əlavəsi olaraq (<https://vimeo.com/138068442>), videoçarxı nümayiş etdirin. Bu videoçarx uşaqları aydın şəkildə Qlobal məqsədlərlə tanış edəcək.
3. Lövhədə dayanıqlı, inkişaf və məqsəd sözlərini yazın, şagirdlərə bu sözlərin mənasını və onlara uyğun fikirləri paylaşmağı təklif edin. Əlavə olaraq şagirdləri "DİM" haqqında məlumatlandırın və Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri ifadəsinin abreviaturası olduğunu açıqlayın ("Qlobal məqsədlər" anlayışı ilə yanaşı).

Addım 3. Gündəlik həyatımızla Qlobal məqsədlər arasında əlaqənin müəyyənləşdirilməsi

5

dəq.

Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin konseptual anlayışı formalaşdırıldıqdan sonra yaşından və yaşadığı yerdən asılı olmayaraq hər bir insanın məqsədlərə nail olmaqda töhfə verməli olduğunu şagirdlərə izah edin. Bununla yanaşı, bütün insanlar dünyanın yaxşıya doğru dəyişməsində əsas iştirakçılardır və bu məqsəd naminə fəaliyyət göstərmək onların hüququdur.

2030-cu ilə qədər Qlobal məqsədlərə nail olmaq üçün hər bir insanın qarşısında çox böyük imkanlar olduğunu şagirdlərə xatırladın. "İnsanların yaşadığı yerdən asılı olmayaraq gördükləri hansısa iş bu məqsədlərə nail olmaqlarına kömək edirmi?" sualını şagirdlərə verin. Şagirdlərin təkliflərini dinləyin, sonra onun bugünkü dərslərin mövzusu olduğunu bildirin. Gündəlik qida qəbulu, yəni dünyanın ərzaq sistemlərindən tutmuş bizim boşqabımızdakı yeməyə qədər uzanan ərzaq dayanıqlığı sahəsi.

Şagirdləri üç qrupa bölün və onlara aşağıdakı sahələrlə bağlı tapşırıqlar verin.

- (1) Dayanıqlılıq
- (2) İnkişaf
- (3) Məqsədlər

“Ərzaq və Qlobal məqsədlər” adlı videoçarxı nümayiş etdirin (<https://vimeo.com/220664225>). Videoçarxda səslənən ideyalarda qrupun sərbəst tapşırığının mövzusuna aid olanları qeyd etməyi tapşırın. Bu ideyaları yapışqanlı kağızlarda, kartlarda və rəqəmsal alətlərdə qeyd etmək olar. Videoçarxı bir daha nümayiş etdirin və qeyd olunmuş məqamlara nəzər salın. Çarxın materialının nümayişindən sonra kiçik qruplarda müzakirə etməyi və fikirlərini siniflə bölüşməyi təklif edin. İdeyalar arasındakı əlaqələri araşdırın və videoçarxda vizual göstərilən məqsədləri ön plana çəkin.

Addım 4. Praktik tapşırıq: “Ərzaq və Qlobal məqsədlər”

Videoçarxı nümayiş etdirmək imkanı yoxdursa, plakatdan istifadə edin (Əlavə B) və ya mətni oxuyun (Əlavə E). Sonra analoji yolla aşağıdakı sözlərlə plakatdakı və mətndəki əsas məqamların əlaqələndiyini müəyyən etməyi şagirdlərə təklif edin.

- (1) Dayanıqlılıq
- (2) İnkişaf
- (3) Məqsədlər

Vurğulanmış məqsədlərin plakatda qeyd olunan suallarla əlaqəsini müzakirə edin.

Addım 5. Sorğu vərəqi ilə tanışlıq: “Mənim yeməyimin öz tarixçəsi”

“Mənim yeməyimin öz tarixçəsi” sorğu vərəqini şagirdlərə göstərin (Əlavə C). Seçilmiş yeməyin və ərzağın tarixçəsini öyrənmək məqsədilə araşdırma aparmaq lazım olduğunu şagirdlərə başa salın. Şagirdlər son dəfə yediyi və ya sevdiyi yeməyin şəklini çəkib, sonra seçdikləri yemək barədə sualları cavablandırmalıdırlar. Sualları ucadan oxuyun, müstəqil iş üçün vərəqlərdə olan qeydləri oxumağı şagirdlərdən xahiş edin. Şagirdlər konkret cavab verə bilmədikdə əsaslandırılmış fikirlərini yazı bilərlər.

Cavabı müəyyənləşdirmək üçün şagirdlər coğrafi xəritələrdən, kitablardan, veb-saytlardan istifadə edə bilərlər. Şagirdlərdən “Təntənəli andıçmə” sətirini boş qoymağı xahiş edin. O hissə sonrakı mərhələdə doldurulacaq.

Sorğu vərəqinin doldurulması

Şagirdlərə DİM piktoqramlı plakatları (Əlavə A) və müstəqil iş üçün vərəqləri (Əlavə C) paylayın. Çətinlik çəkən və əlavə açıqlamalara ehtiyacı olan uşaqlara köməklik edin.

Qiymətləndirmə və düşünmə

Bütün şagirdlər tapşırığı bitirdikdən sonra onlara “Yeməyə münasibətdə təntənəli andım” adlı plakatı paylayın (Əlavə D). Sorğu vərəqindəki cavabları nəzərə alaraq yeməkləri qiymətləndirmək üçün şagirdlərə cütlüklərlə işləmək imkanı yaradın. Onlara “Mən nəyi başqa cür edə bilərəm?”, “Kimə bu haqda danışa bilərəm?” sualları ətrafında düşünməyi təklif edin. Cavabları kollektiv plakatda və ya rəqəmsal alətdə paylaşmaq olar (rəqəmsal alət nümunəsi olaraq Padlet, Word Online və OneNote).

Təntənəli andıçmə

Şagirdləri “Təntənəli andıçmə” anlayışı və onun məqsədlərlə əlaqəsi ilə tanış edin. Rəsmi təntənəli andıçməni hazırlamaq üçün müstəqil iş vərəqlərindəki cavablardan necə istifadə etmək mümkün olduğunu müzakirə edin. Şagirdlər bir-biri ilə andıçmə ideyalarını bölüşə bilirlər.

Sorğu vərəqlərindəki işi tamamlamaq üçün şagirdlərdən öz rəsmi təntənəli andlarını düşünüb qeyd etməyi xahiş edin. Sonra onlar DİM piktoqramlı plakatlardan istifadə edərək fikirləri və andlarına uyğun gələn məqsədləri seçə bilirlər.

Şagirdlər aldıkları bilikləri, təntənəli andlarını başqa insanlarla https://flipgrid.com/globalvoice_ ünvanında paylaşa bilirlər.

Əlavə olaraq tək və ya kollektiv şəkildə təntənəli andları, keçirilmiş dərsi dünya xəritəsində paylaşa bilər:

<http://worldslargestlesson.globalgoals.org/ru/Map>

Dərsin sonunda məqsədlərin qoyuluşu prosesinin, onun vəzifələri və müzakirələrin nəticələrini xatırladın. Təntənəli andlar oxunduqdan sonra şagirdləri planları, qlobal məqsədlər qarşısındakı cavabdehliklərini ailə və dostları ilə paylaşmağa sövq edin.

Təntənəli andların yerinə yetirilib-yetirilmədiyini müəyyən etmək üçün müddət təyin edin, vaxt bitdikdə isə siniflə birgə görülmüş işləri müzakirə edin.

Qeyd olunmuş ideyaları inkişaf etdirmək məqsədilə sinif otağında iş vərəqlərini asın.

Biliklərin təbliğində ümumdünya əməkdaşlığı

Müəllimlər bütün dünyada sinifləri birləşdirərək qarşılıqlı anlaşıma və dünyagörüşünü genişləndirə bilərlər. Bu əlaqələr “Dünyanın ən böyük dersi” global xəritəsinin köməyi ilə qurula bilər və bu xəritə vasitəsilə əlaqə saxlaya biləcəyimiz insanlarla tanış olmaq mümkündür (<http://worldslargestlesson.globalgoals.org/ru/map>).

Bunlardan istifadə edərək siz sosial şəbəkələrdə əlaqə saxlaya bilərsiniz:

[#WorldsLargestLesson](#)
[#TeachSDGs](#)
[#GlobalGoals](#)

“Dünyanın ən böyük dersi” üçün:

 @TheWorldsLargestLesson
 @TheWorldsLesson
 @theworldslesson

Dərs zamanı aldığınız bilikləri paylaşın:

- Müstəqil iş zamanı çəkilən fotosəkillər;
- Şagirdlərin təntənəli andıçmə mərasiminin video görüntüləri;
- Digər məktəblərin və siniflərin şagirdlərinin biliklərinin skype vasitəsilə paylaşmasına dəvət.

Təşəkkür və mənbələr

International Society for Technology in Education (2016). ISTE Standards for Students. Eugene, Oregon: International Society for Technology in Education.

National Council for the Social Studies (2010). National Curriculum Standards for Social Studies: A Framework for Teaching, Learning, and Assessment. Silver Spring, MD: NCSS.

National Governors Association Center for Best Practices, Council of Chief State School Officers. (2010). Common Core State Standards (CCSS). Washington, D.C.: National Governors Association Center for Best Practices, Council of Chief State School Officers.

NGSS Lead States (2013). Next Generation Science Standards: For States, By States. Washington, DC: The National Academies Press.

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyası (2015). Dünyamızın yaxşıya doğru dəyişdirilməsi. 2030-cu ilə qədər Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin gündəliyi. Birləşmiş Millətlər Təşkilatı.

QLOBAL MƏQSƏDLƏR

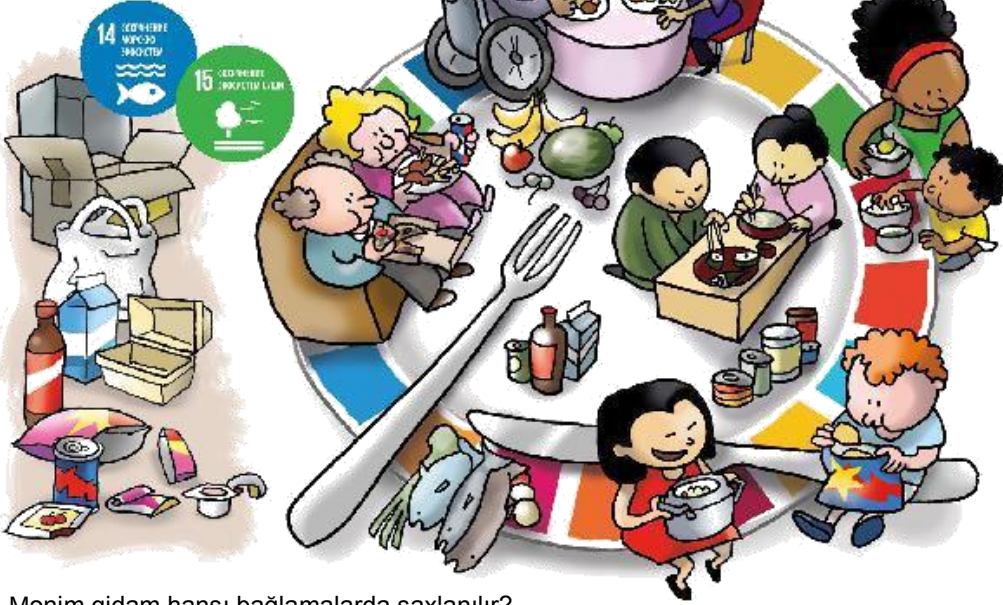
Boşqabımdakı nədir?

Qlobal məqsədlər barədə düşünmək zamanıdır

Bu qida mənim süfrəmə
çatınca nə qədər məsafə
qət edib?

Mənim yeməyimin yetişdirilməsində
və ya hazırlanmasında kimlər
iştirak edib?

Mənim qidam hansı bağlamalarda saxlanılır?

Mən sağlam
həyat tərzini
sürürəmmi?

Nə qədər qidamı zibilə atıram?

Mən nəyi başqa cür edə bilərəm? Bunu necə öyrənirəm?

Hər yeməyin öz tarixçəsi

In Partnership with
unicef

With thanks to

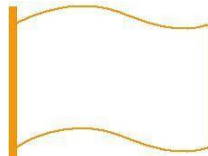

Ad

Sınıf

Yaşadığın ölkə

Ölkənin bayrağının
şəklini çək...

Yemək üzrə ümumi bal

Burada
qeyd et

Qlobal məqsədlərlə bağlı təntənəli andım

Qlobal məqsəq Ne nail
olmaq üçün

...#Dünyanın ən böyük dərsi

Müstəqil iş vərəqinin doldurulması üzrə təlimat

Qiymətləndirmək istədiyiniz yeməyi seçin. Bu, sizin sevdiyiniz, bu gün yeyəcəyiniz və ya bu yaxınlarda yediyiniz yemək ola bilər. Yeməyin şəklini çəkməyə hazır olun.

Suallara cavab verdikdə hər şey barədə məlumatlı olmadığınız üçün çəkinməyin. Lazım gələrsə, əsaslandırılmış fərziyələr irəli sürə bilərsiniz. Məqsəd qarşınızdakı yemək haqqında düşünüb onun DİM ilə necə əlaqəli olduğunu müəyyən etməkdir.

1. Boşqabınızdakı qidanın tərkibində nə qədər emal olunmuş şəkər var?

Əsas termin "emal olunmuş şəkər"dir. Başqa cür desək, "təmizlənmiş" və ya "sərbəst" şəkər. Bu şəkər qida məhsullarına əlavə edilir, meyvə və tərəvəzlərin tərkibindəki şəkərdən fərqlənir. Bu cür şəkərin istifadə olunması nəticəsində dünyada bir çox uşaqların və gənclərin orqanizmində problemlər yaranıb, o cümlədən şəkər xəstəliyi. Bəzi hallarda özünüə qida məhsulu seçərkən sizə tam uyğun olduğunu düşünürsünüz, lakin daha dəqiq araşdırsanız, tərkibində nə qədər şəkərin olduğunu görə bilərsiniz.

Bunu necə etmək olar?

Lazım olan məqsədi tap:

Qlobal məqsədlər qeyd olunmuş plakata nəzər salın və bu sualın hansı məqsədə aid olduğunu müəyyənəldirin.

Belə məqsədlər bir neçə ola bilər. Suallarınıza cavab tapmaq üçün bu qaydadan istifadə edin.

Yeməyinizi balla qiymətləndirin:

Qidanızın tərkibini bağlamanın arxasına baxaraq öyrənin və ya yeməyinizi hazırlayanlardan soruşun. Onun tərkibində, hətta cüzi miqdarda şəkər ola bilər. Emal olunmuş şəkər müxtəlif adlarla təqdim oluna bilər; məsələn, bal, qarğıdalı şəkəri, dekstroza, qarğıdalı şirəsi, saxaroza, fruktoza, qlükoza, patoka və s.

Əgər siz boşqabınızda emal olunmuş şəkərin olmadığını düşünürsünüzsə, özünüə gülən yaşıl smayl (smile) verin. Əgər boşqabınızda az miqdarda (1 çay qaşığı və ya 4 qram) emal olunmuş şəkər olduğunu düşünürsünüzsə, sarı rəngdə gülməyən smile verin. Əgər qəbul etdiyiniz qidanın tərkibində çox miqdarda emal olunmuş şəkər varsa, kədərli qırmızı smile götürün.

1. Boşqabınızdakı qidanın tərkibində nə qədər emal
olunmuş şəkər var?

0 1 2 və ya daha çox

2. Boşqabınızdakı qidanın tərkib hissələri plastik qablarda saxlanılırmı?

Bu hissələr istənilən plastik qabda saxlanılıb? Bu qida məhsullarının qablaşdırılması üçün istifadə olunan plastik kağız, plastik qutu və ya plastik stəkan ola bilər. Siz plastik borucuqdan istifadə etmisinizmi? Nə qədər plastikdən istifadə etdiyinizi hesablayın.

3. Boşqabınızdakı qidanın hansı hissəsi tullantı oldu?

Sizin boşqabınızda həddən artıq çox qida var idi və siz hamısını yeyə bilmədiniz? Siz artıq qalan qidaları saxlayırsınız, yoxsa zibilə tullayırsınız? Tulladığınız qidanın miqdarını qaşığıla hesablayın.

Əlavə D. “Hər yeməyin öz tarixçəsi” iş vərəqinin doldurulması üzrə təlimat

4. Boşqabınızdakı qidanın tərkibindəki ərzaqlardan hansıları siz yaşadığınız ölkədə istehsal olunub?

Boşqabınızdakı qidanın tərkib hissələri ilə tanış olmağa çalışın, bu məhsulları alan insandan bu sualın cavabını öyrənin. Yediyiniz meyvə və tərəvəzlərin mövsümü deyilsə, böyük ehtimalla onlar başqa ölkədən gətirilib. Sizin ölkəyə xas olmayan ət və ya balıq yemisinizsə, demək, onlar da başqa ölkələrdən gətirilib. Lazım gələrsə, əsaslandırılmış fərziyə irəli sürə bilərsiniz.

5. Boşqabınızdakı qidanın tərkibindəki ərzaqlardan hansıları siz yaşadığınız ölkədə istehsal olunub?

Qidanızı hazırlayan insanlara münasibət necədir?

Sizin qidanız firma ticarət nişanı altında satılır və ya iri şirkət tərəfindən istehsal edilmişdir? İstehsalçının veb-saytına daxil olub insan hüquqları, diskriminasiya ilə mübarizə və ya bərabər hüquqların təmin olunması sahəsində siyasətinin olub-olmadığını öyrənin. Ərzaqlarınız alındığı mağazanın və ya bazarın veb-saytına baxmağı da unutmayın. Onlar bütün işçilərə ədalətlə yanaşırlarmı?

Əgər sizin ərzaqlarınız bir başa fermerdən alınbsa, onu növbəti dəfə gördüyünüzdə bu sualları ona da verməyi unutmayın.

Əsaslandırılmış fərziyə irəli sürüb qidanızı qiymətləndirin.

Mən əminəm ki, işçilər ərzaqları istehsal etdikdə heç bir məcburiyyətlə (gender bərabərsizliyi, diskriminasiya və s.) üzləşməyiblər.

Mən yalnız çatdırılmanın bir hissəsindən əminəm.

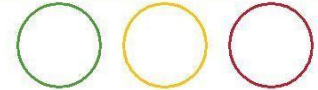

Onlarla ədalətsiz davranıblar və ya mən əmin deyiləm.

Ümumi balın hesablanması:

1. Hər sütunda neçə dairəni işarələmişiniz? Aşağıda qeyd edin.

Layihənin göstərişlərinə əməl edərək ümumi nəticəni hesablayın.

2. Hansı smile daha çoxdur?

Aşağıdakı göstərişlərdən istifadə edərək ümumi balınızı hesablayın və balınıza uyğun işarəti rəngləyin.

Əsasən		
Bərabər sayda	və	
Bərabər sayda	və əsasən	
Bərabər sayda	və	
Əsasən		

3				→			
2				→			
2				→			
2				→			
2				→			
3				→			

Yemək üzrə
ümumi bal

Burada
qeyd et.

Hər yeməyin öz tarixçəsi

Aşağıda verilmiş sualları cavablandırın və hər birini müvafiq balla qiymətləndirin.

Bu qlobal məqsəd
Nə əlaqəlidir.

1. Boşqabınızdakı ərzaqlardan neçəsinin tərkibində emal olunmuş şəkər var?

0 1 2 və ya daha çox

2. Qidanızın tərkib hissələrindən necəsi plastik bağlamada saxlanılır?

0 1 2 və ya daha çox

3. Boşqabınızdakı qidanın hansı hissəsini zibillə tulladınız?

Tullamadım 1-2 dolu qaşığı 3 və daha artıq dolu qaşığı

4. Yediyiniz ərzaqların hansı hissəsi yaşadığınız ölkədə istehsal olunur?

Hamısı bəzi ərzaqlar heç biri

5. İstehsal prosesində iştirak edənlərə ədələtlə yanaşılıbmı?

Bəli, mən əminəm
Mən yalnız bir hissəsinə əminəm
Mən əmin deyiləm

Layihənin göstərişlərinə uyğun ümumi nəticəni çıxarın.

Əlavə F. “Hər yeməyin öz tarixçəsi” cizgi filminin mətni

Salam. 2030-cu ilə qədər aclığa son, bərabərsizliyin aradan qaldırılması və iqlim dəyişikliyi qarşısının alınması kimi global məqsədləri xatırlayırsınız? Biz bu məqsədlərə nail olsaq, dünyada bütün insanların, o cümlədən sizin həyatınızı yaxşılaşdırma bilərik!

Yaşadığınız yer, oxuduğunuz məktəb və hətta yediğiniz qida haqqında düşünün. Bunların hamısı global məqsədlərlə əlaqəlidir.

Boşqabınızdakı qida sizə bu məqsədlər və onlara nail olma barədə çox məlumat verə bilər (Qəribədir, lakin bəzən yediğiniz qida sizə müəlliminizdən daha çox məlumat verə bilər!).

Siz heç düşündünüz mü? Yediğiniz yemək kim tərəfindən hazırlanır? Bunu siz, ananız və atanız, hətta məktəbinizin aşbazı hazırlamır. Buna qədər. ... bu ərzaqların yetişdirilməsində, emalında və qablaşdırılmasında kimin əziyyəti var? Siz o insanlar və onların hüquqları barədə nə bilirsiniz?

Bu ərzaqlar sizin süfrənizə gələndə qədər hansı məsafəni qət edib? Ola bilər ki, siz il boyu qət edə biləcəyiniz məsafədən daha artığını qət edib.

Dünyanın bəzi ölkələrində bu ərzaqlar zibilə atılır.

Bu yeməkdən sonra siz tox olacaqsınız mı və dərslərinizi oxumaq üçün gücünüz yetəcək mi? Bu, hər kəsə lazımdır.

Gördüyünüz kimi, yediğimiz qida haqqında az da olsa düşünsək, onun global məqsədlərlə nə qədər əlaqəli olduğunu müəyyən edə bilərik. Məhz bu səbəbdən sizi bu layihədə iştiraka dəvət edirik.

Bu, çətin deyil. Qlobal məqsədlərin tədqiqatçısı olun, araşdırmaq istədiyiniz yeməyi seçin, onu qiymətləndirin.

Nəticələrinizi bizimlə bölüşün və dünyadakı başqa insanlar barədə məlumat alın.

Qlobal məqsədlərə nail olmaq və öz balınızı yüksəltmək barədə düşünün.

Davamlı inkişaf naminə qlobal məqsədlər

Latin Amerikası və
Karib Hövzəsi
Uşaqlarına Dəstək
Qlobal Hərəkatı

İstədiyimiz dünya

Uşaq və gənclərin məqsədləri üzrə bələdçi kitabçası

İstədiyimiz dünya

Uşaq və gənclərin məqsədləri üzrə bələdçi kitabçası

“Latın Amerıkası və Karib Hövzəsi Uşaqlarına Dəstək Qlobal Hərəkəti”nın nəşri MMI-LAC

İlk nəşr: oktyabr 2014

Yenilənmiş məlumat: avqust 2015

2015-ci ildən sonrakı müddətdə müzakirə edilən məsələlər üzrə işçi qrupu:

Alvaro Sepulveda - Beynəlxalq Həmrəylik Uğrunda Maristlər Fondu (FMMS)

Karmen Alvares və Xuan Karlos Morales - “Viva” şəbəkəsi

Xorxe Freyre - “Uşaqları Xilas Edin” təşkilatı - REDLAMYC

Katia Dantas və Pilar Ramires - İtkin Düşən və İstismar Edilən Uşaqların Beynəlxalq Axtarış mərkəzi (ICMEC)

Patrisiya Xorna və Amanda Rives - Dünya İnkişaf Perspektivləri üzrə Beynəlxalq Təşkilat (MOPMR)

Bircimiya Murilyo - Uşaqların Müdafiəsi Beynəlxalq Hərəkəti (MDZD)

Layihənin koordinatorları:

İnes İnvernizzi - “SOS - uşaq kəndləri” Beynəlxalq təşkilatı

Patrisiya Toxiko - “SOS - uşaq kəndləri” Beynəlxalq təşkilatı

Müəlliflər:

Dora Bardales

Paola Arenas

Tərcümə: Katia Dantas

Qrafik tərtibat: Dora Bardales

İllüstrasiyalar: Karlos

Kampos

Üslub korrektəsi: Fiorella

Bravo

Redaktə və təqdimat koordinasiyası:

“SOS - uşaq kəndləri”

“Uşaqları Xilas Edin” təşkilatı

YUNİSEF

Dünyanın ən böyük dərsi

www.movimientoporlainfancia.org

Giriş

Əziz dostlar,

Biz BMT-nin üzv dövlətlərinin müəyyən etdiyi, planetimizin bütün insanların qarşısında duran birinci dərəcəli tapşırıqlardan, Ümumdünya Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərindən və yaxın 15 il ərzində hamı üçün ən yaxşı dünya qurmaqdan bəhs edən bu bələdçi kitabçasını sizinlə paylaşmaq istərdik. Üzv dövlətlərin liderləri bunu uşaqlar və gənclər də daxil olmaqla Yer üzündəki milyonlarla insanların və təşkilatların dəstəyi ilə etmişəm. Bu bələdçi kitabçası qarşıya qoyulmuş məqsədləri aydınlaşdırmaqda sizə kömək etmək üçündür, həmçinin onların (məqsədlərin) sizin öz həyatınıza necə təsir etdiyi və öz dövlətinizin buna nail olmasına kömək etmək üçün sizin hər gün nə edə biləcəyiniz üçündür.

Hazırkı məqsədlər dünyamızın hər gün qarşılaşdığı böyük problemlərin həllində irəliləyişi təmin etmək üçündür, lakin biz buna yer üzündəki bütün insanların – sizin özünüzdün, ailələrinizin, müəllimlərinizin, dostlarınızın, icmalarınızın, qardaş və bacılarınızın köməyi olmadan nail ola bilmərik. Bu məqsədlərə nail olmaq üçün töhfəmizi verə biləcəyimiz hərəkətlər barəsində düşünməyimiz çox vacibdir. Unutmayın ki, əgər bu işə dünyanın hər bir guşəsindən milyonlarla insanlar cəlb olunubsa, deməli, hətta kiçik addımlar belə əhəmiyyətli irəliləyişə səbəb ola bilər.

Bu sənəd həmçinin bizə uşaq və gənclərə, sizin kimi, bu məqsədlər haqqında nə düşündüklərini, sizin üçün vacib olanı, hamının həyatını yaxşılaşdırmaq üçün atılacaq addımları, bu məqsədlərə nail olmağa kömək etmək üçün birlikdə görülməli işləri, indiki və gələcək nəsillər üçün ən yaxşı dünya yaratmağı dərk etməyə kömək edir.

Ümid edirik ki, bizim bələdçi kitabçamız xoşunuza gələcək. İştirakınız üçün təşəkkür edirik!

Latın Amerıkası və Karib Hövzəsi Uşaqlarına Dəstək
Qlobal Hərəkəti

Başlamazdan əvvəl nəyi bilməlisiniz:

BMT - (UNO) təşkilatı:

1945-ci ildə yaradılıb. BMT - bu dünyanın, demək olar ki, bütün dövlətlərinin üzv olduğu ən böyük beynəlxalq təşkilatdır. Ona (BMT-yə) yer üzündə sülh və təhlükəsizliyi qorumaq məsuliyyəti, hər birinizə aid olan problemlərin həllində kömək etmək, bütün insanların hüquqlarına hörmət yaratmaq (uşaq və gənclər daxil olmaqla), bu məqsədlərə nail olmaq üçün ölkələrin birlikdə fəaliyyətinə dəstək vermək həvalə edilmişdir.

BMT-nin üzv dövlətləri:

2015-ci ildən BMT-nin 193 üzvü vardır.

Minilliyin sammiti:

2000-ci ildə 189 dövlət - BMT üzvü (o vaxt üçün) Minilliyin Bəyannaməsini qəbul etmək üçün görüşdü. Bu Bəyannamə yoxsulluqla mübarizədə qlobal alyans (ittifaq) yaratdı. Bu müşavirədən sonra bu gün bizə məlum olan “Minilliyin inkişaf məqsədləri” adlı məqsədlər işlənib hazırlandı.

Minilliyin İnkişaf Məqsədləri (MİM):

MİM-ə 8 məqsəd daxildir. BMT-yə üzv dövlətlər tərəfindən elan edilib ki, bütün dünyada yoxsulluq, aclıqla mübarizə, HIV/AIDS kimi xəstəliklərin aradan qaldırılması, gender bərabərliyinə rəğbət, mümkün qədər daha çox uşağın məktəbə getməsi, həmçinin digər məsələlərin həlli üçün beynəlxalq təşkilatların və dövlətlərin birgə səyləri bu məqsədlərə yönəlsin.

2015-ci ildə bu məqsədlərə çatmaq nəzərdə tutulmuşdu, lakin əhəmiyyətli irəliləyişə baxmayaraq, hələ çox işlər görülməlidir.

Üzv dövlətlər bu məqsədlərə nail olmaq üçün vaxtaşırı gördükləri işlər barəsində BMT-yə məruzə edirdilər. BMT üzv dövlətlərdə irəliləyişlərin gedişinə baxır və göstərilən məqsədlərə çatmaqda onların (dövlətlərin) müvəffəqiyyətini qiymətləndirirdi.

Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri:

MİM-in 2015-ci il ilə məhdudlaşmasına baxmayaraq, bütün dünyanın və dövlətlərimizin əvvəlki kimi insanların rifahı naminə MİM-in tam həyata keçirilməsinə, həmçinin yeni yaranan sual və problemlərin həllinə çalışması vacibdir. Məsələn, dünya miqyasında 1 milyarddan çox insan yoxsulluq içində yaşayır, bir çoxları isə bərabərsizlik, ədalətsiz rəftar və diskriminasiya (ayrı-seçkilik) ilə rastlaşırlar. Son bir neçə il ərzində BMT-də məhz hansı qlobal əhəmiyyətli məsələlərin yaxın 15 ildə, yəni 2016-2030-cu illər ərzində həll edilməsinin zəruriliyi müzakirə edilirdi. Həmin birinci dərəcəli əhəmiyyətli məsələlər indi Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri adlanır. 17 Qlobal Məqsəd müəyyən edilmişdir: dünyanı əhatə edən mühüm problemlər, kasıblığın ləğv edilməsi, bütün uşaqların təhsil alması, hər kəs üçün bərabər imkanların yaradılması, planetimizi daha təmiz və sağlam edən qabaqcıl tələbat və istehsalın təşviqi (rəğbətləndirilməsi).

*İndidən biz onları qlobal məqsədlər kimi açıqlayacağıq

Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri nədir?

2015-ci ilin iyulunda BMT-nin üzv dövlətləri Qlobal Məqsədlərlə bağlı saziş bağladılar. Bu razılıq planetimizə heç bir ziyan vermədən, bütün səyləri yer üzündəki insanların yaxşı həyatlarının təminatına yönəltmək arzusu ilə bağlıdır. Dövlətlər yaxın 15 il (2015-ci ildən 2030-cu ilə qədər) müddətində bu məqsədlərə nail olmaq üçün iş aparacaqlar. Bu məqsədlər MİM-i əvəz edərək **Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri (DİM)** * adı ilə məlumdur.

Qlobal Məqsədlərin seçimi necə oldu?

BMT-nin təşəbbüsü ilə açıq tərkibli İşçi Qrupu yaradıldı ki, bu tərkibə də 2013-2014-cü illərdə 13 iclas keçirən üzv dövlətlərin nümayəndələri daxildir. Təhsil, səhiyyə, iqlim dəyişikliyi və digər sahələrin texniki-mütəxəssis komandalarının iştirakı ilə bu qrup bütün insanların rastlaşdığı, həyatlarının və planetimizin yaxşılaşmasına mane olan ən zəruri problemləri müzakirə etdilər. Eyni zamanda dünyanın bütün guşələrində sadə insanlarla müzakirələr keçirildi və bu, onlara Qlobal Məqsədlərin tərkibinə məhz nəyin əlavə edilməsi üçün öz fikirlərini demək imkanı verdi. Bu müzakirələrin nəticəsində açıq tərkibli İşçi Qrupu müxtəlif mövzuları geniş əhatə edən məqsəd və məqsəd göstəricilərini işləyib hazırladı. Məsələn, tematik sahələrdən bəziləri yoxsulluq və aclığın aradan qaldırılması, insan hüquqlarının təminatı, sülh və gender bərabərliyi, həmçinin təbii resursların və ətraf mühitin qorunmasının davamlı idarə olunmasını əhatə edir.

Açıq tərkibli İşçi Qrupunun məruzəsi dərc edildikdən sonra BMT-nin bütün üzv dövlətləri bu məsələni müzakirə etdilər. Onlar belə qənaətə gəldilər ki, açıq tərkibli İşçi Qrupu lazımlı, uzaqgörən bir siyahı hazırlayıb və beləliklə də, 17 Məqsədi qəbul etdilər. Onlar bu məqsədlərlə, verilmiş məqsədlərin təcrübədə necə həyata keçirilməsi və yaxın 15 ildə onların reallaşmasının gedişinə necə nəzarət olunacağı ilə bağlı bəzi mülahizələrlə dünya ictimaiyyətini tanış etmək üçün yazılı Bəyannamə ilə çıxış etdilər. Nəhayət, 2015-ci ilin avqustunda BMT-nin üzv dövlətləri Dayanaqlı İnkişaf Məqsədlərinin həyata keçirilməsinə dair hər şeyi əhatə edən gündəliyi təsdiqləyərək 25 sentyabr 2015-ci ildə BMT-nin Nyu-Yorkdakı Baş Qərargahında təntənəli surətdə qəbul edilməsinə hazırladılar.

Hazırkı bələdçi kitabçası **Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri və hər çərçivədə göstərilən dəqiq məqsəd göstəricilərinin izahına** həsr olunub.

2000-2015-ci ildən
Minilliyin İnkişaf Məqsədləri - MİM

2015-2030-cu ildən
Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri - DİM

Coannanın hekayəsi

Rəfiqəm Coanna məktəbdə mənimlə oxuyur və həmişə öz əşyalarına çox qayğı ilə yanaşır. Coanna bilir ki, onu lazımı hər bir şeylə təmin etmək valideynlərinə neçəyə başa gəlir. O, öz valideynlərini çox sevir. Onun atası fermada işləyir və torpaq üçün zərərli olan pestisidlərdən istifadə etmir. O bilir ki, əgər biz indi torpağın bütün şirəsini çəksək, onda torpaq gələcəkdə bizə, sadəcə olaraq, heç nə verməyəcək. Coannanın anası dadlı pendir hazırlayır və onu insafli qiymətə satır. Onlar milyonçu deyillər, lakin yaşamaq üçün kifayət qədər pul qazanırlar. Mən heç vaxt Coannanın hansısa yeni telefon modeli almaq haqqında fikirləşdiyini görmədim. Bunun əvəzində o, öz gələcəyi, hansı sahədə təhsil almaq istədiyi barədə fikirləşir: kənd təsərrüfatı və ya təhsil arasında hələ seçim edə bilməyib.

Bəs dayanıqlı inkişaf nədir? O nə üçün vacibdir?

Dayanıqlı inkişaf - gələcək nəsillərin istifadə edəcəyi resursları təhlükə altına qoymadan hazırkı nəsillərin həyat şəraitini yaxşılaşdıran bir inkişafdır.

Əgər biz gələcək nəsillərə heç nə saxlamadan bütün resurslarımızı israf və ya istifadə ediriksə, bu zaman inkişaf dayanıqlı olmur. Dayanıqlı inkişaf - bu, insanların düşüncə tərzinin yaxşılaşması (dəyişməsi) və ətraf mühitə hörmətlə yanaşmanın birlikdə inkişafıdır.

Dayanıqlı inkişafı təmin etmək üçün biz dünyanı daha ədalətli və bərabərhüquqlu cəmiyyətə çevirən ciddi dəyişikliklərin həyata keçirilməsi üzərində birgə işləməliyik. Buna nail olmaq üçün isə rəhbərlərimizdən bu dəyişikliklərin tərəfdarı olmalarını bəyan etmək tələb olunur, lakin biz də həmçinin öz işimizin bizə düşən hissəsini yerinə yetirməliyik. Biz həmçinin digər insanlara və planetimizə hörmətlə yanaşaraq, şəxsi həyatımızda pozitiv hərəkətlərə təşəbbüs etməklə dayanıqlı inkişafa töhfəmizi verməliyik. Məsələn, biz uşaqlara, gənclərə aid olan məsələləri təhlil və müzakirə edərək özümüzün gələcək nəsillər üçün necə dünya arzuladığımızı bildirməliyik.

Biz hansı dünyada yaşamaq istəyirik?

Uşaq və gənclərin səsi vacibdir!

I Məqsədin əsas vəzifəsi 2030-cu ilədək yoxsulluğa son qoymaqdır.

Bu, nəhəng bir məqsəddir! Biz ona necə nail olacağıq?

Yoxsulluqla Mübarizə üzrə Qlobal Alyansda olan dövlətlər bu barədə tədbirlər görməli, BMT isə bütün dövlətlərin bu sahədə öz qüvvələrini sərf etmələrinə nəzarət etməlidir.

Bəs biz nə ilə kömək edə bilərik?

Bizim hamımızın hüququ vardır ki, dövlətdən hər kəs üçün daha yaxşı dünya yaratmaqda öz vəzifələrini yerinə yetirməsini tələb edək.

Məsələn, biz dünyanın hər guşəsində yoxsulluğun səbəb və nəticələrini daha müfəssəl surətdə təhlil edə bilərik və dünyanın təhsilli vətəndaşları ola bilərik.

Biz bu məsələləri bir-birimizlə müzakirə edə bilərik. Səsimizin eşidilməsi üçün mütəxəssis məsləhətlərində iştirak edə bilərik. Biz özümüzü təşkilatlandırma bilərik.

I məqsəd

Yoxsulluğa son

Hər yerdə yoxsulluğun bütün səviyyələrinin aradan qaldırılması

I məqsədə nail olmaq və yoxsulluğu aradan qaldırmaq üçün dövlətlər razılığa gəldilər:

- Cəmiyyətin hər bir vətəndaşını işsizlikdən mühafizə etmək və tibbi yardım kimi dəstək xidmətinin əlçatan olmasını təmin etmək. Bu, hər şeydən əvvəl, kasıbların və əhalinin ən zəif təbəqələrinin sosial müdafiəsinə yönəlmək adlanır.
- Maddi baxımdan çətinlik çəkən insanlara sosial siyasəti həyata keçirməkdə kömək üçün əsas xidmətlərə, işə, torpağa, texnologiyalara, həmçinin onlara öz iqtisadi vəziyyətini yaxşılaşdırmaq üçün kompaniyalar yaradılmasında resursların ayrılmasını təmin etmək.

Bu, uşaq və gənclərə nə üçün vacibdir?

II məqsəd

Aclığa son

Aclığın aradan qaldırılması, ərzaq təhlükəsizliyinin təminatı, qidalanmanın yaxşılaşdırılması və kənd təsərrüfatının davamlı inkişafı

II məqsədə nail olmaq və aclığı aradan qaldırmaq üçün dövlətlər razılığa gəldilər:

- Sosial proqramların təkmilləşdirilməsi vasitəsilə uşaqların, anaların, yaşlı insanların doyunca yeməsinə son qoymaq, həmçinin onları il boyu təhlükəsiz qida məhsulları ilə kifayət qədər təmin etmək.
- Əraf mühitə, hər bölgənin biomüxtəlifliyinə və onların resurslarına qayğı ilə yanaşaraq kiçik fermerlərin, xüsusilə qadınların, yerli xalqların gəlirlərini, kənd təsərrüfatı məhsullarının həcmi artırmaq.
- Quraqlıq, sel və digər təbii fəlakətlərlə bağlı əvvəlcədən xəbərdarlıq etmək.
- Müxtəlif toxum, məhsul və kənd təsərrüfatı heyvanlarının (ev və vəhşi) qorunması üçün tədbirlər görmək, həmçinin bu resurslar hesabına əldə edilən nemətləri ədalətlə bölüşdürmək.

Paula və Luizanın hekayəsi

Paulanı həmişə 2 yaşlı qızının - Luizanın boyca balaca və öz yaşadlarından arıq olması narahat edirdi. Onlar soyuq dağlarda yaşayırdılar, buna görə də Paula Luizanı isti şorba və ət suyu ilə qidalandırır. Bu, Paula öz dövlətinin təşəbbüsü ilə hazırlanmış televiziya verilişini görəndə qədər davam etdi, verilişdə bir ana şorba və ət suyu əvəzinə uşaqlara tərəvəz yeməkləri, yumurta, ət yeməyi məsləhət görürdü. Elə o vaxtdan Paula öz körpəsinin qidalanmasını yaxşılaşdırmaq və sağlamlığını möhkəmləndirmək üçün tədbirlər görməyə başladı.

Hər bir uşağın sağlam böyüməsində kifayət qədər qida məhsullarını alması üçün nə etmək olar?

Uşaq və gələncin sağlam qalması üçün nə etmək lazımdır?

III məqsəd

Sağlamlıq və rifah

Sağlam həyat tərzinin təminatı və hamı üçün istənilən

yaşda rifaha yardım etmək

III məqsədə nail olmaq üçün dövlətlər razılığa gəldilər:

- Övlad dünyaya gətirərkən ölənlərin sayını azaltmaq;
- 5 yaşa qədər uşaqların və yeni doğulmuş körpələrin ölümünün qarşısını almaq;
- HİP/AİDS xəstəliklərinin epidemiyasına, hepatit və su ilə yoluxa bilən digər xəstəliklərə son qoymaq;
- İnsanları narkomaniya və alkoqolizmlə, həmçinin mənəvi sağlamlığın qorunması ilə bağlı profilaktik məsələlərlə maarifləndirmək;
- Ailə planlaşdırılması, cinsi maarifləndirmə və reproduktiv sağlamlıq haqqında məsələlərlə bağlı məlumat vermək;
- Hamını və hər kəsi keyfiyyətli tibbi yardımla təmin etmək; asan əldə edilən, bahalı olmayan dərman preparatları və vaksinlərin əldə edilməsini təmin etmək.

Hər bir uşaq və ya gələncin yaxşı təhsil alması üçün daha nə etmək lazımdır?

IV məqsəd

Keyfiyyətli təhsil

İnsanları hərtərəfli, ədalətli və keyfiyyətli təhsillə təmin etmək və hamı üçün bütün həyatı boyu təhsil imkanının qazandırılması

IV məqsədə nail olmaq üçün dövlətlər razılığa gəldilər:

- İbtidai təhsildən başlayaraq hamının təhsil almasını təmin etmək;
- Gənclərə və yaşlı insanlara texniki təhsil, layiqli peşələrdə işləmələri üçün ixtisas hazırlığı imkanı vermək;
- Kişi və qadınlar arasında təhsil almaq bərabərsizliyinə son qoymaq, əlil uşaqlara, etnik azlıqlara və münaqişə qurbanlarına təhsil almaq imkanı yaratmaq;
- Hamı və hər kəs üçün təhlükəsiz, pozitiv təhsil mühiti yaratmaq məqsədilə təhsil müəssisələrinin səviyyəsini yüksəltmək;
- Vətəndə və ya xaricdə olmasından asılı olmayaraq ixtisas hazırlığı və texniki təlim keçmək üçün təqaüdlərin sayını artırmaq;
- Müəllimlərin ixtisas səviyyəsini yüksəltmək;
- Davamlı inkişaf məqsədilə maarifləndirməni gücləndirmək.

V məqsəd

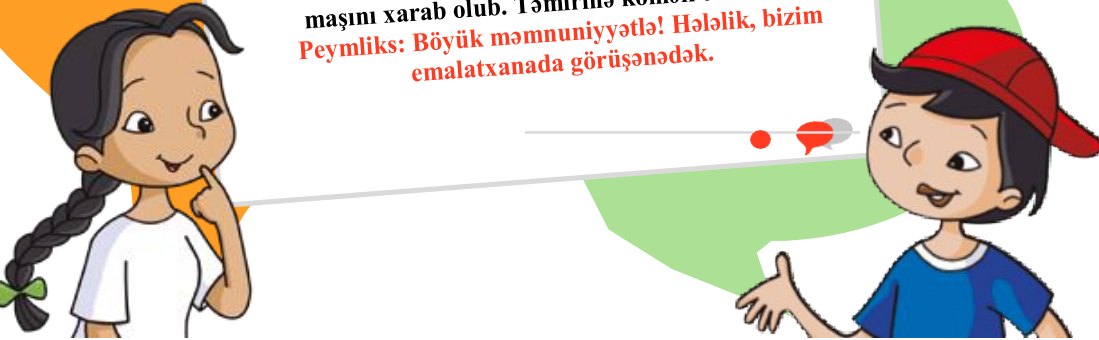
Gender bərabərliyi

Gender bərabərliyinin təmin edilməsi, bütün qız və

qadınların hüquq və imkanlarının genişləndirilməsi.

V məqsədə nail olmaq üçün dövlətlər razılığa gəldilər:

- Seksual məqsədlər də daxil olmaqla qız və qadınlara qarşı münasibətdə bütün zorakılıq və istismarın digər formalarına son qoymaq;
- Qız və qadınların fiziki, psixi, seksual sağlamlığına ziyan verə biləcək təcrübə, adət və ənənələrə son qoymaq;
- Qadınların ev işlərini tanımaq və qiymətləndirmək. Qadınların səsinin eşidilməsi üçün bərabər imkanlara malik olmaq arzularını, ictimai həyatın siyasi, iqtisadi sahələrində real imkanlar əldə etmək niyyətində olmalarını rəğbətlə qarşılamaq;
- Qadınların seksual və reproduktiv sağlamlıq hüququnu qorumaq;
- Gender bərabərliyinin reallaşmasına və qanunların qəbul olunmasına kömək etmək.

Qızların və oğlanların eyni bir işlə məşğul olmaq imkanı niyə mühümdür?

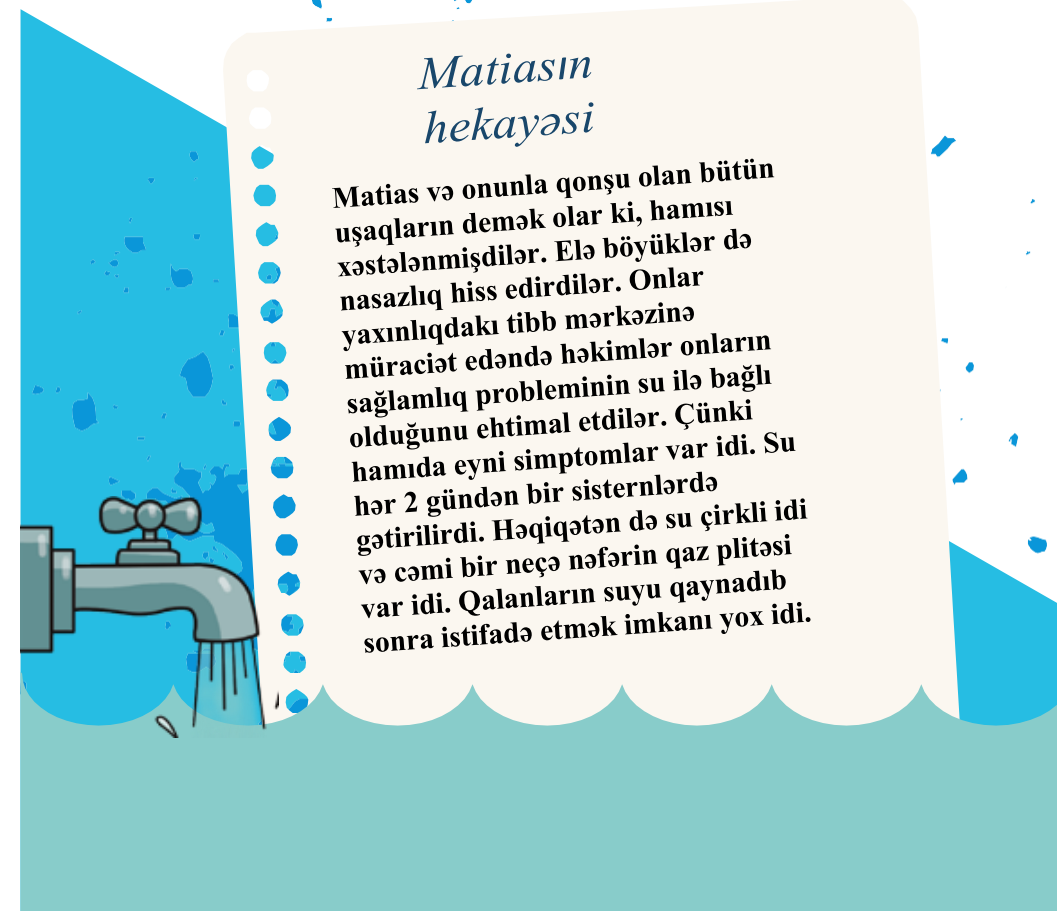
VI məqsəd

Təmiz su və sanitariya

- Su resurslarının və sanitar qaydaların hamı üçün davamlı idarə olunmasının təmin edilməsi

VI məqsədə nail olmaq üçün dövlətlər razılığa gəldilər:

- Hamının təmiz içməli su ilə təmin olunmasına imkan yaratmaq;
- Hamının sanitar-texniki vasitələrlə təmin olunmasına imkan yaratmaq (təhlükəsiz kanalizasiya, lazımi emal və tullantıların təmizlənməsi) və şəxsi və ictimai gigiyena vərdişlərinin təbliği;
- Suyun çirklənməsi səviyyəsini azaltmaq üçün keyfiyyətə cari nəzarəti həyata keçirmək. Kimyəvi və ya çirkləndirici maddələrin suya atılmasının qarşısını almaq;
- Su istifadəsi sistemlərini təkmilləşdirmək, suyun dövr etməsi üçün resursları artırmaq;
- Sudan və sanitariyadan istifadə sistemlərinin idarə edilməsində icmaların fəal rolunu təmin etmək üçün onları məlumatlandırmaq.

Siz hansı mühüm məqsədlər üçün sudan istifadə edirsiniz? Əgər sizin suyunuz olmasaydı, onda nə olardı? Uşaq və gənclərin təhlükəsiz içməli su imkanı əldə etməsinə biz necə təminat verə bilərik?

Evdə və ya məktəbdə elektrik enerjisi tələb edən hansı əşyalardan istifadə edirsiniz?
Elektrik enerjisinin bütün uşaq və gənclər üçün əlçatan (mümkün) olması niyə vacibdir?

VII məqsəd

Ucuz və təmiz enerji

Ucuz, etibarlı, davamlı və müasir enerji mənbələrinin hamı üçün əlçatan olmasını təmin etmək

VII məqsədə nail olmaq üçün dövlətlər razılığa gəldilər:

- Etibarlı, müasir elektrik təchizatı mənbələrini yeni infrastruktur və texnologiyalarla yaradaraq hamı üçün sərfəli qiymətə mümkün olmasını təmin etmək;
- Enerji səmərəliliyini təşviq etmək - az enerji istifadə edən texnologiyaları daha yüksək çox tətbiq etmək;
- Bütün dünyada bərpa edilmiş enerji mənbələrinin digər enerji mənbələri ilə müqayisədə miqyasını artırmaq;
- Bərpa edilmiş və digər ekoloji cəhətdən təmiz enerji mənbələrinin tətbiqi sahəsində, elmi-tədqiqat və təcrübə-konstruktor (ixtira) işlərində birlikdə çalışmaq.

VIII məqsəd

Layiqli iş və iqtisadi artım

Hamı üçün səbatlı, hərtərəfli, davamlı iqtisadi artım, tam istehsal məşğulluğu və layiqli iş yerlərinin yaradılmasına yardım etmək

VIII məqsədə çatmaq üçün dövlətlər razılığa gəldilər:

- İnsanların öz potensiallarını inkişaf etdirməyə yönəldən təhlükəsiz yaradıcı iş imkanları təklif etmək;
- İqtisadi fəaliyyət zamanı təbii resurslarımıza hörmətlə yanaşmağı və onları qorumağı təmin etmək;
- Hamı üçün – kişi və qadınlar, gənclər və əlillər üçün layiqli iş prinsipini təşviq etmək (rəğbətləndirmək);
- İxtisas hazırlanmasının genişlənməsi vasitəsilə gənclər arasında işsizlərin sayını azaltmaq;
- Uşaqların əsgərliyə cəlb edilməsi də daxil olmaqla məcburi uşaq əməyi hallarının qarşısını almaq və buna son qoymaq;
- Dünya miqyasında gənclərin işlə təmin edilməsi imkanlarının genişləndirilməsində addımlar atmaq.

İnsanların layiqli iş tapması nə üçün vacibdir? Bəzi insanları layiqli iş axtarmaqdan nə saxlaya bilər, biz hamı və hər kəs üçün layiqli iş tapılması üçün nə edə bilərik?

Sizcə, hökumət və işgüzar dairələrin rəhbərləri ətraf mühitin qorunması və öz işçiləri üçün daha çox iş görə bilərmə?

IX məqsəd

Sənayeləşdirmə, innovasiya və infrastruktur

Möhkəm infrastrukturun yaradılması, hərtərəfli, davamlı sənayeləşmənin təminatına və innovasiyaların tətbiqinə yardım etmək.

IX məqsədə çatmaq üçün dövlətlər razılığa gəldilər:

- Kiçik müəssisələrin inkişafı məqsədilə kreditlər və texniki dəstək təmin etmək;
- Kompaniyaların davamlı inkişafa kömək etməsini və ətraf mühitə ziyan verməməsini təmin etmək;
- İstənilən ölkənin konkret tələbatlarının ödənilməsinə yönəlmiş elmi tədqiqatların keçirilməsinə və texnologiyaların təkmilləşməsinə resurslar ayırmaq;
- 2020-ci ildə hamı, xüsusilə də daha az inkişaf etmiş ölkələrdə yaşayanlar üçün internet və yeni texnologiyaların olmasını təmin etmək.

Siz nə vaxtsa özünüzü ictimai izolyasiyada (təcridetmə, ayırma) hiss etmişiniz? Siz əhəlinin müəyyən təbəqəsinə münasibətdə haqsızlıq görmüşünüzmü? Buna görə siz özünüzü necə hiss edirsiniz və, sizin fikrinizcə, ətrafımızda ədalətin səviyyəsini qaldırmaq üçün nə etmək olar?

X məqsəd

Qeyri-bərabərliyin azaldılması

Ölkə daxilində və ölkələr arasında qeyri-bərabərlik səviyyəsinin azalması

X məqsədə nail olmaq üçün dövlətlər razılığa gəldilər:

- Kasıb insanlar üçün sürətli və davamlı iqtisadi artım mənbələri təmin edərək yardım göstərmək;
- Əhəlinin hər hansı bir təbəqəsinin diskriminasiyasına qarşı qanunların qəbulunu, təcrübə növlərini tətbiq etmək, daha çox ehtiyacı olan insanların və mənafeyinə toxunulanların fikrini dinləmək;
- Əhəlinin bədbəxt və incidilmiş təbəqəsinin sosial müdafiə proqramlarının həyata keçirilməsini və qanunların qəbul edilməsini təmin etmək. Məsələn, bu və ya digər siyasi partiya qvota sistemi qəbul edildikdə partiyada gənclər, qadınlar, yerli əhəli və əlillər də təmsil olunmalıdırlar;
- Daimi yaşamaq üçün bir ölkədən başqa ölkəyə gedən insanların maddi nemətlərdən istifadəsinin qanunla müdafiəsini təmin etmək.

XI məqsəd

Davamlı inkişaf edən şəhərlər

Şəhərlərin və yaşayış məntəqələrinin açıq, təhlükəsiz, yaşamağa davamlı və möhkəm olmasını təmin etmək

XI məqsədə nail olmaq üçün dövlətlər razılığa gəldilər:

- Hamı üçün keyfiyyətli, təhlükəsiz yaşayış yeri və əsas kommunal xidmətləri təmin etmək;
- Ətraf mühitə ziyan verməyən, təhlükəsiz, qaydaya salınmış, həmçinin uşaqlara, qadınlara və əhəlinin aşağı təbəqəsinə xidmət etmək üçün xüsusi quraşdırılmış nəqliyyat sistemi təklif etmək;
- Yerli icmaları öz şəhərlərinin yaxşılaşdırılmasının planlaşdırılması və müzakirələr prosesinə cəlb etmək;
- Dünya mədəni və təbii irsinin müdafiəsində səyləri artırmaq;
- Mümkün fəlakətlər qarşısında həyata davamlılıq səviyyəsini artırmaq;
- Tullantıların ləğv edilməsinə, yenidən emal edilməsinə və havanın keyfiyyətinə cari nəzarəti təmin etmək;
- Yerli icmaları öz resurslarını idarəetməyə və iqlim dəyişməsinə qarşı mübarizəyə hazırlamaq.

Uşaqların, gənclərin həyatı üçün şəhərləri daha təhlükəsiz və daha rahat necə etmək olar?

Siz su, qida, ağac və enerji kimi ehtiyatların tullantıya atılan həcmi azaltmaq üçün gündəlik həyatda, az da olsa, nə edə bilərsiniz?

XII məqsəd

Düşünülmüş istehlak və istehsal

İstifadə və istehsalın rəşional modellərinin təmin edilməsi

XII məqsədə çatmaq üçün dövlətlər razılığa gəldilər:

- Ayrı-ayrı insanlar və kompaniyalar tərəfindən ərzağın tullantı şəklində atılmasının qarşısını almaq;
- 2020-ci ilədək zərərli, kimyəvi vasitələrlə zəhərlənmiş havanın, suyun və torpağın təmizliyinin qayğısına qalmaqla beynəlxalq razılığın tələblərinə əməl olunmasını təmin etmək;
- Tullantı istehsalını 3 prinsipə əsaslanaraq azaltmaq: “ixtisar”, təkrar istifadə” və “utilizasiya”;
- İri kompaniyaların praktik (əməli, təcrübi) fəaliyyətlərinin məsuliyyətli, açıq və ekoloji rəşional olmasını təmin etmək;
- İctimaiyyətin məlumatlanmasını və maariflənməsini, təbiətlə harmoniyada həyat üçün lazım olan alətləri təmin etmək.

Uşaq və gənclərin nöqtəyi-nəzərindən iqlim dəyişməsi nə üçün vacibdir? Sizin rastlaşa biləcəyiniz bəzi nəticələr hansılardır?

XIII məqsəd

İqlim dəyişikliyi ilə mübarizə

İqlim dəyişməsi və onun nəticələri ilə mübarizədə təcili tədbirlərin qəbul edilməsi

XIII Məqsədə çatmaq üçün dövlətlər razılığa gəldilər:

- İqlim dəyişməsi və təbii fəlakətlərlə bağlı təhlükələrə insanların hazır olmalarını təmin etmək;
- İqlim dəyişməsinin yaratdığı problemləri öz dövlət proqramları çərçivəsində həll etmək və iqlim dəyişməsi ilə mübarizə üçün resurslar ayırmaq.

Okeandan taparaq istifadə etdiyimiz bir neçə vacib əşyanın adını deyin. Onları saxlamaq nə üçün vacibdir?

XIV məqsəd

Su altında həyat

Davamlı inkişaf üçün okean, dəniz və dəniz ehtiyatlarının rasional istifadəsi və mühafizə edilməsi

XIV Məqsədə nail olmaq üçün dünya dövlətləri razılığa gəldilər:

- 2025-ci ilə qədər dənizlərin çirklənməsini azaltmaq. Belə ki, bu çirklənmənin böyük hissəsinin səbəbi insanların qurudakı fəaliyyətidir;
- 2020-ci ilədək qeyri-leqal balıq sənayesini və balıqçılığı tükəndirən digər işləri qadağan edən qanunları işə salmaq;
- Gələcək nəsillərin maraqları naminə dəniz resurslarının idarə olunmasını yaxşılaşdırmaq və qorumaq məqsədi ilə kasıb dövlətlərə, kiçik ada dövlətlərinə maddi yardım etmək.

XV məqsəd

Yer üzündə həyat

Quruda ekoloji sistemin bərpasına, müdafiəsinə və rəşional istifadəsinə dəstək verilməsi, meşələrin rəşional idarə edilməsi, quraqlıqla mübarizə, torpaqdan köhnə üsullarla istifadəyə və bioloji müxtəlifliyin itirilmə prosesinə son qoyulması.

XV məqsədə nail olmaq üçün dövlətlər razılığa gəldilər:

- Ekoloji sistemi (məsələn, səhraları və tropik meşələri) beynəlxalq razılaşmalara əməl etmək yolu ilə qorumaq;
- Meşələrin azalma sürətini aşağı salmaq, 2020-ci ilə qədər meşə massivlərini bərpa etmək üçün çoxlu sayda ağaclar əkmək;
- Yox olma təhlükəsi altında olan növlərin müdafiəsini təmin etmək və təcili qarşısını almaq; flora və faunanın qorunan növlərinin nəzarətsiz istehsalına və onların qeyri-qanuni yolla alverinə son qoymaq. Bu işə yerli xalqların icmalarını cəlb etmək lazımdır.

Bütün dünyada bitki və heyvanların müxtəlifliyinin qorunmasının qayğısına qalmaq vacibdirmi?
Canlı orqanizmlərin müxtəlif növlərini və onların məskən saldığı mühiti qorumaq üçün uşaqlar nə edə bilər?

Uşaq və gənclərin evdə, məktəbdə özlərini təhlükəsizlik hiss etmələri nə üçün bu qədər mühümdür? Öz icmalarınızda uşaqların təhlükəsizliyinə kömək üçün nə edə bilərsiniz? Zorakılıq olmadan, daha təhlükəsiz dünyada yaşamağınız üçün nə etmək olar?

XVI məqsəd

Sülh, ədalət və güclü institutlar

Davamlı inkişafın maraqlarına uyğun olaraq sülhsevər və açıq cəmiyyətin qurulmasına dəstək vermək, hamı üçün ədalət məhkəməsinin mümkünlüyünü təmin etmək, səmərəli, hesabat verən, geniş iştiraka əsaslanan institutlar yaratmaq.

XVI məqsədə çatmaq üçün dövlətlər razılığa gəldilər:

- Bütün dünyada zorakılığa və onunla bağlı ölümlərə son qoymaq;
- Qəddar rəftara, insan alverinə, uşaqlara münasibətdə zorakılığın bütün formalarına və işğəncələrə son qoymaq;
- İstisnasız olaraq hər bir kəs üçün öz ölkəsində və ya beynəlxalq miqyasda ədalət məhkəməsinin mümkünlüyünü təmin etmək;
- Cinayətkarlığın və korrupsiyanın bütün təzahürlərinə qarşı mübarizə aparmaq;
- Vətəndaşların etibarını möhkəmləndirən dövlət institutlarını təkmilləşdirmək;
- Vətəndaşlarla konsultasiyalar (məsləhətlər) keçirilməsini təmin etmək və uşaqların, yaşlı insanların maraqlarını nəzərə alaraq dövlət qərarlarını qəbul etmək. Məsələn, uşaqlar və gənclər onların həyatına aid olan qanunların imzalanmasına qədər konsultasiyalara cəlb olunmalıdırlar;
- Bütün uşaqların rəsmi qeydiyyatının keçirilməsini və onlara doğum haqqında şəhadətnamələrin verilməsini təmin etmək;
- Bütün insanlar üçün azad informasiyanın mümkünlüyünü təmin etmək. Zorakılıq hallarının, terrorizm və cinayətkarlığın qarşısını almağı tələb edən institutları möhkəmləndirmək.

XVII məqsəd

Dayanıqlı inkişaf naminə tərəfdaşlıq

Dayanıqlı inkişaf nailiyyəti vasitələrinin möhkəmləndirilməsi və dayanıqlı inkişaf maraqları üçün qlobal əməkdaşlıq iş mexanizmlərinin fəallaşdırılması.

Bütün bu məqsədlərə nail olmaq üçün dövlətlər razılığa gəldilər:

- 2030-cu ilədək dünyanın bütün ölkələrində bu məqsədlərə çatmaq üçün təminata kömək etmək. Qlobal məqsədləri milli planlara daxil etmək lazımdır, hər dövlət isə öz ölkəsində hansı problemin daha təxirəsalınmaz olduğunu qərara alar;
- Hər bir dövlətin məqsədlərə nail olması üçün öz resurslarını ayırmasını təmin etmək. Bundan başqa inkişaf etmiş ölkələr daha az inkişaf etmiş ölkələrə məqsədlərə nail olmaqda dəstək üçün tərəfdar olmalıdırlar;
- Ölkələrdə qəbul edilmiş siyasi qərarların ardıcılığına diqqət etmək. Məsələn, siz təbii resursların qorunması qaydalarını yarada və eyni zamanda onların istismarına icazə verə bilməzsiz;
- Qlobal məqsədlərlə bağlı müxtəlif mövzularda iş aparan təşkilatlar və ayrı-ayrı şəxslərlə münasibət yaratmaq. Bu təşkilatlara ayrı-ayrı şəxsləri də cəlb etmək lazımdır. Belə ki, onların təcrübəsi və dəstəyi lazımlıdır;
- 2020-ci ilə qədər dövlətlərin verilmiş və statistik sistemlərinin idarəetməsinin təkmilləşdirilməsini təmin etmək, ümumdünya məqsədlərinə nailolma prosesini qiymətləndirmək imkanında olmaq.

İndi siz bütün bu məqsədlər haqqında hər şeyi bildiyinizə görə hər məqsədi uyğun gələn simvolla birləşdirin.

- *Məqsəd 1. Yoxsulluğa son*
- *Məqsəd 2. Aclığa son*
- *Məqsəd 3. Sağlamlıq və rifah*
- *Məqsəd 4. Keyfiyyətli təhsil*
- *Məqsəd 5. Gender bərabərliyi*
- *Məqsəd 6. Təmiz su və sanitariya*
- *Məqsəd 7. Ucuz və təmiz enerji*
- *Məqsəd 8. Layiqli iş və iqtisadi artım*
- *Məqsəd 9. Sənayeləşdirmə, innovasiyalar və infrastruktur*
- *Məqsəd 10. Qeyri-bərabərliyin azaldılması*
- *Məqsəd 11. Davamlı inkişaf edən şəhərlər*
- *Məqsəd 12. Düşünülmüş istehlak və istehsal*
- *Məqsəd 13. İqlim dəyişikliyi ilə mübarizə*
- *Məqsəd 14. Su altında həyat*
- *Məqsəd 15. Yer üzündə həyat*
- *Məqsəd 16. Sülh, ədalət və güclü institutlar*
- *Məqsəd 17. Dayanıqlı inkişaf naminə tərəfdaşlıq*

İştirakınız üçün təşəkkür edirik!

Vidalaşmadan əvvəl, gəlin, qruplarda müzakirə edək:

Sizin fikrinizcə, uşaq və gənclər üçün hansı məqsədlər daha mühümdür?

Bu məqsədləri vacibliyinə görə sıralayın.

1

2

3

4

5

Hansı məqsədlərin tərəfdarı olmağa hazırlaşırsınız və onlara nail olmaq üçün necə kömək edəcəksiniz?

.....

.....

.....

.....

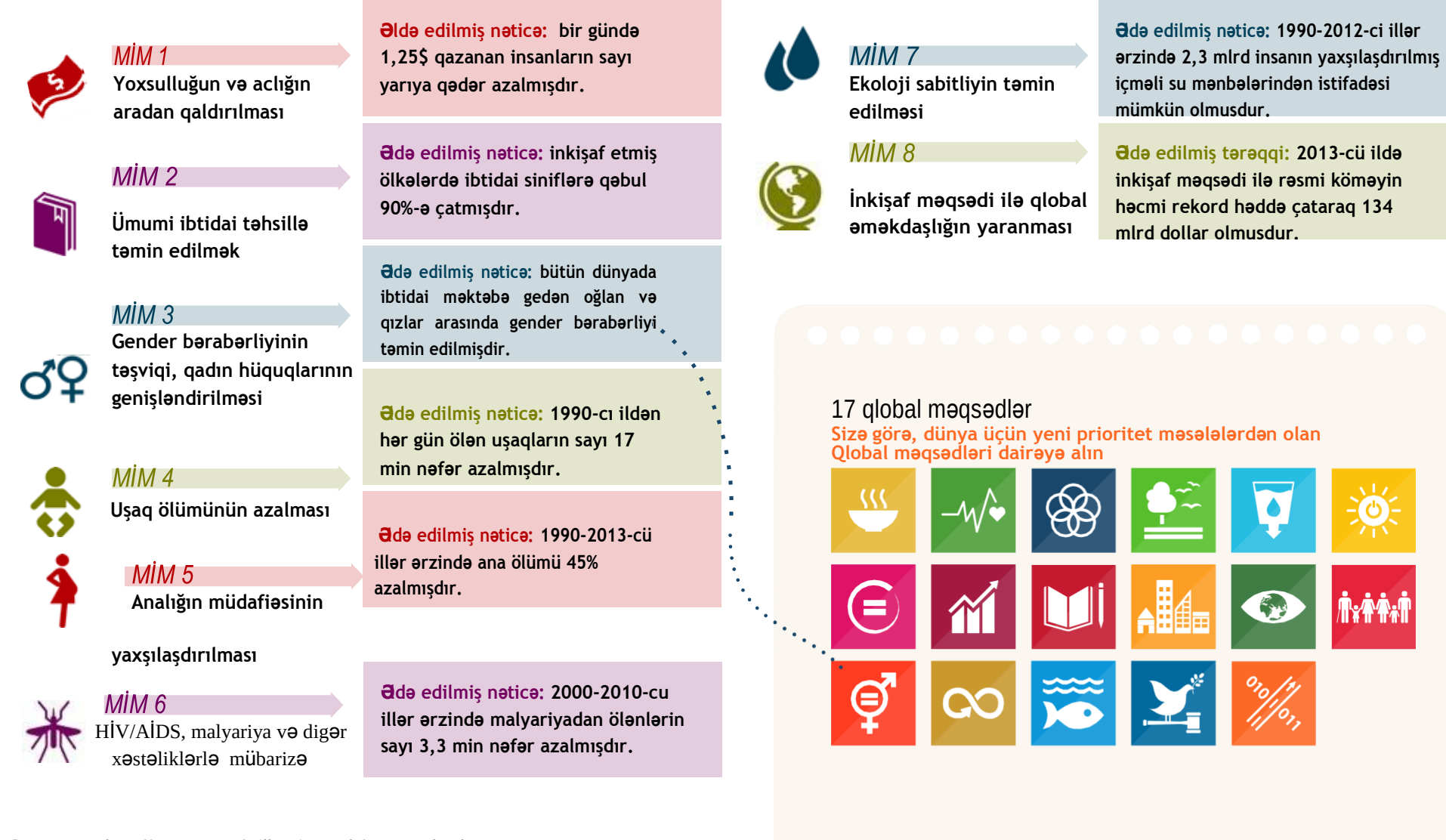
.....

Minilliyin İnkişaf Məqsədləri (MİM) və məqsəd göstəriciləri

MİM 2000-2015-ci illər ərzində:

MİM-in Qlobal məqsədlərlə necə qarşılıqlı əlaqəsi var? Sizin fikrinizcə, uyğun gələn MİM-i DİM ilə birləşdirin.

Mən nəyi sevirəm və nə edirəm

Bu həmişə eyni olmur!

Mövzu Diskriminasiya, ailə, gender bərabərliyi

Çətinlik dərəcəsi 2-ci dərəcə

Yaş həddi 8-13 yaş

Tələb olunan vaxt 45 dəqiqəlik məşğələ

İştirakçı sayı 8 – 20 uşaq

Oyunun növü Maraqların müəyyən edilməsi, müzakirə

Xülasə Uşaqlar sevdikləri və sevmədikləri şeyləri adlandırırlar; onların cinsi üçün “münasib” və “namünasib” sayılanlardan nəyi etməyi sevdiklərini sadalayırlar. Sonra gender stereotiplərini müzakirə edirlər və insan hüquqları ilə əlaqələndirirlər.

Vəzifələr

- Özünün və başqalarının bilik və bacarıqlarını müəyyən etmək;
- Gender stereotiplərinin təsirini müəyyənləşdirmək.

Hazırlıq - Əlavə olaraq sorğu vərəqinin surətini çıxarın

Materiallar

- Kağız və qələm
- Əlavə material: anketin çap nüsxələri

Təlimat

1. Sual verərək, gender rolları mövzusunı müzakirə etməyə başlayın: "Qız" və ya "oğlan" davranış tərzini hesab edilən hərəkət və ya rəftarlara nümunə gətirin.
2. Uşaqlara kağız və qələm verin. Hər bir uşaqlardan aşağıdakıları yazmağı xahiş edin:
 - a) Vərəqin yuxarısında oğlan və ya qız olduğunuzu qeyd edin.
 - b) Sizin “cinsinizə uyğun” hesab olunan və sevdiniz 4 şeyin adını yazın.
 - c) “Cinsinizə uyğun” hesab edilməyən, sevmədiyiniz, lakin etdiyiniz 4 şeyin adını qeyd edin.
 - d) “Əks cins üçün uyğun” hesab edilən, etmədiyiniz və etmək istəmədiyiniz 4 şeyin adını yazın.

e) "Əks cins üçün uyğun" hesab edilən, etmədiyiniz, lakin etmək istədiyiniz 4 şeyin adını yazın.

3. Uşaqlardan hər bir sualı cavablandırıb, bir-biri ilə bölüşməyi və onları aşağıdakı cədvəldə yazmağı xahiş edin:

	Mən edirəm və sevirəm	Mən edirəm, lakin sevmirəm	Mən etmirəm və etmək istəmirəm	Mən etmirəm, lakin etmək istərdim
Qızlar				
Oğlanlar				

Analiz və qiymətləndirmə

1. Bu sualların köməyi ilə oyunu təhlil edin:

- İnsanların nəyi sevdiyi və nəyi sevmədiyi sizi təəccübləndirdimi?
- "Mən etmirəm, lakin etmək istərdim" sütununa baxın. Burada hansısa qanunauyğunluq görürsünüz?
- "Oğlan" işləri ilə məşğul olan qızlarda nə baş verir? "Qız" işləri ilə məşğul olan oğlanlarda nə baş verir? Niyə?
- Validəynləriniz bu dörd suala necə cavab verərdilər?
- Ailə üzvləriniz kişi və oğlanlara, qadın və qızlara "uyğun" davranışlar fikri ilə razıdır mı?
- Kişilərə/qadınlara uyğun davranışlar fikrinə biz necə gəlirik?

2. Aşağıdakı sualları verməklə mövzunun insan hüquqları ilə əlaqəsini göstərin:

- Oğlan və qızlara nə edə biləcəkləri barədə məhdudiyyətlər onların şəxsiyyətinə necə təsir edir? Bu, ailəyə necə təsir edə bilər? Bəs cəmiyyətə?
- Sizcə, gender rolları (və ya stereotiplər) dəyişir? Əgər dəyişirsə, necə dəyişir?
- Heç gender rollarına meydan oxuduğunuz olubmu? Nəticəsi necə oldu?
- Niyə gender rolları/stereotiplər fərdin hüquqlarını məhdudlaşdırır?
- Biz sinfimizdə gender rollarına mane olmaq üçün nə edə bilərik?

Davam üçün təkliflər

- Gender rollarını/stereotipləri nəzərə alan digər oyunlar: "Biri vardı biri yoxdu..." və "Oğlanlar ağlamır".
- "Yaralayan sözlər" oyununda gender stereotiplərinə əsaslanan təhqiredici ifadələr, həmçinin digər təhqir növləri araşdırılır.

Fəaliyyət üçün fikirlər

- "Mən etmirəm, lakin etmək istərdim" kateqoriyasında bəzi halları uşaqlarla müzakirə edin. Onlara kömək edin sinifdə məqbul bir mühitdə bu işləri etsinlər.

Aparıcılara tövsiyə

- Çalışın ki, uşaqlar "əks cinsə uyğun" şeylərə davranış gözləntiləri, xarici görünüş məsələlərini də daxil etsinlər (məsələn, gözəl geyinmək həvəsi, boşboğazlıq, ağlağanlıq, kobudluq, dalaşqanlıq və s.).
- Variasiyalar: Bəzi uşaqlar "əlverişsiz" sayılan şeyləri etmək istədiklərini gizlədə bilər və ya bundan utanar. Bunun qarşısını almaq üçün aşağıdakıları edə bilərsiniz: 1) kağızları toplamaq, onları qarışdırmaq və uşaqlardan hər iki cinsin anonim cavablarını oxumağı xahiş etmək; 2) uşaqları yekcins qruplara bölmək və onlardan suallara birlikdə cavab verməyi xahiş etmək; 3) çap olunmuş sual blankından istifadə etmək.
- "Stereotip" sözünü müzakirəyə çıxarın, uşaqlardan nümunələr verməyi xahiş edin. Stereotiplərin insan hüquqlarını necə məhdudlaşdırdığını müzakirə edin.
- Cinsi stereotiplərə uyğun olmayan uşaqlarla nə baş verdiyini soruşanda, bu uşaqların necə adlandırıldığını və bu sözlərin mənasını (məsələn, "qızbibi", "mavi", "oğlansifət") müzakirə edin.

Ümumi vaxt

45-60 dəq.

Yaş qrupu

8-14 yaş

HƏR KƏS QAPIÇI OLA BİLƏR!

Təlim nəticələri

- Şagirdlər Qlobal məqsədlərə nail olmaqda Qapıçının rolunu dərk edəcəklər.
- Şagirdlər artıq sahib olduqları hansı bilik və bacarıqların Qlobal məqsədlərə nail olmaq üçün töhfə verə biləcəyini müəyyənləşdirib dərk edəcəklər.
- Şagirdlər öz mövqelərini əsaslandırmağı öyrənəcəklər.

Mənbələr

Bu dərs internetin mövcudluğundan asılı olmayaraq keçirilə bilər. Internet olduğu halda: (Goalkeeper Me - Mən qapıçıyam) elektron əlavəsi vasitəsi ilə şagirdlərin fotosəkillərinin veb-sayta yükləməsinə imkan yaradan fotokameralar, telefonlar, portativ kompüterlər, planşetlər və s. Internet olmadığı halda: qələmlər, boyalar, kollajların hazırlanması üçün materiallar, güzgülər və "Məqsədlərin qapıçısının portreti" adlı müstəqil iş üçün kağız vərəqləri.

Dərs planının daha geniş məzmunu

Bu dərs planının məqsədi hər bir insanın "Məqsədlərin qapıçısı" ola biləcəyinə və Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə (Qlobal məqsədlərə) nail olmaq naminə fəaliyyətə başlamağa şagirdləri inandırmaqdır. Bu məqsədlərə nail olmaq üçün hər insanın iştirakının zəruri olduğunu dərk etdikdə şagirdlər bütün insanların, o cümlədən özlərinin də əldə etdikləri müxtəlif bacarıqları müəyyən edib dəyərləndirə bilərlər. Bu dərs planı Beynəlxalq Şagird Qiymətləndirməsi Proqramı – PISA-nın əsas meyarlarından olan Qlobal kompetentlik (2018-ci il) meyarı ilə uzlaşdırılmışdır. "Qlobal kompetentlik (səriştə) yerli, qlobal və mədəniyyətlərarası məsələləri qavramaq (dərk etmək), digər insanların mövqeyini başa düşmək və onlara hörmət etmək, müxtəlif mədəniyyətlərin nümayəndələri ilə birgə cəmiyyətin maraqlarına cavab verən səmərəli əməkdaşlıqda iştirak edərək rifah və dayanıqlı inkişaf naminə fəaliyyət göstərməkdir".

<http://www.oecd.org/pisa/pisa-2018-global-competence.htm>

Müəllimlər üçün qeyd

Bu dərs “Məqsəd qapıçısı”nın portretini yaratmaqla öz bacarıq, şəxsi keyfiyyət və biliklərini dərk etməkdə şagirdlərə kömək edir. Bəzi şagirdlər onların fotoşekilləri çəkilən zaman özlərini narahat hiss edirlər, ona görə də onlara digər şagirdin “Məqsəd qapıçısı” portretini və yaxud Qlobal məqsədlər sahəsində məşhur “Məqsəd qapıçıları”nın portretini yaratmağı təklif etmək olar.

Bu dərs şagirdlərin fotoşekillərinin internetə yüklənməsini də nəzərdə tutur. Əmin olun ki, bu, şəxsi həyatın toxunulmazlığı hüququna hörmət və müdafiə sahəsində məktəbinizin siyasətinə zidd deyil. Həmçinin “Məqsəd qapıçısı” əlavəsinin əsasnaməsi və şərtləri ilə tanış olun:

<http://cdn.worldslargestlesson.globalgoals.org/2018/06/goalkeeper-privacy1-1.pdf>

Təşəkkürlər

Kris Qedberiya, Twitter: @chrisgadbury www.magicstorybooks.com

Memori Bandaya: <https://memorybanda.blogspot.com/>

Ndbuisi Uçeyaya və Hayel Vartemberqə: <https://wordonthecurb.co.uk/> xüsusi minnətdarlığımızı bildiririk.

1-ci addım: Mövcud biliklərin aktivləşdirilməsi

5
dəq.

Qeyd: Bu dərs şagirdlərin Qlobal məqsədlər haqqında biliklərinin artıq mövcud olduğunu nəzərdə tutur. Bu <http://www.tipii.edu.az/az/videos#lg=1&slide=10> linkdən istifadə edərək şagirdləri Qlobal məqsədlərlə tanış edən “Dünyanın ən böyük dərsi” multiplikasiya filmini (1-ci hissəsini) göstərmək olar.

Şagirdlərə öz biliklərini yada salmaq üçün Qlobal məqsədlərə aid aşağıdakı sualları verin. Qlobal məqsədlər konkret olaraq hansı nəticələrin əldə edilməsinə yönəlmişdir? Nə üçün onlar vacib sayılır? Neçə məqsəd qoyulmuşdur? Bunu “Fikirleş, cütlükdə müzakirə et, bölüş” üsulu ilə və yaxud bütün sinif üzrə çalışma formasında etmək olar.

2-ci addım: Qlobal məqsədlərə artıq kimin xidmət etdiyinin müəyyənləşdirilməsi

10
dəq.

Şagirdlərə sual verin: Qlobal məqsədlərə nail olmağa görə kim cavabdehdir?

Güman edilən cavablar: Hökumət, QHT, xeyriyyə fondları, BMT, işgüzar dairələr, təhsil müəssisələri, uşaqlar, böyükler, bir sözlə, bütün insanlar!

Bundan sonra sual verin: Qlobal məqsədlərə nail olmağa görə gənclər məsuliyyət daşıyırlarmı? Qlobal məqsədlərə nail olmaq naminə gənclər dünyanı yaxşılığa doğru dəyişdirə bilərlərmi?

Şagirdlərin bir neçə cavabını və mövqeyini müzakirə edin. Onlara izah edin ki, uşaqlar və gənclər hətta çox erkən yaşlarda da Qlobal məqsədlərə nail olmaq üçün çox mühüm töhfə verə bilirlər. Qlobal məqsədlərə nail olmaq naminə adi gənclərin nə etdikləri barədə nümunələr ilə tanış olmaq üçün “Dünyanın ən böyük dərsi” multiplikasiya filminə (2-ci hissəsinə) <http://www.tipii.edu.az/az/videos#lg=1&slide=16> baxın. Və yaxud “Dünyanın ən böyük dərsi”nin interaktiv xəritəsindəki nümunələri şagirdlərə göstərə bilərsiniz: www.world'sLargestLesson_interactive_map Bununla da gənclərin Qlobal məqsədlərə nail olmağa yönəlmiş fəaliyyətləri ilə şagirdləri tanış edə bilərsiniz.

Şagirdlərə izah edin ki, belə insanları “Məqsəd qapıçısı” adlandırmaq olar, çünki onlar ayağa qalxaraq Qlobal məqsədlərə nail olmaq naminə fəaliyyətə başlayırlar. Onlar məktəblərin, evlərin, icmaların və ölkələrinin ele indinin özündə daha yaxşı olmasını istəyən tamamilə adi insanlardır. Bu da öz növbəsində hamının və hər kəsin yaşayış keyfiyyətinin yüksəlməsinə təkan verəcək. Bu insanlar gələcək nəsillər üçün də narahatlıq hissi keçirirlər. Onlar dünyanın daha dürüst və ədalətli olmasına yönəlmiş Qlobal plan ilə öz fəaliyyətlərinin uzlaşmasını Məqsədlərə çatmaq üsullarından biri kimi istifadə edirlər. Bütün dünya üzrə digər gənc “Məqsəd qapıçıları” haqqında şagirdlər **Əlavə 1-də** oxuya bilirlər.

Qeyd: Növbəti çalışmanın düzgün və yaxud səhv cavabı yoxdur. Bu çalışma şagirdlərin öz ideya və mövqelərini əsaslandırmağa təkan verən sualların qoyulması yolu ilə onlar arasında diskussiyanın yaradılmasına yönəlmişdir.

Memori Bandanın dediklərindən bir sitatı ucadan oxuyun (Memorinin 5-ci Məqsədə aid möhtəşəm fəaliyyəti haqqında daha geniş məlumat almaq üçün Əlavə 1-lə tanış olmaq olar).

“Hər bir insan “Məqsəd qapıçısı” ola bilər, çünki bunun üçün heç bir xüsusi qabiliyyət gerek deyil. Sadəcə olaraq Qlobal məqsədlərdən birini seçərək var gücünü tərəqqiyə yönəltmək lazımdır”.

Bu sitatı bütün siniflə birgə müzakirə edin – şagirdlər bu fikirlə razıdırlarmı? Onlara izah edin ki, hər bir insanın Qlobal məqsədlərə nail olmaq üçün müxtəlif bilik və bacarıqları var. Ən vacibi isə odur ki, bu Məqsədlərə nail olmaq üçün şagirdlər onları necə istifadə edə bilərlər? Fəaliyyətə başlamaq qərarına gələrkən “Məqsəd qapıçısı” uğursuzluğa və məyusluğa məruz qala bilər, lakin buna baxmayaraq Məqsədlərə nail olmaq naminə nikbinliyi və qətiyyəti itirməməlidir.

“Qlobal məqsədlər arasındakı qarşılıqlı əlaqələrin müəyyən edilməsi” adlı müstəqil iş vərəqini şagirdlərə göstərin (Əlavə 2). Bu tapşırıq Məqsədlərin hər birinə nail olmaq üçün lazım ola biləcək bacarıqları müəyyən etməkdə şagirdlərə kömək olacaq. Əlavə 3-də yaşıl rənglə qeyd olunmuş 15 sözü göstərin (məktəbinizin konkret tələblərindən asılı olaraq siz bu siyahıda dəyişikliklər edə bilərsiniz). Başlamaq üçün bir söz, məsələn, “yaradıcı” sözünü seçin. Bu sözü müstəqil iş vərəqinin mərkəzində yerləşən birinci düzbucaqlıda yazın.

Sonra aşağıdakı sualı verin: Sizin öz yaradıcı potensialınızdan istifadə etmək bacarığınız Qlobal məqsədlərə nail olmağa necə kömək edə bilər? Hansı Məqsəd və yaxud Məqsədlərə nail olmağa yaradıcı yanaşma daha çox təsir göstərə bilər? Şagirdlərə onların öz mövqe və seçimlərini əsaslandırmağı təklif edin. Sinifdə səslənmiş bir neçə ideyaya əsaslanaraq “Yaradıcı” sözündən bütün müvafiq Məqsədlərə qədər xətt çəkərək qarşılıqlı əlaqəni göstərin.

Bundan sonra şagirdlər Qlobal məqsədlərə nail olmaq üçün onların fikircə ən çox əhəmiyyət daşıyan və daha çox xeyir verə biləcək Əlavə 3-də göstərilən bacarıqları seçib Məqsədlərlə bu bacarıqları birləşdirərək iş vərəqlərini doldura bilərlər.

Şagirdlərin hansı bacarıqları daha vacib hesab etdiklərini öyrənmək üçün çalışmanın yerinə yetirilməsi zamanı işi arada bir dayandırın. Nə üçün bu və ya digər bacarıqları seçdikləri, nə üçün onları konkret Məqsədlərə nail olmaqda mühüm hesab etdikləri haqqında öz mövqelərini bölüşməyi onlara təklif edin.

Qeyd: Bu çalışmanın düzgün və yaxud səhv cavabları yoxdur, çünki hər şey şagirdlərin rəyindən asılıdır, ola bilər ki, bəzi bacarıqlar hətta Məqsədlərin hamısına uyğun gəlsin.

Çətin sual: Şagirdlərə sual verin: “Qlobal məqsədlərə nail olmaqda kömək edə biləcək bacarıq, maraq və biliklərə malik insanların çox olması nə üçün vacibdir?” Ona görə ki, dünyanın rastlaşdığı problemlər nəhəng olaraq birmənalı deyil və əksər hallarda yeganə bir həlli və yaxud cavabı mövcud deyil.

Növbəti addım şagirdlərin hansı bacarıqlara malik olmalarını müəyyənləşdirməkdən ibarətdir. Şagirdlərə aşağıdakı sualların cavabları haqda düşünməyi təklif edin. Sualın cavabına daha yaxşı hazırlaşmaq üçün onlar bir-biri ilə fikir mübadiləsi apara bilərlər.

1. Hansı xüsusiyyətlərin səni unikal edir?
2. Sən “Məqsəd qapıçısı” ola biləcəyini təsdiqləyən hansı keyfiyyətlərə maliksen?
3. “Məqsəd qapıçısı” olmaq üçün sən hansı bacarıq və keyfiyyətlərini daha da inkişaf etdirmək olardı?
4. Böyüyəndə nə cür insan olmaq istəyirsən?

Şagirdləri düşünməyə və mümkün qədər çox söz axtarıb tapmağa yönəldin. Onlara çatdırmaq lazımdır ki, zahiri görünüşü deyil, şəxsi xüsusiyyətləri, bacarıq və bilikləri əks etdirən sözləri seçməlidirlər. Kömək üçün **Əlavə 3-də** göstərilən sözlərdən istifadə edə bilərsiniz.

Bundan sonra "Mən məqsəd qapıçısıyam" əlavəsini göstərin. Şagirdlərə Qlobal məqsədlərə çatmağa yönəlmiş fəaliyyət nöqtəyindən onları fikircə faydalı ola biləcək 3 sözün seçilməsi lazım olduğunu izah edin. Bu imkandan istifadə edərək şagirdlərə izah edin ki, söhbət bütün insanların müxtəlifliyindən gedir və həyat maraqlarının müxtəlifliyi – məhz Qlobal məqsədlərə nail olmaq üçün zəruridir. Nümunə olaraq bir sıra "Məqsəd qapıçısı"nın portretini göstərə bilərsiniz.

<http://perfectdaylondon.com/projects/goalkeepers/>

Şagirdlər öz şəkillərini "Məqsəd qapıçısı" əlavəsinin veb-saytına yükləyirlər, bu zaman öz portretlərinə mətn və rəngli dizayn əlavə edərək onu fərdiləşdirə bilərlər (Təlimat ilə Əlavə 4-də tanış olmaq olar).

Digər insanların Qlobal məqsədlər haqqında məlumat almasına kömək etmək üçün "Məqsəd qapıçısı" portretindən necə istifadə edə biləcəkləri haqda düşünməyi şagirdlərə təklif edin. Şagirdlərə 2017-ci ildə Nyu-Yorkda "Məqsəd qapıçıları"nın şərəfinə keçirilmiş 1-ci tədbirin populyarlaşdırılması üçün bundan əvvəlki "Məqsəd qapıçıları"nın portretlərindən necə istifadə olunduğu haqda nümunələri göstərin. Şagirdlər öz "Məqsəd qapıçısı" kampaniyasını təşkil edə bilərlər?

Alternativ variant: Kameralı telefon/fotokamera olmadığı halda şagirdlərə güzgüklə paylayın və onlara karandaşlar, boyalar vasitəsi ilə öz avtoportretlərini çəkməyi yaxud kollaj tərtib etməyi təklif edin. Sonra şagirdlər Məqsəd qapıçısının portretinin yaradılması üçün bu kollajdan və seçdikləri üç sözdən istifadə edə bilərlər. ("Məqsəd qapıçısı"nın nümunəvi portreti ilə Əlavə 5-də tanış olmaq olar). Bundan sonra "Məqsəd qapıçısı"nın portreti sinif otağında və yaxud məktəbdə ictimaiyyətə təqdim edilə bilər. Şagirdlərə bunların daha harada göstərməyin mümkün olduğu haqda düşünməyi təklif edin. Digər insanların Qlobal məqsədlər haqqında məlumat almasına kömək etmək üçün şagirdlər öz "Məqsəd qapıçısı" portretlərini daha harada ictimai baxışa təqdim edə bilərlər?

6-cı addım: İndi siz hazırınız – fəaliyyətə başlayın!

Şagirdlər "Məqsəd qapıçısı" olmaq üçün zəruri bacarıq və biliklərin siyahısını müəyyən etdikdən sonra Qlobal məqsədlərə nail olmaq naminə fəaliyyətə hazırdırlar! Şagirdlərə sinifdə aşağıdakı məsələlərin müzakirəsini təklif edin:

- Məqsədlərə nail olmaq naminə hansı fəaliyyətə elə indi hazırınız?
- Məqsədlərə nail olmaq naminə bütün siniflə birgə nə etmək istərdiniz?
- Məqsədlərlə bağlı hansı suallarınız yarandı?

Şagirdləri elə indi fəaliyyətə başlamağa həvəsləndirmək üçün "Dünyanın ən böyük dərsi" multiplikasiya filminə (3-cü hissəsinə) baxın. <https://vimeo.com/266852848>

Öz "Məqsəd qapıçısı" portretlərinizi bizimlə bölüşün! Bizim interaktiv kartımızda aldığınız bilikləri yerləşdirərək minlərlə digər "Məqsəd qapıçısına" qoşulun. Bizimlə Twitter — @TheWorldsLesson, Facebook — @TheWorldsLargestLesson, Instagram — @TheWorldsLesson şəbəkələrində və yaxud lesson@project-everyone.org elektron poçt vasitəsilə əlaqə saxlaya bilərsiniz.

Əlavə çalışmalar:

- Qlobal məqsədlərə nail olmaq naminə şagirdlərin həvəsləndirilməsi və konkret fəaliyyətə başlamaları üçün onlara "Dünyanın ən böyük dərsi" — <http://worldslargestlesson.globalgoals.org/ru/> veb-saytında "Şagirdlərin fəaliyyəti" adlı bölməni göstərin. .
- Yerli icmanın həyatını dəyişdirmək üçün "Birgə hərəkət edirik" löhvəsini yaradın. <http://worldslargestlesson.globalgoals.org/student-led-change-projects/>
- Bu qısa filmi nəzərdən keçirin Vimeo <https://vimeo.com/268764152>, Youtube <https://www.youtube.com/watch?v=lf4jpEhRubs&feature=youtu.be> (qeyd: film ingilis dilindədir). Bu film keçmiş məşhur insanları haqqındadır. Şagirdlərə aşağıdakı sualları verin: Əgər bu video-filmdeki insanlar indiki zamanda yaşasaydılar, "Məqsəd qapıçısı" olardılar mı? Bu insanların hansı cəhətləri onların "Məqsəd qapıçısı" olduğunu təsdiqləyir? Belə vacib işlər görə bilmək üçün hansı şəxsi keyfiyyətlərə sahib olmalı idilər? Bu ya ev tapşırığı, ya da Tarix fənnində məşhur şəxsiyyətə həsr edilmiş öyrədici

layihənin əsası ola bilər.

- Şagirdlərə onların fikircə öz ölkələrində "Məqsəd qapıçısı" adı verilə biləcək adamın həyatı haqqında öyrənməyi təklif edin. Bu insanları nəyə görə "Məqsəd qapıçısı" adlandırmağın mümkün olması ilə bağlı nümunələr əsasında yazılı məruzə hazırlamağı şagirdlərə təklif edin. Bu insanlardan onlar nə öyrənə bilərlər? Onları şagirdlər qarşısında çıxış etmək məqsədilə məktəbinizə dəvət etmək olarmı? Onlar şagirdləri fəaliyyətə çağıraraq gəncləri həvəsləndirə biləcəklərmi?
- Hər bir insan "Məqsəd qapıçısı"nın portretini yarada bilər. Qlobal məqsədlərlə bağlı əsas bilikləri yaymaq məqsədi ilə şagirdləri öz valideynləri, ailələri və dostları ilə bu ideyaları paylaşmağa çağırın
- Şagirdlərə hər il "Məqsəd qapıçısı"nın şərəfinə keçirilən təntənəli tədbirlər haqda məlumatla tanış olmağı təklif edin (<https://www.globalgoals.org/goalkeepers/>). Əvvəllər bu kimi tədbirlərdə qonaq və iştirakçılar qismində kimlər olmuşdur? Məqsədlərə nail olmaq üçün onlar hansı addımlar atmışlar? Nə üçün belə təntənəli tədbirlər Qlobal məqsədlərə nail olmaq üçün çox vacibdir?

Malavili Memori Banda

Memori erkən nigaha girmək ənənəsinin qarşısını almaq üçün yorulmaz mübarizə aparan insandır. Memori erkən yaşda ələ getməkdən imtina etmişdir və bunun əvəzində kənd ağsaqqalları ilə birlikdə kiçik yaşlı qızları nigaha girməkdən qoruyan hüquq aktlarını işləmişdir. Onun fəaliyyəti uğurla nəticələnmiş və Malavinin hakimiyyət orqanları qanunla təsdiq olunmuş nigaha girməyə icazə verən minimal yaşı 18 yaş kimi müəyyən etmişdir.

1. Qlobal məqsədlərə nail olmaq naminə fəaliyyətə başlamağa sizi nə vadar etdi?

Şübhəsiz bilirsiniz ki, dünyanın ən kasıb ölkələrinin birində uşaqların, xüsusən qızların böyüməsi heç də asan iş deyil. Biz hamımız elə bir şəraitdə böyümüşük ki, demək olar ki, heç bir seçim hüququmuz olmamışdır və yaxud bu hüquq əlimizdən alınmışdır. Ona görə də həyatda bizim üçün daha az imkanlar açılırdı. Çox kədərli haldır ki, insanlar öz anadangəlmə, onlara məxsus olan hüquqları haqda heç nə bilməyərək böyüyürlər. Ən çətinini mənim yaşımnda olan qızların hüquqları pozulan zaman və yaxud həyat yollarında müxtəlif çətinliklər yarananda öz hüquqları ilə bağlı mövqelərini ifadə edə bilmədiklərini görməkdir. Təhsil almaq – ən əsas insan hüquqlarından biridir, lakin qızların əksəriyyəti ondan məhrumdurlar. Mən öz ailəmdə, yoldaşlarım arasında, cəmiyyətdə qızların kiçik yaşda nigaha girməyini görəndə onların hüquqlarının qorunması üzrə mübarizəyə başlamağı qərara aldım. Erkən yaşda nigaha girmək – ən məhvedici ənənələrdən biridir və gələcəkdə fəal vətəndaş ola biləcək qızların böyük bir hissəsini əhatə edir. Mən qənaətə gəldim ki, qızlara eyni cür imkan verən, o cümlədən məktəbə getmək, ictimai, siyasi və iqtisadi sahələrdə iştirak etmək hüququnun əldə edilməsinin vaxtı gəlib çatmışdır.

2. Fəaliyyətinizi davam etdirməyə size nə həvəsləndirir?

Mənim irəliyə doğru getməyimin stimulu bizim əldə etməyə çalışdığımız tərəqqidir. Qızlar öz problemlərindən azad olurlar və mövcud vəziyyəti dəyişməyə çalışırlar. Onlar öz hüquqlarını müdafiə etməyə başlayırlar və öz icmalarında həyatı yaxşılığa doğru dəyişdirməkdə lider olurlar, öz hüquqları uğrunda mübarizə aparırlar. Bu da onu göstərir ki, gender bərabərliyi (5-ci məqsəd) əldə oluna biləcək Məqsəddir.

3. Nə üçün siz düşünürsünüz ki, Qlobal məqsədlərə nail olmaq üçün gənclərin fəaliyyəti mühüm amildir?

Gənclər müxtəlif məhdudiyyətlərin təsirinə daha çox məruz qalırlar, ona görə də dünya üzrə onların həyatına təsir göstərə biləcək bütün fəaliyyət növlərinə qoşulmaları çox vacibdir. Gənclərin iştirakı olmadan Məqsədlərə çatmaq mümkün olmayacaq. Bütövlükdə və geniş miqyasda Qlobal məqsədlər heç kəsin kənarda qalmamasına yönəlmişdir. Gənclər gələcək nəsillər üçün möhkəm bünövrə qurulması naminə bütün bizim etdiklərimizin bir hissəsi olmalıdır.

4. Sizin üçün “Məqsəd qapıçısı” olmaq nə deməkdir?

“Məqsəd qapıçısı” olmaq – sosial əhəmiyyətli problemləri aşkar etməyi bacarmaq, onların həlli üçün nə etməyi bilmək, bunun uğrunda mübarizənin başında dayanmaq və fərqli tərzdə düşünərək dəyişikliklərin baş verməsinə inanmaqdır. “Məqsəd qapıçısı” olmaq üçün heç bir xüsusi qabiliyyət gerek deyil, çünki hər kəs “Məqsəd qapıçısı” ola bilər. Sadəcə insanlar Qlobal məqsədlərin hər hansı birini seçərək tərəqqiyə doğru istiqamətdə bütün güclərini əsirgəməməlidirlər. Dəyişikliklər istək, iradə və fəaliyyət olan yerdə baş verir.

Böyük Britaniyalı Ndbuisi Uçea və Hayel Vartemberq

Ndu və Hayel gənclərin həyat tarixçələrini və mədəniyyətlərini, xalqların mədəni fərqliliyini dərk etməyə dəstək üçün nəzərdə tutulmuş “Word on the Curb” təşkilatının həmtəsisçiləridirlər. Ndu və Hayel bütün dünya üzrə müxtəlif insanlara xas olan xurafat və stereotipləri tədqiq etmək istəyirlər, “Word On The Curb”-i bu işin aləti kimi inkişaf etdirərək iştirakçıların öz həyatları haqqında bölüşə biləcək və digər insanların rəyləri ilə tanış olmağa imkan verən forum yaradırlar. Bu da öz növbəsində ticarət nişanlarının sahiblərinə və işgüzar dairələrə gənclər haqqında vacib analitik informasiya verir. Eyni zamanda gənclərə yaradıcı sferada öyrənmək və şəbəkələşmək imkanı yaradır.

1. Qlobal məqsədlərə nail olmaq naminə fəaliyyətə başlamağa sizi nə vadar etdi?

Biz ikimiz də mədəni və etnik cəhətdən müxtəlif olan London şəhərində rahat bir mühitdə böyümüşük. Biz Mançester Universitetinə daxil olarkən dərk etdik ki, bizim yüksək səviyyədə tərbiyə almağımıza baxmayaraq dünyanı dərk etmək üçün kifayət qədər geniş dünyagörüşümüz yoxdur və ən vacibi isə – dünyanı təşkil edən müxtəlif mədəniyyətlər və eynilik haqqında biliyimiz azdır. Biz gördük ki, qarşımızda universitet şəhərciyinin bütün müxtəlif sakinlərinin həyat yollarını müzakirə etmək üçün forum açmaq imkanı yaranır. Təhsilimizi bitirdikdən sonra isə biz universitetdən və Mançesterdən kənarda da forumun miqyasını genişləndirmək istedik. Diskriminasiyanın açıq və gizli tərəfləri ilə şəxsən üzləşmişik; müxtəlif mədəniyyətlərin xüsusiyyətlərini bilməməyin mənfi nəticələri haqda məlumatımız var. Lakin məhz indi belə vəziyyətin dəyişdirilməsinə kömək etmək arzusundayıq.

2. Fəaliyyətinizi davam etdirməyə sizi nə həvəsləndirir?

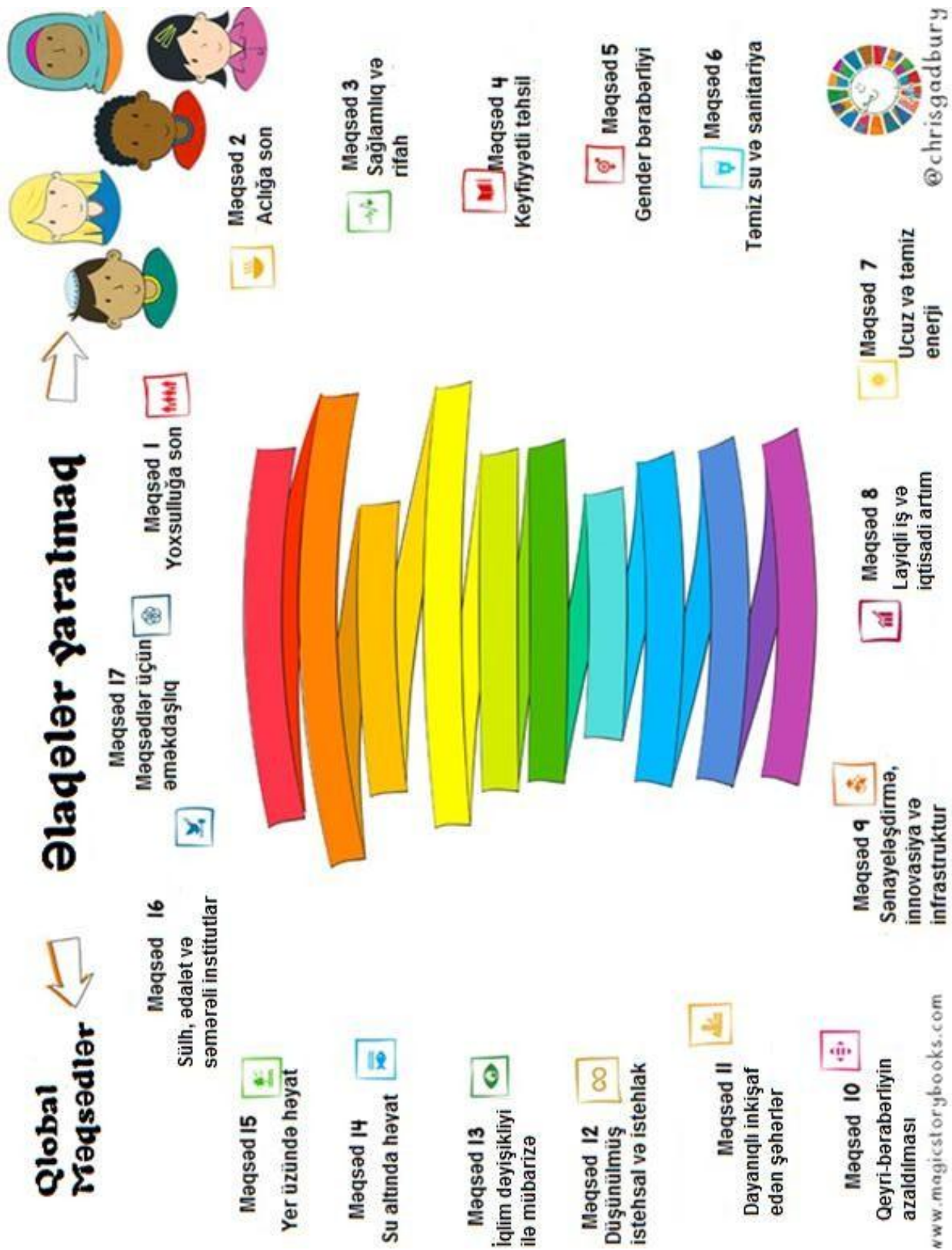
Dünyanın dörd bir tərəfində baxılan və paylaşılan video-çarxlar yaradaraq biz qlobal miqyasında insanlara təsir göstərə bildik. Buna misal olaraq bizim yaratdığımız “Mənə məktəbdə nəyi öyrətməmişlər?” adlı çarxı göstərə bilərik. Bu video-çarxda söhbət məktəbdə qara əhəlinin tarixini tədris edən müəllimlə şagirdin mübahisəsindən gedir. Buna müxtəlif sosial şəbəkələrdə 40 milyondan çox insan baxmışdır və indi də hər yerdən – Lesotodan Luizianaya kimi - elektron məktublar almağa davam edirik. Məktublarda ayrı-ayrı insanlara, məktəb şagirdlərinə, ailə və icma üzvlərinə bu video-çarxın müsbət təsir göstərdiyi haqda deyilir. İkimizin də Nigeriya və Qanada qohumlarımız var ki, bizim bu çarxların müəllifləri olduğumuzu bilmədən, Whatsapp vasitəsi ilə onları bizə göndərirlər. Məhz buna oxşar rəy və situasiyalar bizi bu işi davam etməyə təşviq edir.

3. Nə üçün siz düşünürsünüz ki, Qlobal məqsədlərə nail olmaq üçün gənclərin fəaliyyəti mühüm amildir?

Hal-hazırda dünyada əvvəlki vaxtlardan fərqli olaraq daha çox gənc yaşayır (10 yaşından 24 yaşadək 2 milyarda yaxın insan). Bu o deməkdir ki, onların arasında qarşılıqlı əlaqəni işin sadəcə olaraq vacib elementi kimi yox, Məqsədlərə nail olmaq istiqamətində hərəkətin mütləq şərti kimi qəbul etmək lazımdır. Adətən inkişaf istiqamətlərini gənclər müəyyən edir. Biz Whatsapp və FB-dən istifadəyə valideynlərimizdən əvvəl başlamışıq və bu şəbəkələrdən istifadə etməyi onlara da öyrədirik. Bu səbəbdən Məqsədlərə nail olmaq üzrə fəaliyyətə gənclərin cəlb edilməsinin uzunmüddətli əhəmiyyəti var.

4. Sizin üçün “Məqsəd qapıçısı” olmaq nə deməkdir?

“Məqsəd qapıçısı” olmaq – hər gün üzərimizə götürdüyümüz məsuliyyəti dərk etmək, icmaya kömək etmək, hər kəs üçün daha cəlbedici mühit yaratmaq, bir-birimizlə birgə yaşamaq üçün əlverişli şərait yaratmaqdır. Məsələn “qapıçılar” icması bizə birgə işləməyə və Qlobal məqsədlərin tələbləri qarşısında aciz qalmamağa imkan verir. Onlara nail olmaq mümkündür və nail olunacaqdır!

Əlavə 3: “Məqsəd qapıçısı” əlavəsinə aid sözlərin siyahısı

Yaşıl rənglə qeyd olunan sözlər Qlobal məqsədlərlə tanışlıq zamanı nümayiş olunan bacarıqları bildirir. Göy rənglə qeyd olunanlar – “Məqsəd qapıçısı” əlavəsində göstərilən uşaqlar tərəfindən istifadə oluna biləcək sözlərdir.

1. Cəsur
2. Qayğıkeş
3. Yaradıcı
4. Maraqlanan
5. Qətiyyətli
6. Həvəsli
7. Xoşbəxt
8. Diqqətli
9. Zəngin
təxəyyülə
malik
10. Xeyirxah
11. Sadiq
12. Həyat
qabiliyyətli
13. Güclü
14. Düşüncəli
15. Etibarlı
16. Fəal
17. Macəra
axtaran
18. Aktyor

19. İdmançı
20. Qardaş
21. Kampaniya
iştirakçısı
22. Dəyişikliklər tərəfdarı
23. Tərtibatçı
24. Xəyalpərəst
25. Təşəbbüskar
26. Ətraf aləmin
mühafizəçisi
27. Dost
28. Yenilikçi (novator)
29. Lider
30. Riyaziyyatçı
31. Musiqiçi
32. Nikbin
33. Alim
34. Bacı
35. Nağılbaz
36. Şagird
37. Gələcəyi görən

Əlavə 4: “Məqsədlərin qapıçısı” əlavəsindən istifadə qaydaları üzrə təlimat

1. Öz fotosəklinizi çəkin və yaxud bunu etməyi dostlarınızdan xahiş edin. Sifət cizgilərinizin yaxşı göründüyünə və üzünüzdə təbəssüm olduğuna diqqət edin. Şəklizin iri planda çəkilməsi zəruridir, onun bütün bədənini əhatə etməsinə ehtiyac yoxdur. Bu şəkli kompüterin iş masasında saxlayın.
2. “Məqsədlərin qapıçısı” <http://wlgoalkeeperme.globalgoals.org/> əlavəsinə daxil olun.
3. Şəkillərinizi yükləmək üçün “kamera” piktoqram işarəsini vurun.
4. Portretlərinizi fərdiləşdirmək üçün şəkil yeri olan hər bir sahənin sağ tərəfinin yuxarısında yerləşən piktoqramlardan istifadə edin. A piktoqramı söz seçiminizi edən yeri göstərir. “Fırça” aləti vasitəsi ilə siz mətnin rəngini dəyişdirə bilərsiniz, yarımçıq rənglənmiş dairə isə - şəkillərinizin rəng dolğunluq səviyyəsini seçməyə kömək edən alətdir.
5. “Məqsəd qapıçısı” portretinizi yaddaşda saxlamazdan əvvəl mütləq “Məqsəd qapıçısı” əlavəsinin əsasnaməsi və şərtləri ilə tanış olun.
6. Portreti yaddaşda saxlamağın iki variantı var. Əgər mavi düyməni basarsanız, o, sizin kompüterinizə avtomatik yüklənəcək. Və yaxud “Qalereyada saxlamaq” düyməsini basaraq “Məqsəd qapıçısı” portretinizi həm kompüterinizdə, həm də açıq qalereyada saxlaya bilərsiniz.
7. Sonra öz “Məqsəd qapıçısı” portretinizi Twitter və yaxud Instagram sosial şəbəkələrində @TheWorldsLesson ünvanında və yaxud Facebook şəbəkəsində @TheWorldsLargestLesson ünvanında və yaxud #WorldsLargestLesson həştəq vasitəsi ilə, ya da lesson@project-everyone.org elektron ünvanına göndərin.

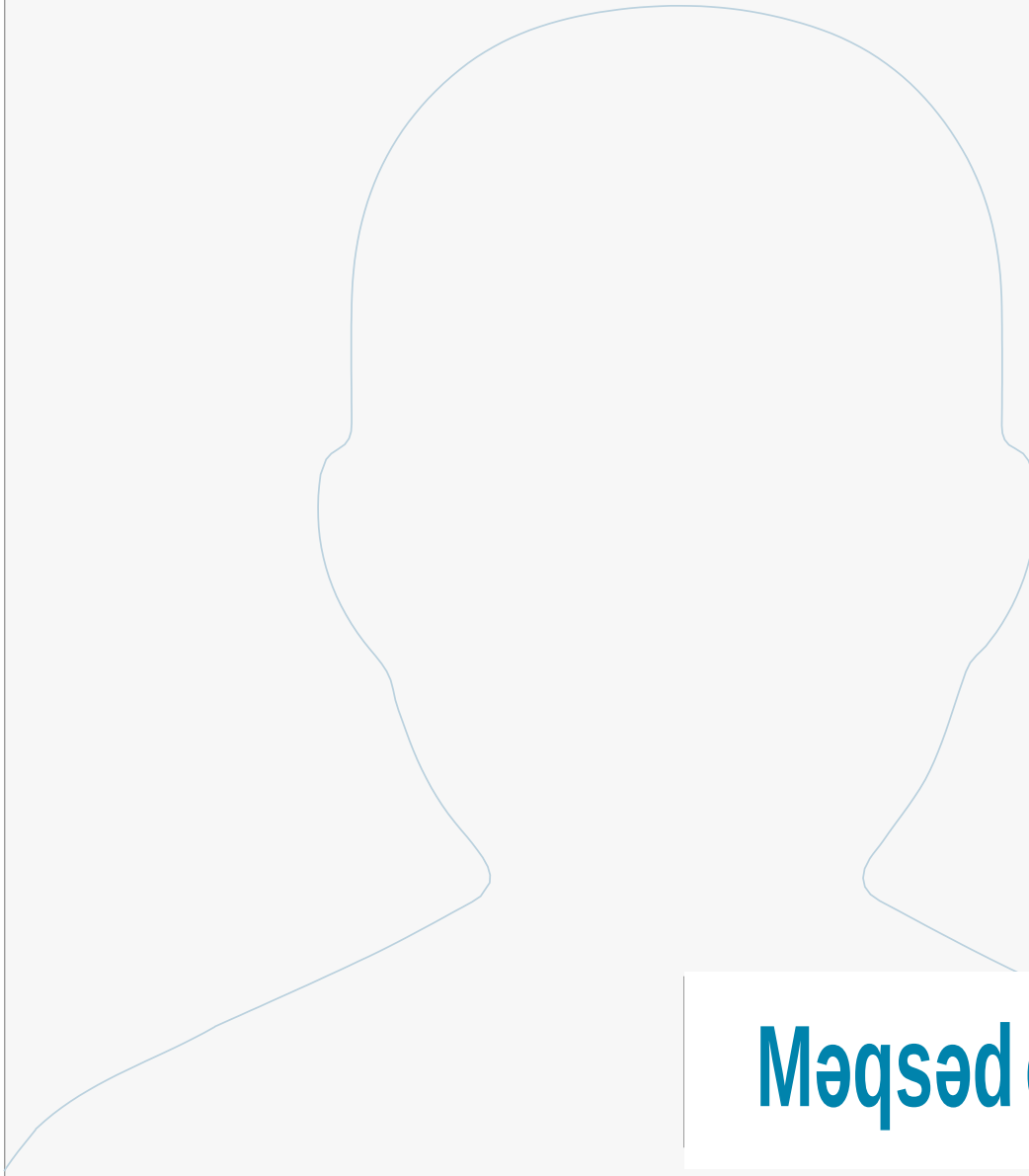
Mənim “Məqsəd qapıçısı” portretim

Təlimatlar

- Karandaş və boyalar vasitəsi ilə öz portretinizi yaratmaq üçün güzgü və ya fotosəkildən istifadə edin.
- Sizin nə üçün “Məqsəd qapıçısı” olduğunuzu ən dəqiq ifadə edən üç söz seçin.
- Öz “Məqsəd qapıçısı” portretinizi digər insanlarla bölüşün!

--	--

Məqsəd qapıçısı

Dünyanın
ən böyük
dərsi

“Uşaqlar təhsildən məhrum edildikdə cəmiyyət bütövlükdə uğursuzluğa düşər olur. Təhsil hüquqdan daha çox şey ifadə edir. Təhsil həm də vasitədir. İqtisadi böhran, münafişələr və yoluxucu xəstəliklərlə əhatə olunan dünyada təhsil inkişafa yol, ictimai sağlamlığa təkan və sülhə tərəf atılan addım ola bilər”.

Kraliça Rania

İordaniya kralının xanımı, UNICEF-in
uşaq hüquqları üzrə vəkili

Niyə bu qədər uşaq hələ də məktəbə getmir?

Fənlər:

Coğrafiya, Sosial araşdırmalar,
İnkişaf, Vətəndaşlıq

Təlim nəticələri

- Məktəbə gedə bilməyən uşaqların həyatları haqqında problemləri araşdırmaq.
- Digər uşaqların hisslərini anlamaq (empatiya qurmaq)
- Bəzi uşaqların təhsil almasına mane olan problemlər haqqında öyrənmək.

**Məktəb
üçün**

Bu dərs planı “Dünya məktəbdə” tərəfindən hazırlanmışdır. Bu dərs müstəqil və ya başqa bir dərsin tərkib hissəsi kimi istifadə edilə bilər. Dərs planının sonunda Katrin Niman tərəfindən yazılmış qeydə baxın.

Hazırlıq

Əlavə 1 və 2-dəki hekayələri şagirdlərin oxuması üçün monitor əks etdirin və ya çap edin.

Müəllim üçün qeyd

Diqqətli olun: sizin sinifdə bu real hekayələrdəki problemlərlə üzləşmiş şagird olub-olmadığını müəyyən edin. Belə şagirdlərə dəstək olmağı təklif edin.

Ümumi vaxt::

60
Dəq

Yaş həddi:

8-14
yaş

Qlobal məqsədlər
Sabit inkişafın ümumdünya məqsədləri

Dünyanın
Ən Böyük
Dərsi

“Dünyanın ən böyük dərsi” – Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən qəbul edilmiş dayanıqlı inkişaf məqsədlərinin elan edilməsi ilə əlaqədar birgə təhsil layihəsidir. Bu layihə 17-ci məqsədin -“Dayanıqlı inkişaf naminə tərəfdaşlıq” məqsədinin mühümlüyünün canlı sübutudur və onun gerçəkləşdirilməsi bizimlə və biri-biri ilə əməkdaşlıq edən tərəfdaşlarımızın köməyi olmadan mümkün olmazdı.

Heyətimizə təşəkkürlər:

Dünya üzrə bizimlə işləyənlərə xüsusi təşəkkürlər:

“Qlobal düşüncə” təşkilatının əməkdaşlığı ilə hazırlanmış dərslər planları (Think Global) www.thinkglobal.org.uk.

Ədalətli və dayanıqlı sülhün təmin edilməsi məqsədi ilə təlimin təbliği.

Qlobal məqsədlər
Sabit inkişafın ümumdünya məqsədləri

**Dünyanın
Ən Böyük
Dərsi**

Dərsin başlanğıcı – Problemin araşdırılması

15

Dəq

Əlavə 1-də Nik Şarratın təsvirinə baxın.

Fəaliyyətə başlamazdan əvvəl şagirdlərə izah edin ki, bir problemi araşdıracaq və jurnalist kimi düşünmək lazım gələcək. Onlar dərs ərzində kim, nə, niyə, hara, nə zaman və necə suallarından istifadə etməli olacaqlar. Aydındır ki, cavabların hamısı bu dərsdə deyil, onlar daha sonra araşdırmaya ehtiyac duya bilərlər.

Mətni nəzərdən keçirin: Dünyanın bütün guşələrindən gəlmiş bir qrup uşaq yay düşərgəsində birlikdə oturub məktəb hekayələrini müzakirə edirlər. Aydın olur ki, onların hamısı məktəbə getmir və məktəblilərin bəziləri onlara həsəd aparır.

Amerikalı şagird: Mən inana bilmirəm ki, sən bütün gün oynayırsan və heç bir ev tapşırığı etmirsən. Bəxtəvər!

Hindli oğlan: Bəli, mən məktəbə getmirəm, çünki ailəmi yeməklə təmin etmək üçün axşama kimi işləməliyəm. Elə istəyirəm, dostlarımla görüşüm, yeni şeylər öyrənim.

Nigeriyalı qız: Mən qız olduğum üçün məktəbə gedə bilmirəm. İnsanlar düşünür ki, ərdə olmalıyam və mənim körpələrim olmalıdı, məktəbdə oxumalı deyiləm. Onlar bunun vaxt itkisi olduğunu düşünür. Həkim olmaq istəyirəm, ancaq mənim heç bir şansım yoxdur.

Amerikalı şagird: Cəmi 8 yaşı var və sən işləməlisən? Ərə getməlisən....?

Fərqləndirmə və seçimlər

Şagirdlərə mətni oxumazdan öncə şəkildəki uşaqların nə deyəcəyini təxmin etməyi onlardan xahiş edin. Bu, həqiqətən uşaqların dedikləri ilə uyğun gəlirmi?

Müzakirə zamanı uşaqların üzləşdikləri maneləri əsas ifadələr şəklində lövhədə qeyd edin. Məsələn "Mən işləməliyəm, əgər işləməsəm, biz yemək yeyə bilmərik."

Təlim fəaliyyəti

25

Dəq

Əlavə 2-də real hekayə slaydlarından istifadə edin və hər biri haqqında ətraflı danışın.

Kim, nə, niyə, harda, nə zaman və necə suallarından istifadə edin.

Cütlükdə müzakirə: Bu uşağın yerində olmaq nə deməkdir? Onların həyatı sizin həyatınızdan necə fərqlənir? Bu uşaqlardan onların həyatları haqqında soruşmaq istədiyiniz 3 sualı yazın. Suallarınızı elə qurun ki, müxtəlif şeylər soruşa bilərsiniz. Sizə çox məlumat verən cavabları təmin etmək üçün açıq sual üsullarından istifadə edin.

İcmal: Dərsdə gedən öyrənmə prosesini şərh edin. Şagirdlər cavablarında daha çox məlumat izah edə bilərlərmi? Onlar problemləri daha dərinlən anlayıblarmı?

Təlim fəaliyyəti

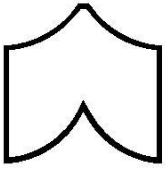
10

Dəq

Şəxsi refleksiya və nəticə: Bu gün haqqında eşitdiyiniz uşaqlardan birinə nə arzu edərdiniz?
Şagirdlərinizdən arzularını ifadə edən bir abzas cümlə yazmalarını xahiş edin.

Fərqləndirmə və seçimlər

Tədqiqat: Bu gün haqqında danışdığımız maneələrdən sizi daha çox maraqlandıran biri haqqında fikirləşin. Hansı ölkələrin bu maneədən əziyyət çəkdiyini araşdırın. Sinfə maraqlı ola bilən veb saytların siyahısını yaradın və növbəti dərsə gətirin.

**Məktəb
üçün**

Bu dərs planından təklikdə və ya 5 dərs planının tərkib hissəsi kimi istifadə edə bilərsiniz. Məktəbdən yayınma hallarına qarşı kampaniyada da faydalı ola bilər. Dərs planlarının tam ardıcılığına baxmaq üçün zəhmət olmasa, linkə daxil olun:

<http://www.aworldatschool.org/resources/teachers-pack>

"Dünya məktəbdə" layihəsində iştirak etmək və məktəbdən uzaq düşmüş milyonlarla uşağa dəstək vermək üçün linkə daxil olun: www.globalgoals.org/worldslargestlesson "58 milyon uşaq məktəbə getmir – Biz necə kömək edə bilərik?" başlıqlı dərs planını gözədən keçirin.

Global məqsədlər

Sabit inkişafın ümumdünya məqsədləri

**Dünyanın
Ən Böyük
Dərsi**

Dünyada məktəbə gedə bilməyən 124 milyon uşaq var.

Niyə bu qədər
uşaq hələ də
məktəbə getmir?

Real hekayələr

Uşaq əməyi

Adı **Qudiya** Yaş **9**
Ölkə **Hindistan**

Qudiyanın 9 yaşı var. O məktəbi çox sevirdi. O çox yaxşı şagird idi, səylə çalışırdı və böyüyəndə həkim olmaq istəyirdi.

Qudiyanın atası vəfat edən zaman onun məktəbdən çıxmaq və süfrəyə ərzaq qoymaqda ailəsinə kömək etmək üçün pul qazanmaqdan başqa seçimi olmadı.

O, indi varlı adamın evində qabları yuyub, təsərrüfat işləri görməklə qulluqçu kimi işləyir ki, kasıb ailəsinə kömək edə bilsin..

Bu ev tapşırığı onun qeyd dəftərində yazıldıqdan iki gün sonra Qudiya məktəbdən getmək məcburiyyətində qaldı.

Bu günün ev işi:

- 1. Mərkəzi yol kəsilməsində 20 rupi dənəmək.*
- 2. Missis Şarmanın evini təmizləmək və qabları yumaq.*
- 3. Axşam yeməyi üçün xəmır yoğurmaq.*

Real hekayələr

Uşaq evliliyi

Adı

Mines

Yaş **15**

Ölkə

Malavi

Mines həтта yuyunmaq üçün sabun ala bilmədiyi ifrat yoxsulluqda nənəsi ilə birgə yaşayırdı. Mines 13 yaşında olanda dostu onun qayğısına qalacaq özündən xeyli yaşlı adama ərə getməyə razı saldı.

Mines nənəsinə zəhmət verməmək üçün tək seçimin bu yol olduğuna inandı və məktəbi atıb ərə getdi.

Ancaq o ərə gedəndən sonra həyat daha da pis oldu, onun əri pulu özünə xərcləyir və onu yeməksiz qoyurdu.

Xoşbəxtlikdən nənəsi ona kömək etdi və Mines ərindən ayrıldı, indi özünə daha yaxşı gələcək qurmağı öyrənmək üçün məktəbə gedir.

Real hekayələr

Ayrı-seçkilik

Adı **Malala**

Yaş **17**

Ölkə **Pakistan**

Malala Yusafzay adlı Pakistanlı məktəbli qız 2009-cu ildə Taliban tərəfindən məcburi şəkildə məktəbdən qovulandan sonra BBC üçün gündəlik yazmağa başladı.

Taliban ifrat düşüncə tərzli adamlardan ibarət bir gruppdur və onlar güman edir ki, qadınlar səkkiz yaşından sonra təhsil almalı deyillər. Malala 11 yaşında olanda Taliban Pakistanda onun doğma şəhəri olan Minqoranı nəzarətə aldı, o və dostları məktəbdən çıxmağa məcbur edildilər. O gündəlik vasitəsilə hisslərini və gördüyü ədalətsizliyi paylaşmağı qərara aldı.

Onun gündəliyindən: “Mən qorxuram” 3 yanvar 2009

“Mən dünən hərbi helikopterlər və Talibanın olduğu dəhşətli yuxu gördüm. Mən Svatda hərbi əməliyyatın başlamasından bəri belə yuxular görürəm. Mən məktəbə getməyə qorxurdum, çünki Taliban bütün qızların məktəblərdə iştirakını qadağan edən fərmanı imzalamışdı. 27 şagirddən sinifdə yalnız 11-i qalmışdı. Talibanın fərmanı sayı azaltmışdı.

Malala Talibanın arzularının əleyhinə olaraq məktəbə getməyə bir yol tapdı, lakin onlar xəbər tutdular. Onun cəmi 15 yaşı var idi, taliblər məktəb avtobusuna mindilər və onun başına atəş açdılar. O ağır yaralandı, ancaq sağ qaldı.

Malala indi təhlükədən uzaq bir məktəbdədir. Məktəbdən kənarda o qadın təhsili üçün fəaliyyət göstərir və ən gənc Nobel Mükafatı laureatıdır.

Real hekayələr Münaqişə

Adı **Məhəmməd** Yaş **15**

Ölkə **İraq**

Məhəmmədin 15 yaşı olanda, dörd qardaşı və iki bacısı ilə doğma şəhərlərində dəhşətli münaqişənin ortasına düşdülər.

Bombalar və raketlər xəbərdarlıqsız atılaraq, şəhərlərini dağıdırdı. Partlayış onların evlərinin yanında olanda ataları yaralandı, pəncərələri, ailə avtomobilləri sıradan çıxdı.

Vacib imtahanların olmasına baxmayaraq Məhəmmədin məktəbi bağlandı. Ailə həftələrlə evdə həbs olundu, evdən çıxmaq və dostlarını görmək imkansız idi.

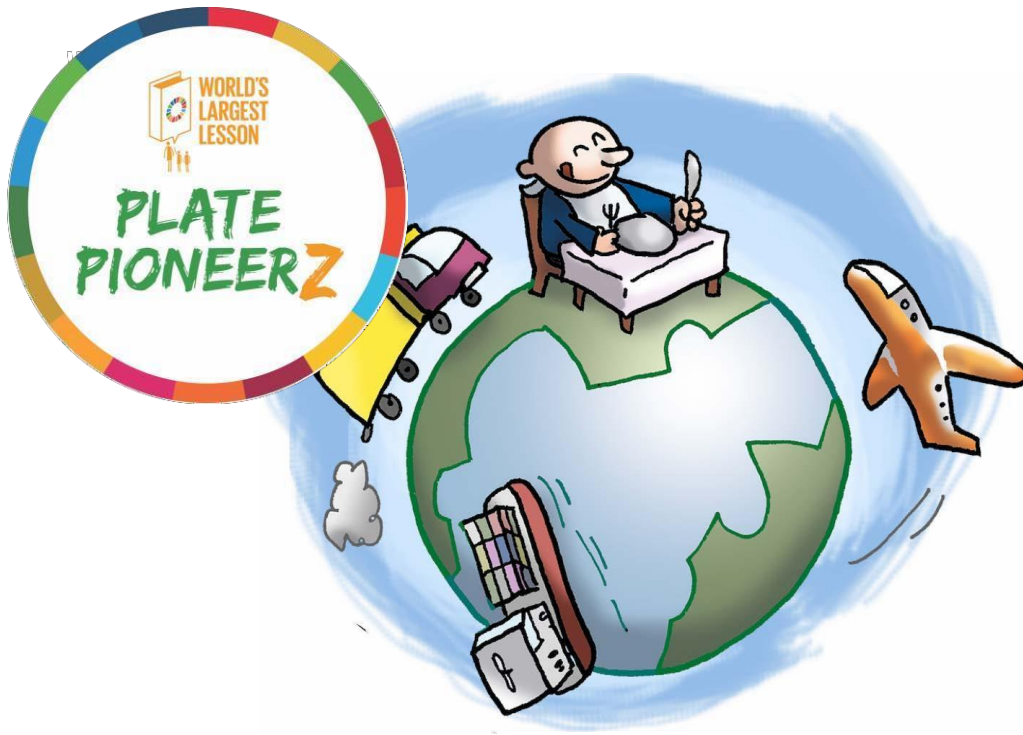
Zorakılıq bitəndə, məktəblər təkrar açıldı, ancaq Məhəmmədin məktəbinə çox ziyan dəymişdi. Pəncərələr sındırılmış, partalar və stullar qırılmış, tualetlər dağıdılmışdı. Şagirdlər təşvişli və narahat idi. Hətta sülh elan edilən zaman da valideynlər uşaqlarını təhlükəli şəraitin qorxusundan məktəbə geri göndərməkdən çəkinirdilər.

O gələcək üçün arzularını ifadə edir :

Mən mühəndis-mexanik olmaq istəyirəm və mənim yaxşı müəllimlərə ehtiyacım var.

Mən istəyirəm ki, müharibə qurtaranda biz də başqa uşaqlar kimi sərbəst məktəbə gedək, oyun oynaya bilək.

Ümumi vaxt:

60 dəq.

Yaş:

9-14 yaş

Qida haqqında nağıllar

Savadlılığın artırılması yolu ilə iqlim dəyişikliyinə tədqiqatı

Fənn:

Coğrafiya, Həyat bilgisi, Ədəbiyyat, Dil dərsləri

Təlim nəticələri:

- Dayanıqlı inkişaf üzrə qlobal məqsədlərin əhəmiyyətini anlamaq;
- Şagirdlərinizin gündəlik həyat tərzlərinin iqlimə və ümumilikdə Qlobal məqsədlərə təsiri barədə məlumatlı olmasını təmin etmək;
- Şagirdlər gündəlik qida seçiminin karbon izini necə dəyişdiyini, ətraf aləmə və qlobal istiləşməyə necə təsir etdiyini kəşf edirlər.

Materiallar:

- 17 Qlobal məqsəd əks olunmuş plakat (Əlavə A);
- "Qlobal məqsədlər eynəyi";
- Qayçı;
- Yapışqan.

Hazırlıq:

- "Qlobal məqsədlər eynəyi"ni çap edin (Əlavə B).

Qeyd: Bu dərs "Hər yeməyin öz tarixçəsi" dərslərinin davamı kimi uyğundur. Həmin dərslərdə söhbət qida layihəsi və dəyişiklik naminə "and içmə"dən gedir.

Açar sözlər

- Dayanıqlıq
- İnkişaf
- Məqsəd
- And içmə
- İqlim
- Dağıntı
- İstehlak
- Karbon izi
- Nəzər nöqtəsi

Addım 1: Qlobal məqsədlər haqqında biliklərə yenidən baxış

5
dəq.

Tədqiqata başlamaq üçün Dayanıqlı inkişaf naminə 17 Qlobal məqsədi yada salın (Əlavə A) və Qida layihəsi çərçivəsində “Hər yeməyin öz tarixçəsi” tapşırıq vərəqlərində verilmiş andları xatırlamağı şagirdlərdən xahiş edin.

Addım 2: Şagirdlərin fikri bir məqsəddə

5
dəq.

Şagirdlərdən öyrəndiklərini xatırlamağı və qarşıya qoyulan məqsəddə nail olmağa kömək edə biləcək yeni ideyalarla paylaşmağı xahiş edin. İzah edin ki, yaradıcı təfəkkür cəhdlər və səhvlər edərək ideyaları, konsepsiyaları daim yenidən qiymətləndirib təkmilləşdirməyi nəzərdə tutur.

Addım 3: “Nəzər nöqtəsi” konsepsiyası

5
dəq.

“**Nəzər nöqtəsi**” konsepsiyasını izah edin: şagirdlərə aid məsələlər üzərində onun nə demək olduğunu öyrənmək üçün vaxt ayırın. İzah edin ki, bu, problemi daha dərinə anlamağa kömək edəcəkdir. “Nəzər nöqtəsi” konsepsiyasını müxtəlif üsullarla öyrədin: rollu oyunlar; insanların fotosəkillərinə baxış və şəkillərdəki insanların mövqelərinin müzakirəsi; məktəbdə, cəmiyyətdə və ya filmdə müəyyən qrup insanların müşahidəsi vasitəsi ilə onların nəzər nöqtələrinin müzakirəsi və s.

Addım 4: “Qlobal məqsədlər” eynəyi – təlim fəaliyyəti

5
dəq.

“Nəzər nöqtəsi”nin nə olduğunu öyrəndikdən sonra “Qlobal məqsədlər eynəyi”nin nüsxələrini şagirdlərə paylayın (Əlavə D) və onlara eynəyi hazırlamağa vaxt verin. Eynəyin arxa hissəsində adlarını yazmağı şagirdlərdən xahiş edin.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Əgər sizin eynəyi çap etmək imkanınız yoxdursa, şagirdlər barmaqlarını eynək şəklində tuta bilərlər.

Addım 4 davamı: “Qlobal məqsədlər” eynəyi – təlim fəaliyyəti

5
dəq.

Eynəyi hazırladıqdan sonra fəaliyyətin növbəti hissəsində tapşırığı tamamlamaq üçün yeni nəzər nöqtəsi barədə düşünmək lazım olduğunu şagirdlərə izah edin. Onlara aşağıdakı sual ətrafında fikirləşməyi və təxminlər qurmağı tapşırın: “Qlobal məqsədlər eynəyi” onlara hansı müxtəlif insanların, peşə sahiblərinin perspektivindən (yeni nəzər nöqtəsindən) baxmaq imkanı verir? (Qlobal məqsədlər təsir edən insanların nəzər nöqtəsi nəzərdə tutulur). Təxminləri ilə bölüşdükdən sonra şagirdlərə bildirin ki, onların fikirlərini sonrakı fəaliyyətlərdə istifadə məqsədilə qoruyub saxlayacaqsınız. Lakin bu tədqiqat üçün şagirdlərin hər biri “Hər yeməyin öz tarixcəsi” tapşırıq vərəqində seçdiyi qidanın nöqtəyi-nəzərindən Qlobal məqsədlərə baxmalıdır. Bundan sonra qida öz nağıllarını danışmağa başlayacaq!

Addım 5: Yazı tapşırığı

30
dəq.

Hər bir şagird seçdiyi qidanın səyahəti haqqında həmin qidanın nöqtəyi-nəzərindən yazı yazmalıdır. Bu yazıda şagirdlər qidanın iqlimə təsiri barədə düşünməli, onun mənfi və müsbət nəticələrini sübutlar gətirməklə təfərrüatı ilə təsvir etməlidirlər.

Yazıda bunlara diqqət etmək olar:

- Qidanın qət etdiyi məsafə və nəqliyyatın növləri;
- Digər qida məhsulları ilə müqayisədə ot istehlakının atmosferin çirənməsinə və torpağın istifadəsinə təsiri;
- Meşələrin qırılması;
- Zibilxanalar;
- Karbon izi.

Bu mövzular barədə əlavə məlumat almaq istəsələr, şagirdlərə aşağıdakı resursları təqdim edin.

Yazı prosesi yazıya hazırlıq, ilkin variant (qaralama), redaktə və tamamlama mərhələlərindən ibarət olmalıdır. Şagirdlər öz nağılları üçün rəsm çəke bilərlər. Rəsmlər qidanın səyahətini təsvir edə bilər – yaradıcılıq rəğbətləndirilməlidir!

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Resurslarınız məhduddursa, şagirdlər qruplarda işləyərək öz hekayələrini danışmaq üçün səhnəciklər hazırlaya bilərlər.

Addım 6: Yekun

5
dəq.

Yekunda tədqiqatçı-şagirdlərdən kənd təsərrüfatı və qida sistemlərinin iqlimə təsirini təhlil etməyi xahiş edin, sonra karbon izinin azaldılmasının mümkün həlli yolları barədə düşünməyi təklif edin. Şagirdlərdən “Qlobal məqsədlər eynəyi”ni yenidən taxmağı və 2030-cu ildə (plana əsasən 2030-cu ilədək məqsədlərə nail olunmalıdır) nə görmək istədiklərini soruşun.

Əvvəlki dərstdə yazdıqları “and”a bir daha baxmaqlarını və bu “and”ların Qlobal məqsədlərlə əlaqəsini unutmamağı şagirdlərdən xahiş edin.

Fəaliyyət

Yazdığınız nağılları, çəkdiyiniz rəsmləri nümayiş etdirin və aşağıda verilmiş linklərdən istifadə edərək bütün dünya ilə bölüşün.

Paylaşma fəaliyyəti:

5
dəq.

“Qlobal məqsədlər eynəyi”-ni taxdıqda nə görürsən?

İdeya və dərslərinizi sosial şəbəkələrdə paylaşın:

#WorldsLargestLesson

#TeachSDGs

Dünyanın ən böyük dərsi üçün istifadə edin:

@TheWorldsLargestLesson

@TheWorldsLesson

@TheWorldsLesson

Şagirdlərdən ideya və fikirlərini paylaşmağı xahiş edin:

<https://flipgrid.com/globalvoice>

Qida və dayanıqlılıq barədə mövzuları axtarın.

Fəaliyyətinizi Qlobal məqsədlərin öyrənilməsi üzrə dünya xəritəsinə əlavə edin:

<http://worldslargestlesson.globalgoals.org/map>

Əlavə resurslar

Hippoworks. Kiçik yaşlı uşaqlar üçün iqlim haqqında video (World's Largest Lesson & UNICEF) <https://vimeo.com/album/4040236>

Eat Green: Gündəlik qida seçiminiz global istiləşmə və ətraf mühitə təsir edir: https://www.nrdc.org/sites/default/files/eatgreenfs_feb2010.pdf

İqlim mühafizəsi uğrunda
əməkdaşlıq:
<https://www.myclimate.org/education/>

İqlimi anlamaq: Ağıllı kənd təsərrüfatı (FAO):
<https://www.youtube.com/watch?v=IUdNMsvDIZ0&feature=youtu.be>

Qida sistemləri alətləri (Nourish, Worldlink): <http://www.nourishlife.org/teach/food-system-tools/>

Müəlliflər

Bu dərs “Dünyanın ən böyük dərsi” və [#TeachSDGs](#) hədəf qrupunun əməkdaşlığı nəticəsində ərsəyə gəlmişdir.

#TeachSDGs hədəf qrupuna, Calliope Global, Fran Sirakusa və Cenifer Vilyamsa xüsusi minnətdarlığımızı bildiririk.

SƏN QLOBAL MƏQSƏDLƏR EYNƏYİNDƏN NƏ GÖRÜRSƏN?

QLOBAL MƏQSƏDLƏRƏ **BAXIŞ**

QLOBAL MƏQSƏDLƏRƏ **BAXIŞ**

MƏN NƏ QƏDƏR
QIDA TULLAYIRAM?

Ümumi vaxt:

45-60 dəq.

Yaş:

9-14 yaş

Qida tullantıları Hesablama tədqiqatı

Fənn:

Coğrafiya, Riyaziyyat, Həyat bilgisi

Təlim nəticələri:

- Dayanıqlı inkişaf üzrə global məqsədlərin əhəmiyyətini anlamaq;
- Şagirdləri qida tullantıları mövzusunda ciddi müzakirələrə sövq etmək;
- Fənlərarası əlaqə vasitəsilə konsepsiyaları daha dərinləndirmək, bacarıqları dərinləşdirmək;
- Dayanıqlı inkişaf naminə Qlobal məqsədlərə nail olmaq üçün şagirdləri qida istehlakına şüurlu yanaşmağa, qida itkisinə yol verməməyə sövq etmək.

Materiallar:

- Video və məqalələri nümayiş etdirmək üçün cihazlar;
- Məqalə: <http://www.fao.org/save-food/resources/keyfindings/en/>
- Video: <https://www.youtube.com/watch?v=B1-pKWot2yM>
- Riyazi tədqiqat üçün tapşırıq vərəqi (Əlavə B);
- "Hər yeməyin öz tarixçəsi" üzrə tapşırıq vərəqi.

Hazırlıq:

- Əlavə B-də qida tullantılarının tədqiqatı üçün tapşırıq vərəqlərini çap edin.
- Şagirdlərin məktəb yeməxanasındakı vəziyyəti təhlil etməsi üçün gün seçin.

Qeyd: Bu dərs "Boşqabındakı nədir?" tapşırığı və animasiya filmindən ibarət olan "Hər yeməyin öz tarixçəsi" dərsinin davamı üçün uyğundur.

Müəllim üçün qeyd

Bu dərs zamanı şagirdlər məktəb yeməxanasında qida tullantılarını müşahidə edərək tədqiqatçı olacaqlar. Şagirdlər qida tullantılarının faizini müəyyən edib onu qrafik şəkildə təsvir edəcəklər.

Açar sözlər

- Dayanıqlılıq
- İnkişaf
- Məqsəd
- İqlim
- İstehlak
- Kəmiyyət
- Keyfiyyət
- Məlumat
- Sübüt
- Təsir

15
dəq.

Addım 1: Qida tullantıları mövzusunə giriş

“Hər yeməyin öz tarixçəsi” dərsində aparılmış sorğunun müzakirəsi.

Dərsi “Hər yeməyin öz tarixçəsi” dərsində aparılmış sorğu vərəqinə baxmaqla başlayın. Şagirdlərdən iş vərəqlərinə baxmağı və nə qədər qida tulladıqları barədə düşünməyi xahiş edin.

Qida tullantıları barədə məlumat

BMT-nin Qida və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatının məlumatına əsaslanaraq qida tullantıları və bu tullantıların azaldılması barədə faktları və informasiyanı müzakirə edin.

<http://www.fao.org/save-food/resources/keyfindings/en/> və

<http://www.fao.org/resources/infographics/infographics-details/en/c/317265/>

Statistik məlumatları müzakirə edin, dünya üzrə qida itkisi və tullantılarını əks etdirən cədvəli təhlil edin.

Qeyd: Şagirdlərin qida itkisi və qida tullantıları arasında fərqi bildiyindən əmin olun. Bu dərsin qida tullantılarına həsr olunduğunu qeyd edin.

Video

Qida tullantılarını izah edən videoya baxın: <https://www.youtube.com/watch?v=B1-pKWot2yM>

Global Citizen təşkilatının bu videoçarxı nə üçün yaratdığını – dünyada qida tullanmasının qarşısını almaq istəyini – müzakirə edin.

Məlumatın toplanması və nümayiş etdirilməsi

Şagirdlər nahar fasiləsi zamanı müşahidə apararaq tədqiqat üçün məlumat toplayacaqlar. Şagirdlər yeyilən və atılan qidanın miqdarını müqayisə edəcəklər. Şagirdlər dəftərlərində öz müşahidələrini:

- Qrafik şəkildə təsvir etməli;
- Detallara varmalı;
- Dəqiq nümayiş etdirməlidirlər.

Bu onlar üçün kəmiyyət göstəricisi olacaq. Şagirdlər, həmçinin aşbazarla, yeməxana işçiləri və şagirdlərlə söhbət apararaq keyfiyyət göstəricilərini də əlavə edə bilərlər.

Məlumatların qiymətləndirilməsi

Məlumatın toplanılmasından sonra şagirdlər hesablamalar apararaq tullanmış qidanın miqdarını (faizlə) müəyyən etməli və sonra onu cədvəl və qrafiklərdə qeyd etməlidirlər. Onlar nəticələri sübutlarla nümayiş etməlidirlər (Əlavə B).

Məlumatlar fəaliyyətə çağırır

Nəticələrə əsaslanaraq şagirdlər məktəbin, ailənin qida itkisi və tullantılarının miqdarını necə azalda biləcəyi barədə birgə düşünə bilərlər. Bir müddətdən sonra növbəti qiymətləndirmə keçirərək görülmüş tədbirlərin nəticəsini ölçmək olar.

Şagirdlərdən ərzağı yerli fermalar və ya qonşu bağlılıq təsərrüfatlarından almaq imkanı barədə soruşun. Bu onların yaşadıkları ərazidə mümkündürmü?

Paylaşma fəaliyyəti:

Şagirdləri topladıqları məlumatları sosial şəbəkələrdə paylaşmağa sövq edin. Bu məlumatları qida tullantılarının azaldılmasına istiqamətlənmiş ideyalarla əlaqələndirin.

İdeya və dərslərinizi sosial şəbəkələrdə paylaşın:

#WorldsLargestLesson
#TeachSDGs

Dünyanın ən böyük dərsi üçün istifadə edin:

 @TheWorldsLargestLesson
 @TheWorldsLesson
 @TheWorldsLesson

FLIPGRID.

□ Şagirdlərdən ideya və fikirlərini paylaşmağı xahiş edin: <https://flipgrid.com/globalvoice>

□ Fəaliyyətinizi Qlobal məqsədlər üzrə dünya xəritəsinə əlavə edin: <http://worldslargestlesson.globalgoals.org/map>

Əlavə resurslar

Bu, qida tullantılarının qarşısının alınması vacibliyinin sübutudur (Global Citizen).
<https://www.globalcitizen.org/en/content/reducing-food-waste-saves-money/>

Hər gün qida tullantısının qarşısını almaq üçün 32 tövsiyə (Global Citizen)
<https://www.globalcitizen.org/en/content/tips-for-reducing-food-waste/>

Müəlliflər

Bu dərs “Dünyanın ən böyük dərsi” və [#TeachSDGs](#) hədəf qrupunun əməkdaşlığı nəticəsində ərsəyə gəlmişdir.

TeachSDGs hədəf qrupuna, Calliope Global, Fran Sirakusa və Cenifer Vilyamsa xüsusi minnətdarlığımızı bildiririk.

Əlavə B: Qida tullantılarının tədqiqatı üçün tapşırıq vərəqi

Ad:

Sınıf:

Təlimat: Yemək fasiləsi zamanı siz yeyilən və tullanan qidanın miqdarını tədqiq edəcəksiniz.

1. Nümayəndə heyəti seçin (hər nümayəndə 3 şagirdin yeməyini müşahidə edəcək)
2. Şagirdlərin boşqabının yeməyə başlamazdan əvvəl və sonra şəklini çəkin.
3. Qidanın təsviri və miqdarını qeyd etmək üçün nişanlardan istifadə edin.
4. Faizlərə əsaslanaraq orta balları hesablayın.

Əvvəl

Sonra

Fərdi ballar

Boşqab #1

% Yeyilib: _____

% Tullanıb: _____

Boşqab #2

% Yeyilib: _____

% Tullanıb: _____

Boşqab #3

% Yeyilib: _____

% Tullanıb: _____

Ümumi ballar

% Yeyilib: _____

% Tullanıb: _____

Ümumi vaxt

45-60 dəq.

Yaş

9-14 yaş

Qidanın insani üzü Sosial elmlər sahəsində tədqiqatlar

Fənn:

Coğrafiya, Tarix

Materiallar:

- Videoçarxı nümayiş etdirmək üçün təchizat;
- "Hər yeməyin öz tarixçəsi" tapşırıq vərəqləri (doldurulmuş);
- Yazı və rəsm materialları;
- "Fərmer təsərrüfatı növləri" paylama materialı (Əlavə B).

Təlim nəticələri:

- Dayanıqlı inkişaf üzrə Qlobal məqsədlərin əhəmiyyətini anlamaq.
- Dünyanı qida ilə təchiz edən kənd təsərrüfatı və balıqçılıq haqqında şagirdləri düşünməyə sövq etmək.
- Bu sənaye sahələrinin yalnız ekoloji təsiri barədə deyil, eyni zamanda orada işləyənlərin iqtisadi artımı, bərabərliyi və insan hüquqları haqqında düşünməyə şagirdləri sövq etmək.

Hazırlıq:

- "Hər yeməyin öz tarixçəsi" tapşırıq vərəqlərini nümayiş etdirin;
- "Fərmer təsərrüfatı növləri" paylama materiallarını çap edin (Əlavə B).

Qeyd: Bu dərs "Boşqabındakı nədir?" tapşırığı, animasiya filmi və ya alternativ komiksdən ibarət olan "Hər yeməyin öz tarixçəsi" dərsinin davamı kimi uyğundur.

Açar sözlər

- Dayanıqlılıq
- İnkişaf
- Məqsəd
- İqlim
- İstehlakçı
- Sosial ədalət
- İnsan hüquqları
- Bərabərlik
- İdarəçilik
- Diskriminasiya

Addım 1. Qida istehsalçılarının təqdimatı

10
dəq.

“Hər yeməyin öz tarixçəsi” dərslərinə yenidən baxın

Dərsi “Hər yeməyin öz tarixçəsi” mövzusunda işlənmiş tapşırıq vərəqlərinə yenidən baxmaqla başlayın və qabınızda olanlardan bir inqrediyenti seçin.

Təsəvvür edin

İnqrediyenti seçdikdən sonra istehlakçı-şagirdlər onun mənşəyini bu sualı verərək araşdırma bilər: “Bu məhsulun səyahətə çıxdığı nöqtəni təsəvvür edin, onu yetişdirən və ya tutan insanın harada yaşadığını və işlədiyini təxmin edin”.

Qida xəritəsi

İnqrediyentlərin haradan gətirildiyini müəyyən etmək üçün məqaləyə baxın:

<http://www.npr.org/sections/thesalt/2016/06/13/481586649/a-map-of-where-your-food-originated-may-surprise-you>

Araşdırmalar üçün bu interaktiv xəritələrdən istifadə edin: <http://blog.ciat.cgiar.org/origin-of-crops/>

Şagirdlərdən seçdikləri qidanın mənşəyi haqqında topladıqları məlumatı paylaşmağı xahiş edin.

“Kənd təsərrüfatı növləri” materialını paylayın (Əlavə B). Şagirdlər verilmiş 8 şəkə baxıb, seçdikləri inqrediyentin istehsalına cəlb olunmuş insanın bu şəxslərdən hansına daha uyğun ola biləcəyini göstərməlidir. Qeyd: Şagirdlər seçdikləri inqrediyentin istehsalına cəlb olunmuş insanın obrazını daha yaxşı əks etdirən şəkli internet vasitəsi ilə də seçə bilərlər. Sonra şagirdlər özlərini həmin insanın yerinə qoyaraq onun həyatı haqqında internetdə məlumatlar tapmalıdırlar.

Bu axtarış və tədqiqat “Yaradıcı yazı” adlı növbəti tapşırığın daha yaxşı olmasına kömək edəcək.

Şagirdlərə əlavə dəstək vermək üçün özlərini işçilərin yerinə qoyaraq aşağıdakı sosial ədalət sahələri barəsində düşünməyi tövsiyə edin:

Gəlirlərin səviyyəsi və təhlükəsizliyi

İş şəraiti

Görülmüş işə müvafiq ödəniş

Diskriminasiyanın hər hansı bir növü

Fermerlik təcrübəsinin mədəni səviyyəyə, torpağa və ailə həyatına uzunmüddətli təsiri

Fərdi iqtisadi artım üçün imkanlar və məhdudiyyətlər

Yaradıcı yazı

Şagirdlərə seçdikləri inqrediyentin istehsalına cəlb olunmuş fermerin həyatını yazılı təsvir etməyi tapşırıq. Yazıda şagirdlər fermerin mədəni səviyyəsinə və ailə həyatına kənd təsərrüfatının (yaxud deyək ki, bu qidanın) təsirini nəzərə alıb, onun həyat kontekstində indiki və keçmiş problemlərini, imkanlarını canlandırmalıdırlar. Şagirdlər Qlobal məqsədlərə nail olunarsa, fermerin həyatının necə dəyişdiyini təsəvvür və təsvir etməlidirlər.

Şagirdlərdən yazıları yığın və könüllülərdən öz hekayələrini bütün sinif qarşısında oxumağı xahiş edin.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

İnternetə çıxışı olan sinif otaqlarında **Chatterpix** əlavəsindən istifadə edərək, şagirdlərdən seçdikləri qidanı və ya onu istehsal etmiş fermeri illüstrasiya vasitəsilə nümayiş etdirməyi xahiş edin. Sonra əlavənin köməyi ilə illüstrasiyaya “səs” verin və şagirdlərə hekayələri oxumağa, yazmağa və animasiya videosu yaratmağa imkan verin. Sonda yaratdığınız çarxı aşağıda qeyd edilmiş linklər vasitəsilə sosial mediada paylaşın.

Addım 3: Geniş təlim fəaliyyəti

Müəllimlərə tövsiyə olunur ki, qida məhsullarının paylanması sistemlərinin necə işlədiyini şagirdlərə göstərmək üçün ekspertlər dəvət etsinlər (məsələn, yerli fermerləri), videokonfranslar keçirsinlər. Mümkündürsə, daha yaxşı öyrənmə imkanlarını təmin etmək və işçilərlə şəxsi əlaqələr yaratmaq üçün yerli fermalara, paylama mərkəzlərinə və ya bazarlara şagirdlərinizlə birgə səfər edin.

Sosial ədalət və insan hüquqları üzrə tədqiqatlar

Müəllimlər və şagirdlər həmçinin sosial ədalət və insan hüquqları məsələlərini araşdırmaqla bilirlər. Kənd təsərrüfatı və ədalətsizlik sahəsində real global hadisələri aşkarlamaq məqsədi ilə şagirdlərinizi Amnesty International veb-saytında tədqiqatlar aparmağa sövq edin. Aşağıdakı linkə baxın:

<https://www.amnesty.org/en/what-we-do/>

Amnesty International veb-saytında "ferma" sözünü axtarış verin, orada insan hüquqlarının qorunmasına dəstək olan, xüsusilə də zorakılıqdan müdafiə üçün vəziyyəti dəyişən çoxlu sayda onlayn formalar var.

İstehlakçı məsuliyyəti

Dəstək üçün tapşırıq. "Sizin gündəlik həyatınız essədə haqqında yazdığınız fermerin həyatına təsir göstərə biləmi?" sualını şagirdlərə verin. Hər birimizin global vətəndaş və istehlakçı kimi gücümüz olduğunu şagirdlərə başa salın. "Global məqsədlərə nail olmaq və sizin qidanızı yetişdirən insanların həyatını yaxşılaşdırmaq üçün nə edə bilərsiniz?" sualı ilə şagirdlərə müraciət edin. Qida məhsullarının paylanması agentliyinə, aqrokompaniya və ya Qlobal məqsədlərin yerinə yetirilməsinə məsuliyyət daşıyan dövlət rəsmisinə məktubla müraciət edib, onlardan köklü dəyişikliklər etməyi xahiş edin (məsələn, məcburi əməyə son, fermer biznesini genişləndirilmək məqsədi ilə maliyyə xidmətlərinə çıxışı təmin etmək üçün qadınlara dəstək siyasəti yeritmək, istehsalda diskriminasiya ilə mübarizə aparmaq). Yaxud yerli və ya xarici fermerlərə məktub yazıb, onların işi, peşə hazırlığı, arzuları, Qlobal məqsədlərə nail olmaqda rolu barədə soruşa bilərsiniz.

Addım 4: Nəticə

5
dəq.

FLIPGRID.

- Şagirdlərdən ideya və fikirlərini paylaşmağı xahiş edin: <https://flipgrid.com/globalvoice>. Qida və dayanıqlılıq barədə mövzuları axtarın.
- Fəaliyyətinizi Qlobal məqsədlər üzrə dünya xəritəsinə əlavə edin: <http://worldslargestlesson.globalgoals.org/map>

İdeya və dərslərinizi sosial şəbəkələrdə paylaşın:

#WorldsLargestLesson
#TeachSDGs

Dünyanın ən böyük dersi üçün istifadə edin:

 @TheWorldsLargestLesson
 @TheWorldsLesson
 @TheWorldsLesson

Əlavə resurslar

Afrikanın Rift vadisində kənd təsərrüfatının dayanıqlılığı:
<https://www.globalonenessproject.org/library/films/thousand-suns>

Amnesty International: <https://www.amnestyusa.org/our-work/cases/>

Müəlliflər

Bu dərs “Dünyanın ən böyük dərsi” və [#TeachSDGs](#) hədəf qrupunun əməkdaşlığı nəticəsində ərsəyə gəlmişdir.

[#TeachSDGs](#) hədəf qrupuna, Calliope Global, Fran Sirakusa və Cenifer Vilyamsa xüsusi minnətdarlığımızı bildiririk.

Əlavə A: Qlobal Məqsədlərin Plakadı

<http://www.fao.org/documents/card/en/c/fa6a801c-5bd4-4522-a2ff-bfbef1e56529/>

<http://www.fao.org/home/en/>

<http://www.fao.org/home/en/>

<http://www.fao.org/resilience/multimedia/photos/photo-detail/en/c/851253/>

<http://www.fao.org/resilience/multimedia/photos/photo-detail/en/c/448981/>

<http://www.fao.org/agroecology/en/>

<http://www.fao.org/animal-production/en/>

<http://www.fao.org/news/story/en/item/471169/icode/>

Qlobal məqsədlər

“Bizim yalnız bir planetimiz var. Başqa gedəcək yerimiz yoxdur. Əgər biz özümüzün yaradıcı enerjimizi düzgün istifadə etsək, planetimizi və bir-birimizi, bizə lazım olanları, əlimizdə olanları qorusaq bizim başqa yere getməyə ehtiyacımız olmayacaq.”

Ken Robinson

Ser Ken Robinson
Müəllif və təhsil işçisi

Davamlı inkişaf naminə qlobal məqsədlər. Giriş

Mövzu

geniş auditoriya, sinif və fərdi məşğələlər üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Təlimin nəticəsi

Şagirdlər Qlobal məqsədləri və bu məqsədlərin nə üçün lazım olduğunu izah edə biləcəklər.

Hazırlıq

İmkan daxilində “Qlobal məqsədlər”i 2-ci və ya 3-cü əlavələrlə çap edərək sinifdə görünən yerdə yerləşdirin və ya ekranda göstərin. Şagirdlərin bu məqsədlərlə bağlı təkliflərini yazması üçün lövhə hazırlayın. Yekun tapşırıq – plakat üçün kvadrat formasında vərəqlər hazırlayın.

Əlavə

Qlobal məqsədlərlə bağlı əlavə məlumat almaq üçün www.globalgoals.org saytını ziyarət edin.
Digər dərs planları və iştirak üçün isə www.globalgoals.org/worldslargestlesson saytını ziyarət edin.

Ümumi vaxt:

30
dəq.

Yaş:

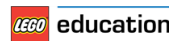
8-14
yaş

«Dünyada ən böyük dərs» –BMT tərəfindən qəbul edilən 17 qlobal davamlı inkişaf məqsədlərinə həsr olunan birgə təhsil layihəsidir. “Birlikdə nailiyyətlərin qazanılması” layihəsi dünyəvi məqsədlərin vacibliyinin canlı sübutudur. Bu layihənin icrası tərəfdaşlarımızın köməyi və bir-birimizlə əməkdaşlığımız olmasaydı baş tuta bilməzdi.

Layihənin təşkilatçılarna təşəkkür edirik:

Son olaraq bizimlə birlikdə bütün dünyada fəaliyyət göstərən hər kəsə xüsusi minnətdarlığımızı bildiririk:

Dərs planları “Qlobal düşüncə” təşkilatı ilə birlikdə hazırlanmışdır. (Think Global) www.think-global.org.uk.

Davamlı inkişaf üçün Qlobal məqsədlərə giriş

Giriş

10
Dəq.

Şagirdlər sinfə gəlməmişdən əvvəl ictimai baxış və müzakirə üçün aşağıdakı sualları hazırlayın: «Sizcə, bizim cəmiyyətdə/ölkədə/dünyada insanlar hansı böyük problemlərlə üzləşir?» (zərurət olarsa, sualın qoyuluşunu dəyişə bilərsiniz)

Şagirdləri bu sual ətrafında başqası kimi düşünməyə sövq edin. Məsələn, deyə bilərsiniz ki, «Sən özünü prezidentin yerinə qoy və onun kimi düşün»

Cütlərlə iş formasında şagirdlər onların yaşadığı cəmiyyət, ölkə və ya dünyada yaşanan daha böyük problemləri müəyyən etməlidirlər. Daha sonra siz şagirdlərin söylədiyi bəzi fikirləri seçirsiniz. Bu fikirləri lövhədə qeyd etmək olar.

Əgər ehtiyac olarsa, Əlavə 1-də qeyd olunan açar sözlərə müraciət edə bilərsiniz.

Qlobal məqsədlər

5
Dəq.

Şagirdlərə qlobal məqsədləri göstərin və onların qeyd etdiyi problemlərdən hansının bu məqsədlər arasında olduğunu birlikdə müəyyənləşdirin.

Böyük auditoriyalarla iş zamanı siz 17 şagird seçərək onları sinfin qarşısında arxaları sinfə doğru düzə bilərsiniz. Hər şagird əlində qlobal məqsədlərdən biri yazılan vərəq tutmalıdır. Auditoriyada əyləşən şagirdlər problemləri səsləndirdikcə həmin problemləri həll edə biləcək "Qlobal məqsəd" (yeni, əlində həmin problemin həllinə aid olan kart tutan şagird) üzünü auditoriyaya çevirməlidir.

Qlobal məqsədləri anlama

10
Dəq.

Şagirdlər Ken Robinsonun animasiya filmi izləyir. Filmi həm böyük ekrandan, həm də internetə girərək www.globalgoals.org/worldslargestlesson saytından izləmək olar.

Şagirdlər həmçinin, www.globalgoals.org/worldslargestlesson saytına daxil olaraq kiçik plakatlarla da tanış ola bilər, hər şəkli mobil telefonlarına və ya planşetlərinə yükləyə bilərlər.

Tapşırıq

5
Dəq.

Şagirdlərə "Qlobal məqsədlər mənim üçün vacibdir, ona görə ki," cümləsini tamamlamağı tapşırın. Şagirdlərin fikirlərini yazması üçün söz həddi qoyun (məsələn, 20 sözdən ibarət və.). Sonra həmin fikirləri qəzet başlığı və ya tvit kimi [#TheGlobalGoals #largestlesson](https://twitter.com/TheGlobalGoals) ünvanına göndərin.

Əlavə və ya alternativ yekun

12 sm × 12 sm ölçüsündə kağızdan kvadrlar hazırlayın. Həmin kvadrları şagirdlərə verin və tapşırın ki, öz yaradıcı təxəyyüllərini işə salaraq problemlərin həlli üçün fikirləri özündə əks etdirən kiçik plakatlar çəksinlər. Onlara tapşırın ki, çəkdikləri plakatlarda yazı yazmaq üçün də yer ayırsınlar və qeyd olunan problemin həlli üçün hansı qlobal məqsədə nail olmaq lazım olduğu haqqında başlıq yazsınlar. Daha sonra həmin plakatları şagirdlərdən yığın və məktəbdə bu istiqamətdə maariflənmə işlərinin aparılması üçün məktəb ictimaiyyətinə çatdırın. Həmin plakatların şəklini çəkərək, bizim [The Global Goals](https://www.facebook.com/TheGlobalGoals) face-səhifəmizdə paylaşın və ya tvit göndərin.

Növbəti layihə: www.dfcworld.com saytını ziyarət edin və şagirdlərdə baş verən dəyişiklikləri bizimlə paylaşın. İcmamızda FİDS modelindən istifadə edərək öz şəxsi qrup layihənizi yaradın və uğurlarınızı bizimlə bölüşün. www.dfcworld.com.

İnsanlığın aktual problemləri (əgər zərurət yaranarsa, açar söz kimi aşağıdakılardan istifadə edə bilərsiniz).

- Kasıblıq
- Ölkələr arası tarazlığın pozulması
- Aclıq
- Zəifləmiş sağlamlıq və xəstəliklər
- Çirkli su
- Anti-sanitariya
- Təhsilin aşağı səviyyədə olması – bəzi uşaqların məktəbə gedə bilməməsi
- Aztəminatlı iş və iş yerlərinin çatışmamazlığı
- Zəif iqtisadi artım –insanların tələbatlarını ödəmək üçün ölkənin kifayət qədər büdcəyə malik olmaması
- Gender tarazlığının pozulması – qadın və kişiye fərqli münasibətin yaranması, onlara eyni imkanların yaradılmaması
- Müharibələr, iğtişaşlar və stabil olmayan vəziyyət
- İnsanların özünü təhlükəsiz hiss etməməsi
- İnsana qarşı zorakılıq
- Ədalətsizlik və rüşvətxorluq
- İnsan hüquqlarının pozulması
- Ölkələrin heç vaxt bir-birləri ilə birlikdə və ümumi razılaşmalara əsasən münasibət qurmaması
- İnsanların rahatlığının pozulması - enerji qıtlığı
- Zəif infrastruktur, inkişaf etməmiş texnologiya və kommunikasiya
- Təhlükəli zonada yerləşən şəhər və kəndlər
- Qeyri-stabil həyata malik şəhərlər
- Resursların böyük itkisi və itirilən resursların yenidən istifadəyə yararlı olmaması
- İqlim dəyişikliyi
- Dəniz və okeanların çirklənməsi
- Bəzi yaşayış yerlərinin tərk edilməsi
- Texnoloji alətlərin əlçatan olmaması, telefon və kompüterlərin çox baha olması
- İnsanların özünü qorunan hiss etməməsi
- Əhali artımı
- Piylənmə
- İrqiçilik
- Kiçik şəhərlərin yox olması

DÜNYƏVİ MƏQSƏDLƏR

“Qlobal iqlim dəyişikliyiinin əsas faktoru insandır. Dünyamızı gələcək nəsillər üçün qorumaq məqsədilə, biz, müəllim kimi, şagirdlərə vəziyyəti dəyişmək imkanı yaratmalıyıq. Biz onların qlobal vətəndaş kimi birləşməyə sövq etməliyik”

Lindsay Hassan

Vingrov məktəbinin müəllimi, Böyük Britaniya

QLOBAL MƏQSƏDLƏR ÜÇÜN ENERJİ LAYİHƏSİ

Fənn:

Riyaziyyat, Coğrafiya

Təlim nəticələri:

- Məktəbinizdə enerji və kağız istifadəsinin miqdarını azaltmaq və mümkün olarsa, əlaqədə olduğunuz digər dünya məktəbləri ilə müqayisə etmək;
- Məlumatı cədvəl və qrafiklərdə göstərmək;
- Hesabat hazırlayarkən informasiyadan sübut kimi istifadə etmək.

Hazırlıq

- Bu layihə 6 ay davam edəcək. Siz şagirdlərinizi müntəzəm olaraq məlumat toplamağa hazırlamalısınız. Bunun məqsədi məktəbin enerji sərfiyyatı haqqında məlumat toplamaqdır.
- Şagirdlərə layihə haqqında məlumatlı olmaları üçün qısa təqdimat nümayiş etdirin və onları 6 ay müddətində informasiya toplamağa hazırlayın.
- İdealda bu layihə və dərs sizin məktəbinizin beynəlxalq əlaqələrindən istifadə etməlidir. Yaxşı olardı ki, dünya üzrə bir neçə məktəb məlumat toplayıb onu bölüşməyə hazır olsun. Əgər məktəbinizin ancaq bir məktəblə əlaqəsi varsa və ya heç yoxdursa, siz bunu sinif və ya məktəb işi kimi görə bilərsiniz. Bu halda siz birinci üç ay ərzində topladığınız məlumatı ikinci üç ay ərzindəki məlumatla müqayisə edə bilərsiniz.

Ümumi vaxt:

60
dəq.

Yaş:

8-11
yaş

Qlobal məqsədlər
Sabit inkişafın ümumdünya məqsədləri

**Dünyanın
Ən Böyük
Dərsi**

“Dünyanın ən böyük dərsi” – Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən qəbul edilmiş dayanıqlı inkişaf məqsədlərinin elan edilməsi ilə əlaqədar birgə təhsil layihəsidir. Bu layihə 17-ci məqsədin – “Dayanıqlı inkişaf naminə tərəfdaşlıq” məqsədinin mühümlüyünün canlı sübutudur və onun gerçəkləşdirilməsi bizimlə və biri-biri ilə əməkdaşlıq edən tərəfdaşlarımızın köməyi olmadan mümkün olmazdı.

Layihənin təşkilatçılar qrupuna təşəkkür edirik:

Powered By:

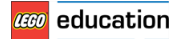
Distributed By:

Translated By:

Dünya üzrə bizimlə işləyənlərə xüsusi təşəkkürlər:

“Qlobal düşüncə” təşkilatının əməkdaşlığı ilə hazırlanmış dərslər planları (Think Global) www.think-global.org.uk.

Ədalətli və dayanıqlı sülhün təmin edilməsi məqsədi ilə təlimin təbliği.

Hazırlığın davamı

- Əgər siz başqa məktəblərlə əməkdaşlıq edirsinizsə, bu layihə Eko-döyüşçü rolunun ifaçısı olan bir qrup şagird tərəfindən icra edilə bilər və onlar elektron poçt vasitəsi ilə əlaqə saxlaya bilərlər. Lakin bu bir o qədər də vacib deyil.
- Layihənin əvvəlindən hər məktəb öz enerji və kağız istifadəsini izləyib qeydlər aparacaq. Şagirdlər elektrik sayğaclarının göstəricilərini iki həftədən bir toplayacaq. Qaz sərfiyyatı həmçinin izlənilə bilər – iştirakçı ölkələrdən asılı olaraq metodlar dəyişəcəkdir. İstifadə olunmuş kağız torbalara yığılaraq hər həftə çəkiləcək. Məlumat 6 ay müddətində toplanacaqdır.
- Bu müddət ərzində şagirdlər xərclərin necə azaldılmasına dair ideyalarını paylaşacaqlar. Onlar bunu beynəlxalq səviyyədə başqa məktəblərlə müzakirə edəcək; plakatlar, məktublar göndərərək, yaxşı və ya pis halların fotosəkillərini çəkərək elektron poçt vasitəsi ilə təşəbbüslərini paylaşacaqlar. Əgər sizin məktəbinizin beynəlxalq əlaqələri yoxdursa, onda bu, sinif layihəsi kimi icra edilə bilər.
- İştirakçı ölkələrdən və təchizatın əlçatanlığından asılı olaraq şagirdlər, həmçinin su sərfiyyatını da izləyərək və müqayisə edə bilərlər.
 - İzləmə nəticələri cədvəllərdə əks olunacaq. Bu məlumatlar müqayisə ediləcək və layihədə iştirak edən məktəblər arasında paylanacaq.

Layihəyə giriş. Təlim fəaliyyəti

5

dəq.

Şagirdləri layihə ilə tanış edin və onun iki əsas aspekti olduğunu izah edin: 1. Məlumatın toplanılması və məktəbdə enerji sərfiyyatı haqqında təhlil; 2. Enerji istifadəsinin azaldılması yolları barədə düşünmək.

Təlim fəaliyyəti

10

dəq.

Şagirdlərə məlumatı toplamaq yollarını göstərin (nümayiş etdirmək üçün əvvəlcədən tullantı torbası və tərəzi hazırlayın), bu fəaliyyətlə məşğul olacaq şagirdləri müəyyən edin və onlara beynəlxalq əməkdaşlıq anlayışını izah edin (əgər bunu edəcəksinizsə).

6 ay müddətində hər 2 həftə

Sinifdə hər 2 həftədən bir buna qısa vaxt ayırın. Şagirdlərə layihəni xatırladın və məlumat toplanılmasında nailiyyətləri yoxlayın; enerji istifadəsinin azaldılması ilə bağlı mümkün ideya təklif edin, çətinliklərlə üzləşdikləri halda kömək edin və dəstəkləyin.

Altı aydan sonra toplanılmış məlumatı təhlil və təqdim edə bilərsiniz.

Layihənin nəticələri ilə bağlı dərslərin icmalı

5

dəq.

Məktəbinizin və layihədə iştirak edən digər məktəblərin şagirdlərinə toplanılmış məlumatın nəticələrini təqdim edin. Əgər bir neçə məktəb iştirak etmişdirsə, şagirdlər məlumatın hansı məktəbə aid olduğunu müəyyən edə bilərlərmi? Şagirdlərdən öz ideyalarını əsaslandırmağı xahiş edin.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Əgər bir neçə məktəb iştirak edirsə, hər bir məktəb haqqında məlumat təqdim edilməlidir. Bu məlumat əsasən hava şəraiti və məktəb gününün uzunluğu haqqında olmalıdır. Bu, şagirdlərin ideyalarını genişləndirə bilər.

Təlim fəaliyyəti

10
dəq.

Cədvəllərdə qeyd olunmuş məlumatı şərh edin.

Elektrik enerjisindən başlayın. İki fərqli nəticəni təqdim edin və bu məlumatların hansı məktəbə aid olduğunu deməyin. Layihədə yalnız sizin məktəbiniz iştirak edirdisə, birinci və ikinci üç ayın məlumatlarını təqdim edin. Bu məlumat bizə nə deyir? Ən yüksək sərfiyyat hansı məktəbdə və ya hansı vaxt kəsiyində olub? Bu məlumatlarda sizi nə işə təəccübləndirir?

Qaz sərfiyyatına dair məlumatların iki nümunəsindən istifadə edib oxşar sual-cavab aparın.

Daha sonra bunu kağız sərfiyyatına dair informasiyadan iki nümunə ilə təkrarlayın.

Şagirdləri qruplara bölün. Hər qrup layihədə iştirak edən bir ölkəyə və ya zaman kəsiyinə cavabdehlik daşıyır. Şagirdlər onlara aid olan ölkənin adını və onun haqqında məlumatı təqdim edin.

Şagirdlərdən məlumat toplanan müddət ərzində nə qədər enerji istifadə olunduğunu hesablamağı xahiş edin.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Alternativ tapşırıq olaraq şagirdlərə elektrik enerjisi, qaz və kağız sərfiyyatı haqqında məlumatları təqdim edin və onlar arasında hansı oxşarlığı gördüklərini soruşun. Onlar bunun səbəbini izah edə bilirlərmə? Şagirdlər bacarıqlarından asılı olaraq bir və ya hər üç məlumata əsasən sərfiyyatın ümumi miqdarını hesablaya bilərlər.

Təlim fəaliyyəti

30
dəq.

Məlumatı cədvəllərdə təqdim edin.

Şagirdlərə məlumatın qrafikdə əks olunma yollarını öyrədin (Bu, şagirdlərin bacarığından asılı olaraq xətti qrafiklər və histoqramlar şəklində ola bilər).

Hər qrupa öz ölkəsi və ya zaman kəsiyi haqqında 3 növ məlumat verilməlidir (elektrik enerjisi, qaz və kağız sərfiyyatı). Hər qrup öz üzvləri arasında cədvəlləri paylayır ki, qrupun hər üzvü məlumatın bir növünü qrafik kimi təqdim etsin. Bu təqdimat məktəbin imkanlarından asılı olaraq kağızda və ya kompüterdə nümayiş etdirilə bilər.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Kiçik yaşlı və ya daha zəif şagirdlər sıfırdan başlamaq əvəzinə qismən hazırlanmış qrafikləri tamamlaya bilərlər.

Yuxarı sinif uşaqları və daha hazırlıqlı şagirdlər eyni məlumatı istifadə edərək iki fərqli qrafik hazırlaya və onları müqayisə edə bilər.

Təlim fəaliyyəti

20
dəq.

Məktəbin elektrik enerjisinin istifadəsi və sərfiyyatın azaldılması məsələlərini müqayisə və müzakirə etmək üçün (enerjisinin istifadəsinin azaldılması ilə bağlı əvvəlki müzakirəni xatırlayın) qruplar öz qrafiklərini şagirdlərə təqdim edəcəklər.

Şagirdlər onların qrafiklərində olan ümumi fikirləri, bütün anomaliyaları və ya bütün nöqtələri izah etməlidirlər.

Şagirdlərə dünyanın müxtəlif yerlərində enerji istifadəsi və sərfiyyatın azaldılmasının müxtəlif olmasının səbəblərini başa salmağa çalışın.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Texnologiyalar imkan verirsə, şagirdlər videokonfrans və ya skype vasitəsi ilə topladıqları məlumatları beynəlxalq tərəfdaş olan iştirakçı məktəblərə təqdim edirlər.

Təlim fəaliyyəti

5
dəq.

Öz və ya tədqiq etdikləri başqa ölkənin məktəbində enerji istifadəsi barədə öyrəndiyi bir şeyi izah edən cümlə yazmağı şagirdlərdən xahiş edin.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Bütün dünyada istifadə olunan enerjini müqayisə etmək üçün Qlobal enerji statistikası üzrə təqvimdən istifadə edin (<https://yearbook.enerdata.net/energy-consumption-data.html>)

Növbəti fəaliyyət

- Şagirdlər məktəb direktoruna (və ya əməkdaşlıq etdikləri məktəbə) tapdıqları məlumatı, enerji istifadəsi və sərfiyyatın azaldılması barədə ideyalarını izah edən hesabat hazırlamalıdır. Hesabatda Qlobal məqsədlərdən hansının enerji ilə bağlı olduğu vurğulanmalı, məktəblərdə və yerli səviyyədə enerji istifadəsinin azaldılması üzrə tədbirlərin qlobal səviyyədə necə təsir edəcəyi göstərilməlidir.
- Bu, ekoloji problemlərin həlli üçün məktəblərin birgə işlədiyi cari layihənin bir hissəsi ola bilər, bundan sonra eyni işlər evdə və icmalarda davam etdirilə bilər.
- Gələcək ideyalar və kiçik yaşlı uşaqlar üçün dünyada iqlim dəyişməsi, karbon qazı və metanın rolu, inkişaf etdirə biləcəyimiz yaxşı eko-vərdislər haqqında məlumat almaq üçün Saymon Hippo və dostları ilə əyləncəli səyahətə gedin: <http://gumroad.com/l/gMOcH>

Bu film və resurslar pulsuzdur. İlanə yalnız xahiş olunur, tələb olunmur.

Qlobal Məqsədlərə çatmaq üçün fəaliyyətə başlayın

Müəllim olaraq sizin şagirdlərin müsbət enerjisini düzgün istiqamətləndirmək və onları aciz olmadıqlarına, dəyişikliyin mümkün olduğuna inandırmaq imkanınız var.

"Design for Change" hərəkatı tərəfindən keçirilən "Mən bacarıram" məktəb müsabiqəsi uşaqları əməkdaşlığa çağıraraq öz ətraflarında dəyişikliklər etməyə və öz təcrübələrini dünyadakı uşaqlarla bölüşməyə dəvət edir.

Başlamaq üçün www.dfcworld.com saytına daxil olun.

"Design for Change"-in dərslər və ya şagirdlərə sərbəst fəaliyyətləri üçün www.globalgoals.org/worldslargestlesson sayta daxil olun.

Tarix	Elektrik sayğacının göstəriciləri	Qaz sayğacının göstəriciləri	İstifadə olunmuş kağızın çəkisi

DÜNYANIN
ƏN BÖYÜK
DƏRSİ

*Mənim şagirdlərim dünyanın müxtəlif guşələrində
baş verən faciələr haqqında biləndə tez-tez soruşurlar:
“Bu necə baş verə bilər?” Bəzən isə kimsə soruşur: “Biz
necə kömək edə bilərik?”*

Eddi Kostello

Tayvandakı Şinşu beynəlxalq
məktəbin müəllimi

Qlobal məqsədlərə nail olmaq üçün birgə iş

Fənn

Tarix, Həyat bilgisi, Coğrafiya

Təlim məqsədi

- Qlobal məqsədlər haqqında bilik əldə etmək
- Qlobal məqsədlərə nail olmağın çətinliklərini anlamaq və strategiyaları müzakirə etmək
- Şagirdlər tərəfindən Qlobal məqsədlərə nail olmağa kömək edəcək yeni yolların tapılması
- Qlobal məqsədlərə nail olmaq üçün müştərək işin vacibliyini dərk etmək

Hazırlıq

- Dərsin gündəliyini nəzərdən keçirin.
- Əgər şagirdləriniz “Qlobal məqsədlərə giriş” animasiya filminə baxmayıblarsa, dərsin planını elə qurun ki, bu filmin nümayişi orada öz əksini tapsın.
- Əlavə 2-də verilmiş şəkillərin kifayət qədər nüsxəsini (hər şagirdə 1-ni) printerdə çap edin, karton vərəqə yapışdırın və bir neçə pəzlə qayçı ilə kəsib bölüşdürün. Hər şagirdin payına bir pəzl düşməlidir.

Qeyd: Bu dərsin animasiya filmi və yaxud komiks olan “Qlobal məqsədlərə giriş”-dən sonra keçirilməsi daha məqsədəuyğundur.

Ümumi vaxt:

60
dəq.

Yaş səviyyəsi:

8-11
yaş

Qlobal məqsədlər
Sabit inkişafın ümumdünya məqsədləri

Dünyanın
Ən Böyük
Dərsi

“Dünyanın ən böyük dərsi” - Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən qəbul edilmiş dayanıqlı inkişaf məqsədlərinin elan edilməsi ilə əlaqədar birgə təhsil layihəsidir. Bu layihə 17-ci məqsədin - “Dayanıqlı inkişaf naminə tərəfdaşlıq” məqsədinin mühümlüyünün canlı sübutudur və onun gerçəkləşdirilməsi bizimlə və biri-biri ilə əməkdaşlıq edən tərəfdaşlarımızın köməyi olmadan mümkün olmazdı.

Layihənin təşkilatçılar qrupuna təşəkkür edirik:

Powered By:

Distributed By:

Translated By:

Dünya üzrə bizimlə işləyənlərə xüsusi təşəkkürlər:

“Qlobal düşüncə” təşkilatının əməkdaşlığı ilə hazırlanmış dərslər planları (Think Global) www.think-global.org.uk. Ədalətli və dayanıqlı sülhün təmin edilməsi məqsədi ilə təlimin təbliği.

Giriş

5
dəq.

Şagirdlərdən bizim yaşamağımızı təmin edən əsas şeyləri kağız üzərində yazmağı və yaxud onların şəkillərini çəkməyi xahiş edin. Bunun üçün onlara 1-2 dəqiqə vaxt verin. Ehtiyac olsa, su, qida, yaşayış yeri, səhiyyə kimi sözləri onların yadlarına salın.

Əgər şagirdlər “Qlobal məqsədlərə giriş” filminə baxıblarsa, onlara bu barədə düşünməyi təklif edin və izah edin ki, dünyada kifayət qədər qida, içməli su, normal yaşayış yerinə əli çatmayan insanların sayı olduqca çoxdur.

Dünyada, o cümlədən ətrafımızda, keyfiyyətin yüksəlişinə yönəlmiş BMT-nin Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərini şagirdlərin yadına salın. Şagirdlərə 1-ci Əlavədə qeyd olunan məqsədləri göstərin.

Qeyd: Şagirdlər “Qlobal məqsədlərə giriş” filminə baxmayıblarsa, zəhmət olmasa, onu dərstdə nümayiş etdirməyə imkan yaradın (nümayiş 8 dəqiqə davam edir). www.globalgoals.org/worldslargestlesson

Təlim tapşırığı

25
dəq.

Bu tapşırığın icrası üçün sizə sinifdə şagirdlərin sayı qədər pəzlə lazımlı olacaq (əlavə 2).

- Qlobal məqsədlərdə qeyd olunan mövzuları əks etdirən yeddi müxtəlif şəkilli pəzlə var.
- Hər şagirdə pəzlə bir neçə kiçik parçasını paylayın.
- Pəzlə hissələrini elə paylamaq lazımdır ki, bəzi şagirdlərdə onun yığılması üçün kifayət qədər hissəcik olsun, bəzilərində lazımı qədərdən çox, digərlərində isə az olsun. Bu barədə şagirdlərə məlumat verməyin.
- Tapşırığın məqsədi – sinifdə hamının dəstəyi ilə mümkün qədər çox pəzlə yığmaq, Qlobal məqsədlərin hamısı ilə tanış olmaqdır.
- Tapşırıq üç raundda keçirilir.

1-ci raund: Şagirdlər pəzlə müstəqil yığırlar: 5 dəqiqə

- Şagirdlər görəcəklər ki, müstəqil işləyərək pəzlə yığmaq çox çətin, hətta mümkün deyil.
- Şagirdlərə vaxt verin ki, onların hamısında eyni miqdarda pəzlə hissəcikləri olmadığını görsünlər və ola bilsin ki, pəzlə yığılması üzrə tapşırığın yerinə yetirilməsi üsulunu dəyişmək zərurəti yaransın (məsələn, pəzlə hissəciklərini dəyişdirmək və yaxud müştərək işləmək).

2-ci raund: Cütlər və yaxud kiçik qruplarda iş: 8 dəqiqə

- Uşaqlar özləri birləşmək qərarına gələ bilərlər. Əgər bu baş verməsə, onlara deyən ki, bu, tapşırığın öhdəsindən gəlməyə kömək edər.

3-cü raund: Bütün siniflə iş: 10 dəqiqə

- Uşaqlar görəcəklər ki, onlar böyük bir birlik kimi müştərək işləsələr, pəzlələri yığa biləcəklər və bütün Qlobal məqsədlərə nail ola biləcəklər.

Tapşırığın məqsədi bəzi şagirdlərdə lazım olan bütün əşyaların olması, digərlərində isə, ola bilsin ki, nə isə çatışmadıqları faktını göstərməkdir. Bütün pəzlələri yığmağın yeganə yolu – birgə işləməkdir. Sinifdən asılı olaraq, bu tapşırığı daha asan və yaxud çətin edərək uyğunlaşdırmaq olar.

Bu tapşırıq göstərir ki, pazlın yığılması üçün əllərinde həтта çox az miqdarda pazl hissəcikləri olan şagirdlər və yaxud qruplar vacib rol oynayırlar. Hər bir kiçik töhfə mənə kəsb edir.

Bu tapşırıq səs-küylü, xotik (qarma-qarışıq) keçə bilər – buna hazır olun. Öz ideya və həll yollarını tapmaq üçün şagirdlərə imkan yaradın. Bu, gələcəkdə maraqlı diskussiyalara gətirib çıxaracaq.

Müzakirə

5
dəq.

Müzakirə edin: Şagirdlərə Qlobal məqsədlərin pazllarının necə yığıldığı haqda sual verin. Diskussiyayı tapşırığın nə dərəcədə real həyata uyğun olmasına yönəldin. Qlobal məqsədlərə nail olmaq üzrə bütün insanların çalışmaları və bunun nəticəsindən zövq almaqlarını necə təmin edək? Qlobal məqsədlərə nail olmaq üçün bütün dünya üzrə birgə səylər vasitəsi ilə biz nə etməliyik?

Bu diskussiya Qlobal məqsədlərin müzakirəsində pazlların yığılması zamanı əldə edilmiş təcrübəni tətbiq etmək baxımından vacibdir.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Bu tapşırığı yazılı şəkildə yerinə yetirmək olar: şagirdlərə pazlların yığılması zamanı nə əldə etdikləri haqda düşünmək üçün onlara vaxt verin.

Elə indi biz nə edə bilərik?

20
dəq.

Elə indi biz nə edə bilərik? Qlobal məqsədlərə nail olmaq üzrə birgə işə başlamaq üçün müxtəlif üsulların “Beyin həmləsi” ilə tapılmasını şagirdlərdən xahiş edin.

Yarana biləcək ideyalar:

- “Biz necə töhfə verə bilərik?” sualı ilə yerli, federal (respublika) xeyriyyə fondlarına müraciət etmək.
- Çimərlikləri, parkları zibildən təmizləyərək səliqə-səhman yaratmaq kimi aksiyalarda iştirak etmək.
- Yerli özünüidarəetmə orqanlarına, bələdiyyəyə və s. abadlıq və yaxud təkmilləşdirmə üzrə təklif irəli sürmək (bu, yazı işi tapşırığının məzmunu ola bilər).
- Məktəbdə, evimizdə, şəhərimizdə, kəndimizdə ətraf mühitin qorunması üçün müxtəlif yollar axtarmaq. Məsələn: utilizasiya proqramları, ictimai bostanlar, avtomobillərdən müştərək istifadə və s.
- Maarifləndirmə: Qlobal məqsədlər haqqında insanlara məlumat vermək, onları www.globalgoals.org saytına daxil olmaqla daha çox öyrənməyə təşviq etmək, dostlar və ailələrin vasitəsi ilə qlobal problemlər haqqında məlumat yaymaq.
- Keçirilən kampaniyalar haqqında öyrənmək, onları izləmək və Qlobal məqsədlərin təşəbbüsünü dəstəkləmək üçün www.aworldatschool.org/upforschool petisiyalarını imzalamaq

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Bu tapşırığı, ideyaları prioritetlərinə, kateqoriyalarına müvafiq müxtəlif rənglərlə qeyd edərək yerləşdirməklə və yaxud şagirdlərin ilk növbədə reallaşdırmalı olduğu ideyalara səs verməklə genişləndirmək olar.

Design for Change, www.dfeworld.com saytında şagirdlər super qəhrəmanların həyatdakı əhvalatlarını, başqa ölkələrdəki həmyaşıdlarının nəyə nail olduqlarını öyrəne bilərlər.

Müzakirə

5
dəq.

Şagirdlərdən məqsədlərə nail olmaq üçün müştərək iş haqqında nəyi öyrəndiklərini soruşun.

Sonra isə onlardan soruşun ki, Qlobal məqsədlərə nail olmağa görə məsuliyyət daşıyan siyasətçilərə və hakimiyyət nümayəndələrinə nəyi məsləhət görərdiniz.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Bunu yazılı ev tapşırığı kimi də vermək olar.

Qlobal Məqsədlərə çatmaq üçün fəaliyyətə başlayın

Müəllim olaraq sizin şagirdlərin müsbət enerjisini düzgün istiqamətləndirmək və onları aciz olmadıqlarına, dəyişikliyin mümkün olduğuna inandırmaq imkanınız var.

The Design for Change" hərəkəti tərəfindən keçirilən "Mən bacarıram" məktəb müsabiqəsi uşaqları əməkdaşlığa çağıraraq öz ətraflarında dəyişikliklər etməyə və öz təcrübələrini dünyadakı uşaqlarla bölüşməyə dəvət edir.

Başlamaq üçün www.dfcworld.com saytına daxil olun.

"Design for Change" in dərslər və ya şagirdlərə sərbəst fəaliyyətləri üçün www.globalgoals.org/worldslargestlesson sayta daxil olun.

DESIGN for
CHANGE

Qlobal məqsədlər
Sabit inkişafın ümumdünya məqsədləri

**Dünyanın
Ən Böyük
Dərsi**

GLOBAL MƏQSƏDLƏR

QLOBAL MƏQSƏDLƏR

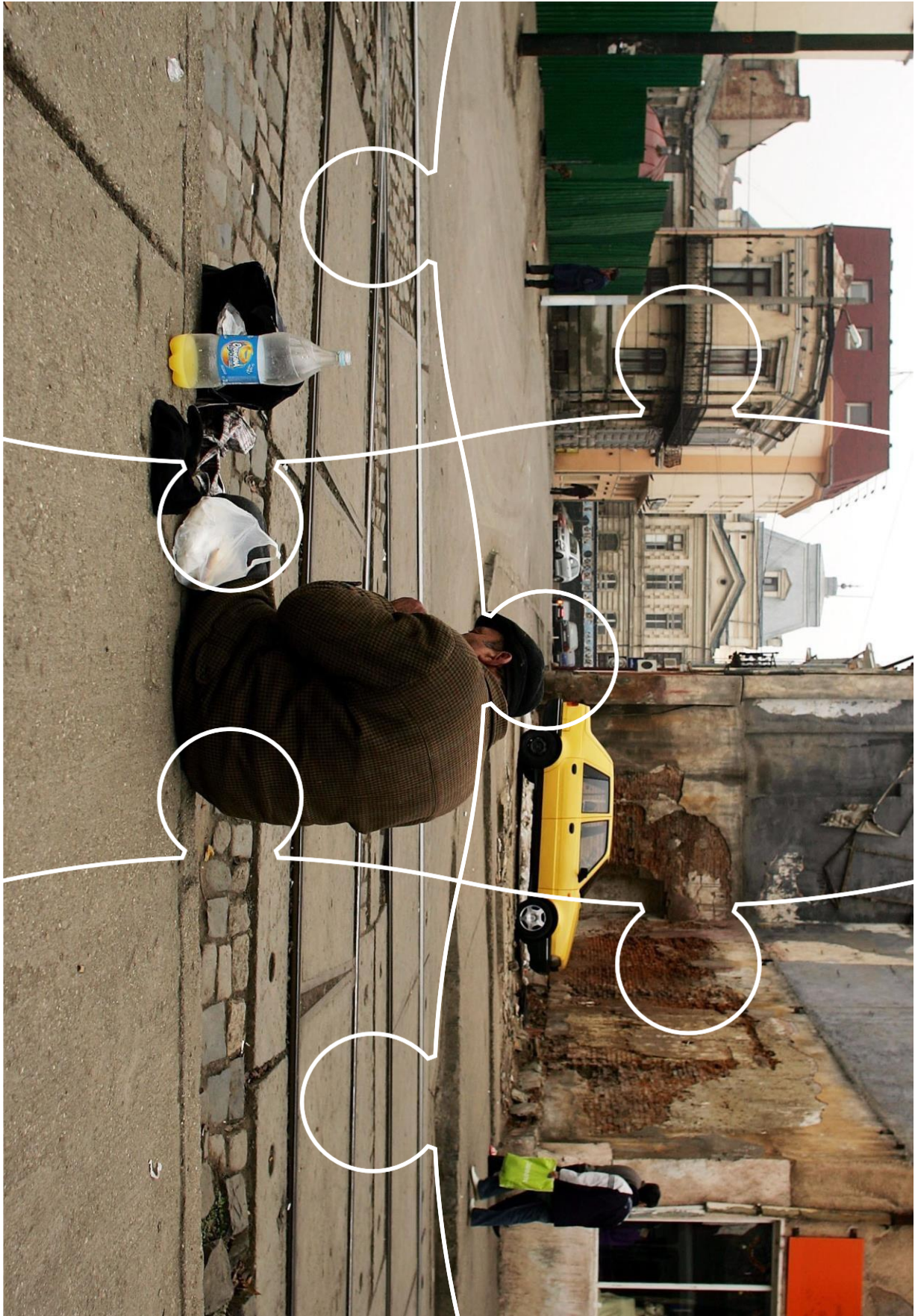

“Bir ata kimi mən inanıram ki, bütün uşaqlar üçün keyfiyyətli təhsil əlçatan olsa, onlar sağlamlıqlarının qayğısına qalmağı öyrənəcəklər. Daha yüksək nailiyyətlərə çatmaq üçün onlar sağlam olmalıdırlar. Sağlamlıq onların potensialının maksimum yüksəldilməsinə imkan yaradır. Hər bir uşaq bu əsas hüquqa layiqdir”

Hritik Roşan
Aktyor

Sağlam başlanğıc

Fənn:

Həyat bilgisi, Dillər

Təlim nəticələri:

- Sağlamlığın nə olduğunu müəyyənləşdirmək;
- Sağlam həyat tərzini üçün üsullar tapmaq;
- Özünə qayğı göstərməyin vacibliyini öyrənmək;
- Sağlamlıq mövzunu müzakirə etməklə cümlənin strukturunu və qrammatikası öyrənmək.

Hazırlıq:

- Verilmiş slaydları PowerPoint-də təqdim və ya çap edin (Əlavə 2).
- Dünya xəritəsini çap edin (Əlavə 3).

Qeyd: Bu dərs bəzi həssas məsələlərə toxuna bilər. Müəllimlər öz şagirdlərinin həyat təcrübəsinə və ehtiyaclarına qarşı həssas olmalıdırlar. Əlavə 1-ə baxın.

Ümumi vaxt:

60
dəq.

Yaş:

8-11
yaş

Rəsmlər Dabu Ratna tərəfindən təqdim edilib

“Dünyanın ən böyük dərsi” – Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən qəbul edilmiş dayanıqlı inkişaf məqsədlərinin elan edilməsi ilə əlaqədar birgə təhsil layihəsidir. Bu layihə 17-ci məqsədin – “Dayanıqlı inkişaf naminə tərəfdaşlıq” məqsədinin mühümlüyünün canlı sübutudur və onun gerçəkləşdirilməsi bizimlə və biri-biri ilə əməkdaşlıq edən tərəfdaşlarımızın köməyi olmadan mümkün olmazdı.

Layihənin təşkilatçılar qrupuna təşəkkür edirik:

Powered By:

Distributed By:

Translated By:

Dünya üzrə bizimlə işləyənlərə xüsusi təşəkkürlər:

“Qlobal düşüncə” təşkilatının əməkdaşlığı ilə hazırlanmış dərslər planları (Think Global) www.think-global.org.uk
Ədalətli və dayanıqlı sülhün təmin edilməsi məqsədi ilə təlimin təbliği.

Giriş

5

dəq.

Şagirdləri bir qrupda toplayın. Əlavə 2-də verilmiş slaydları (1-3) PowerPoint-də təqdim edin və ya çap edib bütün sinifə paylayın. Slaydlarda verilmiş sualları oxuyun və şagirdlərə düşünmək üçün bir az vaxt verin. Slaydlarda verilmiş hər bir şəkli siniflə müzakirə edin. I şəkildə gördüyümüz uşaqların xəstə, II şəkildə gördüyümüz uşaqların sağlam olduğunu vurğulayın.

Xəstə olmaq anlayışının mənası barədə düşünməyi şagirdlərdən xahiş edin. Onlar özlərini nə vaxtsa xəstə hiss ediblərmi? Şagirdlər cümlənin strukturu, qrammatika barədə biliklərini inkişaf etdirmək üçün cavablarını və ya fikirlərini vərəqdə yazmalıdırlar.

Təlim fəaliyyəti

5

dəq.

Sağlam həyat tərzini mövzusunda təqdim edin və onun nə üçün vacib olduğunu qeyd edin. Sağlam olmaq üçün müəyyən işlər görmək lazım olduğunu izah edin. Əgər biz özümüzə qayğı göstərməsək, xəstələnmək ehtimalımız artacaq.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Sağlam həyat tərzinin vacibliyini, onun uşaqlara və onların ailələrinin həyatına təsirini müzakirə etməyi şagirdlərdən xahiş edin.

Təlim fəaliyyəti

5

dəq.

4-8-ci slaydları birlikdə oxuyun və bütün siniflə müzakirə edin.

Şagirdləri sağlam həyat tərzini strategiyası barədə düşünməyə sövq edin. Məsələn, sağlam qalmaq üçün nə etdiklərini şagirdlərdən soruşun. Lövhədə bir neçə ideyanı yazın və ya ideyalarını yazmaq üçün şagirdləri lövhəyə çağırın.

Təlim fəaliyyəti

10

dəq.

“Sağlamlıq” tərifini müəyyənləşdirmək üçün siniflə birgə işləyin.

- Lövhədə və ya böyük ağ kağızda insan bədəninin konturunu çəkin.
- Bir neçə şagirdə qeydlər yazmaq üçün kağız verin və onlara cütlüklərdə birləşməyə imkan yaradın. Şagird cütləri sağlamlığın 2 xüsusiyyətini müzakirə etməlidirlər.
- Şagirdlər sağlamlığın xüsusiyyətlərini əks edən cümləni verilmiş kağızda yazıb, lövhəyə yapışdırmalıdırlar.
- Ehtiyac olarsa, “..... sağlamlıq deməkdir”, “Özünü sağlam hiss etməyin xüsusiyyətləri _____” kimi hazır cümlələri bitirməyi şagirdlərə təklif edin.
- Tərfi şagirdlərin görə biləcəyi yerdə yazın.
- Sonra bu kağızları insan konturunun üzərinə yapışdırmağı şagirdlərdən xahiş edin.
- Bütün kağızlar yapışdırıldıqdan sonra onları ucadan oxuyun. “Sağlamlığa” tərif vermək üçün verilmiş xüsusiyyətləri istifadə edin. Sağlamlığın bir hissəsi kimi psixi və sosial rifahın vacibliyini şagirdlərlə müzakirə etmək faydalıdır.

- “Sağlamlıq – fiziki, psixi və sosial rifahın tamlığı, xəstəliklərin və nasazlığın yoxluğudur”. Bu tərif Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı tərəfindən müəyyən edilmişdir. Və ya şagirdlərə daha uyğun olan: “Sağlamlıq bədən və zehnin xəstəliklərsiz yaxşı vəziyyətidir”.

Mənbə: <http://www.who.int/about/definition/en/print.html>

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Tərifin əvəzinə klaster hazırlaya bilərsiniz (Bu, kiçik yaşlı şagirdlər üçün daha uyğundur). Sağlamlığı orta dairəyə yerləşdirin, sağlamlıqla bağlı xüsusiyyətləri və ya digər fikirləri kənarda qeyd edin.

Təlim fəaliyyəti

20
dəq.

Slaydların içərisindən qlobal sağlamlıq problemləri haqqında oxuyun. Bir neçə xüsusi mövzu seçə bilərsiniz.

Hər birimizin gündəlik həyatda rastlaşdığı problemlərdən əksər insanların əziyyət çəkdiyini vurğulayın (öskürək, mədə-bağırsaq pozuntusu, allergiya və s.). Eyni zamanda dünyanın müəyyən bölgələrinə xas olan bir sıra xəstəliklərdən (məsələn, malyariya) əziyyət çəkən insanlar var; bəzən müxtəlif xəstəliklərin bir bölgədə (ebola) yayılması müşahidə olunur.

Bəzi ölkələrin xəstəlikləri aradan qaldıra bilən səhiyyəsi və kifayət qədər resursu olmadığı üçün bu problemlər daha pis hal alır. Hər kəsin sanitariyaya, təmiz su və yaşamaq üçün normal şəraitə ehtiyacı var. Bu hər bir kəsin hüququdur.

Əlavə 3-də olan dünya xəritəsini istifadə edin. Oxuyub müzakirə etdikdən sonra şagirdlər cütlərdə işləyərək xəstəliklərin qarşısını almaq və hər kəs üçün daha yaxşı sağlamlıq imkanlarına dəstək olmaq üçün ideyalarını kağızlarda yazsınlar.

Bu ideyaları dünya xəritəsində qeyd etməyə şagirdləri sövq edin.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Yuxarı sinif şagirdləri üçün qlobal sağlamlıq məsələləri (psixi sağlamlıq, xərcəng, QİÇS, müharibə, ebola və s.), hər kəsin təmiz su, qida, sanitariya kimi sadə ehtiyac və hüquqları qeyd olunmuş vərəqlər hazırlayın. Şagirdləri kiçik qruplara bölün və ya bütün siniflə birgə bir problemin həlli üzərində işləyin. Sizə əlavə resurslar və ya tədqiqat üçün internet çıxışı ehtiyacınız olacaq (www.globaldimension.org.uk/worldslargestlesson). Şagirdlər hər yerdə, hamı üçün yaxşı sağlamlıq hüququnun təşviqi barədə ideya və informasiyanı bölüşə bilərlər. Qlobal məqsədlərə nail olmağa yönəlmiş həll yollarını müzakirə edin. Uşaq hüquqları konvensiyasını tədqiq edə bilərsiniz (xüsusilə 12 və 24 bəndləri).

Təlim fəaliyyəti

10
dəq.

Şagirdlərdən sağlam olmaq üçün planları və qlobal sağlamlıq problemlərinin həlli üçün nə etmək istədikləri barədə 1-2 cümlə yazmağı xahiş edin. Təlimat kimi dərslərin əvvəlində yazdıqları cümlələrdən istifadə edə bilərlər. Onları sinifdən asaraq nümayiş etdirə bilərsiniz.

Qlobal Məqsədlərə çatmaq üçün fəaliyyətə başlayın

Müəllim olaraq sizin şagirdlərin müsbət enerjisini düzgün istiqamətləndirmək və onları aciz olmadıqlarına, dəyişikliyin mümkün olduğuna inandırmaq imkanınız var.

“Design for Change” hərəkatı tərəfindən keçirilən “Mən bacarıram” məktəb müsabiqəsi uşaqları əməkdaşlığa çağıraraq öz ətraflarında dəyişikliklər etməyə və öz təcrübələrini dünyadakı uşaqlarla bölüşməyə dəvət edir.

Başlamaq üçün www.dfcworld.com saytına daxil olun.

“Design for Change”in dərslər və ya şagirdlərə sərbəst fəaliyyətləri üçün www.globalgoals.org/worldslargestlesson sayta daxil olun.

Əlavə məlumat üçün:

- ÜST-ün psixi sağlamlıqla bağlı fəaliyyət planını oxuyun.
http://www.who.int/mental_health/publications/action_plan/en/
- 2030-a qədər QİÇS-ə son: <http://www.unaids.org/en/resources/presscentre/>
- Xərçənglə bağlı ÜST-ün məlumatları: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs297/en/>
- “Malyariya Atlası” layihəsi: <http://www.map.ox.ac.uk/>
- Analıq haqqında: <https://www.tes.co.uk/teaching-resource/mothers-matter-6070865> bu pdf plan anaların sağlamlıq problemlərini və onların qarşısının alınması yollarını əks etdirir
- QİÇS haqqında biliklər (yuxarı sinif şagirdləri üçün):
<http://globaldimension.org.uk/resources/item/2221>
- Əlavə məlumat üçün: <http://www.intrahealth.org/page/top-10-global-health-issues-to-watch-in-2015>

BMT-nin uşaq hüquqları haqqında konvensiyası

- Maddə 24: “Uşaqların sağlam qalmaq üçün keyfiyyətli səhiyyə, təmiz su, sağlam qida, təmiz ətraf mühit hüququ var. Varlı ölkələr bu məqsədlərə nail olmaq üçün kasıb ölkələrə kömək etməlidirlər” (uşaqlar üçün variant)
- Maddə 12: “Hər bir insan yaxşı psixi və fiziki sağlamlıq səviyyəsi hüququna malikdir” (sadə variant)

Dərslərdə müzakirə apararkən həssas olun və şagirdlərin həyat təcrübəsini nəzərə alın. Sınıfı elə bir "təhlükəsiz" məkana çevirin ki, şagirdləriniz qorxmada ideyalarını və hətta həyatlarında baş vermiş hadisələri bölüşə bilsinlər. Bəzi şagirdlər müəyyən müzakirələrdə iştirak etməməyi xahiş edə bilər, onların xahişinə hörmətlə yanaşın. Sınıfdə mübahisəli mövzuların müzakirəsi ilə bağlı aşağıdakı linklərdə faydalı məsləhətlər tapa bilərsiniz.

- Mübahisəli məsələlərin tədrisi üzrə Oxfam UK təlimatı (Teaching Controversial Issues): <http://www.oxfam.org.uk/education/teacher-support/tools-and-guides/controversial-issues>
- Emosional və ziddiyyətli tarixin tədrisi üzrə Tarix assosiasiyasının təlimatı (Teaching Emotive and Controversial History): [http:// globaldimension.org.uk/resources/item/1522](http://globaldimension.org.uk/resources/item/1522)
- Bir çox müəllimlər bu tip diskussiyalar aparılarkən "Uşaqlar üçün fəlsəfə"dən (Philosophy for Children) faydalı məsləhətlər tapırlar: <http://globaldimension.org.uk/news/item/13650>

Sağlam başlanğıc

Slaydda verilmiş bir neçə şəklə nəzər salın. Nə müşahidə etdiniz? Şəkillər arasında hansı oxşar və fərqli cəhətlər var?

Bu şəkillərdə nə gördünüz?

Bu uşaqlar xoşbəxt yoxsa qəmli görünürlər?

Onlar özlərini necə hiss edirlər?

Sən özünü bu cür hiss etmək istəyərdinmi?

Bu şəkillərdə nə gördünüz?

Bu uşaqlar xoşbəxt
yoxsa qəmli görünürlər?

Onlar özlərini necə
hiss edirlər?

Sən özünü bu cür hiss
etmək istəyərdinmi?

Sağlam olmaq nə deməkdir?

Bədənimizin sağlam qalması üçün bir çox üsullar var

Tapşırıq

Sağlam olmağımız üçün aktiv olmaq
vacibdir. Dostlarınla şənlen və gülümsə.
Gün ərzində görəcəyimiz işlər çoxdur –
qaçmaq, hoppanmaq və idmanla məşğul
olmaq.

Başqa nə ilə məşğul ola bilərsən?

Sağlam olmaq nə deməkdir?

Bədənin sağlam qalması üçün bir çox üsullar var

Sağlam qida qəbulu

Balanslaşdırılmış qida, kifayət qədər mineral və vitaminləri qəbul etdiyinizdən əmin olun. Maye balansını təmin etmək üçün su içmək də vacibdir.

“Qida piramidası” təlimatı gün ərzində 40 faiz çörək, taxıl məmulatları və makaron, 30 faiz meyvə və tərəvəz, 20 faiz protein və cüzi miqdarda yağ və şəkər qəbul etməyi tövsiyə edir.

Sağlam olmaq nə deməkdir?

Bədənin sağlam qalması üçün bir çox üsullar var

Daha çox istirahət edin

Sizin bədəninizin və beyninizin düzgün işləməsi üçün yuxuya ehtiyacı var. Yuxu sizə böyüməyə və immun sisteminizi sağlam saxlamağa kömək edir. Yuxusuz qalsaq gün ərzində heç nə edə bilməyəcəyik.

Sağlam olmaq nə deməkdir?

Bədənin sağlam qalması üçün bir çox üsullar var

Bədəninizə yaxşı qulluq edin

Mütəmadi olaraq çimin və hər gün dişlərinizi fırçalayın. Spiritli içkilərdən, tütün və narkotik maddələrdən istifadə etməyin. Bu maddələr uşaqlar və yeniyetmələr (bəzən də yaşlılar) üçün çox təhlükəlidir.

Xəstələnmişsinizsə, nə edə bilərsiniz?

- Yaxşı qidalanın və çoxlu istirahət edin
- Həkim müayinəsinə gedin
O, sizə dərman və məsləhətlər verəcək
- Əgər fəvqaladə hal baş verərsə, xilasetmə xidmətinə müraciət edin.
Hansı nömrəyə zəng edəcəyinizi bilirsinizmi?

Sağlamlıq haqqında əlavə məlumat almaq üçün aşağıdakı saytdan istifadə edin

http://kidshealth.org/kid/stay_healthy/#cat118

Bütün dünyada sağlamlıq problemləri

Psixi sağlamlıq

Psixi sağlamlıq düşünməyə, başqaları ilə ünsiyyətə və həyatdan zövq almağa təsir edir. Depressiya, alkoqol və narkotiklərdə asılılıq və digər psixi xəstəliklər inkişafda olan və hətta yüksək inkişaf etmiş ölkələrə də təsir edir.

Xərçəng

Inkişaf etmiş və orta gəliri olan ölkələrdə xərçəngdən dünyasını dəyişənlərin sayı ümumilikdə QİÇS, malyariya və vərəm xəstəliyindən ölənlərin sayından çoxdur.

Bizə təsir edən xərçəng növləri çoxdur, onun səbəbi isə hüceyrələrin anormal dəyişilməsi, böyüməsi və sürətlə bölünməsidir.

Bütün dünyada sağlamlıq problemləri

HİV/QİÇS

Bu xəstəlik bədənə immun sistemini aşağı salır və infeksiyaya tutulma riskini artırır. HİV/QİÇS-ə tutulanların əksəriyyəti xəstəliyə məruz qaldıqlarını və digər insanları yoluxdura biləcəklərini bilmirlər.

Anaların sağlamlığı

Bir çox qadınların təhlükəsiz doğuşu üçün resurslar əlçatan olmur. Buna görə də onlar doğuş zamanı asanlıqla qarşısı alınacaq səbəblərdən xəstələnir və ölürlər.

Bütün dünyada sağlamlıq problemləri

Müharibə və iğtişaşlar

Müharibə və iğtişaşlar nəticəsində bəzi ölkələrdə həkimlər zorakılığa məruz qalırlar.

Döyüş bölgəsində yaşayanlarda post-travmatik pozuntu kimi psixoloji zədələr yaranır.

Ebola

2014-cü ildə 8000-dən artıq insan dünyasını dəyişib.

Ebola yoluxucu infeksiyon xəstəlikdir və insan bədəninin mayesi vasitəsi ilə (qan, nəcis və s.) ötürülə bilər. Vaxtında müalicə olunmasa, bədən mayesinin itirilməsi və ölümə nəticələnə bilər.

Malyariya

100-ə yaxın ölkədə yayılıb və hər il 1 000 000 insanın ölümünə səbəb olur.

Xəstəlik malyariyaya yoluxmuş ağcaqanadlarla yayılır.

Malyariyaya yoluxma riski dərman və ağcaqanad əleyhinə torlardan istifadə etməklə azaldıla bilər.

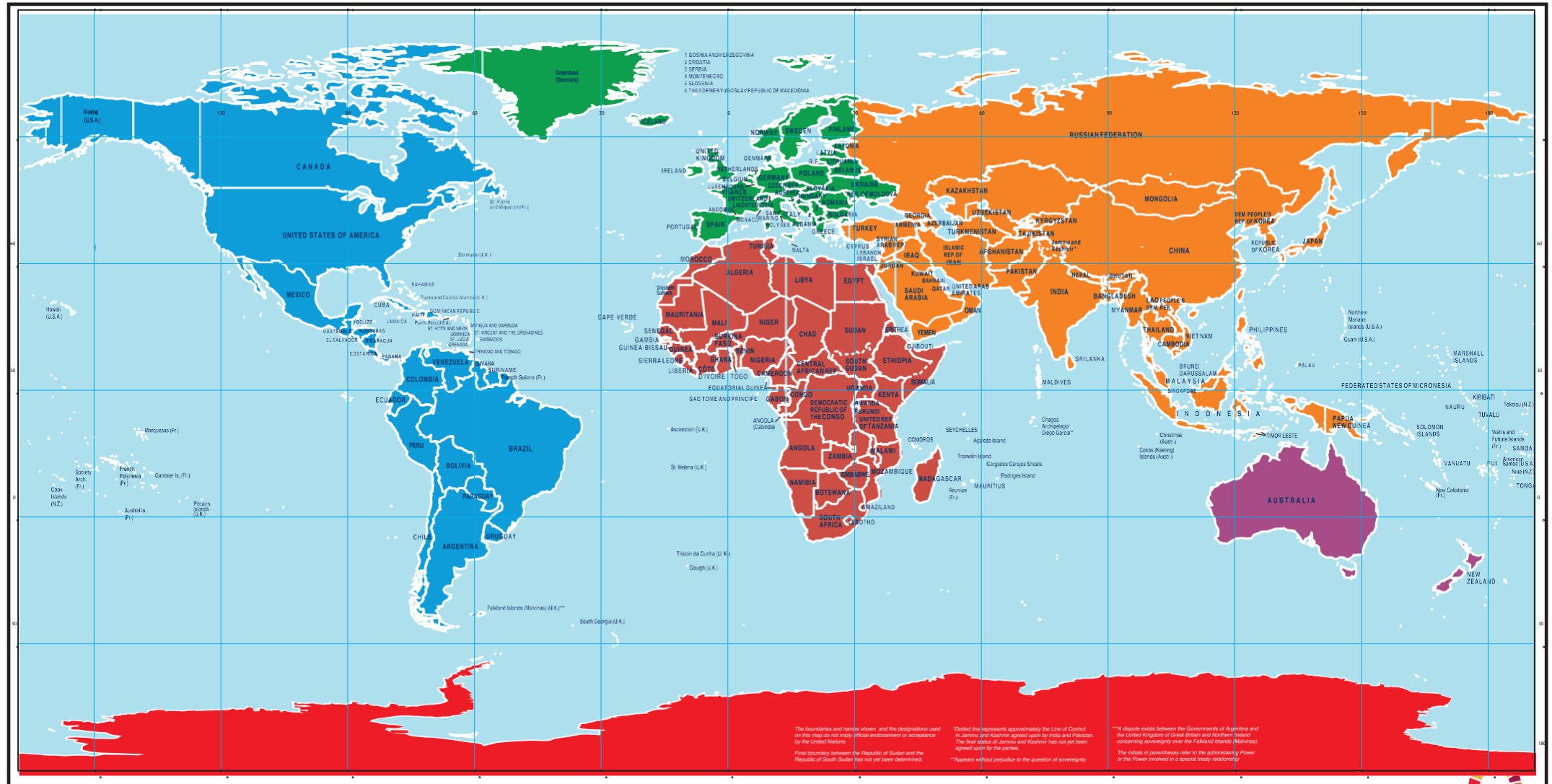
Malyariyanı müalicə etmək mümkündür.

Siz nə edəcəksiniz?

Sağlam qalmaq üçün nə edəcəyiniz barədə yazın.

Qlobal sağlamlıq problemlərinin həllinə kömək ideyalarınızı 2-3 cümlədə ifadə edin.

Genişləndirilmiş tapşırıqlar və resurslar

Uşaq sağlamlıq saytı:

- http://kidshealth.org/kid/stay_healthy/#cat118
- Bu saytda sağlamlığın xüsusi mövzularına həsr olunmuş çoxlu məqalələr var. Məqalələri bütün siniflə və ya ayrı-ayrı qruplarda oxuyun.

Qida planı:

- Şagirdlərə sağlam və dadlı qida barəsində düşünməyə şərait yaradın.
- Şagirdlərin qeyd etdikləri sağlam qida əsasında menyu yaradın. Onu hər bir şagirdə göndərin.

Verilmiş həyat situasiyalarını oxuyun və başqa insanların sağlam həyat tərzinə dəstək olmaq üçün nə etdiyini öyrənin:

- Uqandada sanitariya : <http://www.sendacow.org.uk/lessonsfromafrica/resources/hygiene-gallery>
- Bu saytda Uqandada insanların sanitariyadan necə istifadə etdikləri nümayiş olunur:
<http://globaldimension.org.uk/resources/item/1982>

UNICEF

- Bu saytda qlobal sağlamlıq mövzusunda dərs planı, video və audio materiallar tapa bilərsiniz:
<http://teachunicef.org/explore/topic/health>
- Su və ətraf mühit: <http://teachunicef.org/explore/topic/water-and-environment>
- HIV/QİÇS (yuxarı sinif şagirdləri üçün): <http://teachunicef.org/explore/topic/hiv aids>

Sualtı həyatın qorunması

Fənn:

Həyat bilgisi, Coğrafiya

Təlim nəticələri:

- Okeanda baş verən təhlükələr barədə bilikləri təkmilləşdirmək;
- Okeandan davamlı istifadə ideyalarını tədqiq etmək.

Hazırlıq:

- Giriş fəaliyyəti üçün təsvirləri çap etmək və ya ekranda göstərmək (Əlavə 1);
- Okeanın üzləşdiyi təhlükələri təsvir edən məlumatlardan ibarət vərəqləri çap etmək (Əlavə 2);
- Okeanın qorunmasına dair təklifləri çap etmək (Əlavə 3).

Ümumi
vaxt:

60
dəq.

Yaş:

11-14
yaş

“Dünyanın ən böyük dərsi” – Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən qəbul edilmiş dayanıqlı inkişaf məqsədlərinin elan edilməsi ilə əlaqədar birgə təhsil layihəsidir. Bu layihə 17-ci məqsədin – “Dayanıqlı inkişaf naminə tərəfdaşlıq” məqsədinin mühümlüyünün canlı sübutudur və onun gerçəkləşdirilməsi bizimlə və biri-biri ilə əməkdaşlıq edən tərəfdaşlarımızın köməyi olmadan mümkün olmazdı.

Layihənin təşkilatçılar qrupuna təşəkkür edirik:

Powered By:

Distributed By:

Translated By:

Dünya üzrə bizimlə işləyənlərə xüsusi təşəkkürlər:

“Qlobal düşüncə” təşkilatının əməkdaşlığı ilə hazırlanmış dərslər planları (Think Global) www.think-global.org.uk. Ədalətli və dayanıqlı sülhün təmin edilməsi məqsədi ilə təlimin təbliği.

Təlim fəaliyyəti

5
dəq.

Şagirdlərə zərər çəkmiş dəniz və ya okeanların təsvirlərini nümayiş etdirin, məsələn, plastik tullantılarla çirklənmiş, asidifikasiyaya (turşuluq səviyyəsinin artması) uğramış və ya ifrat balıq ovuna məruz qalmış su hövzələrinin şəkillərini göstərin.

Şagirdlərdən xahiş edin ki, foto çəkilməmişdən qabaq nə baş verdiyini və çəkilişdən sonra nə baş verəcəyi barədə düşüncələrini yazsınlar, yaxud yoldaşları ilə müzakirə etsinlər.

Şagirdlərdən sinfin suallarına cavab verməyi xahiş edin.

Təlim fəaliyyəti

10
dəq.

Sinifdə kiçik məlumatlardan ibarət vərəqlərin surətlərini nümayiş etdirin.

Şagirdlərə sinifdə hərəkət edərək okeanların üzləşdiyi təhlükələri təsvir edən məlumatlardan ibarət vərəqləri oxumaq üçün beş dəqiqə vaxt verin. Sonra bu təhlükələri ən ciddiindən başlayaraq sıralamağı tapşırıq.

Şagirdlərə çatdırın ki, onlar öz seçimlərini sinifə izah etməli və aydınlaşdırmalıdır.

Sinifdə müzakirəni təşkil edin – çox ciddi hesab etdikləri məsələni yığcam təsvir etməyi və seçimlərini izah etməyi şagirdlərdən xahiş edin.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Əgər ehtiyac varsa, mətni sadələşdirin.

Təlim fəaliyyəti

15
dəq.

- Şagirdlərə okeandan dayanıqlı istifadəyə dair həll yolları və məsləhətlər verilir (bu məsləhətləri ya çap edib paylayın, ya da ekranda göstərin).
- Şagirdləri sövq edin ki, təqdim edilən həll yolları və məsləhətləri təhlükələr ilə uyğunlaşdırsınlar, məsələn, kiçikmiqyaslı balıq ovu böyükmiqyaslı balıq ovuna qarşı.
- Şagirdlər məsələlərdən birini seçib qısa yazıda təhlükənin nədən ibarət olduğunu, nə üçün okeana və geniş çevrəyə (ətraf mühitə və insanlara) ziyan vurduğunu, həll yollarının necə köməkədcəyini izah edirlər. Onlar öz yazılarına detallar əlavə etmək üçün dərsliklər, internet və əvvəlcədən hazırlanmış materiallardan istifadə edə bilərlər. Şagirdlər əmin olmalıdırlar ki, öz cavablarına real nümunələr daxil edirlər.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Azyaşlı və ya zəif qabiliyyətli şagirdlər üçün hər paraqrafda cümlə başlanğıclarını və/və ya açar sözləri verə bilərsiniz.

Yuxarı sinif şagirdləri, yaxud yüksək qabiliyyətli şagirdlər zərər çəkmiş okeanların insanlara vurduğu təsiri (məsələn, balıq ehtiyatının azalmasını) izah edə bilərlər. Həmçinin onlar "Dənizdən kimin daha çox istifadə etmək hüququ var: insanların, dənizdə yaşayan məməlilərin, quşların yoxsa balıqların?" sualı ətrafında diskussiya apara bilərlər.

Təlim fəaliyyəti

15
dəq.

Şagirdlərdən xahiş edin ki, cüt və ya kiçik qruplarda (şagirdlərin sayından və nə qədər şagirdin bu məsələ ətrafında işlədiyindən asılı olaraq) okeanın üzleşdiyi təhlükələrə qarşı mübarizə tədbirləri hazırlasınlar. Fəaliyyətləri növbəti başlıqlar altında sıralayın: 1. Şəxsi; 2. Təşkilatlar tərəfindən həyata keçirilən fəaliyyətlər; 3. Hökumət tərəfindən yerinə yetirilən fəaliyyətlər. Məlumat vərəqlərinə istinad edin.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Həmçinin bu işi növbəti dərstdə təkmilləşdirməklə bütün məktəbi okeanın qorunması fəaliyyətinə cəlb etmək mümkündür. Bura daxil edilə bilər: məktəb üçün məlumatın hazırlanması, tullantıların azaldılması və ya dayanıqlı mənbələrdən balıq istehlakı.

Təlim fəaliyyəti

15
dəq.

Okeanı qorumağın vacibliyi barədə "tvit" yazın (140 hərfdən ibarət) və @theglobalgoals #largestlesson-da yerləşdirin.

Qlobal Məqsədlərə çatmaq üçün fəaliyyətə başlayın

Müəllim olaraq sizin şagirdlərin müsbət enerjisini düzgün istiqamətləndirmək və onları aciz olmadıqlarına, dəyişikliyin mümkün olduğuna inandırmaq imkanınız var.

The Design for Change" hərəkatı tərəfindən keçirilən "Mən bacarıram" məktəb müsabiqəsi uşaqları əməkdaşlığa çağıraraq öz ətraflarında dəyişikliklər etməyə və öz təcrübələrini dünyadakı uşaqlarla bölüşməyə dəvət edir.

Başlamaq üçün www.dfcworld.com saytına daxil olun.

"Design for Change" in dərslər və ya şagirdlərə sərbəst fəaliyyətləri üçün www.globalgoals.org/worldslargestlesson sayta daxil olun.

DESIGN for
CHANGE

Images Lovingly Provided By Getty Images

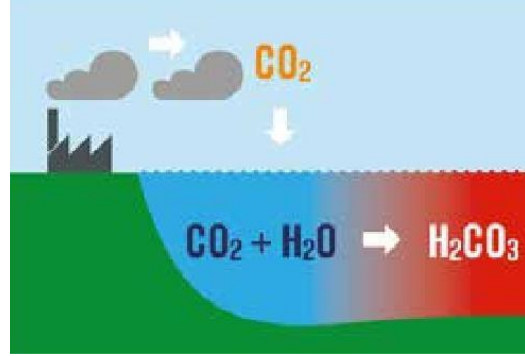
Okeanın üzləşdiyi təhlükələr: Asidifikasiya (Turşuluğun artması)

Bu nədir?

Okeanda asidifikasiya suyun kimyəvi tərkibinin tədricən dəyişməsidir. Suyun PH səviyyəsi azalır və nəticədə suda turşuluq artır.

Bu necə baş verir?

Okeanda asidifikasiya karbon dioksidin atmosferdən alınaraq həll edilməsi ilə baş verir, okean atmosferdəki CO₂-in (karbon qazının) təxminən 30 %-ni özündə həll edir. Bu, su ilə havanın qarşılaşdığı hər yerdə baş verir. CO₂ emissiyası insan fəaliyyəti nəticəsində artır, məsələn, mədən yanacağıının yandırılması nəticəsində. Bu da okeana daxil olan CO₂ miqdarının artmasına səbəb olur. Okeana girəndə isə CO₂ suyun kimyəvi tərkibini dəyişir və su turşulaşır.

Mənbə: <http://oceans.digitalexplorer.com/resources/?controller=search>

Bunun okeana nə kimi təsiri var?

Dənizlərdə və okeanda turşuluğun artması suda yaşayan canlılar və ekosistemlər üçün böyük problemlər yaradır. Dənizdə yaşayan bir çox canlılar asidifikasiyanın təsirinə məruz qalır, məsələn, balıqçulaqlarının yaranmasına və mərcanların formalaşmasına əngəl yaranır. Bu hətta bəzi balıqların qidalanma şəklini də dəyişir. Asidifikasiya bütün dəniz ekosistemlərinə zərər verir.

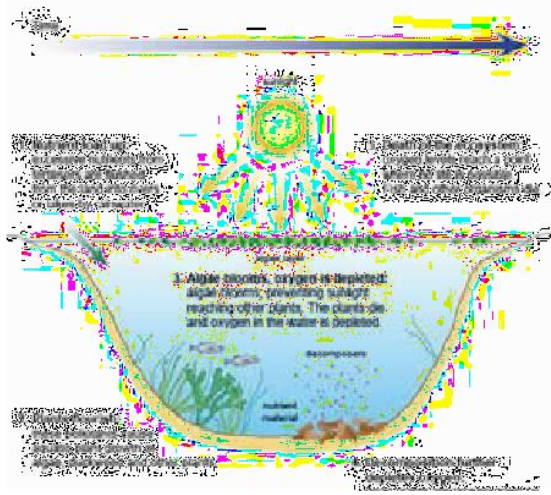
Okeanın üzləşdiyi təhlükələr: Ölü zonalar

Bu nədir?

Ölü zona dənizdə canlıların az olduğu yerdir. Ölü zonalar təbii olaraq da yaranır, lakin real problem onların insan fəaliyyətinin nəticəsində əmələ gəlməsidir. Ölü zonalar oksigenin az olduğu yerlərdir, bəzən buna hipoksik zonalar deyilir. Bu şəraitdə bitkilərin və heyvanların yaşaması çətindir.

Bu necə baş verir?

Bir çox faktorlar ölü zonanın yaranmasına səbəb olur, lakin insan fəaliyyətinin nəticəsi olan qida çirklənməsinin artması əsas problemdir. Məhsul istehsalını artırmaq üçün fermerlər tez-tez gübrədən istifadə edirlər. Artıq gübrə torpaqdan süzülərək okeana tökülür. Okeanda qidalandırıcı maddələrin həddən artıq yığılması eutrofikasiya adlanan prosesə səbəb olur. Bu da suda günəş işığının qarşısını alan yosunların böyüməsinə şərait yaradır. Okeanda yosunlar məhv olduğu zaman parçalanır. Bu prosesin bir hissəsi kimi suda oksigen tükənir. Suda oksigen olmasa, heyvanlar və bitkilər yaşaya bilməz.

Mənbə:

<http://www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/science/edexcel>

Bunun okeana nə kimi təsiri var?

Ölü zonalarda adətən suda yaşayan hər hansı canlının yaşaması çətindir. Ölü zona qida zəncirini dağıdaraq dəniz məməlilərini qidasız qoya bilər. Bu, həmçinin zərərli kimyəvi maddələri daxil edə bilər.

Okeanın üzləşdiyi təhlükələr: İfrat balıq ovu

Bu nədir?

İfrat balıq okeanlardan (və ya çaylardan) balıqları tez-tez və ya külli miqdarda tutduğumuz zaman baş verir. Biz balıqların təbii yolla çoxalma miqdarından artıq balıq tutanda ifrat balıq ovu baş verir. Bu, balıqçılıq üçün okeanın dayanıqsız istifadəsidir.

Bu necə baş verir?

Bir çox faktorlar okeanda ifrat balıq ovuna yol açır. Bura balıqçılıq texnologiyasının inkişafı və müəyyən balıq növlərinə tələbatın artması daxildir.

Artan tələbat: Əhalinin sayı artdıqca qidaya olan tələbat da artır. İnsanlar, həmçinin müəyyən balıq növlərinə və miqdarına da tələbatlarını artırır. Balıqçılar bu artan tələbatı qarşılayırlar; onlar genişmiqyaslı və sürətli ov metodlarından istifadə etməklə öz gəlirlərini artırır.

Dayanıqsızlığa səbəb olan üsullar: Geniş istifadə olunan bir sıra üsullar dənizdə olan həyata mənfi təsir edir: balıqların partlayış üsulu ilə tutulması (ovu çoxaltmaq üçün dinamitdən istifadə ilə balıq sürüsünün qırılması), dib tralı (okeanın dibi boyunca ağır tordan istifadə – bu zaman balıq məskənləri ciddi zədələnir), birgə ov (müasir balıqçılıqda istifadə olunan torlar lazımsız balıqları və məməliləri də ovlayır ki, sonradan onlar ölür və ya dənizə atılır).

Həcm: Mövcud balıq ehtiyatına uyğun olmayan sayda xeyli balıqçı gəmiləri vardır. Təxmin edilir ki, həmin gəmilərin sayı planetimiz üçün lazım olandan dörd dəfə çoxdur.

Mənbə: <http://thecaudallure.blogspot.co.uk/2011/07/genetic-diversity-losing-out-to.html>

Bunun okeana nə kimi təsiri var?

Nəsli kəsilmə: Əgər biz balıqları belə böyük miqdarda tutmağa davam etsək, onların bəzi növləri tükənəcək, məsələn, ton balığı.

Ekosistemlərin məhvi: Az istifadə olunan balıqçılıq növləri, misal üçün, balıqların partlayış üsulu ilə tutulması dəniz canlılarının yaşadığı yerlərin dağıdılması ilə nəticələnir. Bundan başqa müəyyən balıq növlərinin azalması qida zəncirini dəyişə bilər və bunun ekosistemə dağıdıcı təsirləri olar.

Okeanın üzləşdiyi təhlükələr: Okeanda tullantılar

Bu nədir?

Hər il okeana 8 milyon ton plastik tullantıların atıldığı təxmin edilir. Corciya Universitetinin professoru Cenna Cambekin dediyinə görə, bu, dünyada bütün sahillərin hər futunda (məsafə vahidi) beş bazarlıq kisəsi qədər zibil olmasına bərabərdir. Dənizə atılan əsas tullantılardan biri plastik qablardır, baxmayaraq ki, dənizə atılan tullantılara şüşədən tutmuş bidonlara və tərk edilmiş qayıqlara qədər hər şey daxildir. Okeanda olan əşyaların çoxu nəhəng "tullantı ləkələri"ndə yığılır. Okean axınları tərəfindən formalaşan bu "tullantı ləkələri" geniş ərazilərə malikdir. Tullantı ləkələri beş yerdə aşkar edilmişdir: Sakit və Atlantik okeanların hər birində ikisi və Hind okeanında biri. "Böyük Sakit Okean Tullantı Ləkəsi"nin sahəsi təxmin edilir ki, Texas ştatından daha böyükdür. Lakin hazırda heç kəs bunu dəqiqliklə ölçməyib.

Bu necə baş verir?

Tullantılar okeana bir neçə səbəblər üzündən düşür. Bəzən qəsdən dənizə tullantı atırlar. Bəzən tullantı ehtiyatsızlıqla torpağa atılır və dolanıb dənizə axır. Qasırğa və sunami kimi təbii fəlakətlər də tullantıların dənizə tökülməsinə səbəb olur.

Mənbə: National Geographic

Bunun okeana nə kimi təsiri var?

Dənizdəki həyat tez-tez okean tullantılarının təsirinə məruz qalır. Bu, bir çox yollar vasitəsi ilə baş verir:

- Quşlar, balıqlar və dənizdə yaşayan digər canlılar plastik qablarda, torlarda və s. ilişib qalırlar və bu da onların yaralanması və ya ölməsi ilə nəticələnə bilər.
- Dənizdə yaşayan məməli heyvanlar və quşlar suda olan tullantıları udurlar. Belə hallar aşkar edilib ki, tısbağalar plastik torbaları meduza hesab edərək udurlar. Tullantı yeyilməsi xəstəliyə və ya aclığa gətirib çıxarır.
- Dənizdə olan tullantıların bəziləri balıq və digər canlılara zərər verən kimyəvi materiallardan hazırlanmışdır. Tullantı udulması birbaşa dənizdə olan həyata zərər verməyə bilər, amma qida zəncirinə zərərli toksinlərin girməsinə səbəb ola bilər.

Okeanların qorunması üçün nə edilə bilər?

1. Enerji sərfiyyatının azaldılması:

Cüzi enerji istehlak etmək və mədən yanacaqlarının məhdudlaşdırılması yolu ilə okeanda iqlim dəyişikliyinə təsirlərini azaltmaq mümkündür.

2. Plastik məhsullardan az istifadə:

Okeana atılan plastik qablar ona səbəb olur ki, hər il on minlərlə dəniz heyvanı tullantılara ilişib qalır, tələf olur. Zərərli təsirləri azaltmaq üçün ətrafı zibilləməyin, davamlı istifadə olunan su qablarını özünüzlə gəzdirin, qidanızı çox istifadəyə yararlı qablarda saxlayın, bazarlıq edərkən parçadan hazırlanmış və digər davamlı istifadə olunan torbalar gətirin və mümkün olduqca təkrar emal ilə məşğul olun.

3. Çay daşqınlarının qarşısının alınması:

Çay sahillərindəki düzənlik ərazilərinin hazırlanması xəzəl və palçıqın oradan okeana axmasının qarşısını almağa yardım edir. Vacibdir ki, çaylar daşarkən bu çöküntülər okeana deyil, çayın sahilindəki düzən yerlərə toplansın. Kənd təsərrüfatı tullantılarının və çirkab suların səmərəli şəkildə təmizlənməsi də vacibdir.

4. Dəniz məhsulları seçərkən sağlam və dayanıqlı qərarların qəbulu:

Dünyada balıq ehtiyatı sürətlə tükənir; səbəbi isə tələbatın artması, canlıların tələf olması və qeyri-dayanıqlı balıqçılıq üsullarından istifadədir. Bazarlıq zamanı və ya nahar sifariş edəndə sağlam və dayanıqlı dəniz qidalarını seçməyimiz balıq növlərinin tükənməsinə səbəb olan tələbatın azalmasına kömək edir.

Mənbə: National Geographic

Tələbələrin tədqiqatı üçün linklər

Okeanın asidifikasiyası:

- Video from the Alliance for Climate Education (3:01)
<https://www.youtube.com/watch?v=Wo-bHt1bOsw>
- National Geographic
<http://ocean.nationalgeographic.com/ocean/critical-issues-ocean-acidification/>
- Smithsonian Museum
<http://ocean.si.edu/ocean-acidification>

Okeanda tullantı:

- Greenpeace
<http://www.greenpeace.org/international/en/campaigns/oceans/fit-for-the-future/pollution/trash-vortex/>
- National Geographic
<http://education.nationalgeographic.co.uk/encyclopedia/great-pacific-garbage-patch/>
- Eco Kids
http://www.ecokids.ca/pub/eco_info/topics/oceans/risks_to_oceans.cfm

Ölü zonalar:

- National Ocean Service
<http://oceanservice.noaa.gov/facts/deadzone.html>
- National Geographic
<http://education.nationalgeographic.com/encyclopedia/dead-zone/>
- Teach ocean science
http://www.teachoceanscience.net/teaching_resources/education_modules/dead_zones/learn_about/

İfrat balıq ovu:

- World Wildlife Fund
<https://www.worldwildlife.org/threats/overfishing>
- National Geographic
<http://ocean.nationalgeographic.com/ocean/critical-issues-overfishing/>
- UN
<http://www.un.org/events/tenstories/06/story.asp?storyID=800>

Hensi Əcran

Müğənni, YUNESKO-nun sülhməramlı səfiri

Sülh nə deməkdir?

Fənn:

Sosial araşdırmalar, Vətəndaşlıq, Həyat bilgisi

Təlim məqsədi:

- Sülhün bir neçə tərifini öyrənmək;
- Vətəndaş fəallığının fəaliyyətinin və simvollarının xüsusiyyətlərini araşdırmaq;
- Sınıfdə və həyatda dinc birgə yaşam prinsiplərinin tətbiqi üsullarını müəyyənləşdirmək.

Hazırlıq:

- Əlavə 1-i oxuyun.
- Şagirdlərə tanış olan dinc və münaqişəli situasiyaları əks etdirən fotosəkilləri seçin.
- Şagirdlərin vətəndaş fəalları haqqında tədqiqat aparmaq üçün lazım olan kitab və saytlara çıxış imkanı olduğuna əmin olun və ya əlavədəki məlumatları çap edin.

Müəllim üçün qeyd:

Bu dərş bəzi həssas məsələlərə toxunduğundan müəllim şagirdlərin hisslərinə ehtiyatla yanaşmalıdır. Əlavə 1-ə baxın.

Ümumi vaxt:

60
dəq.

Yaş həddi:

8-11
yaş

Global məqsədlər

Sabit inkişafın ümumdünya məqsədləri

“Dünyanın ən böyük dərsi” – Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən qəbul edilmiş dayanıqlı inkişaf məqsədlərinin elan edilməsi ilə əlaqədar birgə təhsil layihəsidir. Bu layihə 17-ci məqsədin – “Dayanıqlı inkişaf naminə tərəfdaşlıq” məqsədinin mühümlüyünün canlı sübutudur və onun gerçəkləşdirilməsi bizimlə və biri-biri ilə əməkdaşlıq edən tərəfdaşlarımızın köməyi olmadan mümkün olmazdı.

Layihənin təşkilatçılar qrupuna təşəkkür edirik

Dünya üzrə bizimlə işləyənlərə xüsusi təşəkkürlər:

“Qlobal düşüncə” təşkilatının əməkdaşlığı ilə hazırlanmış dərslər planları (Think Global) www.thinkglobal.org.uk

Ədalətli və dayanıqlı sülhün təmin edilməsi məqsədi ilə təlimin təbliği.

Təlim tapşırığı

5

dəq.

Dinc və münaqişəli situasiyaları əks etdirən (məsələn, dua etməyi, dostlar arasında söhbəti, qışqıran və özlərini aqressiv aparan insanları, insanların dinc nümayişini, tankları, polisin cəlb olunması ilə keçirilən etiraz aksiyasını) fotoşəkilləri seçin.

Şəkillər ehtiyatla seçilməlidir.

Şəkilləri şagirdlərə göstərin və onlardan hər bir şəkli ifadə edə biləcək 1-3 söz yazmağı xahiş edin. Şəkillərin onlarda oyatdığı hissləri əvvəlcə cütlüklərlə, sonra isə bütün siniflə müzakirə etməyi təklif edin.

Şagirdlərin diqqətini dinc və münaqişəli situasiyaları ifadə etmək üçün istifadə olunan sözlərə yönəldin və onlara «Sizin fikrinizcə, münaqişəli situasiyalar nə səbəbdən baş verdi?» sualını verin:

Dərsin mövzusunun və məqsədlərinin elan edin.

Təlim tapşırığı

10

dəq.

Sülh nə deməkdir?

Şagirdlərə aşağıda verilən təriflərdən doğru və ya onların fikirləri ilə oxşar olanını seçməyi təklif edin:

- “qayğı və problemlərdən azad olmaq”;
- “mənəvi və ya emosional rahatlıq hissi”;
- “müharibənin olmadığı və ya bitdiyi dövr”.

Şagirdlər sülhü necə təsvir edir?

Şagirdlərin ideyalarını inkişaf etdirmək məqsədilə aşağıdakı suallardan istifadə edin:

- Müxtəlif insanlar üçün sülh müxtəlif mənə kəsb edə bilərmə? Nə üçün belə ola bilər?
- Biz münaqişələri necə həll edirik? Münaqişələrin həlli üçün hansı dinc yollar mövcuddur?
- Biz sülhü daxilimizdə və/və ya ətrafımızda hiss edirikmi?

Cavabları soruşmadan əvvəl şagirdlərə düşünmək üçün bir neçə dəqiqə verin.

Şagirdlərin cavablarından bir neçə açar sözü və ideyaları lövhədə və ya flipçartda qeyd edin. Sülhün tərfi ilə bağlı əlavə məlumat əldə etmək üçün bu qısa məqaləni oxuyun: <http://www.international-alert.org/what-peace>.
İnternetə çıxışı olmayan şagirdlər paylayıcı materiallardan istifadə edə bilər (Əlavə 2).

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

11 yaşdan yuxarı və daha hazırlıqlı şagirdlər üçün siz insan hüquqları üzrə Ümumdünya Bəyannaməsindən aşağıdakı bəyanatı sitat götürə bilərsiniz:

«Azadlığın, ədalətin və sülhün əsasını insan ailəsinin hər bir üzvünə və onların bərabər, ayrılmaz hüquqlarına xas olan ləyaqətin tanınması təşkil edir»

«Bəyanat nə ifadə edir?» sualı ətrafında düşünməyi və müzakirə etməyi şagirdlərə təklif edin.

Bu müzakirəni fəallarla bağlı sonrakı tapşırıqla uzlaşdırmaq olar: Fəalların Əlavə 3-də verilən qısa tərcümeyi-halları insan hüquqları ilə bağlıdır.

Təlim tapşırığı

20

dəq.

Vətəndaş fəallarının həyatının tədqiqi

Şagirdləri 3-4 nəfərlik qruplara bölün. Qruplara vətəndaş fəallarının adları qeyd olunan xüsusi vərəqələr paylayın və ya hər qrupa bir vətəndaş fəalını təklif edin. Fəal qismində Kərim Vəsfı, Leyma Qbovi, Mahatma Qandi, Malala Yusufozay və Nelson Mandelanı qeyd etmək olar.

Şagirdləri qruplar üzrə bölüşdürməyin optimal variantını seçin.

Şagirdlərə Əlavə 3-dən materialları paylayın və ya Əlavə 4-dəki linklərdən istifadə edərək fəalların tərcümeyi-hallarını araşdırmağı təklif edin. Bəzi şagirdlər üçün məlumatı kompüter ekranından deyil, çap olunmuş material və kitablardan götürmək daha rahat ola bilər.

Seçiminizdən asılı olaraq mövzu ilə bağlı başqa fəalın tərcümeyi-halı da istifadə oluna bilər. Lakin nəzərə alın ki, bəzi fəallar müəyyən ölkə və ya region kontekstində siyasi xadim sayıla bilər. Ona görə də onları ehtiyatla seçin.

Şagirdlərə vərəq və ya plakat kağızı, yazı ləvazimatı verin. Fəalın həyatı ilə bağlı mühüm faktları və onların nəyə görə mübarizə apardıklarını əks etdirən plakat hazırlamağı şagirdlərdən xahiş edin. Fəalın fotosəklini çap etməyi və yaxud şəklini çəkməyi təklif edin.

Aşağıdakı sualları cavablandırmağı tapşırın:

- Sizin vətəndaş fəalınız kimdir? Onun adı nədir? O haradandır?
- Onun məqsədi nədir?
- O, məqsədinə necə nail oldu və yaxud nail olmağa çalışır?
- Nə üçün onun metodları dinc metodlar sayılır?
- O, hansı xüsusiyyətlərə malikdir?

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Bəzi şagirdlər üçün ayrılıqda vətəndaş fəalını araşdırmaq çətin ola bilər. Belə halda alternativ olaraq bir və ya iki fəali seçin və bütün siniflə birgə onların həyatını araşdırın.

Təlim tapşırığı

10

dəq.

Təqdimatlar

Qruplara plakatların təqdimatı üçün 1-2 dəq. vaxt verin. Fəal haqqında bildiklərini və ya onun fəaliyyətini plakatdan oxumaq əvəzinə yaradıcı şəkildə nümayiş etdirməyi şagirdlərə (məsələn, qısa səhnəcik vasitəsilə) təklif edin.

Təlim tapşırığı

10

dəq.

Şagirdlər tərəfindən sülhün müəyyən edilməsi

Şagirdlərə vərəqələr paylayın və onlardan sülhün nə olduğu barədə öz fikirlərini yazmağı xahiş edin. Fikirlərini sözlə ifadə edə bilməyənlərə sülhü təsvir etməyə icazə verin.

Vərəqələri yığın (anonim qalmaq istəyənlər vərəqələrdə adlarını qeyd etməyə bilər). Onlardan bir neçəsini sinfə oxumaq və ya göstərmək üçün seçin.

Müxtəlif təriflər verilən vərəqələri seçməyə çalışın.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Kiçik yaşlı və ya daha az hazırlıqlı şagirdlər üçün sülhün tərifini verərkən istifadə edə biləcəyi şəkil, söz və ifadələri seçib hazırlaya bilərsiniz.

Məs., Sülh... Hamının xoşbəxt olduğu, insanların bir-biri ilə müharibə aparmadığı bir dövrdür.

Vərəqələri sinfdə tematik sərgi təşkil etmək üçün istifadə etmək olar. Məsələn, şagirdlərdən sülhü və ya onun vacibliyini şərh edən digər sitat, şəkil və şeirlər tapmağı xahiş etmək olar.

Bu, digər şagirdlərə və məktəbin qonaqlarına sizin şagirdlərinizin nəyi öyrənib, müzakirə etdiyini anlamağa imkan yaradır.

Təlim tapşırığı

5

dəq.

Siniflə birgə müzakirə

- Biz bu gün nə öyrəndik? Davranışımız və dostlarla ünsiyyətimiz sinifdə nə kimi dəyişiklik edə bilər?
- Yer kürəsinin daha dinc və rahat məkan olması üçün biz nə edə bilərik?

Şagirdlərə bu sualları cütlərdə müzakirə etmək üçün vaxt ayırın, sonra isə onların bəzilərinə fikirlərini bölüşmək üçün şərait yaradın. Qeyd edin ki, şagirdlər mövcud situasiyanı dəyişə bilər, hətta kiçik işlər görməklə planetimizi daha dinc və rahat məkana çevirə bilərlər.

Digər tapşırıqlar üçün Əlavə 5-ə baxın.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Bütün şagirdlərin dərslə keçirilənləri dərk etdiyini yoxlamaq üçün alternativ olaraq sualları yazılı şəkildə cavablandırmağı xahiş edin.

Qlobal Məqsədlərə çatmaq üçün fəaliyyətə başlayın

Müəllim olaraq sizin şagirdlərin müsbət enerjisini düzgün istiqamətləndirmək və onları aciz olmadıqlarına, dəyişikliyin mümkün olduğuna inandırmaq imkanınız var.

"Design for Change" hərəkatı tərəfindən keçirilən "Mən bacarıram" məktəb müsabiqəsi uşaqları əməkdaşlığa çağıraraq öz mühitlərində dəyişikliklər etməyə və öz təcrübələrini dünyadakı uşaqlarla bölüşməyə dəvət edir.

Başlamaq üçün www.dfcworld.com saytına daxil olun.

"Design for Change"-in dərslər və ya şagirdlərə sərbəst fəaliyyətləri üçün www.globalgoals.org/worldslargestlesson sayta daxil olun

Dərslərdə müzakirə apararkən həssas olun və şagirdlərin həyat təcrübəsini nəzərə alın. Sinfi elə bir "təhlükəsiz" məkana çevirin ki, şagirdləriniz qorxmadan ideyalarını və hətta həyatlarında baş vermiş hadisələri bölüşə bilsinlər. Bəzi şagirdlər müəyyən müzakirələrdə iştirak etməməyi xahiş edə bilər, onların xahişinə hörmətlə yanaşın. Sınıfdə mübahisəli mövzuların müzakirəsi ilə bağlı aşağıdakı linklərdə faydalı məsləhətlər tapa bilərsiniz.

Mübahisəli məsələlərin tədrisi üzrə Oxfam UK təlimatı (*Teaching Controversial Issues*):

https://www.oxfam.org.uk/~media/Files/Education/Teacher%20Support/Free%20Guides/teaching_controversial_issues.ashx

Emosional və ziddiyyətli tarixin tədrisi üzrə Tarix assosiasiyası (*Teaching Emotive and Controversial History*):

<http://globaldimension.org.uk/resources/item/1522>

Bir çox müəllimlər bu tip diskussiyalar apararkən "Uşaqlar üçün fəlsəfə"dən (Philosophy for Children) faydalı məsləhətlər tapırlar.

<http://globaldimension.org.uk/news/item/13650>

Sülh nə deməkdir?

Sülhün müxtəlif təsvir üsulları var. Qlobal nöqteyi-nəzərdən sülh – münaqişələrin zorakılıq etmədən həll olunması və həyat keyfiyyətinin yaxşılaşmasıdır.

www.international-alert.org saytına əsaslanaraq «Sülh:

- hər kəs təhlükə, qorxu və zorakılıq olmadan yaşayır və zorakılığın bütün formaları qanunla qadağan olunub;
- hər kəs qanun qarşısında bərabərdir, məhkəmə strukturlarına inanır, ədalətli və güclü qanunlar insan hüquqlarını müdafiə edir;
- hər kəs siyasi qərarların formalaşdırılmasında iştirak edə bilər və hökumət xalq qarşısında hesabat verir;
- hər kəs qida məhsulları, təmiz su, yaşayış yeri, təhsil, səhiyyə və layiqli həyat səviyyəsi kimi əsas tələbatlara ədalətli və bərabər çıxış imkanına malikdir;
- Cinsindən, etnik mənsubiyyətindən və digər aspektindən asılı olmayaraq hər kəs işləmək və pul qazanmaq imkanına malikdir».

Tənqidi təfəkkürü inkişaf etdirən suallar:

1. Nə üçün sülh bizim üçün vacibdir?
2. Yer kürəsi sülhsüz necə olardı? Dəyişərdi, yoxsa olduğu kimi qalardı?
3. Sizin üçün sülh nə deməkdir?
4. İnsan hüquqları haqqında eşitdiyinizlə sülhün bu cür tərfi arasında nə kimi oxşarlıq var?

Mənbə: <http://www.international-alert.org/what-peace>

Vətəndaş fəalları — Kərim Vəsfî

KƏRİM VƏSFİ KİMDİR?

İraq milli simfonik orkestrinin məşhur dirijorudur. Etirazını bildirmək üçün terrorçuları, həmçinin mülkü əhalini insaniyyətə çağırış aksiyası olaraq partlayış törədilən yerdə violonçeldə ifa edirdi. «İncəsənət vasitəsi ilə sülhə doğru» təşəbbüsünü irəli sürmüşdür (Peace Through Art).

KƏRİM VƏSFİ NƏ ETMİŞDİR?

Kərim Bağdad şəhərində partlayış törədilən yerlərdə tez-tez görünürdü. Partlayışdan cəmi bir neçə saat keçdikdən sonra onu uzun saçları arxaya daranmış, qara pencəkdə kül və dağıntılar arasında oturub violançel çaldığını görmək olardı. Onun üçün məkanla musiqinin vəhdəti zorakılığa qarşı etiraz forması idi.

Vəsfî deyir:

“Yanlış fikirdən fərqli olaraq bizim müqavimət göstərmək kimi seçimimiz var. Biz hərəkətsizliyi seçərək, acizliyə məhkum olaraq qarşımıza çıxan qeyri-müəyyənliyə asanlıqla təslim ola bilmərik. Hesab edirəm ki, belə etiraz aktları insanları seçim etməyə vadar edir və onlar necə ölmək istədiyini deyil, necə yaşamaq istədiyini seçir”

Vətəndaş fəalları — Leyma Qbovi

Leyma Qbovi kimdir?

Leyma Qbovi 2003-cü ildə Liberiyada II vətəndaş müharibəsinə son qoyan, sülh uğrunda qadın hərəkatının lideri olaraq gördüyü işlərə görə 2011-ci ildə Nobel mükafatı almışdır. Vətəndaş müharibəsi bir ölkə daxilində müxtəlif insan qrupları arasında aparılan müharibədir.

Leyma 1972-ci ildə mərkəzi Liberiyada anadan olmuşdur. I vətəndaş müharibəsi başlayanda o öz valideynləri və bacıları ilə Liberiyanın paytaxtı Monrovi şəhərində yaşayırdı. Leyma I vətəndaş müharibəsinin başladığı ilk günü yaxşı xatırlayır: «İyul şəhərlərinin birində mən 17 yaşında idim, həkim olmaq arzusu ilə universitetə gedirdim, birdən döyüşlər başladı».

Leyma Qbovi nə etmişdir?

Müharibənin liberiyalıları təsirini görərək o, müharibə şəraitində yaşayan uşaqlara kömək etmək üçün postravmatik sindrom üzrə psixoloq olmağı qərara aldı. Postravmatik sindrom üzrə ixtisaslaşmış psixoloqlar müharibə, zorakılıq və ya ekstremal situasiyalarda zərər çəkmiş insanlara, onları təqib edən kədərli xatirələrdən azad olmağa kömək edir.

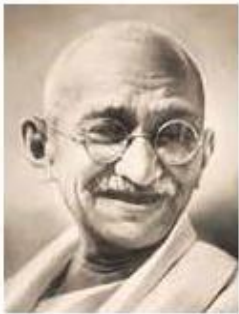
O, tanıdığı xristian qadınlarını sülh naminə hərəkata cəlb etmişdir. Sonra isə müsəlman qadınları ilə işləyərək bu qrupları bir araya gətirmişdir.

Leyma həmin qrupun nümayəndəsi və bir neçə həftə davam edən minlərlə insanları əhatə edən qadınların ehtiraz aksiyasının lideri olmuşdur. Leyma Liberiya qadınlarının hərəkatı tərəfindən təşkil olunmuş sülh naminə ictimai etiraz aksiyalarına başçılıq etmişdir. Liberiyanın prezidenti Çarlz Teyloru fəallarla görüşməyə və Qanada keçirilən rəsmi sülh danışıqlarında iştirak etməyə vadar etmişdir.

Leyma Liberiyada yerləşən onun adını daşıyan Afrika Sülh fondunun təsisçisi və prezidentidir. Onun fondu Qərbi Afrikada qız, qadın və gəncləri təhsil və liderlik qabiliyyətlərinin inkişafı sahəsində dəstəkləyir.

Vətəndaş fəalları — Maxatma Qandi

Maxatma Qandi kimdir?

Maxatma Qandi 1869-cu il oktyabrın 2-də Hindistanda varlı ailədə anadan olmuşdur. Atası yerli ictimai xadim idi. O, oğlunun hüquqşünas olmasını arzulayırdı və 19 yaşında Londona təhsil almağa göndərmişdi.

Üç ildən sonra o, Hindistana qayıtdı və şəxsi hüquq firmasını açdı, lakin uğursuzluğa düçar oldu. O, digər hüquq firmasında işə düzəlməyi qərara aldı və Cənubi Afrikaya köçdü. Afrikada olarkən hindlilərə qarşı olan irqi ədavəti özündə hiss etdi. 20 il ərzində o, hindlilər əleyhinə olan ayrı-seçkilik qanunvericiliyinə qarşı çıxış etdi. Bu ayrı-seçkilik Qandinin vətəndaş hüquqları uğrunda mübarizəyə başlamasına təkan verdi.

Maxatma Qandi nə etdi?

1941-ci ildə vətəninə qayıdan Maxatma Qandi Hindistanı Böyük Britaniyanın müstəmləkəçiliyindən azad etmək uğrunda mübarizəyə tam hazır idi. O, Hindistan Milli Konqresinə başçılıq edərək ədalətsiz vergilərə və diskriminasiyaya qarşı mübarizə aparmaqda kasıb fermerlərə və fəhlələrə kömək edirdi. Onun digər məqsədləri kasıbçılığın azaldılması, kasta sistemini (Hindistanda insanları qeyri-bərabər qruplara bölən sistemdir ki, buna əsasən bəzi insanlar daha mühüm sayılaraq daha yaxşı peşələr seçə bilərlər), qadın və kişilər arasında bərabərsizliyi aradan qaldırmaq idi. Bu məqsədlərə nail olmaq üçün vətəndaş itaətsizliyi aksiyaları təşkil edirdi. Bu aksiyalar zamanı böyük insan kütlələri işləməkdən imtina edərək, küçələrdə oturub məhkəmələri boykot edirdilər. Bu aksiyalar eyni zamanda keçirilsə, bütün ölkənin işini iflic edə bilərdi.

Bu etirazlar qeyri-qanuni olduğu üçün Qandi bir neçə dəfə həbs olunmuşdur. O, həbsdə olan zaman aclıq elan edirdi. Nəhayət 1931-ci ildə Britaniya hökuməti onu azad etdi. Hindlilər onu çox sevirdilər. Çünki Qandi vətəndaş hüquqları uğrunda mübarizə aparırdı, Britaniya hökuməti isə onun həbsdə olarkən öləcəyi halda baş verəcəklərdən çox narahat idi.

Ən uğurlu və yadda qalan etirazlardan biri «Duz yürüşü» olmuşdur. Böyük Britaniya duza vergi tətbiq edəndə Qandi duz yığmaq məqsədi ilə dənizə sarı (388 km) piyada getməyi qərara aldı. Yürüş zamanı ona minlərlə hindli qoşuldu.

Qandi dünyanı necə yaxşılaşdırdı?

Ömür boyu Qandi təvazökar həyat tərzini sürmüşdür. O, etirazlara çox əhəmiyyət versə də, həmişə zorakılığın əleyhinə olmuşdur. Qandi bu günə qədər dünyanın bir çox vətəndaş fəalları üçün böyük ilham mənbəyi olaraq qalır.

Vətəndaş fəalları — Malala Yusufzay

Malala Yusufzay kimdir?

Hələ kiçik yaşlı qız ikən Malala Yusufzay Pakistandakı Taliban rejiminə qarşı çıxaraq qızların təhsil almasına icazə verilməsini tələb etdi. 2012-ci ildə taliblər ona qarşı sui-qəsd törədərək güllə ilə yaraladılar. Lakin o sağ qala bildi..

Malala Yusufzay 1997-ci il iyulun 12-də Pakistanın Minqor şəhərində anadan olmuşdur. Hələ uşaq yaşından o qızların təhsil almaq imkanı ideyasının tərəfdarı idi. Bunun nəticəsi olaraq Taliban onu ölümə hədələdi. 2012-ci ilin oktyabrın 9-da onu məktəbdən evə gedərkən başından güllə ilə vurdular. Lakin o sağ qaldı və təhsilin əhəmiyyətini sübut etməyə davam edir. 2014-cü ildə Malala Nobel laureatı adına layiq görüldü. Beləliklə, tarixdə ən gənc laureat oldu.

Malala Yusufzay nə etdi?

2009-cu ildə Malala taliblər tərəfindən onun təhsilə çıxışına qadağa qoyma təhdidlərinə rəhbərlik edən BBC üçün həyat haqqında bloq aparmağa başladı. Bu məsələ geniş ictimai rezonans aldığı bir şəraitdə Malala özünün və bütün qadınların təhsil almaq hüququ haqqında danışmağı davam etdirdi.

2012-ci il oktyabrın 9-da Malala məktəbdən evə gedərkən naməlum kişi avtobusa zorla girərək onu başından güllə ilə yaraladı. Malalanı olduqca ağır vəziyyətdə hava yolu ilə Pişəvər şəhərindəki hərbi hospitala çatdırdılar, sonra isə İngiltərənin Birmingem şəhərindəki hospitalda müalicə almaq üçün yerləşdirdilər.

Malala bir neçə əməliyyat keçirsə də (o cümlədən üzünün sol tərəfinin iflici aradan qaldırmaq məqsədilə üz sinirlərini bərpa etmək üçün əməliyyat), onun beyni ciddi zədə almamışdır. 2013-cü ilin mart ayında o, Birmingem məktəbinə getməyə başladı.

Taliblərin hədə-qorxusuna baxmayaraq Malala təhsil gücünün möhkəm əqidəli tərəfdarı kimi qalır. 2014-cü ilin oktyabrında Yusufzay Hindistanın məşhur uşaq hüquq müdafiəçisi Kaylaş Satyarti ilə birlikdə Nobel mükafatı aldı. 17 yaşında o Nobel sülh mükafatı tarixində ən gənc laureat oldu.

BMT-nin Baş katibi Pan Gi Mun onun haqqında yazır: «Malala sadəcə məktəbə getməyi ilə dünyanın ən global müəlliminə çevrilən ən cəsarətli və zərif sülh müdafiəçisidir».

Vətəndaş fəalları — Nelson Mandela

Nelson Mandela kimdir?

Nelson Mandela Cənubi Afrikanın ilk qaradərili prezidenti olmuşdur. O 1918-ci ildə anadan olmuşdur.

Nelson ağıllı uşaq idi. O əvvəlcə missionerlər məktəbində oxuyub, sonra isə Fort-Her universitetində hüquq təhsili almışdı. 1939-cu ildə o, universitet rəhbərliyinin siyasətinə qarşı tələbə etiraz aksiyalarında iştirakına görə universiteti tərk etdi. Sonra Yohannesburqa getdi və 1942-ci ildə hüquqşünas oldu.

1944-cü ildə Nelson Mandela Afrika milli konqresinə (AMK) daxil oldu. Konqresin əsas məqsədi ağ və qaradərili cənubi afrikalıların bərabərhüquqlu olmasına nail olmaq idi.

CƏNUBİ AFRİKA HAQQINDA

Cənubi Afrikanın əhalisinin böyük əksəriyyətini qaradərililər təşkil edir. 1815-ci ildə ölkə Britaniya İmperiyasına daxil oldu. Hökumət üzvlərinin hamısı ağdərili idi. Ölkəni qaradərili əhalisi hökumətə nəzarət edə bilmirdi və əksər hallarda fermer təsərrüfatında, zavod və qızıl mədənlərində fəhlə kimi çalışırdılar.

1848-ci ildə hökumət ağ və qaradərili əhalini iki hissəyə bölən yeni qanunlar tətbiq etdi. Bu yeni qanunlar “aparteid” adlandırıldı.

Nelson Mandela nə etdi?

Nelson Mandela Maxatma Qandi və onun Hindistanda təşkil etdiyi dinc etiraz aksiyaları haqqında eşitmişdi. O, aparteidən dinc yolla azad olmaq istəyirdi. 1956-cı ildə Mandela və 155 digər fəal fikirlərinə görə 5 il müddətinə həbs olundu. 1962-ci ildə o hökumətin ələyhinə sui-qəsdin təşkilində ittiham olunaraq yenidən həbs edilir. Mandela ömürlük həbsə məhkum olmasına baxmayaraq tutduğu yoldan geri çəkilmir.

1988-ci ildən hakimiyyət dəyişməyə başladı və dünya ictimaiyyəti Mandelanın azad edilməsini tələb etdi. O, yeni seçilən prezident Frederik de Klerk tərəfindən azadlığa buraxıldı və onlar silahlı mübarizədən imtina etmək barədə razılığa gəldilər.

1991-ci ildə Mandela Afrika Milli Konqresinə rəhbərlik etdi və 1994-cü ildə keçirilən prezident seçkilərinə qoşuldu. Bu, Cənubi Afrika Respublikasının bütün qaradərili vətəndaşlarının iştirak etdiyi ilk seçkilər oldu. 1994-cü ilə Nelson Mandela Cənubi Afrikanın ilk qaradərili prezidenti oldu və bütün dünyanın qəhrəmanına çevrildi. Onun gərgin əməyi və ideyasına sədaqəti hamı üçün bərabər hüquqların əldə olunmasına və Cənubi Afrika vətəndaşlarının sülh şəraitində birləşməsinə imkan verdi.

Əlavə 4**Vətəndaş fəalları haqqında məlumat əldə etmək üçün saytlar:**

Kərim Vəsi (Əlavə 3):

- <https://www.youtube.com/watch?v=3tyDtGAGoql>
- <http://www.aljazeera.com/news/2015/04/interview-played-cello-baghdad-bombsite-150429191916834.html>
- <http://www.bbc.co.uk/programmes/p02q76y0>
- TedX Baghdad (in Arabic): <https://www.youtube.com/watch?v=aOJGCW9DY8c>
- <https://www.facebook.com/pages/Peace-Through-Art-Foundation-%D9%85%D8%A4%D8%B3%D8%B3%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%81%D9%86-%D9%84%D9%84%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85/1569083450009852>

Leyma Qbovi (Əlavə 3):

- <http://nobelwomensinitiative.org/meet-the-laureates/leymah-gbowee/>
- http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2011/gbowee-bio.html
- http://www.ted.com/talks/leymah_gbowee_unlock_the_intelligence_passion_greatness_of_girls?language=en

Maxatma Qandi (Əlavə 3):

- http://www.ducksters.com/biography/mohandas_gandhi.php
- <https://www.youtube.com/watch?v=GWhCniD9Vkl>

Malala Yusufzay (Əlavə 3):

- <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-23241937>
- http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2014/yousafzai-facts.html

Nelson Mandela (Əlavə 3):

- http://www.bbc.co.uk/schools/primaryhistory/famouspeople/nelson_mandela/
- <http://www.timeforkids.com/news/nelson-mandela-1918-2013/97361>

Digər vətəndaş fəalları:

Kaylaş Satyarti:

- <http://www.theguardian.com/world/2014/oct/10/nobel-peace-prize-winner-kailash-satyarthi>
- http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2014/satyarthi-facts.html

Çiko Mendes:

- <http://news.bbc.co.uk/1/hi/7795175.stm>
- <http://www.theguardian.com/world/2013/dec/20/brazil-salutes-chico-mendes-25-years-after-murder>

Cavid Abdelmonim:

- <http://www.msf.org.uk/node/27891>

Ceyn Addams:

- <http://www.scholastic.com/browse/article.jsp?id=4948>

Helen Keller:

- <http://mrnussbaum.com/helen-keller/>
- <http://www.biography.com/people/helen-keller-9361967>

Martin Lyuter Kinq:

- http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1964/king-bio.html
- http://www.bbc.co.uk/history/people/martin_luther_king.shtml
- <http://www.history.com/topics/black-history/martin-luther-king-jr>

Papa Fransisk:

- <http://www.newyorker.com/magazine/2013/12/23/who-am-i-to-judge>

Siriyada «Ağ dəbilqələr»:

- <http://www.bbc.co.uk/news/magazine-29666350>
- <http://wagingnonviolence.org/2014/09/syrias-white-helmets-dangerous-job-world/>

Əlavə tapşırıqlar:

Siniflə birgə «Sülh sazişini» hazırlayın:

- Şagirdlərlə birgə sinifdə sülh və əmin-amanlıq şəraitini qorumaq üçün zəruri tədbirləri müəyyənəldirin. Sazişi vərəqə yazın və ya çap edin. Şagirdlərdən onu imzalamağı xahiş edin.

«Böyük xeyirxahlıq» müsabiqəsi:

- «Xeyirxahlıq aktları» üçün vasitələr siyahısını daxil etməklə «Böyük xeyirxahlıq» məktəb müsabiqəsində iştirak edin.
- Fərdi qaydada iştirak edin: <http://greatkindnesschallenge.org/event.html>
- Məktəbinizi qeydiyyatda salın və onu daha xeyirxah məkana çevirməyi öhdənizə götürün: <http://greatkindnesschallenge.org/School/event.html>

Dünyanın
ən böyük
dərsi

“Təhsil üstünlük deyil, başlıca hüquqdur. Mən təhsilin gücünü və onun həyatı dəyişmək qabiliyyətini anlamaqda uşaqlara kömək etmək istəyirəm.”

Aişvarya Ganapatiraman
Braziliya

TƏHSİL DÜNYANI DƏYİŞƏ BİLƏR

Fənn

İctimai fənlər, Vətəndaşlıq, Coğrafiya, dil dərsləri

Təlim nəticələri

- Həyatı dəyişmək üçün təhsilin gücünü anlamaq
- Təhsilə hamının eyni çıxış imkanı olmadığını anlamaq
- Onlayn görüntülərdən istifadə etməklə global təhsil məlumatlarının şərhini
- Dəlilli yazı texnikasının məşqi
- Dünyada hamının təhsilə bərabər çıxış imkanı üçün təbliğat aparmaq

Hazırlıq

- II fəaliyyətdə istifadə olunan xəritəni göstərin və ya çap edin
- Rəsm çəkmək üçün kağızlar hazırlayın

Ümumi vaxt:

60
Dəq

Yaş həddi:

11-14
Yaş

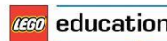
Dünyanın
Ən Böyük
Dərsi

“Dünyanın ən böyük dərsi” – Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən qəbul edilmiş dayanıqlı inkişaf məqsədlərinin elan edilməsi ilə əlaqədar birgə təhsil layihəsidir. Bu layihə 17-ci məqsədin -“Dayanıqlı inkişaf naminə tərəfdaşlıq” məqsədinin mühümlüyünün canlı sübutudur və onun gerçəkləşdirilməsi bizimlə və biri-biri ilə əməkdaşlıq edən tərəfdaşlarımızın köməyi olmadan mümkün olmazdı.

Heyətimizə təşəkkürlər:

Dünya üzrə bizimlə işləyənlərə xüsusi təşəkkürlər:

“Qlobal düşüncə” təşkilatının əməkdaşlığı ilə hazırlanmış dərslər planları (Think Global) www.thinkglobal.org.uk

Ədalətli və dayanıqlı sülhün təmin edilməsi məqsədi ilə təlimin təbliği.

Təlim fəaliyyəti

20

Dəq

Şagirdləri 3-4 qrupa bölün. Hər bir qrupdan böyük bir insan sifəti konturu çəkməyi xahiş edin. Onlardan təhsilli insanın hansı keyfiyyətlərə və xüsusiyyətlərə malik ola biləcəyi barəsində fikirləşməyi xahiş edin. Şagirdlər bunları insan sifəti konturunun daxilində yazmalıdırlar.

Sonra onlardan insan sifətinin ətrafında dünyanı təmsil edəcək böyük bir dairə çəkməyi xahiş edin. İndi şagirdlər təhsilli insanlarla dolu olan dünyanın hansı keyfiyyət və xüsusiyyətlərinin olmasını müzakirə edə və bunları yazıya bilərlər. Şagirdlər həmçinin öz rəsmlərinə şəkillər və simvollar əlavə edə bilərlər.

Qruplardan öz ideyalarını paylaşmağı xahiş edin.

Yaxşı təhsil əldə etməyin nəticəsi olaraq hansı imkanların açıla biləcəyi barədə cütlərə sual verin. Bütün siniflə paylaşmaq üçün 5 imkan yazılmış bir siyahı fikirləşməyi xahiş edin.

Diferensiasiya və alternativlər

Əgər sizin kifayət qədər yeriniz və böyük kağızınız varsa, şagirdlər insan sifətinin konturunu çəkmək əvəzinə döşəmənin üzərində uzanmış bir şagirdin konturunu çəkə bilərlər.

Sınıf bütün xüsusiyyətlər siyahısına qulaq asıb 10 ən əsaslarını seçə bilər.

Şagirdlərə yaxşı təhsil almağın inanılmaz nəticələri haqqında bir neçə faktlar göstərin (Əlavə 1).

Təlim fəaliyyəti

20

Dəq

Əlavə 2-ni şagirdlərə göstərin. Bu xəritə dünyada təhsilə qeyri-bərabər çıxış imkanlarını nümayiş etdirir.

Şagirdlərdən aşağıdakı sualları müzakirə etməyi xahiş edin:

- Öz ölkələrində və qitələrindəki təhsilə çıxış imkanları haqqında məlumat nə göstərir?
- Dünyadakı digər ölkə və qitələrlə müqayisə edin.
- Bu xəritə dünyada təhsilinin səviyyələri və ya təhsilə çıxış imkanları barədə nə deyir?
- Şagirdlər hesab edirmi ki, bütün dünyada təhsilə ədalətli çıxış imkanı var?

Qeyd: Əgər sizə ölkə və qitələrin adlarını göstərən əlavə dünya xəritəsi lazımdırsa, Əlavə 3-dən istifadə edə bilərsiniz.

Diferensiasiya və alternativlər

Daha gənc və hazırlıqsız şagirdlərə dəstək üçün məlumat haqqında spesifik suallar verin və ya məlumatlardan bir neçə sitatlar yazaraq bu sitatların düz və ya səhv olduğunu soruşun.

Təlim fəaliyyəti

Qlobal məqsədləri təqdim edin, izah edin ki, bu hədəflər kompleksi 2015-ci ilin sentyabrında qəbul edilmişdir, ifrat yoxsulluğa və iqlim dəyişikliyinə son qoymağı nəzərdə tutur. Qlobal məqsədlərdən biri hamının keyfiyyətli təhsilə çıxışı imkanına malik olmasıdır. Şagirdlərə tapşırıq ki, yerli və ya milli siyasətçilərə bu qlobal məqsədə dəstək olmağı xahiş edən məktub yazsınlar. Öz məktublarında şagirdlər əvvəlki fəaliyyətlərindən bəzi məlumatlara istinad edə bilərlər. Şagirdlər nə üçün onların bu Qlobal məqsədin xüsusi əhəmiyyət daşıdığını düşündüklərini izah etməlidirlər və öz ideyalarını misallardan istifadə edərək genişləndirməlidirlər. Şagirdlər dəlili yazı texnikası nümayiş etdirməlidir.

Diferensiasiya və alternativlər

Daha gənc və hazırlıqsız şagirdlərə başlanğıc üçün cümlələr və ya məktubun hər bir hissəsi üçün izah verin.

Qlobal məqsədlərə çatmaq üçün fəaliyyətə başlayın

Müəllim olaraq sizin şagirdlərin müsbət enerjisini düzgün istiqamətləndirmək və onları aciz olmadıqlarına, dəyişikliyin mümkün olduğuna inandırmaq imkanınız var.

"Design for Change" hərəkatı tərəfindən keçirilən "Mən bacarıram" məktəb müsabiqəsi uşaqları əməkdaşlığa çağıraraq öz mühitlərində dəyişikliklər etməyə və öz təcrübələrini dünyadakı uşaqlarla bölüşməyə dəvət edir.

Başlamaq üçün www.dfcworld.com saytına daxil olun.

"Design for Change"-in dərslər və ya şagirdlərə sərbəst fəaliyyətləri üçün www.globalgoals.org/worldslargestlesson sayta daxil olun.

DESIGN for
CHANGE

Davamlı inkişaf təhsillə başlayır.

Təhsil xroniki yoxsulluğun aradan qaldırılmasında əsasdır.

Təhsil valideynlərə onların uşaqlarının sağlamlığı və gigiyenası haqqında düzgün bilik verir.

Təhsil uşaqlara sağlam qalmağın ən yaxşı yolları haqqında düzgün bilik verir.

Təhsil dayanıqlı kənd təsərrüfatının inkişafına kömək edə bilər.

Təhsil bu gün aclığa son qoyulmasına kömək edə bilər.

Təhsil sabahın qidalanmasını təmin edə bilər.

Təhsilli analar dünyada minlərlə uşaq həyatı xilas etmişlər.

Təhsil qadınlara əmək bazarına daxil olmağa imkan verən pasport kimidir

Təhsil qadınlara səs hüququ verməyə kömək edir.

Gənc yaşlarında uşaq dünyaya gətirənlər və evlənənlər təhsilli qadınlar arasında daha azdır.

Təhsilli insanlar evdə su filtri və qaynadılmış su kimi təmizləyici metodlardan daha çox istifadə edirlər.

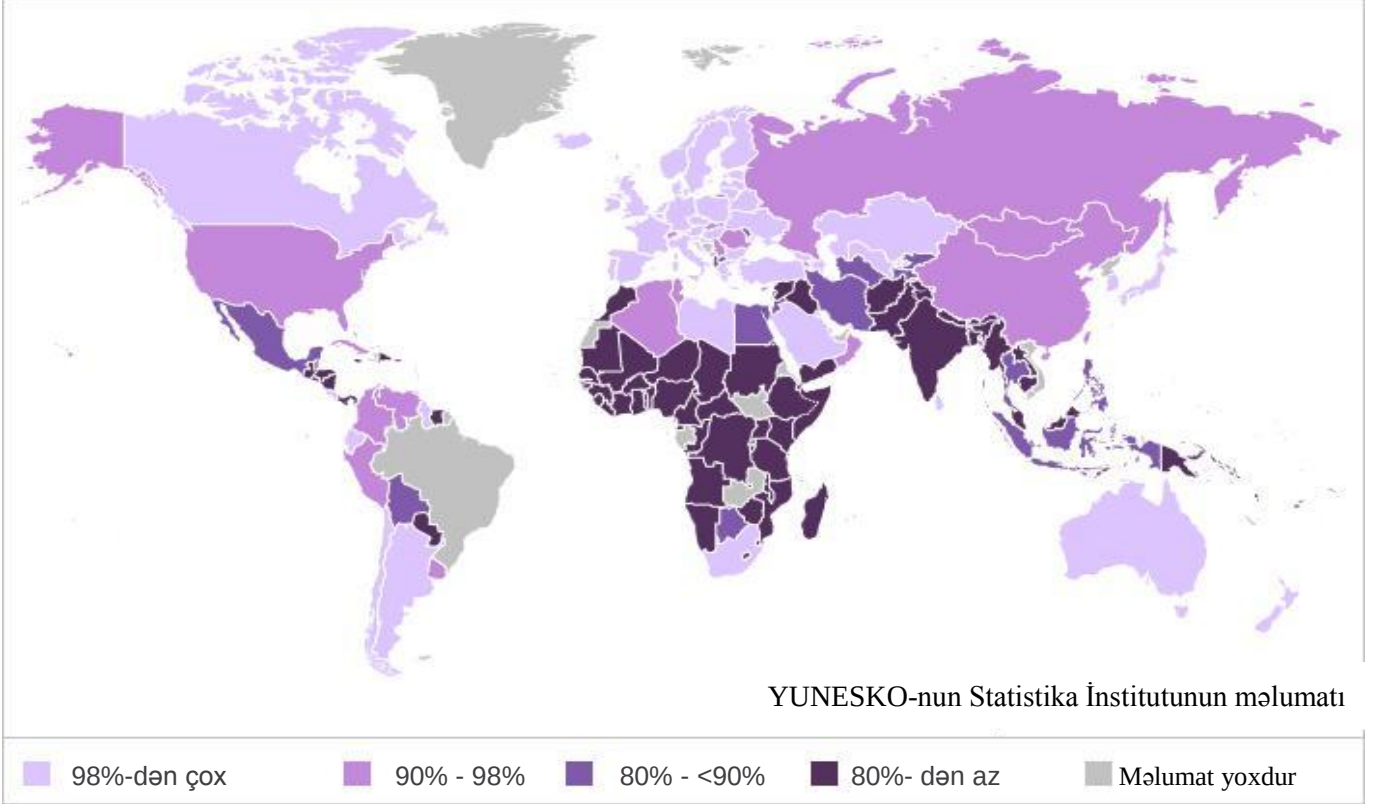

Keyfiyyətli təhsil iqtisadi və davamlı inkişaf üçün həyati əhəmiyyət kəsb edir.

Dünyada orta təhsil

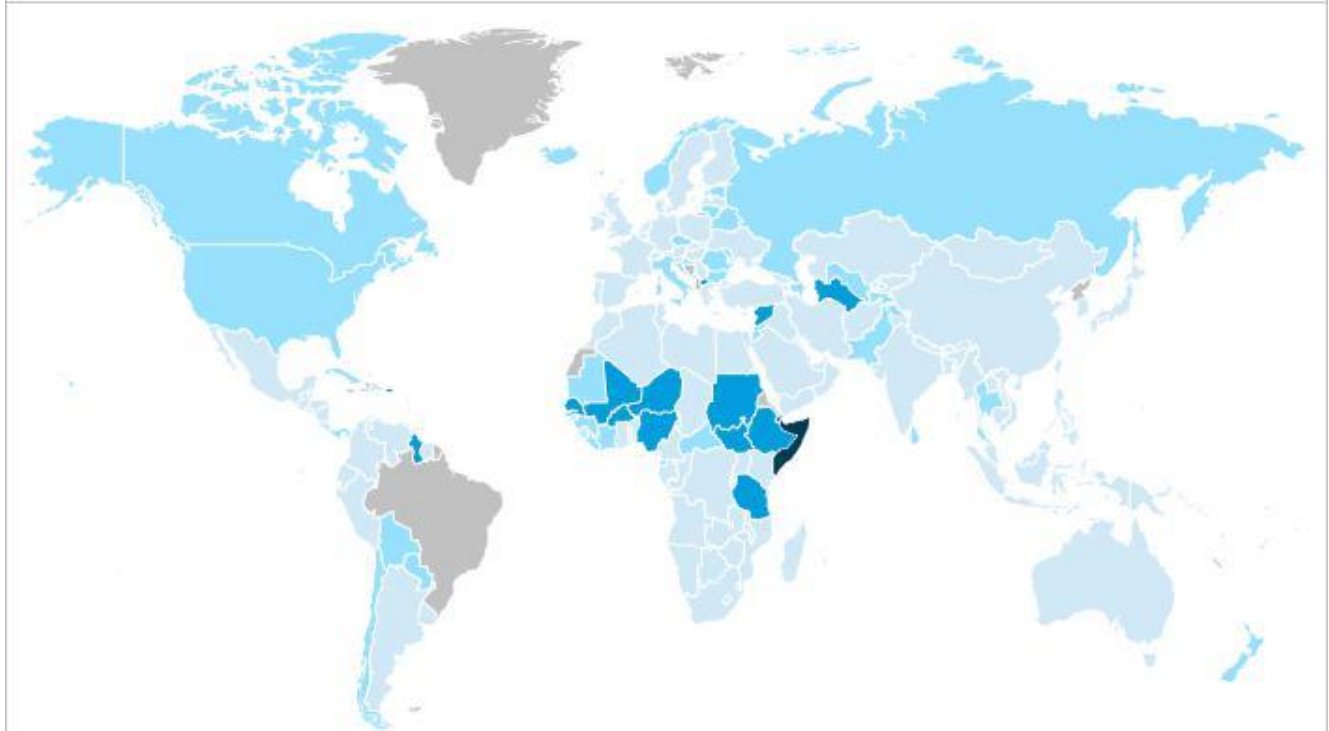
Orta təhsilə cəlb olunma əmsalı (2015)

1. Hansı qitələrdə şagirdlərin orta təhsilə cəlbə ən yüksək və ən aşağı səviyyələrə malikdir?
2. Dünyanın hansı hissələri ən yüksək və ən aşağı səviyyələrə malikdir? Siz cavablarınızda kompas istiqamətlərindən (Ş, C, Q, Ş) və ya ekvator xəttindən istifadə edə bilərsiniz.
3. Ümumi mənzərəyə uyğun olmayan ölkələr varmı?

Dünyada ibtidai təhsil

İbtidai təhsilə cəlb olunma əmsalı (2015)

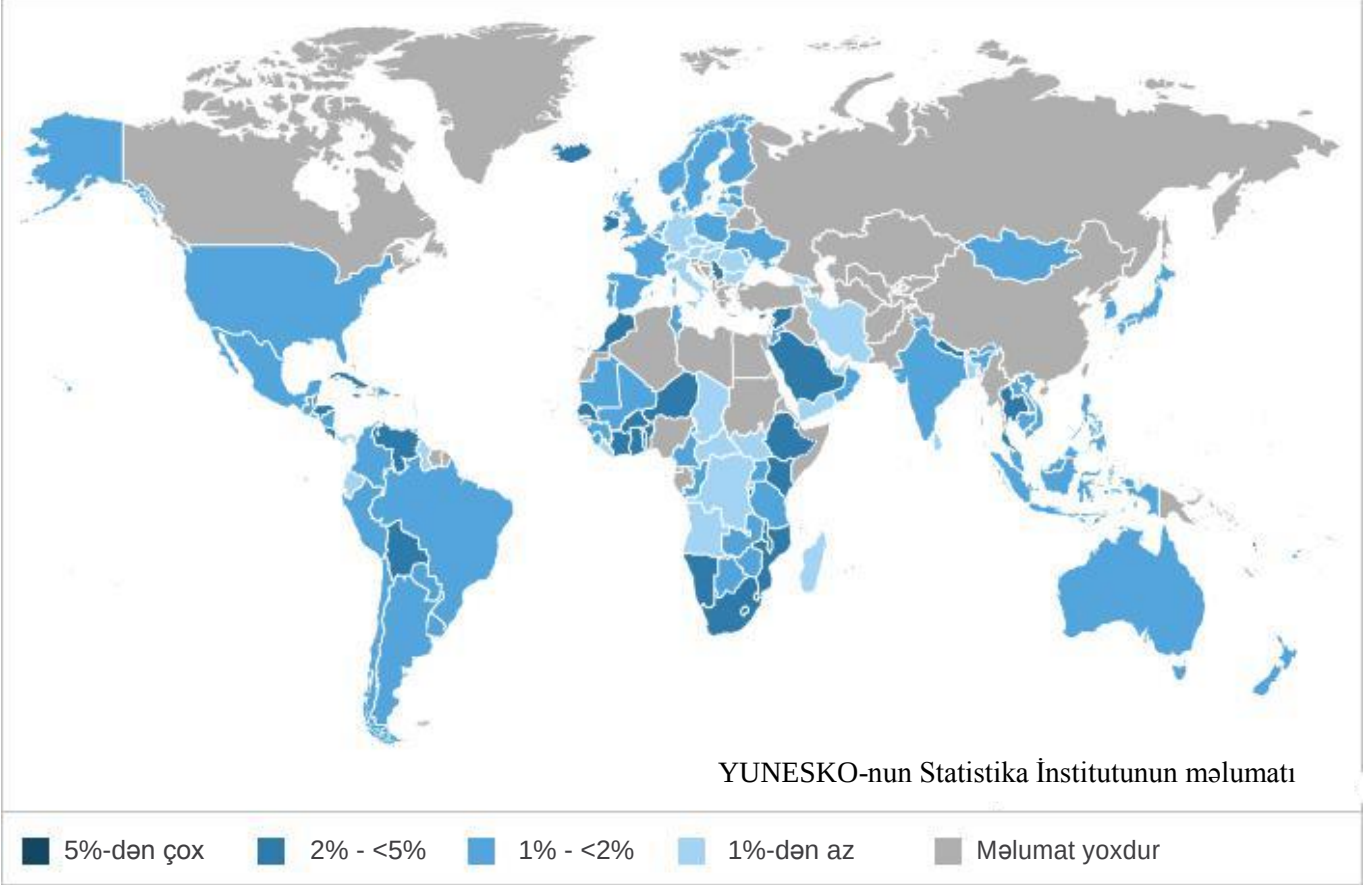

YUNESKO-nun Statistika İnstitutunun məlumatı

1. Hansı qitələrdə ibtidai sinif şagirdlərinin sayı ən yüksək və ən aşağıdır?
2. Siz cavablarınızda kompas istiqamətlərindən (Ş, C, Q, Ş) və ya ekvator xəttindən istifadə edə bilərsiniz.
3. Ümumi mənzərəyə uyğun olmayan ölkələr varmı?
4. Fərqlər ola bilərmi? Nə üçün?
5. Təhsildə bu bərabərsizliyin nə kimi təsiri ola bilər?

Hökumətin ibtidai təhsil xərcləri ÜDM-in faizi kimi (2015)

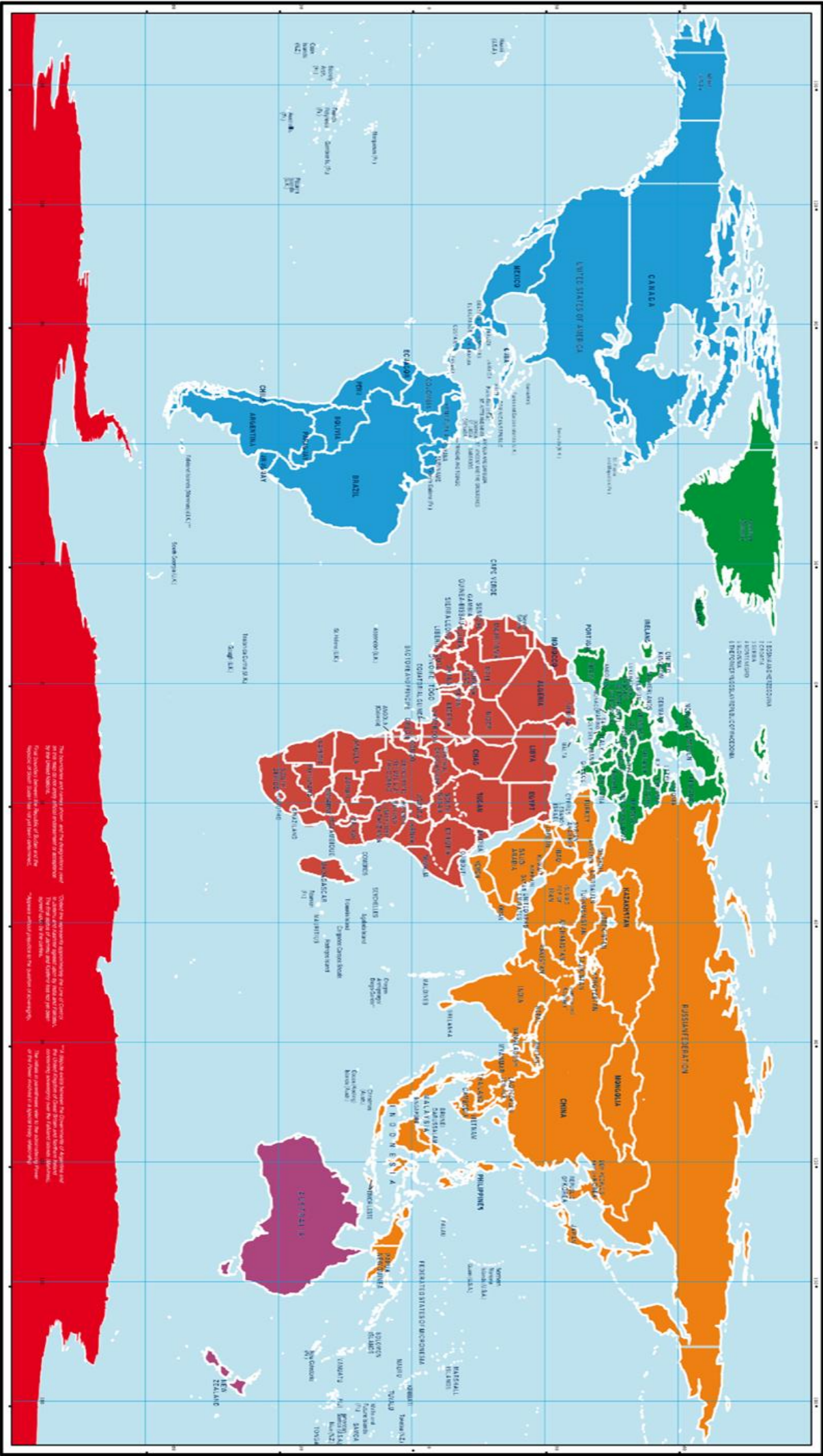

O ölkələrin təhsilə kapital qoyuluşu ÜDM-in % ilə eynidirmi

Ən çox və ən az xərc istifadə olunan ərazilər hansılardır?

Sizcə, niyə bəzi ölkələr təhsil üçün daha çox, digərləri isə daha az xərcləyirlər?

Bu bərabərsizlik ölkələrə necə təsir edir?

“İnsanların düşüncəsini dəyişmək ən böyük problemdir, çünki insan özünü təbiətdən ayıraraq onun bir hissəsi olmaq bacarığını itirmişdir”

Leontino Balbo

Tullantisız iqtisadiyyat və müasir kənd təsərrüfatı

Dünyanın tam mənzərəsi – 5-ci dərs

Fənn:

İqtisadiyyat, Coğrafiya,
Biologiya, Kimya

Təlim nəticələri:

- Torpağın keyfiyyəti və monokultur ənənəvi təsərrüfatın problemlərini anlamaq;
- Qərarlar qəbul edərkən sistemi bütövlükdə öyrənməyin vacibliyini tədqiq etmək;

Müasir kənd təsərrüfatının və gələcək üçün qida təhlükəsizliyi təminatının problemlərini tənqidi qiymətləndirmək.

Hazırlıq:

- Tullantisız iqtisadiyyatı təsvir edən əsas ideyaları oxuyun (Əlavə 1).
- Videonu nümayiş etdirmək üçün proyektoru qoşun.
- Şagirdlərin cavablarını qeyd etmək üçün yer hazırlayın.
- Əlavə 2-də olan videosualları çap edin və ya şagirdlərə “Educanon” videoredaktorunda işləmək üçün şərait yaradın və videoya baxın.
(<http://www.playposit.com/delivery/186291/372903>)

Ümumi vaxt:

45-70
dəq.

Yaş:

12-19
yaş

Global məqsədlər
Sabit inkişafın ümumdünya məqsədləri

**Dünyanın
Ən Böyük
Dərsi**

Qeyd

Bu dərs şagirdlərin düşüncə tərzini dəyişən, tullantisız iqtisadiyyatın necə işlədiyini nümayiş etdirən silsilə dərslərin bir hissəsidir. Bu dərs tullantisız iqtisadiyyatın müasir iqtisadiyyatdan necə fərqləndiyini nümayiş etdirir və yeni yanaşmanın iqtisadi, ekoloji, sosial üstünlüklərinə diqqət yetirir.

Bu dərs aşağıdakı silsilə dərslərin bir hissəsidir:

- (1/5) Ümumi təsəvvürlərlə mübarizə;
- (2/5) Tullantisız iqtisadiyyatı öyrənərək;
- (3/5) Tükənən resurslar problemi;
- (4/5) Tullantisız iqtisadiyyatı quraraq;
- (5/5) Tullantisız iqtisadiyyat və müasir kənd təsərrüfatı.

Bu dərs tullantisız iqtisadiyyata keçidi sürətləndirməyi qarşısına məqsəd qoyan Ellen MacArthur Fondu tərəfindən hazırlanıb. Ellen MacArthur Fondu daxili bərpa və regenerasiyası olan iqtisadi sistem qurmaq üçün biznes, dövlət və elmi dairələrlə işləyir.

Tullantisız iqtisadiyyat haqqında əlavə təlim məlumatlarını aşağıdakı linkdən əldə edə bilərsiniz:

www.ellenmacarthurfoundation.org

Giriş

15
dəq.

Dərsi şagirdlərə şəkillər göstərməklə başlayın: şəkillərin birində müxtəlif növ sağlam ağaclar olan zəngin meşə, digərində isə təkbitkili əkin sahələri olacaq.

Şagirdlərdən nə gördüklərini soruşun. Bu sistemlərin oxşar cəhətləri hansılardır? Onların fərqli cəhətləri hansılardır? Kənd təsərrüfatında monokultur yaşama haqqında söhbətə başlayın.

Şagirdlərdən (cütələrlə və ya qruplarda) monokultur yaşamanın müsbət və mənfi cəhətlərini kağızda qeyd etməyi xahiş edin. Sonra şagirdlərdən monokultur ənənəvi kənd təsərrüfatının mənfi cəhətləri ilə mübarizə aparmaq yolları barədə düşünməyi xahiş edin.

Həyat situasiyaları

25

dəq.

Şagirdlərə şəkər qamışı tarlalarında işləyən fermer Leontino Balbo haqqında videonu göstərin (<https://youtu.be/G-pr0cYzuDQ>). O, bu videoçarxda şəkər qamışının əkilib-becərilməsində bərpa və regenerasiya yanaşmasının keçdiyi yolu izah edir.

Balbonun hekayəsini və resursların çatışmazlığı barədə informasiyanı qəbul etməyə şagirdlərə mane olmamaq üçün videoya müdaxilə etmədən baxın.

Təlim fəaliyyəti. Dərindən öyrənmə (ev tapşırığı üçün idealdır)

25

dəq.

Videonu bir daha nümayiş etdirin. Materialın möhkəmləndirilməsi üçün aşağıdakı linkdəki sualları (<http://www.playposit.com/delivery/186291/372903>) və ya onların Əlavə 2-də olan çap versiyasını şagirdlərə göstərin.

Qeyd: Educanon Playposit onlayn-platformasında ödənişsiz qeydiyyatdan keçin. Bu sizə şagirdlərin cavablarını elektron variantda izləməyə imkan verəcək. (<https://www.playposit.com>)

Yer kürəsində biomüxtəlifliyin qorunması

10

dəq.

Torpağın gücdən düşməsinə səbəb olan başqa bir monokultur yanaşma nümunəsi yadınıza sala bilərsinizmi? Hansı bitkinin becərilməsi yadınıza düşdü? Bu məhsulu yetişdirən fermerlər Balbonun hekayəsindən nə öyrənə bilərlər?

Həmin bitkini yetişdirən fermerdən müsahibə almaq şansı olduğunu təsəvvür etməyi şagirdlərdən xahiş edin. Məhsulu yetişdirmə və yığma texnologiyaları haqqında fermeri düşündürə biləcək 10 sualdan ibarət sorğu vərəqi hazırlamağı şagirdlərdən xahiş edin.

Şagirdlər qida məhsullarının istehsalında qərarların verilməsi zamanı bütün sistemin nəzərə alınmasının vacibliyini öyrəndikdən sonra, siz onlara tullantisız iqtisadiyyatı müxtəlif nöqtəyi-nəzərdən tədqiq etməklə biliklərini dərinləşdirməyə kömək edə bilərsiniz. Əlavə məlumat almaq üçün istifadə edin: (<https://kumu.io/ellenmacarthurfoundation/educational-resources>)

Qlobal məqsədlərə çatmaq üçün fəaliyyətə başlayın

Müəllim olaraq sizin şagirdlərin müsbət enerjisini düzgün istiqamətləndirmək və onları aciz olmadıqlarına, dəyişikliyin mümkün olduğuna inandırmaq imkanınız var.

- Yerli hakimiyyət orqanlarına müraciət edin, tullantisız iqtisadiyyatın Qlobal məqsədlərə nail olmağa necə kömək edəcəyi barədə danışın və onlardan 12-ci məqsədə nail olmaq üçün məxsusi olaraq nə etdiklərini soruşun.
- Tullantisız iqtisadiyyat və onun Qlobal məqsədlərlə əlaqəsi haqqında 30 saniyəlik videoçarx və ya plakat hazırlayın və "Dünyanın ən böyük dərsi"nin Facebook və ya Twitter səhifəsində paylaşın: @theworldslesson

- Daha dərin öyrənmə üçün şagirdlər öz icmalarında məqsədə nail olmaq üçün müxtəlif layihələrdə iştirak edə bilərlər.

"Take Action" səhifəsini izləyərək

www.globalgoals.org/worldslargestlesson saytına daxil olun və başlamaq üçün material və resurslarla tanış olun.

**ELLEN MACARTHUR
FOUNDATION**

Global Youth
Service Day

Jane Goodall's
roots&shoots

Qlobal məqsədlər
Sabit inkişafın ümumdünya məqsədləri

**Dünyanın
Ən Böyük
Dərsi**

Video üçün suallar

- 1) Leontino Balbo hansı peşənin sahibidir və kənd təsərrüfatına hansı yanaşma onun şirkətinə uğur qazandırmışdır?
 - O, fermerdir və şəkər çuğundurunun istehsalına başlamışdır.
 - O, aqronomdur və kənd təsərrüfatına bərpaolunan yanaşma vasitəsilə öz biznesini yaxşılaşdırmışdır.
 - O, firma rəhbəridir və şəkər qamışının yetişdirilməsində ənənəvi təcrübəyə əsaslanır.
- 2) Nə üçün Balbo şəkər qamışının yığılmasında “daha təmiz” yanaşmaya ehtiyac olduğunu düşündü?

- 3) Balbo “şəkər qamışının təmiz yığılmasını” həyata keçirdikdən sonra o, kimyəvi gübrələrdən və pestesidlərdən istifadəni istehsal prosesindən çıxarmağı qarşısına məqsəd qoydu. Bu, nə üçün lazım idi? Bu, nə üçün vacibdir?

- 4) Kimyəvi maddələri və pestesidləri aradan qaldırmaq məqsədi ilə Balbo təbiətə müraciət etdi. Biz öz sistemlərimizi təkmilləşdirmək üçün təbiətdən necə ilhamlana bilərik? Siz təbiətdən öyrənmədə hər hansı məhdudiyyətlər görürsünüzmü?

5) Balbonun tətbiq etdiyi innovasiyalar torpağın keyfiyyətini əvvəlki ilə (təcrübələrə başlamazdan öncəki vəziyyətlə) müqayisədə necə yüksəltdi?

- O, bitkilərin suvarma sistemləri vasitəsi ilə kifayət qədər su almasını təmin etdi.
- O, məhsul yığıldıqdan sonra müəyyən göbələyin torpaqda qalmasını təmin etdi.
- O, şəkər qamışını bir-birinə yaxın ekərək torpaqda köklərdən şəkərkə yaratdı.

6) Müasir kənd təsərrüfatı təcrübəsi Balbo üçün nə mənə kəsb edir? Siz onunla razısınız mı? Nə üçün?

7) Balbo fəxr edir ki, onun təcrübəsi 45000 ton CO₂-nu iqtisadi proseslərin nəticəsi kimi kənarlaşdırmışdır. Bu, onun şirkətini karbon qazına qarşı neytrallaşdırmaqla yanaşı, həmçinin onu "karbonla sinxronlaşdırılmış" etdi. Bu cür yanaşma və təcrübəni ümumiyyətlə iqtisadiyyat üçün nə qədər vacib hesab edirsiniz? Bəs bizim gələcəyimiz üçün?

- 8) Alimlər bərpa və regenerasiya olunan kənd təsərrüfatı təcrübəsi vasitəsilə monokultur təsərrüfatın biomüxtəlifliyə ziyanı haqqında elmi paradigmanı necə təkzib etdilər?
- a. Onlar kəmiyyət göstəricilərindən istifadə edərək şəkər qamışı sahələrində bitə biləcək digər bitkilərin sayını hesabladılar.
 - b. Onlar bioloji indikatorlardan istifadə edərək şəkər qamışı sahələrində və onun ətrafında təbiətə kompleks təsiri olan növləri axtardılar.
 - c. Onlar müqayisəli yanaşmadan istifadə edərək Balbonun əkin sahələrindəki orqanizmlərin sayını ənənəvi ferma torpaqlarında olan orqanizmlərin sayı ilə müqayisə etdilər.

9) Balbonun açıqlamasından sonra çevik biznes modellər haqqında nə öyrəndiniz? Çevik olmayan biznes modelləri hansı təhlükə gözləyir?

10) Balbo hesab edir ki, dəyişiklik üçün ən böyük maneə insanların düşüncəsidir. Siz onunla razısınız mı? Nə üçün?

